Anita DIAMANT
Cortul roşu

O reconstrucţie senzaţională a destinului unui personaj feminin din Vechiul Testament
POLIROM

Colecţia BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Anita Diamant, *The Red Tent*
Copyright 1997 by Anita Diamant

2007 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere www.polirom.ro
Editura POLIROM

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
DIAMANT, ANITA
Cortul roşu / Anita Diamant; trad., note şi postf. de Luminiţa Marcu.
— Iaşi: Polirom, 2007
ISBN 978 – 973 – 46 – 0610 – 8
I. Marcu, Luminiţa (trad.; postf.)
821.111 – 31 = 135.1

Anita DIAMANT
Cortul roşu
Traducere din limba engleză, note şi postfaţă de Luminiţa Marcu
POLIROM
2007
Anita Diamant (n. 1951), cunoscută ziaristă americană, a publicat numeroase cărţi cu tematică biblică,

dintre care cele mai cunoscute sunt: *Living a Jewish Life* (1991) – un ghid al tradiţiei iudaice în zilele noastre, *Bible by Names* (1996) – o cercetare asupra a peste 3.000 de nume din *Vechiul* şi *Noul Testament*, *Saying Kaddish* (1998) – o istorie a doliului în tradiţia biblică, *The New Jewish Wedding* (1985, revizuită în 2001) – o descriere amuzantă şi erudită a ceremoniei nupţiale evreieşti. *Cortul roşu* (1997) este primul ei roman, având la bază o muncă intensă de documentare şi oferind informaţii nu numai despre civilizaţia ebraică veterotestamentară, ci şi despre obiceiurile şi cultura altor populaţii antice. Tradusă în peste 20 de limbi, cartea de faţă a fost selecţionată pe lista celor mai bune romane ale ultimilor ani de către asociaţia independentă a librarilor americani şi a devenit un bestseller mondial. Anita Diamant a mai publicat până în prezent alte două romane, *Good Harbor* (2001) şi *The Last Days of Dogtown* (2005), care continuă explorarea universului feminin în relaţie cu variantele canonice ale unor evenimente istorice dintre cele mai diverse.

Povestea Dinei, singura fiică a patriarhului Iacob, nu este nici pe departe cea mai cunoscută din *Vechiul Testament*. Nu se compară în niciun caz cu celebra *Cântarea Cântărilor*, nici măcar cu *Cartea lui Ruth* sau cu istoria lui Iona în pântecele chitului. Anita Diamant a avut intuiţia să aleagă din multitudinea de personaje care populează Biblia o femeie cu o apariţie mai degrabă episodică, a cărei viaţă este, aşa cum spune ea însăşi în *Prolog*, „*o* mică paranteză între faimoasa poveste a tatălui meu, Iacob, şi glorioasa cronică a fratelui meu, Iosif”. Sărăcia detaliilor biblice despre Dina, fata Leei şi a lui Iacob şi nepoata frumoasei Rahela, lasă câmp deschis imaginaţiei Anitei Diamant, prin intermediul căreia o femeie îşi regăseşte azi glasul, într-o reconstrucţie literaro-istorică ingenioasă şi plină de culoare.

Nota traducătoarei

Am consultat, pentru această traducere, mai multe variante româneşti ale *Vechiului Testament*, cu precădere trei: traducerea, cea mai spectaculoasă din punct de vedere literar, făcută de Gala Galaction, între 1936 şi 1938; ediţia protestantă în traducerea lui G. Cornilescu, apărută prima dată în 1921; în fine, cea mai recentă versiune, *Septuaginta*, coordonată de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi şi Ioan-Florin Florescu, 2004. Pentru echivalarea numelor de personaje biblice, am preferat varianta Rahela (G. Cornilescu), Lea (şi nu Leia, Lia sau Leea aşa cum apare în variantele existente), Zilpa şi Bilha (G. Galaction), Iacob (*Septuaginta*) şi nu Iacov, Avraam şi Isaac (care apar ca atare în toate variantele româneşti), Sara (G. Cornilescu) şi nu Sarra (*Septuaginta*) sau Sarai (G. Galaction), cetatea Salem (*Septuaginta*) şi nu Sichem. Opţiunea s-a făcut în funcţie de sonoritatea cea mai firească pentru cititorul contemporan, romanul Anitei Diamant nefiind unul arhaizant, dimpotrivă.

Emiliei, fiica mea

Mulţumiri

Aş vrea să-i mulţumesc Barbarei Haber, curator al Bibliotecii Arthur şi Elizabeth Schlesinger în domeniul Istoriei Femeilor în America, Colegiul Radcliffe. La sugestia ei, am aplicat pentru o bursă a bibliotecii Schlesinger, care a avut amabilitatea să susţină un proiect destul de îndepărtat de misiunea ei statutară. Colegiul Radcliffe m-a ajutat de asemenea prin Rebecca Wand, o minunată cercetătoare pe care am avut-o parteneră.

Mulţumiri Departamentului de Studii Feministe al

Universităţii Brandeis, care m-a chemat ca profesor invitat, şi Muzeului de Arte Plastice din Boston, pentru că mi-a dat permisiunea să fotografiez Statuia Doamnei Sennuwy. Ellen Grăbiner, Amy Hoffman, Renée Loth şi Maria Zarrow – membrele grupului meu de creaţie literară – mi-au oferit trei ani de încurajări, de lectură atentă, sfaturi bune şi o prietenie care m-a susţinut. Colegii mei din depărtări Eddy Myers şi Valerie Monroe m-au ţinut de mână (mai ales prin e-mail), înainte, în timpul şi după.

Mulţumiri lui Larry Kushner care mi-a făcut cunoştinţă cu Midrash.

Pentru diversele lor contribuţii, mulţumiri lui Iris Bass, profesorului Mark Brettler, lui Jane Devitt Gnojek, lui Judith Himber, Karen Kushner, Gila Langner de la revista *Kerem*, Barbarei Penzner, lui David Rosenbaum, lui Janice Sorkow de la Muzeul de Arte Plastice din Boston şi Dianei Weinstein.

Fratele meu, Harry Diamant, mi-a făcut cunoştinţă cu agenta mea, Carolyn Jenks, care la rândul ei mi-a făcut cunoştinţă cu Bob Wyatt, un editor atent şi un om de mare onoare.

Soţul meu, Jim, a avut o răbdare infinită. Mama mea, Hélène Diamant, şi fiica mea, Emilia Diamant, mi-au ţinut inima sus. Tatăl meu (a cărui amintire e o binecuvântare) a crezut mereu că într-o bună zi am să scriu un roman.

Generaţiile
PRIMELE GENERAŢII
Tenth c. Inna
Batuel c. Sara
Laban c. Ada Mer-Nefat Huna Tefnut (Ruti)
I I I I I
Lea Zilpa Rahela Bilha (Kemuel
Beor)

COPIIILUI IACOB
Iacob c. Lea c. Zipla c. Rahela c. Bilha
Ruben Gad Iosif Dan
Simon A; ei Beniamin
Levi
Iuda
Zabulon
Naftali
Issachar
Dina
Re-nefer c. Hamor Nakhtre c. Herya
Şalem c. Dina c. Benia 1
Re-mose

Prolog

Nu mai ştim nimic una de alta de atâta timp.

Numele meu nu înseamnă nimic pentru tine. Amintirea mea e praf şi pulbere. Nu e nici vina ta, nici a mea. Legătura dintre mame şi fiice a fost ruptă şi cuvântul a trecut în grija bărbaţilor, iar ei nu înţeleg nimic. De-asta eu am devenit o notă de subsol, viaţa mea, o mică paranteză între faimoasa poveste a tatălui meu, Iacob, şi glorioasa cronică a fratelui meu, Iosif. În rarele ocazii când şi-au adus aminte de mine, apăream ca o biată victimă. Chiar la începutul cărţii voastre sfinte e un pasaj în care se spune că aş fi fost violată. Apoi se povesteşte cum am fost răzbunată în cel mai sângeros mod cu putinţă.

E o minune că vreo mamă din lumea asta şi-a mai numit apoi fiica Dina. Dar unele chiar au făcut-o. Iar tu ai simţit, poate, că încă mai eram acolo, dincolo de semnele amuţite ale cărţii. Ai auzit-o, poate, în muzica numelui meu: prima vocală înaltă şi clară, ca atunci când o mamă îşi cheamă copilul seara; ultima, delicată ca şoaptele secretelor pe pernă, la culcare. Dii-naa.

Nimeni nu şi-a mai amintit cât de pricepută am fost ca moaşă sau cum cântam, cum făceam pâine pentru fraţii mei niciodată sătui. N-a mai rămas nimic, doar câteva detalii oribile despre acele săptămâni pe care le-am petrecut în Salem.

Ar mai fi atât de multe de spus. Dacă m-ar fi întrebat cineva, aş fi început cu povestea generaţiilor care m-au crescut, pentru că numai cu asta se poate începe. Dacă vrei să înţelegi o femeie, trebuie în primul rând s-o întrebi despre mama ei şi să asculţi cu atenţie. Poveştile despre mâncare arată o legătură puternică. Tăcerile pline de tristeţe îţi arată lucrurile rămase neterminate. Cu cât o fată ştie mai bine detaliile din viaţa mamei ei – fără timiditătţi şi fără vaiete –, cu atât fata e mai puternică.

Sigur, în cazul meu e mai complicat, pentru că eu am avut patru mame, fiecare dintre ele interzicându-mi, învăţându-mă sau lăudând altceva, dându-mi fiecare daruri diferite sau lăsându-mi povara altor frici. Lea mi-a dat naştere şi totodată superba ei aroganţă. Rahela mi-a arătat unde se pun cărămizile de moaşă şi cum să-mi aranjez părul. Zilpa m-a făcut să gândesc. Bilha, să ascult. Niciuna dintre mamele mele nu condimenta friptura la fel ca alta. Niciuna nu vorbea cu tatăl meu pe acelaşi ton – nici el nu le răspundea la fel. Şi trebuie să ştii că mamele mele erau surori între ele, fiicele lui Laban de la neveste diferite, deşi bunicul meu niciodată nu le-a recunoscut ca atare pe Zilpa şi pe Bilha; asta l-ar fi costat încă două dote de zestre şi bătrânul era un porc zgârcit.

Ca orice surori care trăiesc împreună şi împart un bărbat, mama şi mătuşile mele ţesuseră împreună o pânză complicată de loialităţi şi frustrări. Schimbau secretele ca pe brăţări şi apoi mi le încredinţau mie, singura fiică supravieţuitoare. Mi-au spus lucruri pe care eram prea mică să le aud. Mi-au ţinut capul în palme şi m-au pus să

jur că nu le voi uita.

Mamele mele erau mândre că îi dăruiseră tatălui meu atâţia fii. Fiii erau mândria şi preţul unei mame. Dar băieţii născuţi unul după altul, în cortul roşu rezervat femeilor, nu erau o sursă de fericire deplină. Tatăl meu era foarte mândru de tribul lui gălăgios şi femeile îi iubeau pe fraţii mei, dar duceau dorul fiicelor şi se plângeau între ele de sămânţa atât de bărbătească a lui Iacob.

Fiicele uşurează povara mamelor – le ajută cu torsul, cu măcinatul griului, cu sarcina istovitoare de a avea grijă de bebeluşii-băieţi, care mişunau peste tot, făcând pipi prin colţurile corturilor, indiferent cât le-ai fi spus că n-au voie.

Dar celălalt motiv pentru care femeile îşi doreau fete era să le păstreze vie amintirea. Fiii nu mai aud poveştile mamelor după ce nu le mai sug laptele. Aşa că eu am fost singura. Mama şi mamele-mătuşi mi-au spus poveşti nesfârşite despre ele. Indiferent ce făceau cu mâinile – că legănau copii, găteau, torceau sau ţeseau –, îmi susurau la ureche.

În lumina arămie a cortului roşu, cortul menstrual, îşi treceau degetele prin cârlionţii mei, în timp ce povesteau iar şi iar despre aventurile lor din tinereţe, istoriile aducerii pe lume a copiilor. Poveştile lor erau ca nişte ofrande în numele speranţei şi puterii, doar că aceste ofrande nu erau destinate zeilor sau zeiţelor, ci doar mie.

Şi acum mai simt iubirea mamelor mele. M-am bucurat de această iubire mereu. Mi-a fost sprijin. M-a ţinut în viaţă. Chiar şi după ce le-am părăsit, chiar şi acum, când a trecut atâta timp de când au murit, mă simt mângâiată de amintirea lor.

Am dus poveştile mamelor mele în generaţia următoare, dar poveştile propriei mele vieţi mi-au rămas interzise şi tăcerea aproape mi-a ucis sufletul. N-am murit

încă, dimpotrivă, am trăit destul pentru ca atâtea alte poveşti să-mi umple zilele şi nopţile. Am văzut copii deschizând ochii asupra acestei lumi. Am găsit motive de râs şi de recunoştinţă. Am fost iubită.

Şi acum veniţi la mine – femei cu mâinile şi picioarele catifelate ca ale unor regine, femei cu mult mai multe oale şi străchini decât aveţi nevoie, femei atât de protejate pe patul de lăuză şi aşa de slobode la gură. Veniţi flămânde după povestea care s-a pierdut. Implorați cuvintele să umple marea tăcere care m-a înghiţit pe mine, pe mamele mele şi pe mamele mamelor mele.

Aş vrea să am mai multe de spus despre bunicile mele. E teribil cât de mult s-a uitat, poate de aceea amintirea e considerată un lucru sfânt.

Sunt aşa de fericită că ai venit. O să scot totul din mine pentru ca tu să pleci de aici mulţumită şi mai puternică. Binecuvântaţi fie ochii tăi. Binecuvântaţi fie copiii tăi. Binecuvântat fie pământul de sub picioarele tale. Inima îmi e o cupă plină cu apă dulce, care dă peste margini.

Selah.

Partea întâi
Povestea mamelor mele
Capitolul unu

Povestea fiecăreia începe în ziua în care a apărut tatăl meu. Rahela a venit alergând pe câmp, zburând parcă, ţipând ca un mânz despărţit de mama lui. Şi înainte să o certe cineva că se purta ca un băieţel sălbatic, a început să povestească dintr-o răsuflare de străinul care se oprise la fântână. Cuvintele ei curgeau ca un izvor în deşert.

Un sălbatic fără sandale în picioare. Cu părul încâlcit. Murdar pe faţă. A sărutat-o pe gură, el, verişorul,

fiul mătuşii lor, apoi i-a scos apă din fântână, să dea la oi şi la capre, şi i-a gonit pe răii ăia care se învârteau pe acolo.

— Ce tot spui? a întrebat Laban, tatăl ei. Cine e la fântână? Cine mai e cu el? Are multe bagaje?

— O să mă ia de nevastă, a zis Rahela direct, când şi-a tras sufletul. Spune că eu sunt a lui şi că o să mă ia de nevastă mâine, dacă poate. O să vină să mă ceară.

Lea s-a încruntat auzind asta.

— Să te ia de nevastă? a zis ea, încrucişându-şi braţele şi scoţând pieptul înainte. Tu nu te poţi mărita mai devreme de un an.

Ca soră mai mare, deşi doar cu câţiva ani mai în vârstă decât Rahela, se purta deja ca o stăpână în mica familie a tatălui ei. Doamna de paisprezece ani a casei lui Laban avea un ton matern, superior cu sora ei:

— Ce e cu toată povestea asta? Şi cum de te-a sărutat?

Era o mare încălcare a obiceiurilor – chiar dacă era vorba de un verişor şi chiar dacă Rahela era atât de mică încât putea fi tratată ca un copil.

Rahela şi-a strâmbat boticul, într-un fel care ar fi fost foarte copilăresc cu câteva ore înainte. Ceva se întâmplase însă în dimineaţa aceea, de când se trezise şi cea mai importantă problemă din viaţa ei era să afle unde ascunsese Lea mierea. Lea, măgăriţa, care niciodată n-ar fi împărţit mierea cu ea, pentru că o ascundea pentru musafiri şi îi dădea doar smiorcăitei de Bilha să guste un pic.

Singurul lucru la care se mai putea gândi Rahela acum era străinul păros ai cărui ochi se întâlniseră cu ai ei şi acel fior de recunoaştere reciprocă o zguduise până în străfunduri.

Rahela ştia ce spune Lea, însă faptul că încă nu începuse să sângereze i se părea ceva foarte neimportant.

îi ardeau obrajii.

— Dar ce se întâmplă, a întrebat Lea, brusc amuzată. Fata e chiar lovită. Uitaţi-vă la ea. Aţi mai văzut-o aşa roşie până acum?

— Ce ţi-a făcut, a întrebat-o Laban, mârâind ca un câine care simte un străin în apropiere de turma lui.

Şi-a încleştat pumnii, şi-a încruntat sprâncenele şi apoi s-a întors cu totul spre Rahela, fiica pe care n-o lovise niciodată, fiica pe care rareori o privise în ochi. îl speriase încă de la naştere – o naştere sângeroasă, violentă, care o ucisese pe mamă. Când copilul a apărut în sfârşit, femeile au fost uimite de cât de mic era – o fată, la urma urmei, care le dăduse atâtea zile de furcă, o costase atâta sânge pe mama ei şi până la urmă chiar viaţa.

Prezenţa Rahelei era la fel de puternică ca a lunii şi la fel de frumoasă. Nimeni nu putea să nege asta. Chiar şi eu, care pur şi simplu veneram chipul mamei mele, trebuia să recunosc că frumuseţea Leei pălea în faţa Rahelei. Mă simţeam ca o trădătoare de câte ori trebuia să recunosc asta, dar, dacă n-aş fi făcut-o, era ca şi cum aş fi negat căldura soarelui.

Frumuseţea Rahelei era unică şi răvăşitoare. Părul ei castaniu avea reflexe de bronz, iar pielea îi era aurie, perfectă, ca mierea. Pe acest fundal de ambră, ochii îi erau surprinzător de negri, nu căprui închis, ci negri ca abanosul sau ca adâncurile fântânii. Deşi avea oase delicate şi, chiar şi atunci când era însărcinata, sânii n rămâneau la fel de mici, avea mâinile puternice şi o voce gravă ca ale unei femei mult mai mari.

Odată am auzit doi păstori certându-se între ei, încercând să găsească cel mai frumos lucru la Rahela. Jucam şi eu jocul ăsta. Pentru mine, cel mai frumos detaliu al frumuseţii Rahelei erau obrajii, cu pometii înalţi şi bine conturaţi, ca nişte smochine zemoase. Când eram mică, mă

întindeam să culeg uimitoarele fructe care apăreau atunci când zâmbea. Când mi-am dat seama că nu puteam să le culeg, m-am mulţumit să le ling, sperând să le simt gustul. Asta o făcea pe mătuşa mea să râdă din toată inima. Mă iubea mai mult decât pe toţi nepoţii ei laolaltă – sau cel puţin aşa spunea, în timp ce-mi aranja părul în cosiţele meşteşugite pentru care mama mea adevărată nu avea timp sau răbdare.

E aproape imposibil să exagerezi atunci când povesteşti despre frumuseţea Rahelei. Chiar şi bebeluş fiind, era ca un giuvaier pentru oricine o purta în braţe, un ornament, o plăcere nepreţuită – copilul cu ochii negri şi cu părul de aur. I se zicea Tuki, adică „dulceaţă”.

Toate femeile se întreceau în a avea grijă de ea, după ce mama ei adevărată, Huna, murise. Huna fusese o moaşă pricepută, faimoasă pentru râsul ei gutural, o femeie mult regretată de celelalte. Niciuna nu se plângea că trebuia să aibă grijă de această copilă iară mamă, şi chiar şi bărbaţii, pentru care copiii erau la fel de atrăgători ca oalele de gătit, se opreau s-o atingă tandru pe obrajii ei frumoşi. Plecau mirosindu-şi degetele şi dând din cap.

Pentru că Rahela mirosea ca apa de izvor. De-adevăratelea! De câte ori mătuşa mea trecea prin preajmă, rămânea în urma ei un miros de apă limpede şi curată. Era o mireasmă aproape ireală, verde şi vie, mirosul vieţii şi al bunăstării în acele dealuri deşertice. Şi era adevărat, timp de mulţi ani, familia lui Laban nu căzuse pradă foametei datorită fântânii pe care o avea.

A existat speranţa, încă de la început, că Rahela o să fie un fel de vrăjitoare a apelor, una care ar fi putut să descopere izvoarele ascunse sub nisip. N-a fost aşa, dar totuşi mireasma asta de apă proaspătă şi dulce a însoţit-o mereu, agăţată de pielea şi chiar de hainele ei. Când nu se ştia pe unde dispăruse câte un copil, micul ticălos era găsit

de cele mai multe ori dormind între rufele ei, liniştit şi sugându-şi degetul.

Astfel nu e de mirare că Iacob a fost vrăjit în acea zi la fântână. Ceilalţi bărbaţi erau obişnuiţi cu frumuseţea Rahelei şi cu parfumul ei minunat, dar lui Iacob trebuie să i se fi părut o apariţie năucitoare. S-a uitat în ochii ei şi a fost copleşit. Când a sărutat-o, vocea lui a fost ca geamătul unui bărbat care se culcă cu femeia lui. Iar Rahela s-a ridicat din propria copilărie la auzul acestui sunet.

Şi apoi nici n-a prea avut timp să povestească mai multe despre întâlnirea ei cu Iacob. Pentru că Iacob a venit să vorbească cu Laban. Rahela se uita la tatăl ei cum îl măsura din priviri pe Iacob.

Iar Laban văzuse mai întâi că bărbatul venea cu mâinile goale, dar apoi şi că veşmântul îi era făcut din stofe fine, că avea faţa frumos conturată şi că mânerul cuţitului era din os preţios, cu o lucrătură fină. Iacob a stat drept în faţa lui Laban şi, doar înclinându-şi puţin capul, a spus cine e.

— Unchiule, sunt fiul Rebecăi, sora ta, fiica lui Nahor şi a Milcăi, aşa cum şi tu eşti fiul lor. Mama m-a trimis la tine, fratele meu m-a hăituit până la tine, tatăl meu m-a izgonit către tine. O să-ţi povestesc totul când o să fiu curat şi cuviincios înaintea ta. Mă aflu în căutarea ospitalităţii tale, care e faimoasă pe aceste meleaguri.

Rahela a vrut să spună ceva, dar Lea i-a dat un ghiont, aruncându-i o privire cruntă; nici măcar tinereţea Rahelei nu era o scuză suficientă pentru greşeala impardonabilă ca o fată să vorbească în timp ce bărbaţii îşi adresau unul altuia cuvântul. Rahela s-a lăsat pe vine, urzind gânduri otrăvite despre sora ei mai mare, cioara asta asupritoare, capra cu ochii încrucişaţi.

Vorbele spuse de Iacob despre ospitalitatea lui Laban erau doar o minciună politicoasă, iar Laban nu era deloc

impresionat de aspectul nepotului său. Nu erau multe lucruri care să-i facă plăcere bătrânului, iar străinii flămânzi se numărau printre surprizele cele mai puţin plăcute. Dar nu mai era nimic de făcut; trebuia să se poarte frumos cu o rudă şi nu era niciun dubiu că erau neamuri. Iacob se vede treaba că ştia bine numele acelea, iar Laban recunoscuse şi trăsăturile surorii sale în chipul străinului pe care îl avea în faţă.

— Eşti bine-venit, a spus Laban, fără să zâmbească şi fără să-i întoarcă salutul.

Înainte să plece, Laban a arătat cu degetul spre Lea, desemnând-o să se ocupe de plictiseala asta. Mama mea a dat din cap şi s-a întors înspre singurul bărbat de până atunci care nu-şi feri privirea când îi întâlni ochii.

Lea avea văzul perfect. După una dintre poveştile ridicole care planau în jurul familiei mele, Lea îşi stricase ochii vărsând un râu de lacrimi la gândul că va trebui să se mărite cu unchiul meu Esau. Asta ar fi însemnat să crezi în poveşti, ba chiar să ajungi să vrei să cumperi o broască râioasă care i-ar face pe toţi cei care se uită la tine să leşine de iubire.

Ochii mamei mele nu aveau nimic, nu erau nici slabi, nici bolnavi. Adevărul e că ochii ei aveau darul să-i facă pe ceilalţi să se simtă rău şi majoritatea oamenilor îşi întorceau privirea, mai degrabă, decât să se uite fix la ea – un ochi era albastru ca lapislazuli, celălalt, verde ca iarba Egiptului.

Când s-a născut, moaşa a strigat că a venit o vrăjitoare pe lume şi că trebuia înecată înainte de a atrage vreun blestem asupra familiei. Dar bunica mea Ada a pălmuit-o pe femeia aceea proastă şi i-a blestemat limba.

— Vreau s-o văd pe fiica mea, a spus ea, cu o voce aşa de clară şi de puternică încât au auzit-o şi bărbaţii care stăteau afară.

Ada i-a pus numele Lea ultimei ei născute, care înseamnă „stăpână” şi a făcut o rugăciune pentru ca acest copil să supravieţuiască. Îngropase deja şapte fii şi fiice.

Dar mulţi au rămas convinşi că acest copil era un demon. Dintr-un motiv ascuns, Laban, care era cel mai superstiţios om care se poate întâlni (scuipa şi făcea plecăciuni ori de câte ori se întorcea spre stânga, urla la fiecare eclipsă de lună), a refuzat totuşi să plece urechea la cei care susţineau că Lea ar trebui lăsată să moară noaptea afară. A proferat nişte înjurături, mai degrabă blânde – copilul era totuşi fată şi nu băiat dar în afară de asta Laban şi-a ignorat fiica, în mare parte, şi n-a mai vorbit niciodată despre defectul ei. Femeile credeau că bătrânul de fapt nu prea putea deosebi culorile.

Ochii Leei nu şi-au pierdut din intensitatea culorilor – aşa cum au profeţit şi au sperat unele dintre femei –, ci, dimpotrivă, diferenţa dintre ei a devenit şi mai puternică şi cu atât mai vizibilă cu cât nu i-au crescut gene. Deşi clipea ca orice om, reflexul era aproape imperceptibil, aşa încât Lea părea că nu închide niciodată ochii. Chiar şi căutătura ei cea mai drăgăstoasă semăna cu a unui şarpe şi puţini puteau s-o privească în ochi. Aceia care puteau, erau răsplătiţi cu sărutări, cu râsete şi cu pâine înmuiată în miere.

Iacob a privit-o drept în ochi, iar ea s-a topit pe dată. De fapt, Lea era deja impresionată de înălţimea lui. Era mai înaltă cu cel puţin o jumătate de cap decât majoritatea bărbaţilor pe care îi întâlnise şi îi şi respinsese din acest motiv. Ştia că nu era drept. Cu siguranţă erau bărbaţi buni printre cei care îi ajungeau doar la nas. Dar gândul că s-ar fi putut culca alături de un bărbat care avea picioarele mai scurte decât ea sau era mai slab o dezgusta. Nu că ar fi cerut-o vreunul până la urmă. Ştia că toţi îi ziceau Şopârla sau Ochiul-dracului, dacă nu chiar mai rău.

Dezgustul ei pentru bărbaţii scunzi îi fusese confirmat de un vis în care un bărbat înalt îi şoptea ceva la ureche. Nu şi-a putut aminti ce-i spunea, dar cuvintele lui îi încălziseră coapsele şi o treziseră din somn. Când l-a văzut pe Iacob, şi-a amintit visul şi ochii ei stranii s-au deschis larg.

Şi Iacob la rândul lui a privit-o pe Lea cu bunăvoinţă. Deşi era încă răvăşit după întâlnirea cu Rahela, n-a putut să treacă uşor peste ochii Leei.

Nu era doar înaltă, ci şi bine făcută şi puternică. Fusese binecuvântată cu un piept bogat şi semeţ, iar pulpele sculpturale i se vedeau bine când se mişca, pentru că poalele fustelor, ca un făcut, parcă nu-i ajungeau niciodată la pământ. Avea braţe ca ale unui bărbat tânăr, dar mersul era al unei femei cu şolduri unduitoare.

Lea visase mai demult o rodie deschisă cu opt seminţe roşii, iar Zilpa îi spusese că un aşa vis însemna că va avea opt copii sănătoşi. Şi mama a ştiut că vorbele ei aveau să fie adevărate, la fel cum ştia să facă pâine şi bere.

Mirosul Leei nu era un mister. Mirosea ca drojdia pe care o frământa zilnic. Avea mireasma pâinii şi a bunăstării şi-i se părea lui Iacob – a sexului. Se holba la această gigantesă şi saliva. Din câte am auzit, n-a zis niciun cuvânt despre ochii ei.

Mătuşa mea Zilpa, a doua născută a lui Laban, spunea că îşi aminteşte tot ce i s-a întâmplat vreodată. Pretindea chiar că are amintiri despre propria naştere şi despre zilele petrecute în pântecul mamei ei. Jura că îşi aminteşte cum i-a murit mama în cortul roşu, unde agonizase zile în şir după venirea pe lume a Zilpei, cu picioarele înainte. Lea îşi cam bătea joc de asemenea pretenţii, deşi nu în faţa ei, pentru că Zilpa era singura care o putea face pe mama să-şi mai ţină gura.

Felul în care Zilpa îşi aminteşte venirea lui Iacob nu

seamănă cu cel al Rahelei sau al Leei şi, de altfel, Zilpa în general nu s-a bucurat prea mult de bărbaţi, despre care spunea că sunt păroşi, cruzi şi doar pe jumătate umani. Femeile aveau nevoie de bărbaţi ca să poată face copii şi ca să-i pună să le care obiectele grele, dar altfel ea nu le înţelegea rostul şi cu atât mai puţin le aprecia farmecele.

Şi-a iubit fiii cu pasiune până când le-a crescut barba, dar după asta abia îi mai învrednicea cu o privire.

Când am fost destul de mare să întreb despre ziua în care a venit tata, ea mi-a spus că în jurul lui se simţea prezenţa lui El şi de asta merita băgat în seamă. Zilpa îmi povestea că El este zeul tunetului, al înălţimilor şi al sacrificiilor teribile. El putea cere ca taţii să-şi taie fiii – să-i lase în deşert sau să-i măcelărească. Era un zeu crud, ciudat, străin şi rece, dar, totuşi, un tovarăş suficient de puternic pentru Regina Cerului, pe care ea o adora în toate formele şi sub toate numele.

Zilpa vorbea despre zei şi zeiţe aproape mai mult decât despre oameni. Asta mi se părea obositor câteodată, dar ea folosea cuvintele într-un fel minunat şi-mi plăceau poveştile ei despre Ninhursag, marea mamă, sau despre Enlil, tatăl primordial. Inventa imnuri grandioase în care oamenii obişnuiţi întâlneau zeităţi şi dansau cu toţii în ritmul fluierelor şi al ţiterelor, iar ea cânta cu un glas subţire, înalt, acompaniată de tobele de lut.

De la vârsta primului sânge, Zilpa s-a văzut pe ea însăşi ca pe o preoteasă, păstrătoarea misterelor cortului roşu, fiica lui Aşeza, sora-Siduri care sfătuieşte femeile. Era o idee prostească, pentru că doar preoţii serveau zeiţele în templele din oraşe, în timp ce preotesele serveau zeii. Mai mult, Zilpa nu avea calităţi de oracol. îi lipsea şi talentul pentru plante şi nu putea profeţi, nici arunca blesteme sau citi corect în măruntaiele de capră.

Zilpa era fiica lui Laban cu o sclavă pe nume Mer-

Nefat, care fusese cumpărată de la un negustor egiptean în vremurile în care Laban avea încă ceva avere. După cum povestea Ada, mama Zilpei era slabă, cu părul negru ca pana corbului, şi atât de tăcută, încât era destul de uşor să uiţi că avea darul vorbirii – o trăsătură pe care fiica ei n-o moştenise.

Zilpa era doar cu câteva luni mai mică decât Lea şi după ce mama Zilpei murise, Ada le-a dat să sugă la amândouă. Erau tovarăşe de joacă în copilărie, apropiate şi foarte bune prietene, păzeau turmele împreună, adunau fructe, inventau cântece, râdeau din orice. În afară de Ada, n-ar fi avut nevoie de nimeni pe lume.

Zilpa era aproape la fel de înaltă ca Lea, dar mai slabă şi mai puţin împlinită la picioare şi la piept. Cu părul negru şi tenul măsliniu, Lea şi Zilpa semănau cu tatăl lor şi aveau amândouă nasul familiei, ca şi Iacob, de altfel – un cioc de şoim regal, care parcă se mărea atunci când zâmbeau. Amândouă gesticulau când vorbeau, cu degetul mare şi arătătorul unite într-un oval al aroganţei. Când soarele le intra în ochi, le apăreau riduri asemănătoare în colţurile ochilor.

Dar în timp ce părul Leei era creţ, coama neagră a Zilpei era dreaptă şi-o purta lungă până la mijloc. Era cel mai frumos lucru la ea şi nu-i plăcea deloc să şi-l acopere. Vălurile îi dădeau dureri de cap, zicea, ducându-şi mâinile la ochi ca un copil care se preface. Chiar şi când eram mică aveam voie să râd de ea. Aceste dureri de cap erau pretextul pentru care îşi petrecea aşa de mult timp în cortul femeilor. Nu însoţea restul grupului în soarele primăvăratic sau noaptea în răcoarea brizei. Dar când era lună nouă – subţiratică şi sfioasă, abia arătându-se pe cer – Zilpa ieşea afară, pe câmp, îşi scutura părul, bătea din palme şi cânta, implorând luna să se întoarcă.

Când a venit Iacob, Bilha era un copil de opt ani şi

nu-şi aminteşte nimic din acea zi.

— Probabil era căţărată într-un copac pe undeva, îşi sugea degetul şi număra norii, zicea Lea, şi cam asta era tot ce se ştia despre copilăria Bilhei.

Bilha era orfana familiei. Ultima fiică născută din sămânţa lui Laban, era copilul unei sclave pe nume Tefnut – o negresă micuţă care a fugit într-o noapte când Bilha era deja suficient de mare ca să ştie că fusese abandonată.

— Niciodată n-a trecut peste durerea asta, zicea Zilpa cu multă delicateţe, pentru că Zilpa respecta durerea.

Bilha era cumva singură printre ele. Nu doar că era cea mai mică şi avea deja trei surori mai mari care să-şi împartă munca, dar Bilha era şi un copil trist şi era foarte uşor să fie uitată pe undeva. Nici chiar bunica mea Ada, care iubea foarte mult fetiţele – o luase pe Zilpa, şi ea lipsită de mamă, la pieptul ei şi o adora pe Rahela –, nu putea s-o iubească pe această pasăre singuratică, ciudată, care niciodată n-a crescut mai înaltă decât un băieţel de zece ani şi a cărei piele avea culoarea ambrei întunecate.

Bilha nu era frumoasă ca Rahela, nici deşteaptă ca Lea, nici isteaţă ca Zilpa. Ea era micuţă, neagră şi tăcută. Ada era exasperată de părul ei, care era creţ ca spuma şi nu se lăsa îmblânzit. În comparaţie cu celelalte două fetiţe fără mamă, Bilha era neglijată la culme.

Lăsată de capul ei, Bilha se urca în copaci şi părea să viseze cu ochii deschişi. Din cuibul ei, studia lumea, modelele care se alcătuiau pe cer, obiceiurile animalelor şi ale păsărilor. Ştia toate animalele din turmă şi îi dădea fiecăruia câte un nume secret care să se potrivească cu firea lui. Într-o seară, a venit la Ada şi i-a spus că o capră pitică neagră era pe punctul de a naşte gemeni. Nu era nici pe departe sezonul de fătat pentru capre şi acea capră în special fusese stearpă de patru ori la rând. Ada a dat din

cap la prostiile Bilhei şi a îndepărtat-o.

A doua zi, Laban le-a dat de veste că se întâmplase ceva neobişnuit cu unul dintre animale şi a reluat povestea fetei cu toate detaliile. Ada s-a întors spre fetiţă şi i-a cerut iertare.

— Bilha are darul clarviziunii, le-a zis Ada celorlalte şi ele s-au întors spre această soră nebăgată în seamă până atunci şi au văzut, pentru prima dată, ce ochi blânzi şi negri avea.

Dacă îţi făceai timp s-o observi, vedeai cât era Bilha de bună. Bună aşa cum e bun laptele, aşa cum e bună ploaia. Bilha se uita cu atenţie la cer şi la animale şi la familia ei, totodată. O vedea pe Lea ascunzându-şi durerea în colţurile cele mai întunecate atunci când oamenii se holbau la ochii ei. O vedea pe Rahela cum se teme de întuneric şi pe Zilpa cum e chinuită de insomnii. Bilha ştia că Laban era pe cât de rău, pe atât de prost.

Bilha povestea că amintirile ei legate de Iacob încep din ziua când i se născuse primul copil. Era un băiat – Ruben – şi Iacob era bineînţeles încântat. Şi-a luat fiul în braţe şi a dansat cu el, învârtindu-se iar şi iar, în jurul cortului roşu.

— Era aşa de blând cu copilul, spunea Bilha. N-o lăsa pe Ada să i-l ia nici măcar când începea să plângă. Zicea că fiul lui e perfect şi că e o minune a lumii. Am stat împreună şi ne-am minunat. I-am numărat degetele şi l-am mângâiat pe creştetul moale al capului. Ne-am bucurat de el şi de bucuria noastră. Aşa l-am cunoscut pe Iacob, tatăl tău.

Iacob a ajuns târziu în acea după-amiază, într-o săptămână cu lună plină, şi a mâncat o masă simplă, pâine din făină de orz cu măsline, apoi s-a prăbuşit într-un somn adânc, care a ţinut şi ziua următoare. Lea era ruşinată de simplitatea mâncării pe care trebuise s-o îndure prima dată, aşa că a doua zi s-a pornit să facă o mâncare aşa cum

se putea vedea doar la marile sărbători.

— Mi-am dat sufletul făcând acea mâncare, aşa cum n-o mai făcusem niciodată, povestea Lea în după-amiezile goale, fierbinţi, în timp ce învârteam urcioarele cu gâtul subţire, ca să iasă zerul din laptele de capră covăsit. Cel care venise avea să fie tatăl copiilor mei, eram pur şi simplu sigură de asta. Vedeam bine că era vrăjit de Rahela, parcă pentru prima dată vedeam şi eu cât era de frumoasă, într-adevăr. Şi totuşi, se uita în ochii mei iară frică şi asta îmi dădea speranţe. Am prins un ied şi l-am tăiat, era un ied fără nicio pată, perfect, l-am ales ca şi cum ar fi fost ofrandă pentru zei. Am pisat meiul până a devenit moale ca un nor. Am scotocit în traistele în care ţineam cele mai preţioase condimente şi am pus şi ultima rodie uscată pe care o mai aveam. Am cântărit, am tăiat, am curăţat într-o nebunie, sperând că el o să înţeleagă ce-i ofeream. Nimeni nu m-a ajutat atunci la gătit, nici n-aş fi lăsat pe nimeni să se atingă de pâine sau de friptură, nici măcar de apă. N-aş fi lăsat-o nici pe mama să toarne apă într-un vas, spunea ea râzând.

Îmi plăcea foarte mult povestea asta şi aş fi ascultat-o la nesfârşit. Lea era mereu serioasă şi hotărâtă şi mult prea înţeleaptă pentru a fi vreodată aiurită. Şi totuşi, când îmi povestea cum a gătit ea prima dată pentru Iacob, Lea se transforma într-o fetiţă prostuţă şi plângăcioasă.

— Am fost aşa proastă atunci, spunea ea. Am ars prima pâine şi am izbucnit în plâns. Şi din a doua pâine, câteva bucăţi le-am sacrificat, pentru ca Iacob să înceapă să mă placă. Aşa cum facem când pregătim turta pentru Regina Cerului în a şaptea zi, am rupt o bucăţică din cocă, am sărutat-o şi am dat-o focului, ca o ofrandă în speranţa că acel bărbat mă va vrea. Să nu-i spui Zilpei toate astea, dacă-i spui, n-o să mai auzi cum se termină povestea, şoptea Lea pe un ton glumeţ şi secretos. Sigur, dacă

Laban, bunicul tău, ar fi ştiut câtă mâncare am consumat pentru un cerşetor care venise la noi cu un prăpădit de urcior cu ulei pe post de dar, m-ar fi bătut cu biciul. Dar băuse din mâinile mele destulă bere, din cea mai tare, ca să nu mai scoată nicio vorbă. Sau poate n-a zis nimic pentru că simţise că acest nepot era un noroc pe capul lui. Poate îşi dăduse seama că-i intrase în casă un posibil ginere care nu va cere zestre mare. Nu ştiai niciodată ce era în capul lui. Era ca un bivol, bătrânul, bunicul tău.

— Ca un par în lună, ziceam eu.

— Ca o piatră de moară, zicea şi mama.

— Ca o balegă de capră, săream eu.

Mama îmi făcea semn cu degetul, ca unui copil prea obraznic, dar apoi râdea şi ea din toată inima, pentru că a râde de Laban era distracţia favorită a fetelor lui.

Pot şi acum să spun pe dinafară meniul din ziua aceea. Miel marinat în lapte acru de capră, asezonat cu coriandru şi sos de rodie. Două feluri de pâine: pită de orz şi pâine pufoasă de grâu. Compot de gutui, smochine fierte cu dude, curmale proaspete. Măsline, se înţelege. Şi de băut, vin îndulcit, trei feluri de bere şi apă de orz.

Iacob era aşa de obosit, că aproape a ratat masa pregătită cu atâta pasiune de Lea. Zilpa a avut misiunea foarte grea de a-l trezi şi, până la urmă, a fost nevoită să-l stropească cu apă, iar el s-a speriat aşa de rău încât a dat din mâini şi a făcut-o pe Zilpa una cu pământul, de se văita ca o pisică lovită.

Zilpa nu era aşa de încântată de venirea acestui Iacob. Vedea că prezenţa lui schimbase lucrurile între surorile ei şi s-ar fi putut să slăbească legătura dintre ea şi Lea. O deranja pentru că era pur şi simplu mult mai arătos decât orice alt bărbat pe care îl văzuse până atunci, decât păstorii care vorbeau prostii sau decât negustorii de ocazie care se uitau la ea şi la surorile ei ca la o turmă oi.

Iacob vorbea frumos şi era luminos la chip. Când a întâlnit privirea Leei, Zilpa a înţeles că vieţile lor nu vor mai fi la fel. Era abătută, furioasă şi neputincioasă şi ar fi vrut să oprească schimbările astea, dar nu putea.

Când Iacob s-a trezit în sfârşit şi s-a aşezat în dreapta lui Laban la masă, a mâncat foarte bine. Lea îşi amintea fiecare îmbucătură.

— A înmuiat în friptura de miel, iar şi iar, şi a luat de trei ori din pâine. Am văzut că-i plăceau dulciurile şi că prefera berea cu miere în locul celei amare pe care şi-o turna pe gât Laban. Ştiam deci cum să-i satisfac gura. Aveam să ştiu cum să-l satisfac şi în rest.

Aceste cuvinte le făceau pe celelalte mame ale mele să chicotească şi să se bată peste şolduri, pentru că Lea, deşi probabil cea mai chibzuită, era totodată şi cea mai neruşinată dintre surori.

— Şi după toată munca asta, după ce-au mâncat tot, ce crezi că s-a întâmplat, întreba Lea, de parcă eu n-aş fi ştiut deja, aşa cum ştiam, de pildă, mica cicatrice în formă de lună nouă care se vedea pe degetul mare de la mâna ei dreaptă, chiar sub unghie. Iacob a căzut la pat, asta s-a întâmplat. A vomitat fiecare înghiţitură. A vărsat până când nu se mai putea ţine pe picioare. I-a implorat pe El, pe Iştar, pe Marduk şi pe mama lui cea binecuvântată, i-a rugat să-l scape de chinuri şi să-l lase să moară. Nebuna de Zilpa s-a strecurat în cortul lui să vadă cum se simte şi apoi mi-a povestit. Totul suna mult mai rău decât era în realitate. Zicea că avea faţa mai albă decât luna plină, că urla ca un câine şi că vomita broaşte şi şerpi. Mi-era ruşine şi totodată frică. Dacă murea de la mâncarea mea? Sau dacă, la fel de groaznic, îşi revenea şi apoi dădea vina pe mine? Cum nimeni altcineva n-a mai dat semne că s-ar simţi rău, mi-am dat seama că nu era de la mâncare. Dar apoi, prostuţă cum eram, am început să mă gândesc că nu

i-o fi priit faptul că l-am servit eu. Sau poate că greşisem cu bucăţelele de pâine, pe care nu le dădusem ofrandă cum trebuia vreunui zeu sau zeiţe, ci mai degrabă încercasem să fac o vrajă. M-am întors deci spre zei şi am vărsat ultimele rămăşiţe din cel mai bun vin în cinstea zeiţei Anath, vindecătoarea. Se chinuia de trei nopţi. A doua zi dimineaţa s-a trezit vindecat.

Când povestea ajungea aici, Lea dădea din cap şi chicotea:

— N-a fost un început prea promiţător pentru nişte iubiţi aşa de roditori apoi, nu?

Iacob şi-a revenit repede şi a rămas acolo, săptămână după săptămână, până când devenise de-al locului. A luat în primire turmele cu animale, slabe ca vai de capul lor, aşa încât Rahela n-a mai fost nevoită să aibă grijă de ele, o treabă care cădea în sarcina ei, în absenţa fraţilor.

Bunicul dădea vina pe lipsa băieţilor pentru starea turmelor lui, punând totul pe seama faptului că toţi fiii îi muriseră la naştere sau nu mult după aceea şi-i rămăseseră numai fete. Nu zicea nimic despre propria lene, credea cu tărie că doar un fiu i-ar fi putut schimba norocul. Consultase preotul din sat şi acesta îi spusese să sacrifice cel mai bun berbec şi un taur şi atunci poate zeii se vor îndura şi-i vor da un fiu. Se culcase cu nevestele şi cu concubinele lui pe câmp, aşa cum îl sfătuise o moaşă bătrână, dar nu obţinuse decât o durere de spate şi julituri la genunchi. Când Iacob venise în casa lor, Laban deja renunţase la speranţa de a avea un fiu – ca şi la aceea de a-şi îmbunătăţi viaţa.

Nu mai aştepta nimic de la Ada, care trecuse de vârsta la care mai putea face copii. Celelalte trei femei ale lui muriseră sau fugiseră şi nu-şi putea permite să dea câţiva bănuţi pentru o sclavă, cu atât mai puţin preţul unei mirese noi. Aşa că dormea singur, în afara nopţilor când îşi

făcea drum pe deal şi supăra turmele, ca un băieţel excitat. Rahela povestea că printre oieri, poftele bunicului meu erau legendare. „Aleargă oile ca nişte gazele, când urcă Laban dealul”, spuneau ei în batjocură.

Fetele îl dispreţuiau din o mie de cauze şi eu le ştiam pe toate. Zilpa mi-a spus că atunci când de-abia trecuseră câteva luni de la primul ei sânge şi căzuse pe ea sarcina de a-i duce bunicului prânzul, el se ridicase şi-i prinsese sfârcul între degetul mare şi arătător şi o strânsese de parcă ar fi muls o capră.

Lea povestea şi ea cum Laban îi băgase mâna pe sub fuste, dar când i-a spus Adei, aceasta l-a bătut cu pisălogul de i-a dat sângele. A rupt coarnele idolului său favorit şi l-a ameninţat că-l blestemă să-şi piardă bărbăţia şi să se umple de bube şi atunci el a jurat să nu se mai atingă niciodată de fetele lui şi să-şi spele vina într-un fel. Le-a cumpărat Adei şi tuturor fiicelor lui – chiar şi Zilpei şi Bilhei, pe care le-a recunoscut astfel pentru prima şi singura dată ca rude – brăţări de aur. Şi a adus acasă o splendidă statuie a zeiţei Aşeza – înaltă cam cât Bilha – făcută de cel mai bun ceramist pe care l-a găsit. Femeile au dus-o sus, pe *bamah*, locul cel mai înalt de pe deal, acolo unde se făceau sacrificiile. Faţa zeiţei era o frumuseţe, cu ochii ca aluna şi gura deschisă ca într-un zâmbet. Când turnam vin pe ea noaptea, la fiecare lună nouă, ni se părea că gura i se deschide şi mai mult, de plăcere.

Cu câţiva ani înainte de a apărea Iacob, Laban încă mai avea oameni tocmiţi, servitori care munceau pentru el, şi pajiştea era plină cu ei, cu nevestele lor şi cu copiii, cu mirosurile de la vetrele lor şi cu râsete. Când a venit tatăl meu, nu mai erau în jurul lui Laban decât o nevastă bolnavă şi patru fiice.

Deşi Laban era destul de mulţumit de venirea lui

Iacob, cei doi se antipatizau reciproc. Diferiţi ca măgarul de corb, erau legaţi prin rudenie de sânge şi aveau să fie în curând şi prin avere.

Iacob s-a dovedit un om foarte muncitor, priceput la animale – mai ales la câini. A transformat cele trei potăi ale lui Laban în adevăraţi ciobăneşti. Doar fluiera o dată şi câinii erau la picioarele lui. Dacă bătea din palme, începeau să alerge în cerc şi adunau turma. Când şuiera într-un fel anume, se puneau de pază, cu atâta ferocitate că de atunci niciodată turmele lui Laban n-au mai fost atacate de şacali sau de vulpi. Sau dacă se nimerea vreun hoţ, mai bine fugea mâncând pământul decât să simtă pe pielea lui colţii acelei mici haite dezlănţuite.

Câinii lui Iacob au devenit curând ţinta invidiei celorlalţi şi mulţi s-au oferit să-i cumpere. Dar în loc de asta, Iacob cerea o zi de muncă în schimbul seminţei câinelui cu ochi de lup. Când cea mai mică dintre căţelele noastre a făcut pui cu acest câine-lup, Iacob i-a dresat pe căţelandri şi a vândut patru din cinci pe o mică avere, pe care a transformat-o repede în daruri, de unde se vede cât de bine ajunsese să le cunoască pe fiicele lui Laban.

A dus-o pe Rahela la fântâna unde se cunoscuseră şi i-a dat un inel cu lapislazuli, pe care ea l-a purtat apoi până în ziua morţii. A găsit-o pe Lea scarmamnd lina şi fără să scoată o vorbă i-a dat trei brăţări meşteşugite de aur. Zilpei i-a dăruit un vas cu forma zeiţei Anath, care-şi turna vin printre cei doi sâni. A pus o traistă cu sare la picioarele umflate ale Adei. Şi-a amintit chiar şi de Bilha şi i-a adus o amforă micuţă cu miere.

Laban s-a plâns şi a zis că nepotul ar fi trebuit să-i dea lui toţi banii, din moment ce puii fuseseră făcuţi de căţeaua lui. Dar, apoi, bătrânul s-a înmuiat la vederea pungii cu monede şi s-a repezit în sat s-o răscumpere pe Ruti. Bietul de el.

Într-un an, Iacob a devenit un fel de vătaf al lui Laban. Cu câinii după el, Iacob conducea turmele în aşa fel încât mieii ajungeau la iarba tânără, oile la cea zemoasă, iar berbecii mari la buruienile vârtoase. Turmele creşteau aşa de repede că la următorul tuns Iacob a trebuit să mai angajeze doi băieţi, ca să fie treaba terminată înainte să înceapă ploile. Rahela s-a alăturat Leei, Zilpei şi Bilhei la munca câmpului, pentru că parcela de grâu s-a mărit.

Iacob l-a convins pe Laban să sacrifice doi miei graşi şi un ied în cinstea zeului tatălui său, ca mulţumire pentru bunăstarea ce pogorâse asupra lor. Lea a copt turte pufoase din grâul păstrat special pentru ofrande. Sacrificiile s-au făcut după indicaţiile lui Iacob care, aşa cum învăţase de la tatăl său, arunca în foc pâinea întreagă şi hălci mari de came în loc de câteva bucăţele. Femeile bombăneau nemulţumite de atâta risipă.

A fost un an plin de schimbări pentru familia mea. Turmele s-au mărit, grâul a dat rod ca niciodată şi o nuntă era în aşteptare. La o lună de la venire, Iacob l-a întrebat pe

Laban de preţul Rahelei, aşa cum promisese din prima clipă. Pentru că era clar că nepotul n-avea nici bani, nici pământ, Laban s-a gândit că o să-l cumpere ieftin şi a făcut mărinimoasa ofertă de a-şi da fiica în schimbul a şapte ani de muncă în folosul lui.

Iacob a râs la auzul acestei oferte:

— Şapte ani? vorbim despre o fată aici, nu despre o ţară. În şapte ani, fata ar putea să şi moară. Sau eu aş putea să mor. Dar mai ales tu ai putea să fii mort, bătrâne. îţi ofer şapte luni. Şi ca zestre, mă mulţumesc cu jumătate din turma ta prăpădită.

Laban a sărit în sus şi l-a făcut hoţ.

— Eşti fiul mamei tale, e limpede, a urlat el, crezi că lumea îţi datorează ceva? Nu te împăuna cu mine, tinere,

că te trimit înapoi unde te aşteaptă cuţitul fratelui tău.

Zilpa, cel mai bun spion dintre toţi, povestea cum se certau şi cum se hărţuiau unul pe altul cu privire la preţul mătuşii mele. Laban parcă înnebunise, iar Iacob scuipa la picioarele lui. Până la urmă au căzut de acord la un an de muncă. Cât despre zestre, Laban a pretins că e sărac.

— Am atât de puţin, fiul meu, a zis el, cu o voce dintr-odată caldă şi iubitoare, ca un patriarh blând, iar fata e nepreţuită, e o comoară.

Dar Iacob nu putea accepta să-şi ia o mireasă fără zestre. Asta ar fi transformat-o pe ea într-o concubină şi pe el într-un prost care plătea cu un an din viaţa lui o fată care avea doar, o piatră de măcinat, un fus, hainele de pe ea şi un nume. Aşa că Laban a băgat-o şi pe Bilha la socoteală, zicând că astfel i-o dă pe Rahela ca soţie şi pe Bilha ca zestre, iar Iacob se va bucura astfel şi de o soţie aşa cum trebuie şi de o concubină în acelaşi timp.

— Trebuie să-mi mai dai şi o zecime din mieii şi iezii care se vor naşte cât timp păzesc eu turmele, în anul în care muncesc pentru tine, a mai zis Iacob.

În acel moment, Laban a blestemat sămânţa lui Iacob şi a plecat înjurând. Era cu o săptămână înainte ca bărbaţii să ajungă la o înţelegere, o săptămână în care Rahela plânsese toată ziua ca un copil, iar Lea vorbise foarte puţin şi le dăduse doar fiertură rece de mei, o mâncare de doliu.

Când în sfârşit s-au înţeles, Laban s-a dus la Ada şi i-a spus să înceapă pregătirile de nuntă. Dar Ada i-a zis că nu se poate:

— Nu suntem barbari să facem mirese din nişte copii.

Rahela nu putea fi nici măcar promisă, i-a spus ea bărbatului. Fata poate părea că e gata de măritiş, dar era deocamdată necoaptă şi nu sângerase încă niciodată. Bunica se temea că Anath va blestema câmpurile şi grădina dacă Laban va îndrăzni să încalce această lege şi

că ea însăşi îşi va aduna puterile şi-şi va bate bărbatul încă odată cu pisălogul.

Dar ameninţările nu-şi aveau rostul. Laban a înţeles imediat ce avantajoasă era amânarea şi s-a dus la Iacob cu vestea că va trebui să aştepte până când fata va fi pregătită, înainte de a fixa data nunţii.

Iacob s-a resemnat. Ce-ar fi putut să facă? Furioasă, Rahela a ţipat la Ada, care i-a tras o palmă şi a trimis-o să-şi verse nervii în altă parte. Rahela, la rândul ei, a pocnit-o pe Bilha, a blestemat-o pe Zilpa şi s-a strâmbat la Lea. Ba chiar a bătut din picior şi a aruncat cu praf în Iacob, făcându-l laş şi mincinos, până când a izbucnit în plâns pe umărul lui.

Rahela a început să-şi imagineze tot felul de lucruri teribile. N-avea să sângereze niciodată, nici nu se va mărita şi nici nu-i va face fii lui Iacob. Dintr-odată, sânii ei mici, de care era aşa de mândră, i s-au părut dizgraţioşi. Poate era un mic monstru, un hermafrodit, ca idolul respingător din cortul tatălui ei, acela cu un trunchi de copac între picioare şi cu ugere în loc de sâni.

Aşa că Rahela a încercat să-şi grăbească sorocul. Înainte de prima lună nouă, a făcut turte pentru Regina Cerului, ceva ce nu mai făcuse înainte, şi a dormit o noapte întreagă cu pântecul lipit de picioarele statuii Aşeza. Dar luna s-a rotunjit la loc şi rufăria Rahelei a rămas uscată. S-a dus în sat de una singură să se intereseze la o moaşă, Inna, care i-a dat o fiertură de urzici scârboase, ce creşteau pe malul râului din apropiere. Dar luna nouă a venit şi a trecut şi Rahela a rămas tot copil.

După ce şi următoarea lună a trecut, Rahela a strivit coacăze şi le-a chemat pe surorile ei să vadă aşternuturile pătate. Dar petele erau violete, iar Lea şi Zilpa au râs de s-au prăpădit.

Luna următoare Rahela s-a ascuns în cortul ei şi nici

măcar n-a mai încercat să-l întâlnească pe Iacob.

Până la urmă, în a noua lună de la venirea lui Iacob, Rahela a sângerat pentru prima oară şi a plâns de uşurare. Ada, Lea şi Zilpa au cântat imnurile pătrunzătoare şi aspre care anunţă naşterile, morţile şi evenimentele ce compun viaţa femeii mature. La apusul soarelui, în prima zi cu lună nouă, când toate femeile au început să sângereze, au pictat cu henna unghiile şi tălpile Rahelei. I-au vopsit pleoapele cu galben şi i-au adus toate brăţările, pietrele preţioase, bijuteriile pe care le-au găsit, i-au împodobit gleznele, degetele şi încheieturile mâinilor. I-au pus pe cap vălul cu broderia cea mai fină şi au condus-o în cortul roşu. Au înălţat imnuri zeiţelor, Innanei şi Doamnei Aşeza a Mării. Au vorbit despre Elath, mama celor şaptezeci de zei şi zeiţe, printre care şi Anath, dădaca, protectoarea mamelor.

Au cântat:

Cine străluceşte asemeni lui Anath Cine e mai frumoasă decât Astarte?

Astarte face acum din tine parte.

Ai puterea lui Elath.

Femeile i-au cântat toate imnurile, în timp ce Rahela mânca smochine cu miere şi prăjituri fine din grâu pufos, tăiate în trei colţuri, după forma sexului feminin. A băut vin îndulcit până n-a mai putut. Ada i-a masat mâinile şi picioarele, spatele şi burta, cu uleiuri aromate, până când aproape a adormit. Când a venit vremea s-o ducă pe câmp unde urma să se unească cu pământul, Rahela era deja ameţită de vin şi de plăcere. Nu şi-a amintit mai apoi cum picioarele i s-au lipit de pământ, cum s-a întărit sângele – ea zâmbea prin somn.

Plină de veselie şi de încredere, a lenevit în cort cele trei zile, adunând lichidul preţios într-un bol de argint – pentru că primul sânge al unei virgine era o ofrandă

nepreţuită pentru recolte. Au fost cele mai liniştite şi mai senine zile din viaţa ei.

De cum femeile şi-au terminat ritualul lunar, Rahela a vrut să fie stabilită data nunţii. Dar oricât a bătut ea din picior, Ada a rămas neclintită. Obiceiul cerea să se aştepte şapte luni de la prima sângerare. Era limpede. Iacob, deşi îşi împlinise anul, îi datora încă şapte luni lui Laban. Înţelegerea era pecetluită.

Capitolul doi

L

unde care au urmat n-au fost uşoare. Rahela era ca un leu în cuşcă, Lea suspina ca o vacă în durerile facerii, Zilpa stătea îmbufnată. Doar Bilha părea neatinsă de toată agitaţia, torcea şi ţesea, plivea în grădină şi avea grijă de focul din cortul Adei, care acum stătea mereu aprins, pentru că oasele o dureau tot mai rău.

Rahela petrecea cu Iacob atâta timp cât avea curaj, strecurându-se prin grădină sau fugind de la războiul de ţesut şi ducându-se pe dealuri, unde îşi întâlnea iubitul şi erau singuri. Ada era prea bolnavă ca s-o mai ţină în frâu, iar pe Lea n-o asculta, pentru că sora mai mare începuse să-şi piardă din statut de când sora mai mică avea să fie mireasă şi mamă înaintea ei.

Acele zile cu Iacob, pe dealuri, au fost cea mai mare fericire a Rahelei.

— Se uita la mine şi se minuna, povestea frumoasa mea mătuşă. îşi trecea degetele prin părul meu. Mă punea să stau în lumină şi apoi la umbră ca să vadă cum soarele se juca pe obrajii mei. Plângea de cât eram de frumoasă. Cânta cântecele tribului său şi-mi povestea despre frumuseţea mamei lui. Inventa poveşti despre cât de frumoşi o să fie fiii noştri. Băieţi aurii, ca mine. Băieţi perfecţi, care vor fi prinţi şi regi. Ştiu ce credeau toţi – surorile mele şi ciobanii dar nici măcar nu m-a atins. Mă

rog, doar o dată. Mă ţinea la pieptul lui şi, dintr-odată, a început să tremure şi m-a dat la o parte. După asta, s-a ţinut departe de mine. Nu mă deranja asta. Mirosea, ştii. Sigur, mirosea mult mai bine decât majoritatea bărbaţilor. Dar totuşi, mirosul de bărbat şi de capre era mai puternic decât orice. Alergam acasă şi-mi înfundam nasul în coriandru.

Rahela se lăuda că fusese prima care auzise povestea familiei lui Iacob. El era cel mai mic dintre cei doi gemeni, devenind astfel moştenitorul mamei. El era şi cel mai drăguţ, şi cel mai deştept. Rebeca îi spusese bărbatului ei că Iacob era bolnav, doar ca să-l mai ţină încă un an la pieptul ei, după ce-l înţărcase pe fratele lui.

Naşterea celor doi gemeni aproape o omorâse pe Rebeca, care sângerase atât de mult încât nu mai rămăsese niciun pic de vlagă în ea pentru un alt copil. Când înţelesese că nu va avea niciodată o fiică, începuse să-i spună poveştile lui Iacob.

Rebeca îi băgase în cap lui Iacob că averea fratele său, Esau, i se cuvenea lui, pentru că altfel de ce l-ar fi făcut Innana cel mai frumos dintre cei doi? Şi, mai mult decât atât, în familia ei era obiceiul ca mama să aleagă moştenitorul. Isaac însuşi era al doilea născut. Dacă ar fi fost după Avraam, Ismael ar fi fost patriarhul, capul familiei, dar Sara şi-a strigat drepturile şi l-a numit pe Isaac în locul lui. Tot Sara îl trimisese apoi pe Isaac să-şi caute mireasă în familia ei, aşa cum era obiceiul din cele mai vechi timpuri.

Cu toate astea, Iacob îl iubea pe Esau şi n-ar fi vrut să-l supere în niciun fel. Se temea că zeul tatălui său Isaac şi al bunicului său Avraam l-ar fi pedepsit dacă ar fi ascultat vorbele mamei lui. Era bântuit de un vis din care se trezea îngrozit, un vis în care el era pur şi simplu distrus.

Rahela îl mângâia pe obraji şi-i spunea că visul ăsta n-avea niciun temei.

— Îi spuneam că dacă n-ar fi ascultat vorbele mamei lui, nu m-ar fi găsit niciodată pe mine şi că zeul lui Isaac, care o iubea pe Rebeca, zâmbea şi asupra iubirii lui Iacob pentru Rahela. Asta îl înveselea, povestea ea. îmi spunea că-i bucur inima ca un răsărit de soare. Spunea lucruri aşa de frumoase.

În timp ce Iacob schimba dulcegării cu Rahela, Lea suferea. Slăbise şi îşi neglija părul, dar nu şi îndatoririle. Curtea era bine măturată, aranjată, aprovizionată şi forfotea de treabă. Torsul nu se oprea niciodată, grădina înflorea, iar plantele aromatice erau suficient de frumoase încât să fie schimbate în târg pe lămpi noi. Iacob vedea şi el toate astea. Vedea ce făcea Lea şi că ea era cea care se ocupa de toate, că ea ţinuse lucrurile la suprafaţă în anii grei în care Laban stătea degeaba, lâncezind. Bătrânul era complet neajutorat când Iacob îl întreba, de pildă, dacă negustorul cu barbă neagră din Aleppo era de încredere sau pe care dintre băieţi să-l tocmească la tunsul oilor. Lea era cea care trebuia întrebată şi despre turmă, care dintre oi fătase în anul trecut, care ied era puiul caprei negre de prăsilă şi care al celei bălţate. Rahela, care şi ea se ocupa de turmă, n-ar fi ştiut să deosebească un animal de altul, dar Lea ţinea minte tot ce-i trecea prin faţa ochilor şi tot ce spunea Bilha.

Iacob se apropia de Lea cu acelaşi respect ca faţă de Ada, pentru că, până la urmă, erau rude. Dar se apropia de mai multe ori decât ar fi fost nevoie sau cel puţin aşa i se părea Zilpei.

Iacob avea câte o nouă întrebare pentru fiica mai mare în fiecare zi. Unde ar fi trebuit să ducă iezii la păscut primăvara? Avea nişte miere pe care să o dea în schimbul unei oi care părea bună? Era gata pentru sacrificiile ce se

făceau la Sărbătoarea Secerişului? Era întotdeauna însetat de berea pe care o făcea ea, după reţetele minunate pe care mama ei le învăţase de la un negustor egiptean.

Lea îi răspundea la întrebări şi îi turna bere cu ochii plecaţi şi cu capul în pământ, ca o pasăre ascunsă în cuib. Era dureros pentru ea să-l privească. Şi totuşi, în fiecare dimineaţă, primul ei gând era la el. O să vină şi azi să vorbească cu ea? O fi văzut cum îi tremură mâinile când îi toarnă în pahar?

Zilpa nu suporta să fie în preajma lor când erau împreună.

— Era ca şi cum ai fi fost lângă un ţap stârnit, zicea ea. Şi erau aşa de politicoşi. Aproape se aplecau ca să nu se uite unul la altul, deşi dădeau unul peste altul ca nişte câini în călduri.

Lea încerca să-şi ignore dorinţa din propriul corp, iar pe Rahela n-o interesa nimic în afară de pregătirile de nuntă. Doar Zilpa vedea pofte oriunde se uita. Pentru ea, parcă toată lumea se umpluse de dorinţe.

Lea se foia toată noaptea, iar Zilpa îl văzuse pe Iacob pe câmp, rezemat de un copac, lucrându-şi sexul cu mâinile până când căzuse epuizat. Cu o lună înainte de nuntă, Iacob încetase să mai aibă coşmaruri cu lupta dintre el, părinţii şi fratele lui – îşi petrecea nopţile visând la fiecare dintre cele patru surori. Bea din apa unui izvor şi se trezea în poala Rahelei. Ridica un bolovan uriaş şi sub el o găsea pe Lea goală. Fugea de ceva îngrozitor care-l urmărea şi cădea epuizat în braţele Bilhei, care crescuse între timp şi avea acum formele unei femei. O salva pe Zilpa dintr-un salcâm şi îi descurca părul din crengile printre care se încolăcise. Se trezea în fiecare dimineaţă, transpirat, cu sexul întărit. Se învelea cu pătura şi se tot sucea pe pământ până când se putea ridica fără să se ruşineze.

Zilpa privea triunghiul format din Iacob, Rahela şi Lea şi îşi dădea seama că ar fi avut şi ea nişte planuri de urzit, pentru că, pe cât o iubea pe Lea, pe atât de puţin îi păsa de Rahela. (Mereu spunea „Ah, iat-o şi pe drăguţa de Rahela” şi se simţea oţetul în vocea ei.) Nu putea face nimic împotriva lui Iacob, ştia că el avea să devină patriarhul familiei şi ea însăşi îşi dorea copii, ca toate celelalte. Doar că ar fi vrut să facă răul să curgă în sensul dorit de ea. Şi n-ar fi stricat s-o facă pe drăguţa de Rahela să sufere un pic.

Zilpa bănuia că Rahela e înspăimântată de noaptea nunţii şi o încuraja să-şi spună temerile. Sora mai mare suspina şi dădea din cap aprobator, în timp ce Rahela îi dezvăluia cât de puţine ştia despre mecanica sexului. Nu se aştepta la nicio plăcere – doar la durere. Aşa că Zilpa i-a spus surorii ei, şi aşa înspăimântate, că ciobanii vorbeau despre sexul lui Iacob ca despre un monstru al naturii.

— De două ori mai mare decât sexul unui bărbat normal, şoptea ea şi-i arăta cu mâinile o lungime imposibilă.

Zilpa a dus-o apoi pe Rahela sus, pe păşunea cea mai înaltă, acolo unde băieţii îşi făceau de cap cu oile, iar ele behăiau jalnic şi sângerau. Sora mai mare o compătimea pe sora mai mică, şoptindu-i „Biata de tine!” în timp ce o mângâia pe păr, „Eşti doar o biată femeie”.

E de înţeles de ce în ziua nunţii Rahela a fost cuprinsă de panică. Adoraţia castă a lui Iacob fusese foarte plăcută, dar acum el va cere totul de la ea şi ea nu va avea cum să refuze. I s-a întors pe dos stomacul şi-a apucat-o greaţa. Şi-a smuls părul. Şi-a zgâriat obrajii cu unghiile până i-a dat sângele. Şi-a implorat surorile să o salveze.

— Rahela plângea în timp ce noi încercam să o îmbrăcăm pentru banchet, povestea Lea. Plângea, zicând că nu e pregătită, că nu-i e bine şi că e prea mică pentru

soţul ei. Ba chiar a încercat din nou trucul vechi cu coacăzele, ridicându-şi fustele şi zicând că Iacob avea s-o omoare dacă ar fi descoperit sânge menstrual în patul de nuntă. I-am spus să nu se mai poarte ca un copil, pentru că de-acum purta centura de femeie.

Dar Rahela se văita în genunchi şi îşi implora sora să-i ia locul sub vălul de mireasă.

— Zilpa a zis că ai face-o, striga ea.

— Am rămas trăsnită, îşi amintea Lea. Pentru că, sigur, Zilpa avea dreptate. Nu-mi dădusem voie să-mi imaginez aşa ceva, că aş putea fi eu cu el în seara aceea. Abia puteam să recunosc asta faţă de mine, dar în niciun caz faţă de sora mea, care nu era foarte drăguţă în acel moment, cu ochii roşii de plâns şi cu obrajii mânjiţi cu sânge şi cu zeamă de coacăze. Prima dată am zis nu. El şi-ar fi dat seama imediat, pentru că niciun văl nu putea ascunde diferenţa de înălţime dintre noi. Avea să mă refuze şi apoi aş fi devenit o stricată, o femeie care n-ar mai fi putut fi vreodată soţie şi m-ar fi vândut probabil ca sclavă. Dar în timp ce eu mă opuneam, inima îmi spunea s-o fac. Rahela îmi cerea să fac ceva ce eu însămi îmi doream mai mult decât orice pe lume. Aşa că exact în timp ce protestam, ştiam că deja acceptasem.

Ada era prea bolnavă ca să ajute în acea dimineaţă la împodobirea miresei, aşa că Zilpa s-a ocupat de toate, pictând mâinile şi picioarele Leei cu henna, conturându-i ochii cu kohl, acoperind-o cu tot felul de podoabe. Rahela stătea într-un colţ, cu genunchii la gură şi tremura în timp ce Lea se pregătea pentru seara care ar fi trebuit să fie a nunţii ei.

— Eram mai fericită decât fusesem vreodată, spunea Lea. Dar eram de asemenea înspăimântată. Dacă şi-ar fi întors faţa de la mine cu dezgust? Dacă fugea din cort şi mă umplea astfel de ruşine pentru totdeauna? Dar ceva îmi

spunea că avea să mă primească.

A fost o petrecere simplă, cu câţiva invitaţi. Fluieraşii din sat au venit şi au plecat repede; unul dintre ciobani a adus în dar ulei şi a plecat imediat după ce şi-a umplut burta. Laban a fost beat de la bun început şi o căuta pe sub fustă pe sărmana Ruti. Se clătina pe picioare când a dus-o pe Lea lângă Iacob. Mireasa, ghemuită sub văl, l-a înconjurat pe mire de trei ori într-o direcţie şi de trei ori în cealaltă. Zilpa servea mâncarea.

— Parcă ziua nu se mai termina, spunea Lea. Nu puteam fi văzută sub văl şi nici eu nu vedeam prea bine, dar cum ar fi putut Iacob să nu-şi dea seama că eram eu? Aşteptam nefericită să mă dezvelească, să sară şi să spună că a fost înşelat. Dar n-a făcut-o. A stat doar foarte aproape de mine, destul de aproape încât să-i simt căldura coapselor, lipite de ale mele. A mâncat miel şi pâine şi a băut şi bere şi vin, dar nu atât de mult încât să devină somnoros sau prost. Până la urmă Iacob s-a ridicat şi m-a ajutat şi pe mine să mă ridic. M-a condus la cortul unde aveam să ne petrecem cele şapte zile, cu Laban după noi, care chiuia şi ne ura să avem parte de mulţi fii, îşi amintea Lea. Iacob nu s-a apropiat de mine până când nu s-a făcut linişte afară. Atunci mi-a dat vălul la o parte. Era un văl frumos, brodat cu multe culori şi purtat de multe generaţii de mirese care trăiseră noaptea nunţii, o noapte plină de plăcere, de violenţă, de frică, de încântare sau de dezamăgire. M-a trecut un fior, întrebându-mă cum va vrea soarta să fie această noapte pentru mine. Nu era întuneric de tot în cort. Mi-a văzut faţa şi n-a părut surprins. Respira greu. Mi-a dat jos şi restul hainelor, mai întâi pelerina de pe umeri, apoi mi-a desfăcut centura şi m-a ajutat să ies din rochii. Eram goală în faţa lui. Mama îmi spusese că bărbatul meu doar îmi va ridica hainele şi că va intra în mine fără să şi le dea jos pe ale lui. Dar eu eram complet

goală acum şi într-o clipă aşa a fost şi el, iar sexul lui mă împungea. Arăta ca o statuetă Aşeza fără chip! Era o idee caraghioasă şi aş fi râs în gura mare dacă aş fi putut să respir. Dar eram prea speriată. M-am strecurat în pături şi el s-a băgat repede lângă mine. Mi-a luat mâinile, m-a mângâiat pe obraz şi apoi a fost deasupra mea. Mi-era frică. Dar mi-am amintit că mama îmi spusese să desfac mâinile şi picioarele şi să-mi ascult respiraţia mea, în loc de a lui. Iacob a fost blând cu mine. M-a pătruns uşor prima dată, dar a terminat atât de repede că abia am avut timp să-mi dau seama ce se-ntâmplă, înainte să se lase greu deasupra mea, ca un mort. A rămas aşa un timp care mie mi s-a părut că a ţinut ore în şir. Apoi i s-au trezit mâinile. Au început să rătăcească pe faţa mea, prin păr şi apoi, oh, pe sâni şi pe burtă, pe picioare şi pe sex, pe care l-a explorat cu cea mai uşoară atingere. Era ca atunci când mama îşi trece degetul, de jur-împrejur, prin urechea bebeluşului, o senzaţie aşa de dulce că am zâmbit. El a văzut că-mi plăcea şi a dat din cap. Amândoi am râs.

Şi apoi Iacob i-a spus tandru primei lui soţii.

— Tatăl meu a vorbit rareori cu mine, pentru că îl prefera pe fratele meu, mi-a şoptit el. Dar odată, când eram pe drum, am trecut pe lângă un cort unde un bărbat îşi bătea femeia – nevastă, concubină, sclavă, n-aveam de unde să ştim. Isaac, tatăl meu, a suspinat şi mi-a spus că el niciodată nu şi-a luat o altă femeie în pat în afară de mama mea, chiar dacă ea îi dăruise doar doi fii, demult, la începutul căsniciei lor. Rebeca îl primise cu tandreţe şi pasiune prima dată şi asta pentru că el o tratase ca şi cum ar fi fost Regina Cerului şi el, consortul ei. Uniunea lor fusese aceea dintre mare şi cer, dintre ploaie şi pământul însetat. Uniunea zilei cu noaptea şi a vântului cu apa. Nopţile lor erau pline cu gemete şi stele, pentru că jucau rolul zeului şi al zeiţei. Atingerea lor dădea naştere la sute

de vise. Dormeau unul în braţele celuilalt în fiecare t noapte, în afară de cele în care ea trebuia să meargă în cortul roşu sau când le dădea să sugă copiilor. Asta m-a învăţat tata despre bărbaţi şi neveste, i-a spus Iacob, tatăl meu, Leei, mama mea, în prima lor noapte împreună.

Şi apoi el a plâns pentru că pierduse dragostea tatălui său.

Lea a plâns şi ea ca să-i fie alături, dar a plâns şi de uşurare, şi de fericire că soarta se dovedea aşa bună. Ştia că şi mama ei plânsese în noaptea nunţii, dar acelea fuseseră lacrimi amare, pentru că Laban se dovedise un bădăran încă de la început.

Lea l-a sărutat pe soţul ei. El a sărutat-o pe ea. S-au îmbrăţişat o dată şi încă o dată. Şi chiar în acea primă noapte, când Lea era atât de fragilă pentru că fusese pentru prima dată deschisă de un bărbat, a răspuns atingerilor lui. îi plăcea mirosul lui şi îi plăcea să-i simtă barba pe pielea ei. Când o pătrundea, ea îşi îndoia picioarele şi-şi încorda sexul cu un fel de forţă care pe ea o surprindea, iar pe el îl umplea de plăcere. Când Iacob gemea în extazul final, ea era inundată de sentimentul propriei puteri. Şi când îi urma respiraţia, descoperea propria ei plăcere, o deschidere şi o senzaţie de plin care o făceau să suspine, să toarcă, aşa cum fac pisicile, şi apoi să doarmă, cum nu mai dormise de când era copil. El îi spunea Innana. Ea îi spunea Baal, fratele-iubit al lui Iştar.

Au fost lăsaţi singuri cele şapte zile şi şapte nopţi. Mâncarea le era adusă dimineaţa şi seara şi ei o mâncau cu foamea sălbatică a îndrăgostiţilor. La sfârşitul săptămânii, făcuseră deja dragoste în fiecare oră din zi şi din noapte. Cu siguranţă, inventaseră o mie de noi moduri de a primi şi a dărui plăcere. Dormiseră unul în braţele celuilalt. Râseseră ca nişte copii de prostia lui Laban şi de ciudăţeniile Zilpei. Dar despre Rahela nu vorbiseră.

A fost o săptămână aurită, fiecare zi era mai dulce şi totodată mai tristă decât cea de dinainte. N-avea să mai fie altă vreme în care Iacob şi Lea să rătăcească fiecare prin amintirile celuilalt şi apoi, în mijlocul zilei, să se abandoneze unul în braţele altuia. Acestea erau singurele mese pe care aveau să le ia împreună, vorbind şi descoperind lucruri comune, pe care amândoi le gândeau despre familie şi avere.

Hotărâseră împreună ca la sfârşitul săptămânii Iacob să se prefacă furios. Să se ducă la Laban şi să-i spună: „Am fost înşelat. Mi-aţi dat vin tare şi pe cotoroanţa de Lea în locul iubitei mele Rahela. Toată munca mea pentru Rahela a fost răsplătită cu o înşelătorie, pentru care vreau răscumpărare. Şi cu toate că am petrecut aceste şapte zile şi şapte nopţi cu fiica ta mai mare, aşa cum cere datina, n-o consider nevasta mea până când n-o să-i dai o zestre pe măsură şi până când Rahela nu va deveni şi ea a mea”.

Şi Iacob chiar aşa a zis când a ieşit din cort.

— Am s-o iau pe Zilpa, fecioara, ca zestre pentru Lea, aşa cum Bilha va fi zestre pentru Rahela. O să mai iau încă o zecime din turma ta pentru că te scap de povara acestor fiice mai năpăstuite. Şi ca să fie totul cinstit, o să mai muncesc pentru tine încă şapte luni, ca preţ de mireasă pentru Lea. Acestea sunt condiţiile mele.

Iacob a spus toate acestea, în faţa tuturor, în ziua în care el şi Lea au ieşit din izolare. Lea şi-a ţinut ochii în pământ în timp ce soţul ei spunea cuvintele pe care le repetaseră împreună în cort, cu o seară înainte, transpirând unul în braţele celuilalt. S-a prefăcut că plânge, dar abia se ţinea să nu izbucnească în râs.

În timp ce Iacob îşi făcea declaraţia, Ada dădea din cap aprobator. Zilpa s-a albit când şi-a auzit numele. Laban, care-şi petrecuse săptămâna beat de bucurie că i se măritase fiica, era atât de stupefiat încât de-abia a putut

îngăima ceva în semn de protest, şi-a ridicat mâinile la cer, i-a blestemat pe toţi şi s-a întors în întunecimea cortului său.

Rahela a scuipat la picioarele lui Iacob şi a plecat furioasă. Cam pe la sfârşitul săptămânii nupţiale, începuse să regrete amarnic că intrase astfel în panică. Pierduse pentru totdeauna poziţia de primă soţie şi apoi auzise şi zgomotele din cortul nupţial – râsete şi gemete de plăcere. Rahela plânsese pe umărul Bilhei, care o dusese să vadă doi câini acuplându-se şi o oaie şi un berbec – niciunul dintre ei nu părea să sufere. Rahela s-a dus în sat şi i-a povestit Innei ce se întâmplase. Inna i-a spus poveşti despre pasiune şi plăcere şi a dus-o pe Rahela în coliba ei şi i-a arătat cum să-şi descuie lacătele trupului.

Când Iacob a găsit-o pe Rahela la copacul lor cunoscut, ea l-a blestemat cu toată gura, l-a făcut hoţ şi ticălos, un diavol şi un porc care a intrat cu de-a sila în turmă, printre câini şi capre. L-a acuzat că n-o iubeşte. A ţipat că ar fi trebuit să-şi dea seama că era Lea acolo, sub vălul de mireasă, lângă el, la ceremonie. Ar fi putut să oprească totul. De ce n-a făcut-o? Şi plângea amarnic.

Când lacrimile i s-au oprit, Iacob a luat-o la pieptul lui şi a ţinut-o aşa îndelung, de părea aproape să fi adormit. I-a spus că ea e fiica lunii, luminoasă, strălucitoare, perfectă. Că dragostea lui pentru ea era ca o adorare. Că nu simţea decât datorie faţă de Lea şi că Lea era doar o umbră a strălucirii Rahelei. Că ea, doar ea era mireasa inimii lui, prima lui soţie, dragostea lui dintâi. Comoara lui.

Prin urmare, cu o zi înainte de următoarea lună plină a mai fost încă o nuntă, o ceremonie încă şi mai simplă decât prima. Şi Rahelei i-a venit rândul să intre în cortul lui Iacob.

Nu ştiu prea multe despre săptămâna care a urmat,

pentru că Rahela n-a vorbit niciodată despre asta. Nu s-au auzit plânsete dinspre cortul lor nupţial, ceea ce era semn bun. Dar nici râsete nu s-au auzit. Când săptămâna s-a scurs, Rahela s-a strecurat în cortul roşu înainte de apus şi a dormit până în dimineaţa următoare.

La prima lună nouă după săptămâna de miere, Lea n-a văzut sânge între picioarele ei. Dar a ţinut vestea doar pentru ea. În mijlocul pregătirilor grabnice pentru nunta Rahelei, a fost uşor să nu se observe faptul că ea n-a trebuit să-şi schimbe locul pe salteaua de paie sau să folosească o cârpă între picioare atunci când se mişca.

La două zile după ce Rahela a intrat în cortul nupţial cu Iacob, Lea s-a dus la Ada şi a pus mâna uscată a mamei sale pe pântecul ei tânăr. Bătrâna şi-a îmbrăţişat fiica.

— Nu credeam că o să trăiesc să-mi văd primul nepot, i-a spus ea Leei, râzând şi plângând în acelaşi timp. Draga mea, fiica mea.

Lea spunea că a ţinut secretul ca s-o protejeze pe Rahela în fericirea ei. Statutul ei de primă soţie avea să fie confirmat de naşterea unui fiu şi ea simţise de la început că avea în pântec un băiat. Rahela a fost foarte furioasă când a auzit că Lea era însărcinată. S-a gândit că sora ei ţinuse secretul pentru că era vorba despre o conspiraţie împotriva ei, ca s-o facă de ruşine, ca să-şi asigure rolul de primă soţie şi ca să-l facă pe Iacob s-o abandoneze pe ea.

Acuzaţiile Rahelei puteau fi auzite tocmai de la fântână, care se afla la ceva depărtare de cortul unde ţipa ea. O acuza pe Lea că uneltise cu Zilpa, ca s-o priveze pe ea de dreptul ei legitim de primă soţie. Insinua că Lea nu era însărcinată cu Iacob, ci cu un cioban cu buză de iepure şi cam idiot, care-şi făcea de lucru pe la fântână.

— Căţea invidioasă, ţipa Rahela. Idioată cu ochi diavoleşti, nu vrei decât să te iubească Iacob la fel cum mă iubeşte pe mine, dar niciodată nu te va iubi aşa. Eu sunt

aleasa. Eu sunt sufletul lui. Tu eşti doar o iapă însămânţată. O vacă jalnică.

Lea şi-a ţinut gura până când Rahela a terminat. Apoi, cu tot calmul din lume, şi-a făcut sora măgăriţă şi i-a tras o palmă, mai întâi pe un obraz, apoi încă una pe celălalt. Nu şi-au vorbit după aceea luni de zile.

Presupun că era normal să-ţi închipui că Lea era geloasă pe Rahela dintotdeauna. Şi e adevărat că Lea n-a cântat şi n-a zâmbit prea mult în timpul săptămânii Rahelei cu Iacob. Şi, într-adevăr, de-a lungul anilor, ori de câte ori tatăl meu o lua în cortul lui pe frumoasa mea mătuşă, mama îşi ţinea capul aplecat deasupra muncilor ei, care erau tot mai grele, pe măsură ce fiii se înmulţeau şi turmele lui Iacob aduceau tot mai multă lână de tors.

Dar Lea nu era geloasă în felul ăla stupid în care sunt geloase fetele în cântecele de amor, acelea care mor de dor. Nu era nici pic de amărăciune în tristeţea Leei când Iacob se culca cu celelalte neveste ale lui. Cu adevărat îi iubea şi pe ceilalţi fii ai lui şi-i avusese aproape pe toţi la sânul ei la un moment dat. Ştia că Iacob o chema o dată sau de două ori pe lună să discute despre turme sau să bea împreună o cupă de bere dulce. În acele nopţi ştia că vor rămâne împreună, ea cu braţele încolăcite în jurul taliei lui, şi în dimineaţa următoare întreaga familie se încălzea de zâmbetul ei şi cu toţii aveau să mănânce ceva bun.

Dar mă grăbesc cu povestea. Pentru că au trecut ani până când Lea şi Rahela au învăţat cum să împartă un bărbat. La început erau ca nişte câini care-şi dădeau roată şi se mârâiau, ţinându-se departe una de alta, în timp ce explorau graniţele dintre ele.

Se părea că era un fel de egalitate, pentru că la următoarea lună nouă nici Rahela n-a mai avut ce face cu cârpele sau cu finul. Amândouă surorile erau însărcinate. Recolta de orz era uriaşă. Ciobanii îl băteau pe Iacob pe

spate şi făceau glume pe seama potenţei lui. Zeii le zâmbeau.

Dar exact când pântecul Leei se rotunjea pe sub tunică, Rahela a început să sângereze. Într-o dimineaţă, cam la trei luni de la nuntă, a sculat pe toată lumea cu ţipetele ei. Lea şi Zilpa s-au repezit la ea şi au găsit-o suspinând, înfăşurată într-o pătură plină de sânge. Nimeni nu putea s-o facă să se simtă mai bine. N-o lăsa nici pe Ada să stea cu ea. Şi nici pe Iacob s-o vadă. O săptămână întreagă a stat ghemuită într-un colţ al cortului roşu, abia s-a atins de mâncare şi a dormit un somn cu fierbinţeli şi lipsit de vise.

Lea i-a iertat vorbele grele şi a plâns alături de ea. A încercat s-o tenteze cu dulciurile ei favorite, dar Rahela a scuipat mâncarea şi pe Lea, care părea că se face mai mare şi mai rotundă cu fiecare zi şi era mai frumoasă ca niciodată.

— Era aşa de nedrept şi aşa de trist, spunea Bilha, care până la urmă o convinsese pe Rahela să mănânce câteva măsline şi să se ridice dintre păturile pătate şi întărite.

Bilha fusese cea care se dusese în sat după Inna, să vadă dacă ea nu avea cumva vreo licoare care ar fi făcut-o pe sora ei să se ridice din starea aceea aproape de moarte. Inna a venit ea însăşi la ele şi a stat câteva ore cu Rahela, a spălat-o, i-a dat să mănânce bucăţele de pâine înmuiate în miere şi a convins-o să bea câteva picături dintr-o băutură roşie aromată. I-a strecurat Rahelei la ureche cuvinte secrete de uşurare şi speranţă. I-a spus că nu-i va fi uşor să aibă copii, dar a prezis că într-o zi va purta în pântec băieţi frumoşi, care vor străluci ca stelele şi-i vor păstra amintirea. Inna a promis că-şi va folosi tot meşteşugul ca s-o facă pe Rahela să rămână din nou însărcinată, dar asta doar dacă va face exact aşa cum îi va

spune ea, moaşa.

De asta atunci când Lea, deja în luna a şasea, i-a cerut surorii ei binecuvântarea, Rahela şi-a pus mâinile pe pântecul Leei şi a mângâiat viaţa care se afla acolo. Rahela a plâns în braţele surorii ei, i-a sărutat mâinile Adei şi a rugat-o pe Zilpa să-i pieptene părul. A luat-o pe Bilha deoparte, a îmbrăţişat-o şi i-a mulţumit că o adusese pe Inna. Era prima dată când Rahela mulţumea cuiva pentru ceva.

A doua zi dimineaţă, Lea şi Rahela, umăr la umăr, au ieşit din întunecimea cortului roşu, din nou în lumina lumii, unde stătea Iacob. Rahela povestea că el a plâns când le-a văzut împreună, dar Lea spunea că doar a zâmbit.

— Prima naştere a Leei n-a fost neapărat una grea, spunea Rahela.

Când îmi povestea aceste lucruri despre venirea pe lume a lui Ruben, mătuşa mea deja văzuse sute de copii venind pe lume. Şi cu toate că Rahela uita unde punea fusul în momentul în care îl lăsa din mână, îşi amintea cu precizie fiecare amănunt legat de naşterile la care asistase.

Îmi povestea că, deşi travaliul începuse înainte de apusul soarelui şi nu se terminase nici până la răsărit, fusese o naştere normală. Copilul era cu capul în jos, dar şoldurile mamei erau suficient de largi. În acea noapte de vară căldura era înăbuşitoare în cortul roşu şi niciuna dintre surori nu mai asistase la o naştere. Era adevărat că Lea suferise mai ales din cauza fricii lor.

Începuse uşor după-amiaza, cu dureri scurte, ca nişte gheare în spate. Lea zâmbea după fiecare contracţie uşoară, bucuroasă că începuse, nerăbdătoare să se alăture frăţiei mamelor. Încrezătoare că trupul ei, aşa de larg şi de mare, îşi va duce sarcina la îndeplinire, începuse chiar să cânte. Cântece pentru copii, balade, cântece de leagăn.

Dar cu cât noaptea creştea, luna urca pe cer şi apoi cobora, n-au mai fost nici cântece, nici zâmbete. Fiecare contracţie o răsucea ca pe o cârpă şi o lăsa gâfâind şi plină de spaimă faţă de următoarea. Ada o ţinea de mână. Zilpa murmura rugăciuni pentru Anath.

— Nu erau de niciun folos, îşi amintea Rahela. Mă foiam când afară, când în cort, sfâşiată de gelozie. Dar cum orele treceau una mai grea decât alta, mi se topise orice urmă de invidie şi eram îngrozită de durerile Leei, Lea cea puternică, iapa asta de neînvins, care acum se zvârcolea pe jos cu ochii ieşiţi din orbite. Eram îngrozită că aş fi putut fi eu în locul ei, că aş fi putut să urmez eu. Şi sunt sigură că la asta se gândeau şi Zilpa şi Bilha, pentru că tremurau şi stăteau tăcute în timp ce sora noastră se chinuia.

Până la urmă Bilha şi-a dat seama că aveau nevoie de mai mult ajutor decât le putea da Ada şi a plecat după

Inna, care a venit la revărsatul zorilor. Lea scâncea deja ca un câine. Cum a ajuns, şi-a pus mâinile pe burta Leei şi apoi înăuntru. A aşezat-o pe o parte şi i-a masat spatele şi coapsele cu un ulei de mentă. Inna i-a zâmbit Leei şi i-a spus: „Copilul e la uşă”. Şi în timp ce-şi scotea instrumentele, le-a chemat pe femei în jurul ei, ca s-o ajute să aducă copilul pe lume.

— Era prima dată când vedeam trusa unei moaşe, spunea Rahela. Cuţitul, firele, tuburile de aspiraţie din trestie, amfora cu alcool cuminic, isop şi ulei de mentă. Inna a pus două cărămizi pe pământ şi i-a spus Leei că avea să stea pe ele cât de curând. Ne-a aşezat pe mine şi pe Zilpa de-o parte şi de alta a patului cu fin proaspăt unde urma să stea Lea, ca s-o sprijinim. Eu şi Zilpa ne-am transformat în scaunul Leei, cu braţele în jurul umerilor ei şi sub coapse. „Eşti o fată norocoasă”, i-a spus moaşa Leei, care în niciun caz nu se simţea norocoasă în acel moment,

„Priveşte ce tron de regină ţi-au făcut surorile tale”.

Inna a vorbit încontinuu, îndepărtând zidul înfricoşător de tăcere care se făcuse în jurul Leei. A întrebat-o pe Ada despre durerile ei şi a tachinat-o pe Zilpa, cea cu părul negru, ca întunericul de nepătruns. Dar ori de câte ori apărea o contracţie, Inna avea de vorbit numai cu Lea. O lăuda, o asigura, o liniştea: „E foarte bine, e foarte bine, fata mea. Bine, bine, bine”. Repede, toate femeile din cort au început să spună într-un glas cu ea „Bine, bine, bine”, cloncănind ca un stol de porumbiţe.

Inna a început să-i maseze pielea din jurul anusului, care era foarte umflată. O masa cu mişcări din ce în ce mai puternice şi durerile se îndeseau tot mai mult. Apoi a pus mâna Rahelei pe burta Leei şi i-a arătat cum să împingă în jos, delicat, dar ferm, când va fi venit momentul. I-a spus Leei să nu împingă, să nu împingă, până când Lea a început să zbiere.

Rahela povestea:

— Am văzut acel copil venind pe lume aşa cum n-am mai văzut nimic altceva în viaţa mea. Clar. Fără să mă gândesc o clipă la mine însămi. M-am gândit la mama mea, care văzuse asta de atâtea ori în viaţa ei, la mama mea ale cărei mâini aduseseră pe lume atâtea suflete, dar care murise aducându-mă pe mine pe lume. Dar n-aveam timp atunci să-mi plâng de milă, pentru că dintr-odată un fel de spumă roşiatică a ţâşnit dintre picioarele Leei şi apoi, aproape imediat, un râu de apă amestecată cu sânge i-a inundat picioarele. Lea a încercat să se ridice, speriată de moarte, dar Inna i-a spus să nu-şi dezlipească picioarele de pe cărămizi. Asta era bine, a zis ea. Însemna că abia acum copilul era pe drum.

Lea a împins, cu faţa congestionată, cu ochii ei albaştri şi verzi strălucind, ieşiţi din orbite. îi tremurau picioarele de parcă aveau să se rupă în orice clipă, iar

Zilpa şi Rahela au trebuit să-şi adune toate forţele ca s-o ţină. Apoi Inna i-a spus Bilhei să-i ia locul Rahelei, pentru ca Rahela să poată prinde copilul; poate că sângele naşterii avea să facă pântecul Rahelei să rodească din nou. Şi aşa Rahela s-a scăldat în râul dătător de viaţă.

Lea a răcnit şi a născut. Era aşa de mare, că a fost nevoie şi de Rahela, şi de Inna ca să-l prindă, şi a început să plângă încă înainte de a-l ridica cu capul în sus. N-a fost nevoie de tuburile de aspiraţie pentru a curăţa nasul şi gura acestui copil. Toate au început să râdă, lacrimile le curgeau pe obraji şi au respirat în sfârşit uşurate că naşterea se terminase.

Şi-au trecut copilul de la una la alta în jurul cortului, l-au şters şi l-au pupat, s-au minunat în faţa membrelor lui, a torsului, a capului şi a sexului micuţ. Vorbeau toate în acelaşi timp, făcând mult mai mult zgomot decât pot face şase femei în mod normal. Iar Iacob ţipa la femei să-i spună şi lui.

— Eşti tată, i-a spus Inna. Pleacă. O să te chemăm imediat şi atunci o să-ţi vezi fiul, primul tău născut, dar deocamdată avem treabă.

L-au auzit pe Iacob ţipând de fericire şi spunându-le veştile lui Laban şi lui Ruti, câinilor care lătrau, norilor şi cerului.

Lea a eliminat placenta şi aproape a adormit de epuizare. Dar Inna a obligat-o să mănânce şi să bea, mai întâi, şi i-a pus copilul la piept, iar el a început să sugă. Apoi mama şi copilul au adormit şi surorile i-au acoperit. Ada a stat de veghe o vreme, până a adormit şi ea, cu un zâmbet de bunică pe faţă. Inna a pus placenta într-o cârpă şi au îngropat-o noaptea, în partea de est a *bamah-uhi*\, aşa cum se cuvenea să se facă pentru primul născut de parte bărbătească.

Câteva ore mai târziu, Lea s-a trezit şi i-a pus numele

Ruben. Era un nume care suna ca un strigăt de veselie, un nume care ar fi putut să provoace demonii să-i facă rău. Dar Lea nu se temea pentru fiul ei cel voinic. L-au chemat pe Iacob, care şi-a primit fiul cu o infinită tandreţe.

Însă în timp ce se îndepărta de locul primei întâlniri cu fiul lui, fericirea i se risipea. Şi-a lăsat capul în piept şi s-a gândit la ce avea de făcut în continuare. Conform obiceiului în familia lui, băiatul trebuia circumcis şi nu avea cine să facă asta în afară de el. Nu cunoştea pe nimeni în sat sau în împrejurimi care să fi ştiut cum se face asta şi mai ales de ce trebuia făcut un lucru ca acesta. Deci trebuia s-o facă el însuşi.

Iacob îl văzuse pe tatăl lui tăind împrejur băieţii oamenilor care-i munceau pământul şi nu se uitase în altă parte şi nici măcar nu tresărise văzând cum se face. Dar el cu mâna lui n-o făcuse niciodată şi, îşi dădea seama acum, nici nu se uitase cu atenţie cum oblojea rana tatăl său. Şi, pe deasupra, nici nu-i păsase de vreun alt copil vreodată aşa cum îi păsa de acesta.

Era un lucru care trebuia făcut, aşa că a început să se pregătească. Zilpa urmărea totul şi venea să-i spună Leei. Lea era bolnavă la gândul că puiul ei, trofeul ei avea să fie pus pe altarul feama/i-ului şi mutilat. Pentru că ei circumcizia i se părea o mutilare. Bucăţica de piele din jurul penisului nu însemna nimic pentru ea. E adevărat, acum că văzuse cum arată un penis necircumcis, îl prefera pe cel al lui Iacob – expus, curat, îndrăzneţ chiar – micuţului înfofolit pe care-l avea fiul ei, care dăduse prilej de glume prosteşti şi crude în cortul roşu. La un moment dat, Lea ameninţase că va lua o bucată de cărbune şi va desena un chip pe prepuţul lui Ruben, aşa încât lui Iacob să-i cadă cuţitul de mirare când va umbla acolo. Femeile se adunau pe rogojini, îşi strângeau poalele fustelor şi râdeau de acoperământul cel pufos pe care-l aveau bărbaţii între

picioare.

Dar după câteva zile au încetat cu glumele şi Lea a plâns atât de mult peste bebeluşul pe care-l ţinea la sân, încât cârlionţii întunecaţi ai copilului s-au umplut de sarea lacrimilor ei. Totuşi, n-a protestat împotriva obiceiului care exista în familia soţului. Iacob supravieţuise, le tot repeta ea surorilor ei, mai mult ca să se convingă pe sine. Isaac fusese tăiat împrejur şi Avraam înaintea lui. Dar ideea de a-şi vedea copilul în suferinţă şi în primejdie o înspăimânta pe proaspăta mamă, iar faptul că Iacob nu avea niciun fel de experienţă o ducea pe culmile disperării.

Zilpa, care veghea asupra lui, şi-a dat repede seama că Iacob nu prea ştia ce are de făcut. În fiecare seară, se aşeza pe *bamah* cu cuţitul şi-l ascuţea. De la apus până la răsăritul lunii, trei nopţi la rând, l-a tot ascuţit până când tăişul a devenit atât de fin încât putea tăia un fir de păr făcând cea mai uşoară mişcare din încheietura mâinii. I-a cerut Adei să facă mici feşe, ţesute din lână nouă, luată de la prima tundere a primului miel fătat în acel sezon. I-a trimis vorbă Leei, întrebând-o dacă are ceva unsori de la moaşă care ar fi ajutat rănile să se vindece mai repede.

În a şaptea noapte de la naşterea lui Ruben, Iacob s-a sculat şi a privit cerul în tăcere, până la răsăritul soarelui. A făcut libaţii şi a cântat la statuia Aşezei şi şi-a deschis braţele în faţa ei. Zilpa a văzut toate astea şi după aceea nu i-a mai spus lui Iacob „omul cel nou”, ci a început să-i spună pe numele lui atunci când îl pomenea.

În zorii celei de-a opta zi, Iacob a sacrificat un ied şi l-a ars pe altar. S-a spălat pe mâini şi le-a frecat cu paie până le-a înroşit, de parcă ar fi umblat cu un stârv. Apoi s-a dus la cortul roşu şi le-a cerut femeilor să i-l dea pe Ruben, fiul Leei.

L-a chemat şi pe Laban cu el şi cei doi bărbaţi s-au dus singuri pe *bamah*, Iacob a dezbrăcat copilul, care

stătea cu ochii deschişi şi l-a pus pe altar. A suspinat adânc în timp ce-l dezbrăca şi l-a chemat pe Laban să-i ţină strâns picioarele. În acel moment, Ruben a început să ţipe. Iacob a luat cuţitul şi s-a încruntat.

— Avea ochii plini de lacrimi, spunea Zilpa. A luat sexul copilul în mână şi a tras pielea uşurel în sus, apoi a prins-o între două degete de la mâna stângă. Cu mâna dreaptă a tăiat pielea cu o mişcare scurtă şi sigură, ca şi cum ar mai fi făcut asta de sute de ori, ca şi cum ar fi ştiut foarte bine ce face, povestea ea.

Ruben a urlat şi lui Iacob i-a căzut cuţitul din mină. Repede, a bandajat rana cu feşile de la Ada şi a înfăşat copilul foarte strâns, aşa cum numai bărbaţii ştiu să înfeşe. L-a dus înapoi la femei, şoptind în urechiuşa perfectă a lui Ruben vorbe pe care nimeni altcineva nu le putea auzi.

Cortul roşu, care rămăsese tăcut în absenţa copilului, a început acum să forfotească. Lea a oblojit rana cu uleiul de cumin lăsat de Inna pentru propriile ei răni de la naştere. Ada l-a înfăşat cum trebuie şi i l-a dat înapoi mamei lui care l-a pus la sân, în sfârşit liniştită, şi apoi au adormit amândoi.

Copilul s-a vindecat repede, ca şi Lea de altfel, de-a lungul primei ei luni ca mamă în cuibul din cortul roşu. A fost cocoloşită de surorile ei, care aproape n-o lăsau să pună piciorul pe pământ. Iacob trecea în fiecare zi, aducând păsări proaspete pentru mâncarea ei. Prin pânza groasă a cortului îşi spuneau unul altuia întâmplările zilei cu o dulceaţă care le încălzea inimile celor care-i auzeau.

Ada a strălucit toată acea lună şi şi-a văzut fiica ieşind complet refăcută şi odihnită din cortul roşu. Se delecta cu primele gângureli ale nepotului şi a fost prima care a observat că Ruben îşi ţine singur capul. Ada lua copilul de fiecare dată când Lea îl punea jos şi bucuria lui parcă îi ştergea anii de pe chip şi durerile din mădulare.

Dar boala care o măcina nu putea fi vindecată nici chiar de cea mai mare bucurie. Şi într-o dimineaţă nu s-a mai ridicat din pat.

Ada fusese singura mamă pe care o cunoscuseră surorile şi fiecare dintre ele şi-a pus cenuşă în cap şi a plâns-o. Lea i-a spălat mâinile şi faţa. Zilpa i-a pieptănat părul. Rahela a îmbrăcat-o în cea mai frumoasă tunică pe care o aveau, iar Bilha i-a împodobit braţele veştede cu cele câteva inele şi brăţări pe care le avea. împreună i-au încrucişat braţele şi i-au îndoit genunchii, aşa încât să arate ca un copil în somn. I-au şoptit dorinţe în urechi ca ea să le poată duce de cealaltă parte a luminii, unde spiritele strămoşilor aveau să-i primească cu drag sufletul, care acum se putea odihni în pulbere, scăpat de suferinţă.

Au învelit-o într-o velinţă de lână nescrobită şi au pus în jurul ei ierburi frumos mirositoare, apoi au îngropat-o la poalele copacului celui mare unde femeile se adunau să vadă răsăritul lunii.

Iacob a săpat mormântul în timp ce Laban a stat şi s-a uitat şi şi-a pus cenuşă în cap de jalea primei sale soţii. Odată cu Ada, Laban îşi îngropa propria tinereţe, puterea şi poate şi acea parte bună care trebuie să fi existat la un moment dat în fiinţa lui. A aruncat primul pumn de pământ, apoi s-a întors şi s-a îndepărtat, iar cele patru surori au acoperit-o cu pământ, flori şi bocete.

La două luni după ce Ada a murit, Bilha a intrat şi ea în cortul roşu. Cu Ada dusă şi fără vreo altă femeie în vârstă înjur, Lea, cu copilul la sân, a devenit mama primitoare. A salutat-o pe nou-venită şi i-a arătat cum să se descurce cu sângele, cum să renască odată cu luna, cum să se alăture cu corpul ei marelui ciclu al naturii.

Roata se pornise. Şi chiar dacă Laban încă se mai credea capul familiei, venise vremea lui Iacob. Mamele mele, de asemenea, începeau să-şi numere zilele cu

înţelepciunea femeilor.

Şi au urmat mulţi ani buni. Ploile au căzut la timp, iar apa din fântână era dulce şi abundentă. împrejurimile au fost cruţate de molime şi între triburi a fost pace. Turmele au prosperat atât de mult încât Iacob nu se mai descurca singur şi l-a angajat pe Şibutu, al treilea fiu al unui cioban din sat, pentru şapte ani. Apoi l-a angajat pe Nomir, care şi-a adus şi o soţie, pe Zibatu şi astfel a apărut o faţă nouă în cortul roşu.

Norocul şi belşugul familiei nu erau doar rezultatul priceperii lui Iacob şi nici nu erau doar din voinţa zeilor. Munca mamelor mele a contat şi ea foarte mult. Dacă oile şi caprele sunt semnul bogăţiei, numai felul în care femeile le gospodăresc le face cu adevărat valoroase. Brânza făcută de Lea nu se acrea niciodată, iar când dăunătorii atacau grâul sau meiul, ea ştia să aleagă plantele atinse şi să le smulgă ca să protejeze restul recoltei. Zilpa şi Bilha ţeseau lâna în modele cu alb, negru şi galben care le luau ochii negustorilor şi ne aduceau o mică avere.

A fost o perioadă de mare fertilitate şi printre femei. O mulţime de copii s-au născut şi cei mai mulţi au şi supravieţuit. Lea purta mantia de mare mamă, fiind mai tot timpul însărcinată sau alăptând. La doi ani după Ruben, a născut un al doilea fiu, pe Simon. Levi s-a născut doar optsprezece luni mai târziu. Apoi Lea a pierdut o sarcină, dar într-un an a uitat acea tristeţe în bucuria aducerii pe lume a unui alt fiu, Iuda.

Aceşti fraţi, aşa de apropiaţi ca vârstă, formau ei înşişi un fel de trib. Ruben, mereu cel mai mare şi mai înalt, era tandru cu cei mai mici. Simon era un drac – frumos şi arogant, pretenţios şi aspru –, dar i se ierta totul datorită pistruilor. Levi era un şoricel timid şi sclavul lui Simon. Iuda era un băiat tăcut, drăgăstos cu toată lumea. Era mai deschis la ten decât ceilalţi fraţi şi Iacob îi spunea

Leei că seamănă cu fratele lui, Esau.

Când Lea era însărcinată cu Simon, Ruti a lui Laban s-a dovedit şi ea însărcinată şi a născut un fiu, pe Kemuel, care a fost urmat un an mai târziu de Beor. Laban îi iubea la nebunie pe fii lui cu sprâncenele oblice, care la început se jucau luându-se la trânta cu băieţii Leei, dar apoi au inventat un fel de limbaj secret, închizându-se într-o lume numai a lor. Laban credea că asta demonstrează superioritatea fiilor lui, dar restul familiei era de părere că arăta doar cât de înapoiaţi erau şi încuiaţi la minte.

Zgomotul fericit al copiilor era peste tot în jurul lor, dar binecuvântarea noii generaţii nu era egal distribuită. Rahela a pierdut sarcina iar şi iar. După ce râul de sânge i-a măturat speranţele a patra oară, a căzut la pat cu o febră care a chinuit-o trei zile şi trei nopţi. Asta le-a speriat atât de tare pe surorile ei, încât au început să insiste pe lângă ea să nu mai încerce să iaca copii şi au vrut s-o convingă să bea infuzia de seminţe de chimen dulce care i-ar fi închis pântecul, măcar până îşi mai recăpăta forţele. Rahela, la capătul puterilor, a acceptat.

Dar n-a rezistat prea mult în mijlocul gălăgiei făcute de fiii surorii ei. Deşi n-o mai ura pe Lea cu forţa din trecut, Rahela nu-i putea zâmbi surorii ei atâta timp cât trupul ei rămânea neroditor. Era deseori departe de corturile familiei, sfătuindu-se cu Inna, care avea mereu o listă nesfârşită de fierturi ce-ar fi putut să-i deschidă pântecul.

Rahela le-a încercat pe toate, fiecare licoare, fiecare leac faimos. Purta doar roşu şi galben, culorile sângelui vieţii, şi un talisman pentru menstruaţie sănătoasă. A dormit cu burta lipită de copacii zeiţelor locului despre care se spunea că sunt sacri. De câte ori vedea o apă curgătoare, se întindea în vadul ei, sperând ca viaţa râului să trezească viaţă şi în ea. A înghiţit o tinctură făcută din

polen de albine până când limba i se făcuse galbenă şi în loc de pipi ieşea un râu de şofran. A mâncat şi un şarpe – singurul animal care se naşte pe sine însuşi, o dată şi încă o dată.

Era bine ştiut că oricine, adult sau copil, găsea o mandragoră – planta care seamănă aşa bine cu un bărbat stârnit – trebuia să i-o aducă imediat Rahelei şi să i-o dea, clipind şi spunând o rugăciune. Odată Ruben a găsit una foarte mare şi i-a adus-o mătuşii lui cu mândria unui vânător de lei. Dar mandragorele n-au putut face nimic pentru pântecul Rahelei.

Căutând să facă un copil, Rahela i-a văzut pe alţii născându-se şi a devenit ucenica Innei. A învăţat ce trebuie făcut când copilul e cu picioarele în jos sau când vine prea repede şi carnea mamei se rupe şi se infectează. A învăţat cum să consoleze o mamă după ce naşte un copil care nu se mişcă şi cum, atunci când mama e deja moartă, să taie burta şi să salveze copilul dinăuntru.

Rahela le-a spus surorilor ei poveşti care le făceau să suspine, să plângă şi să se minuneze. Despre o mamă care a murit şi un tată care a vândut nou-născutul înainte ca trupul mamei să se răcească. Despre un bărbat care a leşinat când soţia lui prea iubită a murit. Despre o femeie care şi-a plâns cu lacrimi de sânge moartea copilului. Despre o fiertură care a făcut minuni pentru o mamă şi a ucis-o pe alta, despre un copil fără mâini, un monstru care a fost lăsat să moară afară în noapte, despre sângele care omoară şi sângele care vindecă.

Erau poveşti triumfătoare despre naşterea unor gemeni, despre un băiat născut albastru, cu cordonul strâns tare în jurul gâtului, readus la viaţă de Inna, care a supt moartea din nările micuţului cu un tub de trestie. Câteodată

Rahela le făcea să râdă pe surorile ei când le imita pe femeile care răgeau ca nişte lei sau pe altele care-şi ţineau răsuflarea şi mai degrabă leşinau decât să scoată un sunet.

Rahela a devenit legătura lor cu lumea cea mare. Odată cu poveşti despre viaţă şi moarte, Rahela aducea ierburi noi pentru condimentarea legumelor, flacoane cu unguente care vindecau rănile şi tot felul de leacuri ciudate pentru sterilitatea ei, leacuri care toate dădeau greş.

De multe ori, Rahela se întorcea cu câte o brăţară, o cupă sau un ghem de lână – daruri de mulţumire pentru ajutorul ei la vreo naştere. Acea frumuseţe sălbatică devenise o vindecătoare blândă, în serviciul mamelor. Plângea la fiecare naştere, la cele uşoare, fericite, ca şi la cele care se terminau cu lacrimi. A plâns cu Ruti şi chiar şi cu Lea.

Când a venit vremea pentru Zibatu să stea pe cărămizile moaşei, Rahela singură – fără Inna – a condus-o de-a lungul travaliului, a tăiat cordonul şi s-a roşit de plăcere când a ţinut „primul ei copil” în braţe, copilul care o făcea cu adevărat moaşă. Lea a pregătit un festin pentru ea în acea seară, iar Zilpa a vărsat vin şi sare la picioarele ei, în cinstea noului ei statut de servitoare a femeilor în numele zeiţei Anath, vindecătoarea.

Cu timpul, tot mai mulţi lucrători au venit să muncească şi să locuiască cu Iacob şi odată cu ei au venit şi femei care au născut sau au pierdut copii. Zibatu l-a născut pe Naşi, dar apoi pe cel de-al doilea copil l-a pierdut, o fetiţă care se născuse cu două luni mai devreme decât era timpul. Iltani a purtat două fete gemene care au supravieţuit, dar ea a murit de febră înainte ca fetele să-i cunoască faţa. Lamassi a născut un fiu, Zinri, însă următoarea ei fiică a fost lăsată afară să moară, pentru că se născuse cu buză de iepure.

În cortul roşu ştiam că moartea stătea la pândă lângă fiecare naştere şi că femeile câteodată plăteau acest preţ în schimbul onoarei de a aduce viaţa pe lume. Aşa că tristeţea ne era cu măsură.

După ce l-a născut pe Iuda, Lea a obosit. Ea, care mereu se scula prima şi se culca ultima, care părea mulţumită doar când făcea două lucruri în acelaşi timp (amesteca într-o oală în timp ce alăpta sau măcina grâu în timp ce supraveghea torsul), începuse să se clatine după-amiaza şi să vadă umbre acolo unde nu era nimic. Inna a sfătuit-o să nu mai facă copii un timp şi i-a adus seminţele de chimen arătându-i şi cum să facă un pesar[1] din ceară de albine.

Aşa că Lea s-a odihnit. S-a bucurat iar de vigoarea fiilor ei şi se oprea în fiecare zi să-i mângâie şi să se joace cu ei cu pietricele. A făcut iar turtă de miere cum făcea înainte şi a plănuit o nouă grădină cu flori care să atragă şi mai multe albine de la roiurile din împrejurimi. Dormea liniştită noaptea şi se scula împăcată dimineaţa.

Lea îşi amintea acei ani neroditori ca pe o perioadă de mare mulţumire. Ţinea rotunjimea fiecărei zile în mâinile ei, bucurându-se de dulceaţa copiilor şi de plăcerea de a munci. Aducea mulţumire seminţelor de chimen şi priceperii de a le folosi. Dulciurile făcute de ea n-au fost niciodată mai dulci ca în acel an, iar trupului lui Iacob îi răspundea cu mai multă pasiune ca niciodată.

Când vorbea despre acele timpuri, spunea: „Gustul recunoştinţei e ca nectarul albinelor”.

După doi ani, a aruncat seminţele de chimen şi pesarul şi a conceput un alt fiu, pe care l-a născut uşor şi l-a botezat Zabulon, nume prin care Lea înţelegea „omagiu”, pentru că era foarte mândră de corpul ei care se vindecase

1 Instrument în formă de inel (din cauciuc, metal sau material plastic - în zilele noastre) care susţine unele organe interne; tampon.

şi mai dăduse viaţă încă o dată. îl adora pe bebeluşul cel nou aproape la fel de mult ca pe primul ei născut. Şi când i l-a dat lui Iacob pentru circumcizie, i-a zâmbit bărbatului ei, iar el i-a sărutat mâinile.

Capitolul trei

R

ahela a devenit tăcută. N-o mai însoţea pe Inna şi nu se mai scula dintre pături până când Lea nu venea, n-o scutura şi nu trăgea de ea să vină şi să le ajute pe ea şi pe celelalte femei la muncile lor. Doar aşa o mai vedeai pe Rahela torcând, ţesând sau plivind în grădină, dar le făcea pe toate în aceeaşi tăcere şi fără să i se vadă un zâmbet. Nici Iacob n-o putea ridica din această tristeţe. Jignit de tăcerea ei de fier, la un moment dat n-a mai chemat-o la el noaptea. Tristeţea o transforma într-o prezenţa atât de sumbra, încât până şi copiii începuseră s-o ocolească pe mătuşa cea frumoasă. Rahela era complet singură în noaptea ei întunecată.

Bilha a simţit tristeţea Rahelei şi a venit la ea, unde stătea ghemuită între pături. Sora cea mică s-a întins alături de ea şi a luat-o în braţe, drăgăstoasă ca o mamă.

— Lasă-mă să intru la Iacob în locul tău, i-a şoptit Bilha. Lasă-mă să-ţi port un copil şi să ţi-l aduc la picioare. Lasă-mă să fiu pântecul şi sânul tău. Lasă-mă să sângerez în locul tău şi să-ţi vărs eu lacrimile. Să fiu eu purtătoarea ta până când o să vină şi timpul tău. Lasă-mă să fiu eu speranţa ta, Rahela. N-o să te dezamăgesc.

Rahela n-a răspuns nimic. N-a scos o vorbă destul de multă vreme. Bilha s-a gândit că poate sora ei a adormit în timp ce ea vorbea sau că poate propunerea ei a supărat-o. Bilha spunea că a aşteptat atât de mult un răspuns încât începuse să se întrebe dacă nu cumva vorbele îi rămăseseră doar în inimă şi nu trecuseră de fapt bariera buzelor.

Dar Bilha era obişnuită cu tăcerile şi a aşteptat. Până când Rahela s-a întors înspre ea şi a sărutat-o. Apoi s-a lipit de femeia aceea micuţă şi parcă s-a încălzit de la căldura trupului ei.

— Iar lacrimile care îi curgeau nu erau nici amare, nici sărate, povestea Bilha, ci dulci ca apa de ploaie.

Bilha ştia foarte bine că, deşi îi făcuse acea propunere Rahelei din dragoste faţă de ea, era în acelaşi timp o propunere care îi îndeplinea ei însăşi o dorinţă. Înţelegea dorul Rahelei, pentru că era şi dorul ei. Avea anii feminităţii depline. Sunetele dragostei care se auzeau de foarte aproape, din corturi, o trezeau noaptea, o făceau să tremure şi o lăsau fără somn. Luase parte la naşterile surorii ei şi ar fi vrut să fie şi ea parte din marele mister al maternităţii, un mister care aduce multă durere, dar şi minunea de-a avea un copil, primul lui zâmbet, pielea lui de mătase. Sânii ei tânjeau să fie supţi.

Bilha cea onestă îi povestise deci surorii ei despre toate astea, despre senzaţia de gol pe care şi Rahela o cunoştea foarte bine. Au plâns împreună şi au adormit una în braţele alteia. A doua zi dimineaţă, Rahela l-a căutat pe Iacob şi i-a cerut să-i facă un copil Bilhei, în numele ei. Nu era o rugăminte, pentru că era dreptul Rahelei să aibă un copil cu Iacob.

Nu era nevoie de o altă permisiune. Iacob a fost de acord. (De ce n-ar fi fost? Lea îl alăpta încă pe ultimul ei fiu, iar Rahela îi întorsese spatele deja de câteva luni.)

Aşa că în acea noapte, o noapte cu lună plină şi vreme rece, Bilha a intrat la Iacob şi a ieşit a doua zi dimineaţa. Nu mai era virgină, dar nu fusese nici mireasă.

Mâinile Bilhei n-au fost pictate cu henna, nici nu s-a făcut vreo petrecere, nici nu i s-au adus daruri. N-au existat nici cele şapte zile în care să fi cunoscut secretele trupului lui Iacob sau înţelesurile vorbelor lui. Când a

răsărit soarele, Iacob s-a dus să vadă de animale, iar Bilha s-a întors la Rahela şi i-a povestit toate amănuntele acelei nopţi. Ani mai târziu, Rahela mi le-a povestit mie.

A plâns când a intrat în cortul lui Iacob şi a fost surprinsă de propriile ei lacrimi. Voise atât de mult să fie iniţiată în misterele sexului, să-şi desfacă picioarele şi să afle obiceiul ancestral al femeilor şi al bărbaţilor. Dar era atât de singură în acel moment, intra în cortul bărbatului ei de una singură, fără nicio ceremonie, fără ca surorile ei s-o însoţească. Ştia că n-avea dreptul la ritualurile unei soţii cu zestre, dar îi lipseau totuşi.

— Iacob a fost blând, îşi amintea Bilha. A crezut că plâng de frică, m-a luat în braţe ca pe un copil şi mi-a dăruit o brăţară din lână. Era un fleac. Nu era dintr-un metal preţios sau din fildeş, ceva de valoare. Era doar o brăţară făcută din resturi de lână, prostioarele acelea pe care le împletesc păstorii când n-au ce face, când stau la umbra unui copac în căldura de peste zi, din smocuri de lână agăţate în mărăcini sau rămase pe jos. Iacob adunase bucăţele de lână neagră, albă şi crem până când avusese destule încât să le împletească într-un şnuruleţ pe care şi-l legase pe mână.

Luase şnurul de pe mâna lui şi îl tăiase mai mic, aşa încât să stea pe a ei. Aşa o nimica toată ca preţ pentru o mireasă, dar ea îl purtase tot timpul în primul an de când îi devenise cea de-a treia soţie, apoi îi căzuse într-o zi, fără să ştie unde şi când. Cu gândul la asta, Bilha zâmbea şi-mi arăta cu degetul locul unde un şnuruleţ o legase de Iacob.

— M-a făcut să mă simt mai bine cu acel dar, fără să spună nimic altceva şi m-am oprit din plâns. I-am zâmbit. Şi apoi, oh, apoi am devenit aşa de îndrăzneaţă că şi-acum mi-e greu să cred că am fost eu însămi. Mi-am pus mâna pe sexul lui, apoi i-am luat mâna şi i-am pus-o pe al meu. Mi-a ridicat cămaşa şi mi-a mângâiat pântecul şi sânii. Şi-a

îngropat faţa între coapsele mele şi eu aproape am izbucnit în râs, atât de mare a fost şocul plăcerii. Când m-a pătruns, a fost ca şi când aş fi căzut într-un lac limpede, ca şi când luna însăşi mi-ar fi cântat numele. Era tot ce îmi dorisem. Am dormit în braţele lui mari, legănată ca un copil, pentru prima dată de când mama mă ţinuse în braţe, fie numele ei binecuvântat. Pentru acea noapte, l-am iubit pe Iacob.

Bilha i-a povestit toate astea Rahelei. N-a fost uşor pentru frumoasa mea mătuşă să le audă, dar a insistat ca Bilha să nu uite niciun amănunt. Şi sora cea mică a repetat povestea până când amintirile Bilhei au devenit amintirile ei însăşi, iar plăcerea şi recunoştinţa surorii ei au devenit parte din propriile ei sentimente faţă de Iacob.

A doua zi după ce Iacob a cunoscut-o pe Bilha pentru prima oară, a fost nevoit să plece cu treburi, împreună cu un negustor, în Carchemiş, o călătorie de două zile. Bilha a suferit în absenţa lui, pentru că era nerăbdătoare să fie iar cu el. Rahela suferea ştiind că Iacob găsise plăcere la sora ei. Lea suferea pentru că se simţea aşa de departe de viaţa surorilor ei. Zilpa vedea totul, spunea puţin şi suspina mult.

La întoarcere, Iacob i-a adus Rahelei un colier de mărgele şi şi-a petrecut prima noapte cu ea. Lea încă alăpta, aşa că a chemat-o apoi destul de des pe Bilha la el în luna aceea, mai ales în serile când Rahela era plecată la vreo naştere.

Iacob şi cea de-a treia soţie vorbeau puţin atunci când erau împreună, dar corpurile lor se aliniau în poziţii îndrăzneţe, aducându-le amândurora multă plăcere şi relaxare.

— Iacob zicea că-l fac să se simtă liniştit, povestea Bilha cu mândrie.

Şi Bilha a rămas însărcinată. Rahela a primit vestea

cu sărutări şi s-a bucurat alături de sora ei. Cu cât treceau lunile şi pântecul i se mărea, Rahela îi cerea să-i spună fiecare senzaţie, fiecare durere, fiecare stare. Când fusese momentul exact când îşi dăduse seama că a prins rod? Oboseala sarcinii o simţea în genunchi sau în ochi? Poftea la dulce sau la sărat?

Cele două au împărţit acelaşi aşternut în toată perioada de sarcină. Femeia fără rod a simţit rotunjirea treptată a pântecului surorii ei şi îngreunarea sânilor. A văzut cum pielea i se adună în benzi întunecate pe burtă şi pe coapse şi a observat cum i se schimbă culoarea sfârcurilor. Cu cât copilul creştea în Bilha şi îi sugea culoarea şi energia, Rahela înflorea. Se rotunjise odată cu Bilha şi umbra de tristeţe care îi brăzda obrajii dispăruse. Râdea şi se juca cu nepoţii şi cu alţi copii pe câmp. Cocea pâine şi făcea brânză din proprie iniţiativă. Trăia atât de adânc sarcina Bilhei, încât în luna a noua Rahelei i s-au umflat gleznele, iar când a venit timpul, a chemat-o pe Inna să fie moaşă, pentru ca ea să poată sta lângă Bilha în timpul travaliului şi să sufere cu ea.

Din fericire pentru Bilha, naşterea a fost tot atât de rapidă şi de uşoară pe cât fusese sarcina de grea. După o dimineaţă de gâfâieli şi gemete, s-a aşezat pe cărămizi, iar Rahela s-a ghemuit şi ea luând-o în braţe. Coatele Bilhei se odihneau pe genunchii îndoiţi ai Rahelei şi era ca şi cum cele două femei împărţeau acelaşi pântec în acel moment teribil când copilul îşi făcea drum afară. Feţele lor se contorsionau şi se roşeau în acelaşi timp şi au ţipat la unison când i-a apărut capul. Inna povestea că a fost ca şi cum o femeie cu două capete dăduse naştere unui copil, unul dintre cele mai ciudate lucruri la care asistase.

Când copilul a apărut şi i s-a tăiat cordonul, Rahela l-a ţinut în braţe prima dată. Îi lăcrimau ochii sau aşa i s-a părut Bilhei, care îşi muşca limba şi aştepta momentul să-

şi ţină în braţe primul dar al pântecului. Ochii Bilhei urmăreau fiecare mişcare a Rahelei în timp ce ştergea copilul de sânge şi-l verifica să vadă dacă e întreg şi nepătat. Bilha abia mai respira cu cât trecea timpul şi rămânea cu braţele goale, dar nu zicea nimic. Prin lege, acest fiu îi aparţinea Rahelei.

Dar atâţia ani în care asistase la naşteri îi înmuiaseră inima Rahelei şi, cu un suspin, a pus copilul în braţele Bilhei, iar el a ridicat ochii înspre mama lui şi i-a zâmbit, înainte de a-i apuca sânul.

În acea clipă, Rahela s-a trezit din vis şi a văzut că acel copil nu era al ei. Zâmbetul i-a pierit şi i-au căzut umerii, iar mâinile i s-au încleştat pe sânii ei de fetiţă. Inna îi spusese că dacă va lăsa acest copil să sugă la sânii ei destul de mult timp, până la urmă va apărea lapte în ea şi astfel va deveni mama lui de lapte. Dar Rahela nu credea în puterea trupului ei de a hrăni viaţa. Să pună copilul la sânul ei ar fi însemnat să-l facă să sufere pe fiul ei, care nu era fiul ei, ci al Bilhei. Mai mult, Bilha ar fi putut să se îmbolnăvească sau chiar să moară dacă nu i se goleau sânii, Rahela mai văzuse întâmplându-se astfel de lucruri. Şi Rahela o iubea pe sora ei. îşi dorea ca fiul Bilhei să fie la fel de bun ca bărbat pe cât era mama lui de bună ca femeie.

Rahela a lăsat-o pe Bilha cu fiul ei şi a plecat să-l caute pe Iacob. I-a spus soţului ei că numele băiatului va fi Dan, care însemna Judecată”. Femeii care îl purtase, numele Dan i se părea dulce, dar celei în numele căreia fusese născut i se părea amar.

Imaginea Bilhei cu copilul în braţe, zi după zi, a zdruncinat-o iar pe Rahela. Ea era doar mătuşa, cea neroditoare, cea lăsată la o parte. Dar acum nu mai blestema cerul şi nici nu le mai împovăra pe surorile ei cu lacrimi. Stătea, mult prea nefericită ca să mai plângă, sub

salcâm, copacul sacru al Innanei, unde se adunau păsările la apus. Se ducea la Aşeza şi se prosterna în faţa zeiţei, care rânjea cu gura întredeschisă, şi-i spunea: „Fă-mă să am copii sau dacă nu, o să mor!”

Iacob îi vedea suferinţa şi o strângea la pieptul lui cu şi mai multă dragoste. Şi după toţi acei ani, după toate nopţile petrecute împreună, după ce pierduse atâtea sarcini şi atâtea speranţe, Rahela începu din nou să găsească plăcere în braţele lui.

— Chiar nu ştiusem până atunci de ce Lea şi Bilha îi căutau patul lui Iacob, spunea Rahela. Totdeauna mă dusesem în patul lui destul de binevoitoare, dar mai mult din datorie. Dar după ce Dan deschisese pântecul Bilhei, într-un fel pasiunea mea s-a întâlnit până la urmă cu a lui Iacob şi am înţeles dorinţa surorilor mele de a se culca cu el. Şi atunci am fost din nou geloasă pe toţi anii în care îmi lipsise dulceaţa sălbatică din patul celor ce se iubesc.

Rahela şi Iacob au petrecut multe nopţi explorând noua flacără dintre ei şi Rahela a început să spere din nou. Unele moaşe spuneau că plăcerea arde sămânţa şi o omoară. Dar altele pretindeau că doar atunci vin copiii, când femeile zâmbesc. Aşa i-a spus ea lui Iacob ca să-i îndulcească şi mai mult tandreţea.

În timpul ultimelor luni de sarcină ale Bilhei, Zilpa s-a dus în patul lui Iacob pentru prima dată. Ea nu se oferise pe sine aşa cum o făcuse Bilha, deşi era cu cel puţin cinci ani mai mare ca ea, de o vârstă cu Lea care deja născuse cinci fii supravieţuitori.

Zilpa ştia că avea să se întâmple într-o zi şi era resemnată. Dar spre deosebire de Bilha, Zilpa n-ar fi cerut-o niciodată. Lea trebuia să comande asta. Şi până la urmă a făcut-o.

— Într-o noapte, când mă plimbam în lumina lunii pline, a apărut în faţa mea, povestea Zilpa. La început am

crezut că visez. Sora mea dormea la fel de adânc ca Laban şi nu se scula niciodată noaptea. Nici chiar copiii ei nu reuşeau prea uşor s-o trezească. Dar iată că era acolo, nemişcată. Am pornit-o amândouă de mână în lumina albă a doamnei Lună şi ne-am plimbat destul de mult timp. Şi iar m-am întrebat dacă era într-adevăr sora mea sau o stafie, pentru că femeia de lângă mine era tăcută, pe când Lea avea mereu ceva de spus. Până la urmă a început să vorbească, cu cuvinte alese, despre lună, mi-a spus cât de mult îi plăcea lumina albă şi cum vorbea cu luna şi îi spunea pe nume. Lea mi-a spus că luna i se părea singura faţă a zeiţei deschisă către ea, tocmai pentru că luna era cea care îi umplea şi apoi îi golea corpul. Sora mea era înţeleaptă, spunea Zilpa. S-a oprit şi s-a uitat la mine, mi-a luat mâinile într-ale ei şi m-a întrebat: „Eşti gata să înghiţi luna, până la urmă?”. Ce-aş fi putut să răspund? Ştiam că îmi venise vremea.

Într-adevăr, era posibil chiar să fi aşteptat prea mult, iar pe jumătate Zilpa spera să fie deja prea bătrână pentru a mai rămâne gravidă la cei douăzeci şi cinci de ani ai ei. Dar vârsta singură nu spunea tot. Rahela era stearpă din tinereţe, în ciuda tuturor eforturilor. Iar Lea, fertilă ca un câmp udat, nu dădea semne că s-ar opri. Singurul mod de a afla ce pregătise pentru ea mama natură era să intre în cortul lui Iacob şi să devină nevasta cea mai puţin nevastă dintre ele.

A doua zi dimineaţă, Lea a vorbit cu Iacob. Bilha s-a oferit să pună henna pe mâinile Zilpei, dar ea şi-a strâns buzele şi a refuzat. În acea noapte s-a strecurat tăcută în cortul lui Iacob, iar el s-a culcat lângă ea şi a cunoscut-o. Zilpa n-a găsit nicio plăcere în atingerea lui Iacob. „Am făcut ceea ce trebuia să fac”, a spus ea, pe un asemenea ton că nimeni n-a mai îndrăznit s-o mai întrebe nimic.

Niciodată nu s-a plâns apoi de lipsă de atenţie. Iacob

a făcut totul ca s-o liniştească, aşa cum făcuse şi cu celelalte neveste. A chemat-o de multe ori şi a încercat s-o cucerească. A rugat-o să cânte imnurile zeiţei şi i-a pieptănat părul. Dar nimic n-a mişcat-o pe Zilpa.

— Niciodată nu le-am înţeles pe surorile mele, dorinţa lor de a se culca cu Iacob, spunea ea, cu un gest larg al mâinii. Era o datorie, ca aceea de a măcina grâul – ceva ce epuizează trupul, dar e necesar pentru perpetuarea vieţii. Să nu crezi c-am fost dezamăgită, spunea ea, n-am fost, pentru că nu mă aşteptasem oricum la nimic plăcut.

Zilpa a rămas gravidă în timpul sarcinii Bilhei. Şi curând după ce s-a născut Dan, a început să se vadă ca şi cum Zilpa chiar înghiţise luna. Pe trupul ei slab, pântecul părea enorm şi perfect rotund. Surorile ei o tachinau, dar Zilpa doar zâmbea. Era bucuroasă că scăpase astfel de insistenţele lui Iacob, pentru că bărbaţii nu se culcă cu femei însărcinate. Radia în noul ei trup şi avea vise splendide, în care se făcea că are puteri fantastice şi putea să zboare pe deasupra lumii.

Visa să nască o fetiţă, nu un copil obişnuit, ci un substitut, un spirit. O fetiţă-femeie, matură, cu totul crescută, cu sânii mari. Ar fi purtat doar o centură cu ciucuri, în faţă şi în spate. Ar fi atins pământul cu paşi de uriaş, iar sângele ei lunar ar fi făcut să crească copaci pe oriunde s-ar fi plimbat.

— Cel mai mult îmi plăcea să dorm atunci când purtam copilul, spunea Zilpa. Am călătorit atât de departe în aşternuturile mele în acele luni.

Dar când i-a venit sorocul, copilul a întârziat să apară şi Zilpa s-a chinuit. Şoldurile ei erau prea înguste, iar travaliul a ţinut de la apus la apus, timp de trei zile. Zilpa plângea şi se văita, sigură că fiica ei va muri sau că ea va muri înainte s-o vadă, pe ea, pe Aşrat a ei, pentru că îi

alesese deja numele şi-l spusese surorilor ei ca să-l ţină minte în caz că ea avea să moară.

A fost foarte greu pentru Zilpa. În seara celei de-a treia zile a travaliului, era aproape moartă din cauza durerilor, care, deşi erau foarte puternice, nu aduceau copilul mai aproape de venirea pe lume. Până la urmă, Inna a încercat un leac nou, pe care îl luase de la un negustor canaanit. Şi-a băgat mâna până foarte sus, până la poarta încăpăţânată a pântecului Zilpei şi a frecat-o cu o gumă puternic aromată, care şi-a făcut efectul pe loc. Zilpa a urlat, iar sunetul pe care l-a scos, probabil din cauza atâtor urlete din acele zile, a sunat nu ca al unei femei, ci ca al unui animal cuprins de flăcări. Inna a început să spună un fragment dintr-o incantaţie în numele vechii zeiţe a vindecării.

Gula, grăbeşte naşterea

Gula, te implor, îmi pierd minţile, sunt vrednică de plâns.

Disperată de durere, sunt sclava ta

Fii bună şi ascultă-mi ruga.

În câteva clipe, Zilpa era deja aşezată pe cărămizi, cu Lea în spatele ei, susţinând-o, ajutând la naşterea copilului făcut în numele ei. Zilpa deja nu mai avea lacrimi când Inna i-a spus să împingă. Era pământie şi rece. Era pe jumătate moartă şi n-a mai avut putere nici să ţipe când a ieşit copilul, rupându-i carnea în sus şi în jos.

Nu era fiica aşteptată, ci un băiat, lung, slab şi cu părul foarte negru. Lea a îmbrăţişat-o şi i-a spus că e norocoasă, că are un fiu pe cinste şi că a supravieţuit, iată. Lea i-a pus numele Gad, de la noroc, şi a zis:

— Fie să-ţi aducă în dar luna şi stelele şi să aibă grijă de tine la bătrâneţe.

Dar bucuria n-a fost lungă în cortul roşu, pentru că Zilpa a urlat din nou. Durerea se întorsese.

— Mor, sunt pe moarte, a suspinat ea, jelindu-şi deja fiul care n-avea să-şi cunoască mama. O să trăiască aşa cum am trăit şi eu, orfanul unei concubine, bântuit de coşmarul unei mame reci şi moarte. Nefericitul de el, plângea ea, fiu nefericit dintr-o mamă nefericită.

Inna şi Rahela s-au aplecat deasupra ei ca să vadă de unde venea această nouă durere. Inna i-a luat mâna Rahelei, a pus-o pe burta Zilpei şi i-a arătat că mai era un copil acolo.

— Nu te lăsa, mamă micuţă, i-a spus Inna Zilpei, o să ai gemeni în seara asta. Nu ţi-ai dorit aşa? Nu prea seamănă a preotească, nu-i aşa? a chicotit ea.

Al doilea copil a venit repede, acum că Gad deschisese calea. A căzut din pântecul mamei lui ca un fruct copt dintr-un pom, tot un băiat şi tot brunet, dar mult mai mic decât primul.

Dar mama lui nu l-a văzut. Un şuvoi de sânge i-a urmat şi lumina din ochii Zilpei s-a stins. Inna şi Rahela au înfăşurat-o în lână şi ierburi ca să oprească sângele. I-au udat buzele cu apă şi bere tare amestecată cu miere. Au cântat imnuri şi au ars tămâie ca să nu-i lase spiritul să iasă din cortul roşu. Zilpa a zăcut, nici vie, nici moartă, timp de opt zile şi mai bine. N-a ştiut când li s-a făcut circumcizia fiilor ei, lui Gad şi lui Aşez, cum îl numise Lea pe al doilea, după numele zeiţei iubite de Zilpa. Lea le-a dat să sugă şi la fel a făcut Bilha şi una dintre femeile oamenilor care munceau pe pământul lor.

După zece zile, Zilpa a gemut şi şi-a mişcat mâinile.

— Am visat doi fii, a şoptit ea, aşa e?

I-au adus copiii, care erau negricioşi şi tremurau. Şi Zilpa a râs. Râsul Zilpei era un sunet rar, dar numele lor au făcut-o să chicotească.

— Gad şi Aşez. Noroc şi zeiţă, a spus ea. Sună ca numele unei poveşti din vechime. Şi eu eram Ninmah,

femeia nebună, care i-a născut pe amândoi.

Zilpa a mâncat şi a băut şi s-a făcut bine. Dar nu şi-a putut alăpta fiii. Pieptul i se uscase în timpul bolii. Însă asta era o tristeţe pe care o putea suporta. Avea doi fii, amândoi sănătoşi şi puternici şi nu-i părea rău după fiica visată. Când au crescut şi n-au mai fost nişte copilaşi, au plecat de lângă ea, iar Zilpa a fost tristă pentru că n-avea o fată pe care s-o înveţe şi să-i spună poveşti femeieşti. Dar când îi ţinea în braţe, simţea doar bucuria de a fi mamă şi cele mai dulci lacrimi din lume.

Inna i-a spus că n-are voie să mai rămână grea cel puţin doi ani, dar Zilpa oricum nu avea de gând să mai treacă prin asemenea chinuri încă o dată. Dăduse familiei doi fii. L-a căutat pe Iacob într-o dimineaţă, înainte ca el să plece spre păşune, şi i-a spus că o altă sarcină ar omorî-o cu siguranţă. L-a rugat să-şi amintească asta când o va chema ca soţie în patul lui. Nu s-a mai culcat niciodată cu Iacob de atunci.

Iacob a tresărit când a auzit că îi făcuse gemeni. Avea şi el un frate geamăn şi asta îi adusese numai nenorociri.

— Să uite că au împărţit acelaşi pântec, a ordonat el.

Şi s-a întâmplat aşa, nu pentru că a ordonat Iacob, ci pentru că pur şi simplu cei doi erau foarte diferiţi între ei. Gad era înalt şi slab şi-i plăcea să cânte la fluier şi să bată tobele. Aşez era scund şi agil, un adevărat gospodar, moştenise priceperea tatălui său la animale.

Următoarea sarcină a Leei a adus de asemenea gemeni – Naftali şi Issachar. Spre deosebire de ai Zilpei, aceşti gemeni erau aproape identici, nici mama lor nu-i putea deosebi întotdeauna. Doar Bilha, care vedea fiecare frunzuliţă a unui pom în lumina ei diferită, nu putea fi păcălită de cei doi. Iar ei se iubeau între ei cu o armonie deplină şi tăcută, un sentiment ce nu mai exista între alţi

fraţi ai mei.

Biata Bilha. După Dan, ceilalţi copii ai ei – un băiat şi două fete – au murit înainte de a fi înţărcaţi. Dar n-a lăsat tristeţea să-i amărască sufletul. Ne-a iubit pe noi toţi în locul lor.

Iacob era acum un bărbat cu patru neveste şi zece fii. Numele lui era cunoscut în împrejurimi. Era un tată bun şi-şi lua fiii cu el peste tot, de îndată ce-şi puteau căra singuri apa. îi învăţa totul despre oi şi capre, despre păşunile potrivite, despre obiceiurile drumurilor lungi, îi învăţa să tragă cu praştia şi să arunce cu săgeata. Acolo, departe de cortul mamelor, le spunea povestea înfricoşătoare a lui Isaac, tatăl său.

Când stăteau împreună pe păşunile cele mai îndepărtate, atenţi să nu vină şacalul despre care se spunea că dă târcoale sau când pur şi simplu stăteau şi se bucurau de aerul răcoros al unei seri de vară, el le povestea despre cum Avraam l-a legat pe Isaac de mâini şi de picioare şi a ridicat cuţitul la gâtul băiatului, ca să-şi aducă fiul preaiubit ca sacrificiu zeului El. El era singurul zeu în faţa căruia Iacob se pleca – un zeu gelos, misterios, prea teribil, le zicea el, ca să fie reprezentat ca idol de mâinile omului, prea mare ca să încapă în orice spaţiu – chiar şi un spaţiu aşa de mare cum e cerul. El era zeul lui Avraam, Isaac şi Iacob şi ar fi vrut ca fiii lui să-l accepte de asemenea pe El ca zeul lor.

Iacob era un vrăjitor al vorbelor şi îşi prindea ascultătorii în mrejele poveştii, spunându-le despre reflexul luminii în lama cuţitului, despre ochii lui Isaac măriţi de groază. Salvarea a venit în ultimul moment, când cuţitul se lipise de gâtul lui Isaac şi o picătură de sânge alunecase pe piele, întocmai ca lacrimile din ochii strânşi ai lui Avraam.

Dar exact atunci un duh de foc a oprit mâna lui

Avraam şi a făcut să apară un berbec alb şi nepătat şi berbecul a fost sacrificat în locul lui Isaac. Ruben şi Simon, Levi şi Iuda stăteau cu ochii holbaţi la tatăl lor, care le povestea toate astea cu mâinile profilate pe cerul înstelat, iar ei îşi imaginau cum ar fi fost să fie în locul lui Isaac, pe altar.

— Zeul părinţilor mei e un zeu milos, spunea Iacob.

Dar Zilpa, când a auzit povestea de la băieţii ei, a spus:

— Ce fel de zeu milos este acesta, să-l sperie de moarte în halul ăsta pe Isaac? Zeul tatălui vostru poate să fie măreţ, dar e un zeu crud.

Mulţi ani mai târziu, când nepoţii l-au întâlnit pe băiatul din poveste, bătrân deja, au fost impresionaţi să vadă cum lui Isaac îi tremura vocea, încă speriat de cuţitul tatălui său.

Băieţii lui Iacob îşi adorau tatăl, iar vecinii se plecau în faţa norocului său. Dar lui nu-i era uşor. Laban era încă stăpân peste tot ce agonisise el – turmele, oamenii care lucrau şi familiile lor, roadele câmpului, lâna bună de vândut. Nu doar Iacob nu-l avea la inimă pe Laban. Lea şi Rahela, Bilha şi Zilpa de-abia îi suportau autoritatea, mai ales că în ultimul timp parcă se făcuse şi mai necioplit şi mai violent. îşi trata propriile fiice ca pe nişte sclave şi-şi bătea nepoţii. Profita de munca lor la războiul de ţesut fără măcar să le mulţumească. îi înşela pe lucrători şi le lua din berea cuvenită. Cu Ruti se purta foarte urât în fiecare zi.

Surorile vorbeau despre toate astea în cortul roşu, în care intrau întotdeauna cu o zi înaintea tuturor celorlalte femei din gospodărie. Probabil că în primii ani, când ele erau singurele femei de acolo, îşi creaseră un fel de obişnuinţă în corpurile lor şi asta făcea ca sângele să apară la ele cu câteva ore mai devreme decât la celelalte femei. Sau poate că era pur şi simplu dorinţa lor să petreacă o zi

doar între ele. Oricum, femeile lucrătorilor nu se plângeau şi nici n-ar fi fost în poziţia s-o facă. Şi, de altfel, soţiile lui Iacob le primeau întotdeauna cu dulciuri atunci când intrau şi ele să celebreze luna nouă împreună.

Ruti nu zicea nimic, dar cearcănele şi vânătăile vorbeau singure. Cam de-o vârstă cu Lea, Ruti se topea cu fiecare zi care trecea. După ce i-a născut fiii, Laban s-a purtat bine cu ea, ba chiar ţapul zgârcit i-a cumpărat brăţări ca să-i împodobească gleznele şi mâinile. Dar când n-a mai rămas însărcinată, a început s-o bată şi s-o facă în toate felurile, cu nişte cuvinte pe care mamele mele nici nu voiau să le spună în faţa mea. Umerii i se încovoiaseră şi câţiva dinţi îi căzuseră sub puterea pumnilor lui Laban. Dar chiar şi când ajunsese în halul ăsta, Laban continua să-i folosească trupul pentru propria lui plăcere, o imagine care le oripila pe mamele mele.

Cu toată părerea de rău pentru ea, nevestele lui Iacob n-o adoptaseră pe Ruti. Ea era mama celor care aveau să fie rivalii fiilor lor, duşmanii lor direcţi. Femeile lucrătorilor vedeau cum surorile se ţineau deoparte şi făceau şi ele la fel. Copiii acestor femei râdeau de ea şi o tratau ca pe un câine. Ruti, singură, se închidea în sine. Devenise aşa o ruină, încât nimeni nu se mai uita la ea. Când a venit disperată să-i ceară ajutorul Rahelei, părea mai degrabă stafie decât femeie.

— Doamnă, te implor. Dă-mi ierburi ca să dau afară copilul pe care îl port, a şoptit ea pierdută. Mai bine mor decât să-i mai dau un fiu, iar dacă e fată o s-o înec înainte de a creşte destul încât să sufere de pe urma mâinilor lui. Ajută-mă de dragul fiilor soţului tău, zicea Ruti cu o voce de dincolo de mormânt. Ştiu că n-ai face-o pentru mine. Ştiu că mă urâţi, toate.

Rahela le-a spus surorilor ei ce zisese Ruti, iar ele au ascultat în tăcere şi s-au ruşinat.

— Ştii cum s-o ajuţi?

Rahela a dat din mână, arătând că e o bagatelă, mai ales că Ruti era în prima lună. Ochii Bilhei au început să lucească:

— Nu suntem mai bune ca el, dacă o lăsăm să sufere singură, dacă n-o ajutăm cumva.

Zilpa s-a întors spre Rahela şi a întrebat-o:

— Când o s-o faci?

— Trebuie să aşteptăm următoarea lună nouă, când toate femeile vin la noi, a zis Rahela. Laban e prea prost ca să bănuiască ceva şi, oricum, nici cel mai deştept dintre ei nu-şi dă seama ce ştim şi ce facem noi între noi, dar e mai bine să fim atente.

În continuare, surorile s-au purtat la fel cu Ruti, cel puţin aparent. Nu-i vorbeau şi nici nu-i arătau bunăvoinţă. Dar noaptea, când Laban deja sforăia, una dintre ele se ducea la ea şi îi dădea supă sau pâine cu miere. Zilpa mai ales luase suferinţa lui Ruti pe umerii ei. Nu putea suporta golul din ochii ei, disperarea care o înconjura ca un abur de pe lumea cealaltă. Se ducea la ea în fiecare noapte şi-i spunea vorbe de încurajare şi de speranţă, însă Ruti doar stătea acolo întinsă, inertă şi surdă la orice.

Apoi a venit luna nouă şi toate femeile au intrat în cortul roşu. Lea a stat în faţa femeilor lucrătorilor şi le-a minţit fără să clipească:

— Ruti nu se simte bine, sângele nu i-a venit, dar are burta fierbinte şi ne temem să nu piardă sarcina în noaptea asta. Rahela o să facă tot ce se poate cu leacurile şi cu incantaţiile ei ca să salveze copilul. Să ne rugăm pentru sora noastră Ruti.

Dar în câteva minute era deja limpede pentru toată lumea că leacurile Rahelei nu erau menite să salveze copilul, ci tocmai să-l facă să dispară. Au privit lung, din cealaltă parte a cortului roşu, unde vinul şi dulciurile

rămăseseră neatinse, cum Rahela amesteca nişte ierburi negre, iar Ruti bea amestecul în tăcere.

Stătea nemişcată, cu ochii închişi. Zilpa murmura încet numele lui Anath vindecătoarea şi al zeiţei Gula, din vechime, cea care are grijă de femei la naştere, iar Rahela o îmbărbăta pe Ruti, care se dovedea foarte curajoasă cu cât trecea timpul.

Când ierburile au început să-şi facă efectul, cauzându-i crampe groaznice, Ruti n-a scos un sunet. Şi când sângele a început să curgă, întunecat şi cu cheaguri, nici nu şi-a mişcat buzele. Orele treceau, sângele curgea şi nu se mai oprea şi ea tot nu zicea nimic. Ruti a înfăşurat-o în lână de mai multe ori, până când în sfârşit s-a oprit.

Niciun bărbat n-a ştiut ce s-a petrecut în noaptea aceea. Niciun copil nu s-a dat de gol, pentru că nicio mamă n-a povestit, nici măcar un cuvânt, până când Zilpa nu mi-a spus povestea mie. Dar era deja un ecou de dincolo de mormânt.

Mama mi-a povestit că după ce i-a născut pe gemeni, s-a hotărât să termine cu făcutul copiilor. Sânii ei erau deja ca ai unei femei bătrâne, burta îi era căzută şi o durea spatele în fiecare dimineaţă. Gândul la o altă sarcină o îngrozea, aşa că a început să bea chimenul care trebuia să ţină sămânţa lui Iacob departe de a încolţi.

Dar proviziile de chimen au început să scadă, întâmplător, iar Inna era plecată departe, în nord. Lunile treceau şi ea tot nu se întorcea cu ierburile. Lea a încercat trucul vechi – a înmuiat un ghemotoc de lână în ulei de măsline şi l-a pus la intrarea în pântec înainte de a se culca cu Iacob. Dar eforturile ei n-au ajutat la nimic şi, pentru prima dată, noua viaţă care s-a anunţat în ea n-a făcut-o fericită.

Lea n-a vrut s-o supere pe Rahela cu problema ei, mai ales că dorinţa Rahelei de a avea un copil nu scăzuse

în timp. Nevasta roditoare a încercat s-o protejeze pe cea stearpă, ţinându-se departe de ea. îşi împărţeau îndatoririle de primă soţie. Lea se ocupa de ţesut şi de gătit, de grădină şi de copii. Rahela – încă frumoasă şi subţire – îl servea pe soţ şi îi aştepta pe negustorii care veneau după produse. Avea grijă de nevoile lui Iacob şi, pentru că se pricepea din ce în ce mai bine la boli, avea grijă de fiecare durere a femeilor, a bărbaţilor şi chiar a animalelor.

Naşterile şi luna nouă le aduseseră pe cele două femei împreună în cortul roşu, dar în timp ce Lea stătea în partea dinspre apus, Rahela avea partea de răsărit. îşi vorbeau una alteia doar prin intermediul surorilor. Lea, prin Zilpa, Rahela, prin Bilha.

Dar de data asta Lea nu prea avea de ales. Inna nu se întorsese şi Rahela era singura care cunoştea ierburile, rugăciunile, masajele potrivite. Nu avea pe cine altcineva să roage.

Când Rahela a plecat să ajute la o naştere într-un sat din apropiere, Lea a profitat de ocazie, a spus că trebuie să aducă apă şi s-a grăbit după Rahela, până când a ajuns în dreptul ei. Obrajii Leei ardeau şi şi-a lăsat ochii în jos când a rugat-o pe sora ei să o ajute în felul în care o ajutase pe Ruti. Rahela a surprins-o cu dulceaţa răspunsului:

— N-o arunca departe de tine pe fiica ta, a spus ea. Ai o fată.

— Atunci fata o să moară, a răspuns Lea, gândindu-se de câte ori pierduse Rahela sarcina – Inna spusese că toate fuseseră fete. Iar dacă va trăi, n-o să-şi cunoască mama, pentru că sunt aproape moartă din cauza sarcinilor pe care le-am dus.

Dar Rahela a insistat, în numele surorilor, care toate îşi păstrau cu răbdare comorile în aşteptarea unei fete.

— O să te ajutăm cum putem, pentru că porţi fata

noastră, a tuturor, Lea, a zis Rahela, spunându-i pe nume pentru prima oară de când îşi aduceau aminte oricare dintre ele. Te rog, a insistat ea.

Lea a râs şi s-a îmbunat, pentru că şi ea îşi dorea o fată.

Cât timp am dormit în pântecul mamei mele, ea m-a visat şi la fel m-au visat şi mătuşile mele.

Bilha m-a visat într-o noapte când se afla în braţele lui Iacob.

— Te-am visat că erai îmbrăcată într-un veşmânt de in alb şi fin şi o tunică bătută în pietre preţioase albastre şi verzi. Aveai părul împletit meşteşugit şi în mână un coş şi mergeai pe o pajişte mai verde decât oricare alta. Mergeai printre regine, dar erai singură.

Apoi Rahela a visat despre naşterea mea.

— Ai apărut din pântecul mamei tale cu ochii deschişi şi cu gura plină cu dinţişori perfect dăltuiţi. Ai început să vorbeşti de cum ai alunecat dintre picioarele ei şi ai zis: „Vă salut, mamelor. Am venit, în sfârşit. Aveţi ceva de mâncare?”. Iar noi râdeam. Erau sute de femei acolo care asistau la naşterea ta, unele îmbrăcate ciudat, în culori nemaivăzute, unele cu părul tuns. Toate râdeam. M-am trezit din vis râzând.

Mama mea, Lea, spunea că mă visa în fiecare noapte. Că vorbeam una cu alta ca două vechi prietene.

— Erai foarte înţeleaptă şi-mi spuneai ce să mănânc ca să-mi facă bine la stomac sau cum să-i potolesc pe Ruben şi pe Simon care se certau mereu. Eu îţi povesteam despre tatăl tău Iacob şi despre mătuşile tale. Tu îmi spuneai despre celălalt tărâm, unde lumina şi întunericul erau încă împreunate. Ne simţeam aşa de bine împreună că n-aş mai fi vrut să mă trezesc din somn. Un singur lucru mă deranja la visele astea: că nu-ţi vedeam niciodată faţa. Erai mereu în spatele meu, chiar după umărul meu stâng.

Şi de câte ori mă întorceam să te văd, dispăreai.

Visele Zilpei nu erau cu râsete şi prietenie. Ea spunea că mă vedea plângând un râu de sânge din care creşteau monştri care-şi deschideau gurile pline cu şiruri de dinţi ascuţiţi.

— Dar tu rămâneai neînfricată. Căleai pe spatele lor, le îmblânzeai urâţenia şi apoi dispăreai în soare.

M-am născut pe timpul lunii pline, într-o primăvară despre care toţi îşi amintesc că a fost bogată în miei. Zilpa a stat în stânga mamei, iar Bilha în dreapta. Inna era şi ea acolo, să ajute la ceremonie şi să adune placenta în vechiul ei vas, dar Lea a rugat-o pe Rahela să fie moaşa şi să mă prindă ea.

A fost o naştere uşoară. După toţi acei băieţi care veniseră înaintea mea, eu am venit repede şi fără durere, dacă o naştere poate fi fără durere. Eram mare – la fel de mare ca Iuda, care fusese cel mai mare. Inna m-a declarat demna „fiică a Leei”, cu o voce plină de satisfacţie. Şi, aşa cum făcuse cu toţi copiii ei de până atunci, s-a uitat în ochii mei şi a zâmbit: erau căprui, şi unul şi altul, că ai lui Iacob şi că ai fiilor lui.

Rahela m-a şters, m-a dat Zilpei, care m-a luat în braţe, apoi Bilha m-a sărutat. Am luat sânul mamei cu gura flămândă şi toate femeile care erau acolo au bătut din palme pentru mine şi pentru mama. Bilha i-a dat mamei lapte îndulcit cu miere şi turtă. I-a spălat părul cu apă parfumată şi i-a masat picioarele.

Când Lea a adormit, Rahela, Zilpa şi Bilha m-au luat şi m-au dus afară în lumina lunii şi mi-au uns mâinile şi picioarele cu henna, ca şi cum aş fi fost mireasă. M-au binecuvântat de o mie de ori, înspre nord, sud, răsărit şi apus, ca să fiu apărată împotriva lui Lamaştu şi a altor demoni care fură copii. M-au sărutat de sute de ori.

Dimineaţa, mama a început numărătoarea inversă a

celor două luni pe care avea să le petreacă în cortul roşu. După naşterea unui băiat, mamele se odihneau doar o singură lună, dar naşterea unei viitoare mame cerea o izolare mai lungă de lumea bărbaţilor.

— Această a doua lună a fost o adevărată plăcere, povestea mama. Surorile mele ne-au tratat pe amândouă ca pe nişte prinţese. Nu stăteai o clipă singură în aşternut. Erau întotdeauna braţe care să te ţină, care să te alinte, care să te legene. Te ungeam cu ulei dimineaţa şi seara, îţi cântam cântece, dar când vorbeam cu tine, nu ne prosteam. Ţi-am vorbit de la început ca unui om mare, cu toate cuvintele, ca şi cum ai fi fost deja sora noastră. Şi înainte să împlineşti un an, ne-ai răspuns şi tu, fără nicio urmă din pelticeala copiilor.

În timp ce treceam din braţele mamei în ale mătuşilor, se dezbătea problema numelui meu. Fiecare avea argumente şi fiecare visase la un nume pe care l-ar fi dat fiicei ei, dacă ar fi fost binecuvântată cu una. Bilha se gândea la Adhani, în amintirea bunicii mele Ada, care le iubise atât de mult pe toate. Propunerea a dus la un lung şir de suspine şi amintiri legate de Ada, care s-ar fi bucurat atât de mult dacă ar fi trăit să-şi vadă toţi nepoţii. Dar Zilpa se temea că un astfel de nume ar fi derutat demonii, care ar fi putut crede că Ada s-a întors din lumea morţilor şi ar fi venit s-o ia înapoi, luându-mă astfel pe mine.

Zilpei îi plăcea Işara – care ar fi fost o ofrandă adusă zeiţei şi un nume foarte muzical şi ritmat. Deja se gândea să compună cântece în onoarea mea. Dar Bilhei nu-i plăcea cum sună. „Parcă e un strănut”, zicea ea.

Rahela a sugerat Bentreş, un nume hitit pe care îl auzise la nevasta unui negustor. „Sună ca un cântec”, zicea ea.

Lea le-a ascultat pe toate, iar când surorile ei s-au aprins prea rău în focul discuţiilor, le-a ameninţat pe toate

că o să-mi spună Lillu, un nume care nu-i plăcea nici uneia.

La a doua lună plină, Lea s-a reîntâlnit cu soţul ei şi i-a spus numele meu. I-a spus că l-am ales eu însămi.

— De-a lungul celor şaizeci de zile ţi-am şoptit în urechiuşă fiecare nume pe care îl spuneau surorile mele, toate cele la care mă gândisem eu, pe care le-am mai auzit şi chiar unele inventate acum. Când ţi-am zis Dina, ai lăsat sânul din gură şi te-ai uitat la mine. Şi aşa ai devenit Dina, ultimul meu născut. Fiica mea. Memoria mea.

Iosif a fost conceput în timpul zilelor care au urmat naşterii mele. Rahela s-a dus la Iacob cu vestea că în sfârşit i s-a născut o fiică. Ochii îi străluceau când i-a spus asta, iar Iacob a zâmbit văzând cum soţia lui cea stearpă se bucura de copilul Leei. În acea noapte, după ce s-au bucurat unul de altul aşa cum numai perechile vechi o pot face, Rahela a visat că i se născuse un fiu şi s-a trezit zâmbind.

N-a spus nimănui că sângele nu i-a apărut în acea lună. După atâtea semnale false şi pierderi de sarcină, a preferat să ţină secretul bine ascuns. S-a dus ca de obicei în cortul roşu şi a schimbat paiele ca şi cum le-ar fi murdărit. Era atât de subţire încât uşoara îngroşare a taliei n-a fost observată de nimeni. De nimeni în afară de Bilha, care a tăcut.

În luna a patra s-a dus la Inna care i-a spus că erau semne bune pentru acest băiat şi Rahela a început să spere. Le-a arătat surorilor ei pântecul îngroşat, iar ele au dansat în cerc în jurul ei. A luat mâna lui Iacob şi a pus-o pe rotunjimea pântecului, iar el, tată a zece fii, a plâns.

A început s-o supere spatele. Sânii ei micuţi au devenit mai mari şi dureroşi. Gleznele ei perfecte s-au îngroşat. Dar tot ce ţinea de neplăcerile femeilor însărcinate era pentru ea o fericire. A început chiar să cânte în timp ce avea grijă de focuri sau când lua fusul să

toarcă. Familia a fost surprinsă de sunetul dulce al vocii ei, pentru că nu o mai auziseră cântând până atunci. Iacob a dormit cu Rahela în fiecare noapte cât timp a fost însărcinată, o încălcare ciudată a obiceiului şi o incitare a demonilor. Dar nu l-au interesat toate astea, iar Rahela creştea în mângâierile lui.

În luna a opta, Rahela a început să se simtă rău. S-a făcut palidă şi a început să-i cadă părul. Abia putea să se ţină pe picioare fără să leşine. A cuprins-o frica şi a chemat-o pe Inna, care i-a dat întăritoare puternice, făcute din oase de berbec şi de taur. I-a spus să se odihnească şi a venit s-o viziteze cât a putut de des.

Inna a venit şi când a fost să nască. Copilul era cu picioarele în jos, iar sângerarea a început cu mult înainte de naştere. Încercările Innei de a întoarce copilul îi produceau dureri groaznice Rahelei, care ţipa aşa de sfâşietor încât copiii care au auzit-o de afară au început să plângă instantaneu. Iacob stătea pe *bamah*, se holba la faţa zeiţei, întrebându-se dacă ar trebui să-i dea nişte ofrande, deşi el jurase să nu venereze decât un zeu, zeul tatălui său. Rupea smocuri de iarbă şi dădea din cap de disperare, până când n-a mai putut să suporte ţipetele Rahelei şi s-a refugiat sus, pe cea mai înaltă păşune.

Peste două zile Ruben avea să fie trimis să-l cheme înapoi. Deocamdată însă Lea, Zilpa şi Bilha, toate trei îşi luaseră deja rămas-bun de la Rahela, pentru că era limpede că avea să moară.

Doar Inna n-a renunţat. I-a dat Rahelei fiecare leac pe care îl avea. A încercat combinaţii de plante de care nimeni nu mai auzise. A spus rugăciuni necunoscute, deşi nu era iniţiată în lumea cuvintelor magice şi a incantaţiilor.

Nici Rahela nu s-a lăsat şi a luptat pentru visul ei de o viaţă. S-a luptat ca un animal, cu ochii ieşiţi din orbite şi transpiraţia şiroind. Chiar şi după trei zile şi trei nopţi, n-a

strigat că vrea să moară ca să scape de chin. „Merita s-o vezi”, spunea Zilpa.

Până la urmă Inna a reuşit să mişte copilul şi să-l întoarcă. Dar efortul parcă ar fi rupt ceva în Rahela, iar corpul a început să-i tremure şi nu s-a mai oprit. I s-au dat ochii peste cap şi capul i-a căzut pe spate. Parcă demonii ar fi pus stăpânire pe trupul ei. Chiar şi Inna a suspinat atunci.

Apoi gata. Corpul Rahelei s-a eliberat din ghearele morţii, capul copilului a apărut, iar Rahela şi-a adunat ultimele puteri şi a împins.

Era mic şi cu un smoc mare de păr. Un copil ca toţi copiii, zbârcit, obişnuit, perfect. Dar era, în sfârşit, al Rahelei. Cortul a devenit deodată tăcut, pentru că toate femeile plângeau în tăcere. Fără să scoată o vorbă, Inna a tăiat cordonul, iar Bilha a adunat placenta. Lea a spălat-o pe Rahela, iar Zilpa a şters copilul. Au suspinat şi şi-au şters lacrimile. Rahela avea să trăiască şi să-şi vadă copilul crescând.

Rahela şi-a revenit încet, încet, dar n-a putut să alăpteze. La trei zile după naşterea lui Iosif, sânii ei s-au întărit şi s-au făcut fierbinţi. I-au uşurat durerea cu comprese călduţe, dar laptele s-a uscat. Lea, care mă alăpta pe mine atunci, l-a luat şi pe Iosif la sânul ei. Vechea ranchiună a Rahelei a sclipit din nou, dar s-a stins când a văzut că Iosif, un copil agitat, care se zbătea şi ţipa, nu se liniştea decât în braţele mamei lui adevărate.

Partea a doua

Povestea mea

Capitolul unu

N

u sunt sigură că primele mele amintiri sunt chiar ale mele, pentru că atunci când le aduc la suprafaţă, simt răsuflarea mamelor mele la fiecare cuvânt. Dar îmi

amintesc gustul apei din fântâna noastră, strălucitoare şi rece atingând dinţii mei de lapte. Şi cu siguranţă au existat braţe care m-au ridicat ori de câte ori m-am împiedicat, pentru că nu-mi amintesc niciun moment în copilăria mea în care să îi fost singură şi speriată.

Ca orice copil iubit, ştiam că sunt cea mai importantă fiinţă din viaţa mamei mele. Şi, mai mult, nu doar din viaţa mamei mele, dar şi din vieţile celorlalte mame-mătuşi. Deşi îşi iubeau la nebunie fiii, eu eram cea pe care o îmbrăcau şi o dezmierdau când băieţii se jucau afară, în ţărână. Şi eu eram singura care le însoţea în cortul roşu, mult după ce fusesem înţărcată.

Când eram copii, Iosif era partenerul meu, mai întâi fratele meu de lapte şi apoi cel mai bun prieten. La opt luni, s-a ridicat în picioare şi a venit spre mine, în faţa cortului mamei mele. Deşi eram cu câteva luni mai mare, eu încă nu mă ţineam pe picioare, probabil pentru că mătuşile mele se întreceau în a mă ţine în braţe. Iosif şi-a întins ambele mâini spre mine şi eu m-am ridicat. Mama spunea că pentru a-i întoarce favoarea că mă învăţase să merg, eu l-am învăţat să vorbească. Iosif spunea cu plăcere, la toată lumea, că primul cuvânt rostit de el fusese „Dina”, deşi Rahela mă asigura că primul cuvânt al lui fusese cuvântul „Ema”.

Nimeni n-a mai crezut că Rahela va mai avea alt copil după chinul pe care-l îndurase cu Iosif, aşa că el şi cu mine am primit tratamentul rezervat ultimilor copii ai primelor neveste. Potrivit celor mai vechi datini, cel mai mic copil primea binecuvântarea mamei şi, într-un fel sau altul, bărbaţii se supuneau acestui obicei. Dar Iosif şi cu mine eram răsfăţaţi şi alintaţi pur şi simplu pentru că eram cei mai mici şi pentru că eram preferaţii tatălui nostru. Însă eram totodată şi victimele favorite ale fraţilor noştri mai mari.

Printre copiii lui Iacob se făcuseră două tabere, în funcţie de vârstă. Ruben, Simon, Levi şi Iuda erau deja bărbaţi în toată regula când noi ceilalţi le învăţam numele. Erau mai mult plecaţi, vedeau de turme cu tatăl nostru şi nu prea aveau de-a face cu noi, cei mici. Ruben era, din fire, blând cu copiii, dar pe Simon şi pe Levi îi ocoleam de departe, pentru că îşi băteau mereu joc de noi şi mai ales de gemenii Tali şi Issa.

— De unde ştiţi care-i unul şi care-i celălalt? îi necăjea Levi.

Simon era şi mai rău:

— Dacă o să moară unu din voi, mama voastră n-o să plângă după el pentru c-o să-i rămână unu exact la fel.

Asta îl făcea de fiecare dată pe Tali să plângă în hohote.

În ochii lui Iuda mi se părea că văd un fel de invidie când se uita cum ne jucăm, pentru că era deja prea mare ca să ni se alăture, dar cum era cel mai mic dintre cei mari, nici ei nu prea îl băgau în seamă şi el suferea. Iuda mă lua în spate câteodată şi-mi zicea „Ahatti”, surioară. Mă gândeam la el ca la cavalerul meu dintre fraţii cei mari.

La început, Zabulon era şeful printre cei mici şi ar fi putut să fie un prost şi jumătate, că noi tot l-am fi adorat şi ascultat iară să crâcnim. Dan era mâna lui dreaptă – cinstit şi dulce, aşa cum numai copilul Bilhei putea fi. Gad şi Aşez erau sălbatici şi încăpăţânaţi şi era greu să te joci cu ei, dar se pricepeau de minune să imite – mergeau şleampăt şi vorbeau împleticit cu glas de beţiv, ca Laban, cu atâta măiestrie, că le iertam orice în schimbul unei reprezentaţii. Naftali, căruia întotdeauna i s-a spus Tali şi Issachar sau Issa, se ţineau pe lângă mine şi Iosif, pentru că erau doar cu doi ani mai mari. Ne făceau bebeluşi, dar nu trecea un minut şi ni se alăturau în ţărână, să arunce împreună cu noi pietricele în sus, ca să vedem apoi câte putem prinde

cu o singură mână. Era jocul nostru preferat până când eu am ajuns să pot prinde zece pietricele, în timp ce ei puteau doar cinci. În acel moment, fraţii mei au declarat că jocul ăsta era un joc doar pentru fete şi nu l-au mai jucat niciodată.

Când am împlinit şase ani, eu şi Iosif am preluat comanda asupra micului grup, pentru că devenisem cei mai buni la spus poveşti. Fraţii mei mă purtau în braţe de la fântână la cortul mamei mele şi apoi făceau temenele adânci în faţa mea şi mă numeau regina lor. Se prefăceau morţi când Iosif, regele, îndrepta arătătorul către ei. îi trimiteam să se bată cu demonii şi să ne aducă bogăţii. Ne puneau coroane făcute din buruieni şi ne sărutau mâinile.

Dar într-o zi fraţii mai mari s-au nimerit în preajmă. Ruben şi Iuda au zâmbit şi au trecut mai departe, dar Simon şi Levi s-au oprit şi au început să râdă.

— Uitaţi-vă cum ăştia mici îi duc de nas pe cei mai mari. Staţi să vedeţi când o să-i spunem tatălui nostru că Dan şi Zabulon fac pe măgarii pentru ăştia cu fundul gol.

Asta o să-l facă să mai aştepte doi ani până să-i ia cu noi sus, la păşuni.

Nu s-au oprit până când nu ne-au lăsat complet singuri pe mine şi pe Iosif, abandonaţi de cei care începuseră dintr-odată să se vadă pe ei înşişi prin ochii cruzi ai celor mai mari.

După asta, Zabulon şi Dan au refuzat să mai toarcă lână pentru mamele noastre şi după ce s-au rugat şi au implorat, li s-a dat voie să se ducă şi ei cu fraţii mai mari la păşuni. Cele două perechi de gemeni – atunci când nu pliveau în grădină sau nu ajutau la ţesut – se jucau doar între ei şi, cu timpul, au devenit un fel de trib închis, dedicat jocurilor vânătoreşti şi trântelor.

Iosif şi cu mine ne-am apropiat din ce în ce mai mult, dar în doi nu ne mai distram la fel de bine. Niciunul nu

îngenunchea în faţa celuilalt doar de dragul poveştii, iar Iosif trebuia să se lupte mereu cu batjocora fraţilor noştri, care-l dispreţuiau pentru că se juca cu mine. Erau foarte puţine fete în curtea noastră – femeile glumeau spunând că Iacob otrăvise fântâna cu ceva împotriva fetelor. Am încercat să mă împrietenesc cu cele câteva fiice ale lucrătorilor, dar nu eram niciodată potrivită pentru jocurile lor, eram fie prea mare, fie prea mică, aşa că, atunci când am fost destul de mare încât să aduc un urcior cu apă de la fântână, m-am considerat ca făcând parte din cercul mamelor mele.

Oricum copiii nu aveau prea mult timp de joacă. Când puteam să ducem câteva surcele singuri, eram puşi să facem diverse treburi, să plivim în grădină, să cărăm apă, să dărăcim lână, să toarcem. Nu-mi amintesc de mine fără un fus în mână. Ştiu bine că eram certată pentru neîndemânarea mea, pentru că în lâna mea rămâneau cocoloaşe şi pentru că firul pe care îl torceam nu era egal.

Lea era cea mai bună mamă din lume, dar nu era şi cea mai bună profesoară. Ea era atât de îndemânatică din fire încât nu putea înţelege că un copil mic pur şi simplu nu putea să toarcă firul perfect, aşa că îşi pierdea răbdarea:

— Cum se poate ca fiica Leei să aibă mâini aşa de stângace? mi-a zis într-o zi, privind firul plin de noduri care ieşise din mâinile mele.

Am urât-o pentru vorbele alea. Pentru prima dată în viaţă, mi-am urât mama. Mi s-au aprins obrajii, ochii mi s-au umplut de lacrimi şi am aruncat toate firele pe care le făcusem în ziua aia în ţărână. Era un gest teribil de risipă şi de lipsă de respect şi cred că nu i-a venit să creadă că făcusem asta. Nici mie nu-mi venea să cred. Într-o clipită, o palmă aprigă a coborât spre obrazul meu. Am fost mai mult şocată, decât lovită. Deşi mama îi mai plesnea pe

fraţii mei din când în când, era prima dată când ridica mâna asupra mea.

Am înlemnit acolo şi i-am privit faţa care se contorsionase de durere imediat după ce şi-a dat seama ce făcuse. Fără să scot un sunet, m-am întors şi am luat-o la fugă, cu gândul să mă ascund în braţele Bilhei. Am găsit-o şi am plâns şi m-am văitat îndelung de răul ce mi se făcuse. I-am spus mătuşii mele tot, tot ce mă apăsa. Am plâns de jalea degetelor mele neîndemânatice, care niciodată nu vor fi în stare să scoată un fir perfect şi nici să facă fusul să se rotească făr' greş. Mi-era frică că mamei îi e ruşine cu mine. Şi mi-era ruşine că simţisem atâta ură, dintr-odată, faţă de cea pe care o iubeam cel mai mult pe lume.

Bilha m-a mângâiat pe păr până când m-am oprit din plâns şi mi-a dat apoi o bucată de pâine înmuiată în vin îndulcit.

— Şi acum o să-ţi arăt secretul fusului, a zis ea, punând un deget pe buzele mele, e ceva ce m-a învăţat bunica ta şi acum a venit vremea să-ţi arăt şi ţie, a mai zis ea.

Bilha m-a luat în braţe, deşi eram deja cam mare pentru asta. Braţele ei aproape nu mai puteau să mă cuprindă, dar eram totuşi acolo, ghemuită în poala ei, din nou un copil mic, protejat şi iubit, iar povestea lui Uttu a început să curgă în urechea mea:

— Odată, demult, pe când femeile nu ştiau să toarcă lâna şi să facă haine din ea, oamenii hălăduiau pe pământ goi. Ziua erau arşi de soare, noaptea tremurau, copiii mureau de frig. Dar Uttu a auzit plânsetele mamelor şi i-a fost milă. Uttu era fiica lui Nanna, zeul lunii, şi a lui Ninhursaga, zeiţa pământului. Uttu l-a întrebat pe tatăl ei dacă poate să le înveţe pe femei meşteşugul torsului şi al ţesutului, ca să nu le mai moară copiii. Nanna a râs şi a

spus că femeile sunt prea proaste şi că nu vor putea ţine minte toate lucrurile pe care trebuie să le facă şi ordinea lor strictă, tăierea, spălatul lânii, curăţarea, apoi construirea unui război de ţesut, aranjarea firelor pe bătătură şi a urzelii. Şi că degetele lor nu erau suficient de fine pentru a stăpâni arta ţesutului. Dar pentru că Nanna îşi iubea fiica, a lăsat-o să încerce. Uttu a coborât mai întâi la răsărit, pe pământurile dinspre Râul Verde, dar femeile de acolo nu şi-au lăsat tobele şi fluierele ca s-o asculte pe zeiţă. Uttu s-a dus apoi înspre sud, dar a nimerit într-o secetă cumplită, iar soarele le luase minţile femeilor. „Nu avem nevoie decât de ploaie”, au spus ele, uitând cum copiii le mureau de frig. „Dă-ne ploaie sau du-te”, au zis ele. Uttu s-a dus apoi spre nord, unde femeile acoperite de blană erau aşa de înfricoşătoare încât îşi sfâşiau sânii înainte de a pleca la vânătoare, iar vânătoarea era nesfârşită. Femeile astea din nord erau pur şi simplu prea sălbatice pentru meşteşugul dulce al torsului şi al ţesutului. Uttu s-a dus apoi spre răsărit, dar a găsit acolo femei cărora bărbaţii le furaseră limba, iar ele nu mai puteau să vorbească singure. Şi cum Uttu nu ştia cum să vorbească cu bărbaţii, s-a dus la Ur, care era pântecul lumii şi acolo a găsit o femeie pe nume Enhenduanna, care a vrut să înveţe. Uttu a luat-o pe Enhenduanna în braţe, a înconjurat cu braţele ei mari mâinile ei micuţe, şi-a pus mâinile ei de aur peste palmele de lut ale femeii şi le-a mişcat când la stânga, când la dreapta. Uttu i-a lăsat un fus făcut din lapislazuli, care lumina ca un glob albăstriu pe cerul de aur, iar firul era făcut din raze de soare. Enhenduanna a adormit în braţele zeiţei.

În timp ce dormea, Enhenduanna a început să toarcă ea însăşi, fără să ştie, fără să vadă şi fără să obosească. A tors până când firul a fost atât de lung încât ar fi umplut cămara zeului Nanna. Iar el a fost aşa de mulţumit, încât a

lăsat-o pe Uttu să le înveţe pe fiicele Enhenduannei să facă oale de lut şi de bronz, să cânte şi să facă vin. După asta, oamenii n-au mai băut apă şi n-au mai mâncat doar ierburi, ci au început să mănânce pâine coaptă şi să bea băuturi făcute meşteşugit. Iar copiii oamenilor, înveliţi în pături de lână moale, n-au mai murit de frig, ci au crescut mari pentru a aduce ofrandă zeilor.

În timp ce îmi povestea, Bilha şi-a pus mâinile ei fine în jurul mâinilor mele neîndemânatice. Am simţit mirosul de pământ reavăn şi de mosc care plutea în jurul tinerei mele mătuşi, am ascultat vocea ei dulce, lichidă şi am uitat definitiv orice durere. Când povestea s-a terminat, mi-a arătat că firul pe care îl torsesem între timp era la fel de curat, de puternic şi de egal ca acela făcut de Lea.

Am sărutat-o pe Bilha de o mie de ori şi am fugit la mama să-i arăt. Ea m-a luat în braţe cu disperare, de parcă m-aş fi întors din lumea morţilor. Niciodată n-a mai ridicat apoi mâna asupra mea. A început să-mi placă să scot firul strălucitor din norii amestecaţi de lână şi să-l transform în haine pentru familia mea, în velinţe şi în materiale numai bune de vândut. A început să-mi placă să-mi las mintea să umble în timp ce mâinile îşi vedeau de treaba lor precisă. Chiar şi la bătrâneţe, când firul pe care îl torceam nu mai era de lână, ci de in aveam să-mi amintesc parfumul suav al mătuşii mele şi buzele ei care se arcuiau spunând numele zeiţei Uttu.

I-am spus lui Iosif povestea zeiţei Uttu, ţesătoarea. I-am spus şi povestea marii zeiţe Innana, cum a călătorit pe tărâmul morţilor şi apoi s-a căsătorit cu regele-păstor Dumuzi, iar iubirea lor a adus belşug de curmale, vin şi ploaie. Aşa erau poveştile pe care le auzeam în cortul roşu, spuse o dată şi încă o dată de mamele mele sau de femeile negustorilor aflaţi în trecere. Acestea spuneau câteodată poveşti cu zei şi zeiţe necunoscute şi uneori poveştile lor

se terminau cu totul altfel.

Iosif, în schimb, îmi povestea de jurământului lui Isaac şi minunea salvării lui sau despre stră-străbunicul nostru Avraam care se întâlnise cu trimişii zeilor. Mi-a spus chiar că tatăl nostru Iacob vorbeşte cu El, zeul strămoşilor noştri, în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară, chiar şi atunci când nu-i aduce sacrificii. Tata spunea că zeul fără formă şi chip, nenumit decât cu numele de zeu, vine la el în fiecare noapte, în vis, iar ziua, atunci când e singur. Şi că e sigur că fiii lui vor fi binecuvântaţi de acest zeu Unic.

Iosif îmi povestea de asemenea despre crângurile mirifice de terebint din Membre, unde străbunica noastră vorbea cu zeii ei în fiecare seară şi unde, la un moment dat, tatăl nostru ne va duce să facem o libaţie în numele Sarei. Acestea erau poveştile pe care Iosif le auzea de la Iacob, când stăteau împreună toţi fraţii şi păzeau turmele. Mie mi se părea că poveştile femeilor erau mai drăguţe, dar Iosif le prefera pe cele ale tatălui nostru.

Conversaţiile noastre nu erau tot timpul aşa de elevate, împărţeam secretul sexului şi al naşterii şi râdeam între noi, un pic speriaţi, când ne gândeam că părinţii noştri se purtau la un moment dat ca nişte câini în ţărână. îi bârfeam la nesfârşit pe fraţii noştri şi urmăream cu atenţie rivalitatea dintre Simon şi Levi, care se putea transforma într-un scandal de la un fleac, cum ar fi fost rezemarea unei bâte de un copac. Era o competiţie continuă şi între Iuda şi Zabulon – care erau ca doi tauri puternici printre ceilalţi fraţi –, dar lupta lor era una pozitivă, ei se întreceau ca să vadă cine e mai puternic şi se complimentau reciproc atunci când unul sau altul reuşea să ridice un pietroi sau să care în spate un berbec matur de-a lungul pajiştii.

Iosif şi cu mine vedeam cum fiii Zilpei erau încet, încet adoptaţi de mama, pentru că Gad şi Aşez se ruşinau

de ciudăţeniile Zilpei şi, cum ea nu prea ştia să facă nici pâine, cei doi se abonaseră la cortul Leei. Ei nu înţelegeau că Zilpa avea alte calităţi, că era neîntrecută la ţesut şi, din păcate, nu aveau cum să ştie cât era de talentată la spus poveşti. Aşa că aduceau micile lor daruri – flori, pietricele frumos colorate, rămăşiţele vreunui cuib de păsări – la cortul mamei. Ea le ciufulea părul şi le dădea să mănânce, iar ei zburdau şi se împăunau ca nişte mici eroi.

Pe de altă parte, cei doi gemeni, Tali şi Issa, născuţi de Lea, nu erau aşa de apropiaţi de ea. Urau faptul că erau atât de asemănători şi dădeau vina pe mama pentru asta.

Făceau tot ce se putea să se diferenţieze între ei şi aproape niciodată nu stăteau împreună. Issa se ţinea pe lângă Rahela, care părea vrăjită de atenţia lui şi îl lăsa să-i care lucruri. Tali devenise cel mai bun prieten al lui Dan, fiul Bilhei, şi cei doi obişnuiau să doarmă unul lângă altul în cortul ei. Stăteau cu gura căscată şi-l ascultau pe fratele lor mai mare, Ruben care era, de asemenea, atras de liniştea şi pacea care o înconjurau pe mătuşa mea.

Lea încerca să-i momească pe Issa şi Tali să se întoarcă la ea, le dădea dulciuri şi pâine în plus, dar era mereu atât de ocupată cu treburile familiei, încât nu prea avea timp să tânjească după atenţia a doi dintre atât de numeroşii ei fii. Şi, oricum, nu era ea cea care să fie lipsită de iubire. Când am surprins-o odată urmărindu-şi unul dintre fii cum intră seara în cortul altei mame, am tras-o de mână. Ea m-a luat în braţe, m-a ridicat până când ochii ni s-au întâlnit şi m-a sărutat mai întâi pe un obraz, apoi pe celălalt şi apoi pe vârful nasului. Asta mă făcea întotdeauna să râd, iar pe faţa ei apărea negreşit un zâmbet. Unul dintre cele mai mari secrete ale mele era acesta: puteam aduce zâmbetul pe faţa mamei mele.

Lumea mea era plină de mame şi fraţi, muncă şi jocuri, lună nouă şi mâncare bună. Dealurile care se

vedeau în zare ne ţineau ca într-un căuş în care aveam tot ce ne puteam dori.

Eram încă un copil când tatăl nostru ne-a dus pentru prima dată departe de pământurile dintre cele două fluvii, la sud de locul naşterii sale. Deşi eram mică, ştiam de ce ne duceam acolo. Simţeam zidul fierbinte de mânie dintre tata şi bunicul meu. Tensiunea dintre ei, în rarele ocazii când se întâlneau, era aproape vizibilă.

Laban îl invidia pe tata pentru reuşitele lui cu turmele şi pentru că fiii lui erau aşa de numeroşi şi mult mai pricepuţi decât cei doi fii ai lui. Laban ura şi faptul că îşi datora bunăstarea bărbatului fiicelor sale. Gura i se strâmba de acreală ori de câte ori era pronunţat numele lui Iacob.

Cât despre tata, el era conştient de un lucru. Că, deşi el era acela care înmulţise turmele, care umpluse câmpurile de lucrători şi care adusese negustorii la corturile noastre, nu era nimic mai mult decât servitorul lui Laban. Plata care îi revenea lui era puţină, dar Iacob era un om foarte cumpătat şi îşi gospodărea bine produsele şi era foarte atent cu mica lui turmă de capre bălţate şi oi brumării.

Iacob ura lenea lui Laban şi felul în care el şi fiii lui îşi băteau joc de munca lui. Într-o primăvară, Kemuel, fiul cel mare al lui Laban, n-a mai păzit caprele care se împerecheau şi cel mai bun ţap a murit bătându-se cu un altul. Când Beor se îmbătase foarte rău, într-un rând, un uliu a răpit un miel pe care Iacob îl însemnase pentru sacrificiu.

Cel mai rău a fost când Laban a pierdut cei mai buni doi câini ai lui Iacob – cel mai deştept, unul dintre ei, iar celălalt, preferatul lui Iacob. Bătrânul a plecat într-o călătorie de câteva zile la Carchemiş şi, fără să spună, a luat doi câini, ca să-i păzească cele câteva oi, de care şi un

copil ar fi putut să aibă grijă. Ajuns în oraş, Laban a vândut cei doi câini pe o sumă derizorie pe care a şi pierdut-o apoi la un joc de noroc.

Pierderea celor doi câini l-a înnebunit pe tata. În noaptea în care Laban s-a întors, ţipetele, blestemele şi înjurăturile s-au auzit până târziu. După aceea, tata nu şi-a mai descreţit fruntea. Iar pumnii nu i s-au descleştat decât după ce a găsit-o pe Lea şi i-a povestit toate detaliile acestui ultim scandal.

Mama şi mătuşile mele îl înţelegeau perfect pe Iacob şi erau de acord cu el. Oricum niciodată nu-şi preţuiseră tatăl prea mult, iar cu trecerea anilor găsiseră noi motive de dispreţ: lenea, minciunile, aroganţa stupidă a fiilor lui, felul în care se purta cu Ruti.

La câteva zile după cearta cu câinii, Ruti a venit la mama şi s-a aruncat la picioarele ei. „Sunt pierdută”, a suspinat ea şi, cum stătea acolo pe jos, părea o baltă de noroi tristă mai degrabă decât o femeie. Părul îi era dezordonat şi plin de cenuşă, de parcă tocmai şi-ar fi îngropat mama.

Laban pierduse mai mult decât banii pe câini în acel joc de noroc la Carchemiş. O jucase şi o pierduse şi pe Ruti şi acum venise un negustor care avea s-o ia pe post de sclavă. Laban se închisese în cortul lui şi nu voia să iasă şi să recunoască ce-i făcuse mamei fiilor săi, dar negustorul era acolo şi nu se lăsa. Avea asupra lui toiagul lui Laban, – pe care i-l lăsase garanţie, şi venise şi cu un slujbaş, ca martor. Ruti şi-a lipit fruntea de pământ şi a implorat-o pe Lea s-o salveze.

Lea a ascultat-o şi a afurisit numele tatălui ei.

— Fundul unui măgar valorează mai mult decât Laban, a zis ea, tatăl meu e un animal, e rahatul putrezit al unui animal.

A pus deoparte urciorul cu laptele de covăsit şi s-a

îndreptat cu paşi hotărâţi înspre păşunea unde tata se ocupa de câinii lui. Mama era atât de adâncită în gândurile ei, încât nici n-a observat că mă luasem şi eu după ea.

I s-au aprins obrajii când s-a apropiat de soţul ei. Apoi a făcut un gest cu totul extraordinar. Lea a îngenuncheat în faţa lui Iacob, i-a luat mâna şi i-a sărutat-o. S-o văd pe mama aşa supusă era la fel de ciudat cum ar fi fost să văd o oaie vânând un şacal sau un bărbat alăptând un copil. Mama, care niciodată nu rămânea fără replică, aproape că se bâlbâia.

— Bărbate, tată al copiilor mei, dragul meu prieten, a spus ea. Vin să te rog ceva, nu pentru că ar trebui, ci pentru că mi-e milă. Bărbate, Iacob, a şoptit ea, ştii că eu îmi pun viaţa în mâinile tale şi că numele tatălui meu mi-e odios. Dar chiar şi aşa, vin să te rog s-o scapi pe femeia tatălui meu din sclavia în care el a împins-o. Un om din Carchemiş a venit s-o ia pe Ruti, pe care tatăl meu a pierdut-o la un joc de noroc, ca şi cum ar fi fost un animal din turmă sau o străină, şi nu mama copiilor săi. Vin şi te rog s-o tratezi tu mai bine decât a făcut-o el. Vin şi te rog pe tine să te porţi ca tatăl nostru al tuturor.

Iacob s-a încruntat auzind asta, deşi trebuie să fi fost atins de faptul că ea i se adresase nu doar ca unui soţ, ci ca unui patriarh, ca adevăratului cap al familiei. A stat în faţa ei, în timp ce ea era în continuare cu capul plecat şi a privit-o cu tandreţe:

— Nevastă, a spus el, luând-o de mâini şi ridicând-o, Lea…

Ochii li s-au întâlnit şi ea a zâmbit.

Eu eram şocată. Venisem să urmăresc povestea lui Ruti şi descopeream cu totul altceva. Vedeam căldura incredibilă dintre mama şi bărbatul ei. Vedeam că Iacob o făcea pe Lea să roşească de fericire aşa cum credeam că doar eu pot.

Pentru prima dată îmi dădeam seama că tatăl meu era bărbat. Vedeam că nu era doar înalt, dar şi bine făcut, cu umerii largi şi talia îngustă. Deşi pe atunci probabil trecuse de patruzeci de ani, spatele îi era semeţ, avea aproape toţi dinţii şi privirea îi era limpede. Tatăl meu era un bărbat frumos, îmi dădeam seama. Tatăl meu era demn de mama mea.

Descoperirea nu mă făcea însă fericită. Când s-au întors spre corturi, Lea şi Iacob au mers umăr la umăr, capul ei aproape îl atingea pe al lui, în timp ce-i spunea despre răscumpărarea pe care probabil o avea de plătit şi pe care ea avea să o strângă de la celelalte neveste: miere şi mirodenii, câteva brăţări de cupru aurit, o bucată de in şi trei de lână. El asculta tăcut şi dădea din cap din când în când. Iar mama n-avea ochi decât pentru Iacob. Între ei nu mai era loc pentru mine. Eu nu contam pentru ea aşa cum conta ea pentru mine. Am vrut să plâng, dar mi-am dat seama că sunt prea mare pentru asta. Aveam să fiu eu însămi femeie curând şi trebuia să învăţ să trăiesc cu inima împărţită.

I-am urmat înspre corturi, rumegându-mi nefericirea. Lea a tăcut şi şi-a luat locul în spatele bărbatului. A adus un urcior plin cu berea cea mai tare ca să-l ajute pe Iacob să înmoaie hotărârea negustorului. Dar omul văzuse că, deşi arăta ca vai de ea, femeia lui Laban nu era nici şchioapă, nici nu avea buză de iepure, aşa cum preţul pus de Laban pe capul ei ar fi putut să indice. Şi era destul de isteţ ca să vadă că prezenţa lui acolo produsese ceva nelinişte. A mirosit avantajul şi şi-a dat seama că putea pune mâna pe destule bunuri femeieşti şi chiar pe vreunul dintre preţioşii căţei ai lui Iacob în schimbul lui Ruti.

La scurt timp după aceea, toate femeile aveau să afle povestea şi, câteva săptămâni de atunci încolo, Iacob a fost hrănit ca un prinţ.

Laban n-a mai adus vorba niciodată despre cum îi salvase Iacob femeia. A devenit doar cu totul dement în felul în care o trata pe Ruti şi ochii ei s-au înnegrit de atunci pentru totdeauna. Fiii lui, urmându-i pilda, nu i-au mai arătat nicio fărâmă de consideraţie. Ruti se târa printre ei, ca o sclavă fără glas.

Printre femei, Ruti vorbea doar despre bunătatea infinită a mamei mele. A devenit umbra Leei, îi săruta mâinile şi poala rochiei şi se ţinea mereu aproape de salvatoarea ei. Prezenţa ei jalnică n-o fericea pe Lea, iar câteodată îşi pierdea răbdarea şi o repezea: „Du-te la cortul tău”, îi spunea, când Ruti i se împleticea printre picioare. Dar apoi îi părea rău, pentru că Ruti se ghemuia ca un câine la cel mai mic cuvânt aspru al mamei. După ce o gonea, se ducea după ea, se aşeza lângă ea şi se lăsa sărutată şi adorată de biata femeie, iar şi iar.

Capitolul doi yv

I

n zilele care au urmat salvării lui Ruti, Iacob a început să se gândească serios la plecare. În timpul nopţilor cu Lea şi în cele cu Rahela, le vorbea despre dorinţa lui de a părăsi corturile lui Laban şi de a se întoarce pe pământurile tatălui său. Iacob îi spunea Bilhei că îl muncea gândul plecării şi că nu mai dormea bine. S-a întâlnit şi cu Zilpa într-o noapte când niciunul, nici altul nu putea dormi şi au stat amândoi la altarul de sub terebint. Chiar şi în noaptea liniştită, perfectă, briza se simţea tremurând printre frunzele mari ale copacului Zilpei. Iacob i-a spus celei de-a patra soţii că zeul lui îi apăruse în vis şi-i spusese că e timpul să părăsească pământul dintre cele două fluvii. Că era timpul să-şi ia soţiile şi fiii şi averea pe care o făcuse cu mâinile lui.

Iacob i-a spus Zilpei că visele lui deveniseră teribile. Noapte de noapte, voci înspăimântătoare îl chemau înapoi

în Canaan, pe pământurile tatălui său. Dar chiar aşa înspăimântătoare, visele aveau şi ceva vesel. Rebeca strălucea în ele ca un soare, iar Isaac zâmbea, binecuvântându-l. Chiar şi fratele lui era altul şi îi apărea ca un taur roşu care îl chema pe Iacob să se urce şi să-l încalece. Şi se părea că Iacob n-avea de ce să se mai teamă de fratele său, pentru că negustorii veniţi din Canaan îi spuseseră că Esau devenise între timp un vajnic proprietar de turme, cu mulţi m şi cu o faimă deja împământenită de mare generozitate.

În zilele petrecute în cortul roşu, nevestele lui Iacob vorbeau între ele despre planurile şi visele bărbatului lor. Ochii Rahelei luceau la gândul mutării înspre sud. Ea era cea mai umblată dintre ele, pentru că asistase la naşteri peste tot, la Carchemiş şi chiar în oraşul Haran.

— O să vedeţi munţii cei mari şi un oraş adevărat, spunea ea. Pieţele pline cu mărfuri uimitoare şi cu fructe cărora noi nu le ştim nici numele! O să vedem chipuri din toate colţurile lumii. O să auzim muzica fluierelor de argint şi a flauturilor de aur.

Lea nu era aşa doritoare să vadă lumea de dincolo de dealurile unde se născuse.

— Sunt mulţumită cu chipurile din jurul meu, spunea ea, dar e adevărat că aş vrea să scap de duhoarea lui Laban. O să plecăm, desigur. Dar eu o să plec cu părere de rău.

Bilha dădea din cap.

— O să plâng pentru că lăsăm aici rămăşiţele Adei. O să-mi lipsească răsăritul soarelui deasupra locului unde l-am născut pe fiul meu. O să plâng după tinereţea noastră care a trecut. Dar sunt gata. Iar fiii noştri de-abia aşteaptă să plece de aici.

Bilha pomenea astfel de ceva ce nu se spunea, de fapt. Nu era loc pentru atâţia fii în Haran, unde dealurile

erau revendicate de generaţii întregi. Nu era pământ disponibil pentru toţi în ţara mamelor lor. Dacă familia nu pleca împreună, femeile aveau să asiste cu inima frântă la lupta dintre fiii lor sau la răspândirea lor care încotro.

Suflarea Zilpei devenea grea şi zgomotoasă când femeile vorbeau despre plecare.

— Eu nu pot să plec, spunea ea. Nu pot să las copacul sacru, care e sursa mea de putere. Şi nici *bamah*-ul, care e ud de la ofrandele pe care le-am adus. De unde o să ştie zeii unde sunt, dacă eu n-o să mai fiu aici să-i servesc? Cine o să mă mai protejeze? Surori dragi, o să fim împresurate de demoni.

Avea ochii măriţi de groază.

— Locul acesta, acest copac, aici este ea, zeiţa mea micuţă, Nanşe.

Surorile se ridicau s-o asculte pe Zilpa vorbind despre propria ei zeitate, adică ceva ce se făcea doar pe patul de moarte. Sora lor se simţea la capătul puterilor şi avea vocea înecată în lacrimi în timp ce le spunea:

— Şi voi, surori ale mele, sunteţi şi voi condamnate. Zeităţile voastre sunt legate de locul acesta. Aici suntem cunoscute şi aici ştim cum să ne servim idolii. Să plecăm va însemna să murim. Sunt sigură de asta.

Se lăsa tăcerea. Bilha era singura care se încumeta să vorbească:

— Fiecare loc îşi are idolii lui, zicea ea, cu vocea calmă a unei mame care încearcă să-şi liniştească copilul. O să fie zei şi acolo unde o să ne ducem.

Dar Zilpa nu voia s-o audă şi nici nu se uita în ochii Bilhei, doar dădea din cap şi şoptea:

— Nu.

Apoi vorbea Lea:

— Zilpa, noi o să te protejăm. Familia ta, surorile tale, noi suntem singura ta garanţie împotriva foamei,

frigului, nebuniei. Câteodată mă gândesc dacă nu cumva zeii sunt doar vise şi poveşti bune să umple nopţile reci şi să alunge gândurile negre.

Lea o scutura de umeri pe sora ei:

— Mai bine pune-ţi speranţa în mâinile mele şi ale lui Iacob, decât în poveşti născocite de frică şi purtate de vânt.

Dar Zilpa tremura în mâinile surorii ei şi o îndepărta spunând:

— Nu.

Rahela asculta şi ea blasfemiile Leei cu un fel de uimire, dar se trezi că spune ea însăşi cuvinte la care nu se gândise înainte:

— Nu putem să te liniştim cu dovezi, Zilpa. Zeii rămân mereu tăcuţi. Ştiu, am văzut că femeile aflate în chinurile facerii se liniştesc auzind numele zeilor. Le-am văzut luptând dincolo de puterea omenească la auzul incantaţiilor. Am văzut viaţa biruind în ultimul moment, iară nici niciun alt motiv decât speranţa. Dar ştiu şi că zeii n-o cruţă nici pe cea mai pioasă femeie, că nici cea mai supusă dintre ele nu e scutită de moarte sau de suferinţă. Aşa că Bilha are dreptate. O vom lua pe Nanşe cu noi, spunea ea, numind-o astfel pe zeiţa iubită a Zilpei, pe zeiţa din cântecele şi rugăciunile ei. O vom lua şi pe Gula, numind-o astfel pe zeiţa vindecării, căreia Rahela însăşi îi aducea ofrande.

Şi exact în acel moment Rahelei îi veni o idee şi spuse:

— Vom lua tot *terafimul*[2] din corturi şi-l vom duce cu noi, cu soţul şi cu copiii noştri. N-o să ne facă niciun rău, continuă ea, în timp ce planul prindea contur în mintea ei. Dacă o să fie în mâinile noastre, idolii nu-l vor mai ajuta pe

2 Terafim, totalitatea idolilor reprezentaţi în statuete ai unei familii, care formau altarul clanului.

Laban, spunea ea cu un aer şiret.

Bilha şi Lea chicoteau la ideea că Laban o să rămână fără idoli. Bătrânul îşi consulta statuetele pentru fiecare decizie pe care o avea de luat. Stătea ore în şir prostit în faţa lor. Să-l laşi fără ele era ca şi cum ai fi luat sânul plin de la gura unui copil flămând.

Laban avea să fie nebun de furie. Dar Rahela avea şi ea oarecare drepturi asupra *terafim*-ului. În vremuri îndepărtate, pe când familia trăia încă în oraşul Ur, fiica cea mică era cea care moştenea obiectele sacre. Dar acele obiceiuri îndepărtate nu se mai ţineau şi Kemuel ar fi putut pretinde şi el *terafim*-ul ca fiul cel mai mare, cu la fel de multă dreptate.

Surorile tăceau, gândindu-se la ideea Rahelei. Până la urmă, Rahela a spus:

— O să iau *terafim-ul* şi el va fi izvorul nostru de putere, semnul familiei noastre. Tatăl nostru va suferi, la fel cum i-a făcut şi el pe alţii să sufere. Am hotărât şi n-o să mai vorbim despre asta.

Zilpa şi-a şters ochii. Lea şi-a dres vocea. Bilha s-a ridicat în picioare. Hotărârea fusese luată.

Eu abia răsuflăm. Mi-era frică că dacă mă văd acolo, o să mă trimită afară din cort. Stăteam nemişcată, între mâna dreaptă a mamei mele şi mâna stângă a Bilhei şi mă minunam de ce auzeam.

Rahela îi era devotată lui Gula, vindecătoarea. Bilha îi aducea ofrande lui Uttu, ţesătoarea. Lea avea o legătură specială cu Ninkasi, făcătoarea de bere, care folosea un vas de lapislazuli şi o lingură de aur şi argint. Eu îi vedeam pe aceşti idoli ca pe nişte mătuşi şi nişte unchi ceva mai mari decât cei reali, unii care puteau să umble în voie pe sub pământ şi pe deasupra lui. Mi-i imaginam ca fiind fără moarte, fără miros, fericiţi de-a pururi, puternici şi foarte atenţi la tot ce făceam eu. Mi-era groază atunci când o

auzeam pe Lea, cea mai înţeleaptă dintre soţii, vorbind despre ei, despre aceşti prieteni atotputernici ca despre nişte biete poveşti, inventate doar ca să liniştească coşmarurile copiilor.

Am început să tremur. Mama şi-a pus mâna pe obrazul meu să vadă dacă am febră. Dar nu aveam, eram rece ca gheaţa. Mai târziu în acea noapte m-am trezit din somn ţipând, udă toată de transpiraţie şi cu senzaţia căderii în gol, dar mama a venit lângă mine, s-a lipit de mine şi căldura corpului ei m-a liniştit. M-am simţit dintr-odată protejată de dragostea ei care era acolo, pe care o simţeam şi m-am lăsat din nou în braţele somnului. Apoi m-am trezit iar, pentru că mi s-a părut că am auzit vocea Rahelei: „Să-ţi aminteşti întotdeauna momentul ăsta, când corpul mamei tale îţi linişteşte orice spaimă a sufletului”. M-am uitat în jur, dar mătuşa mea nu era acolo. Probabil fusese doar un vis.

Trei zile mai târziu, Lea s-a dus la păşunea de sus şi i-a spus lui Iacob că soţiile lui erau gata să plece cu el pe pământurile naşterii lui. M-am ţinut după ea, cu bere şi pâine pentru tata. Nu eram prea fericită că mi se dăduse de lucru în ziua aceea fierbinte.

După ce am trecut de dealul care separa curtea de păşune, m-am oprit, şocată de privelişte. Cele mai multe dintre oi erau gestante şi abia se mişcau în căldura aceea înăbuşitoare. Soarele care se ridica exalta mirosul trifoiului. Doar bâzâitul albinelor se auzea în aer, iar deasupra cerul era albastru şi încremenit.

M-am oprit, iar mama a luat-o înainte. Lumea părea atât de perfectă, de rotundă şi totodată atât de trecătoare, că aproape am izbucnit în plâns. Trebuia să-i povestesc Zilpei despre gândurile astea şi s-o întreb dacă nu există vreun cântec care să le aline. Şi dintr-odată am avut senzaţia clară că ceva se schimbase în univers. Că ceva

important nu mai era la fel. M-am uitat în zare; cerul era în continuare senin, trifoiul mirosea la fel de puternic, albinele bâzâiau.

Mi-am dat seama că tata şi mama nu erau singuri. Lea stătea cu faţa înspre bărbatul ei. Lângă ea, era Rahela.

Cele două femei îşi stabiliseră un fel de reguli de convieţuire în ultimii ani. Nu munceau împreună în găspodărie şi nici nu se consultau una pe alta. Nu stăteau una lângă alta în cortul roşu şi nici nu îşi adresau cuvântul direct. Nu se aflau în prezenţa bărbatului lor în acelaşi timp. Şi iată că acum stăteau amândouă acolo şi vorbeau ca nişte vechi prietene. Eu eram lângă ele, iar ele erau în faţa mea.

S-au oprit din vorbă când m-au văzut. Mama şi mătuşa şi-au întors faţa de la Iacob şi şi-au schimbat expresiile serioase cu acel zâmbet fals pe care îl capătă adulţii atunci când vor să ascundă ceva de copii. Nu le-am zâmbit înapoi. Ştiam că vorbeau despre plecare. Am pus mâncarea şi băutura tatălui meu la picioarele lui şi mă pregăteam să le urmez pe Lea şi Rahela înapoi la corturile noastre, când tata a început dintr-odată să-mi vorbească.

— Dina, a zis el.

Cred că îl auzeam spunându-mi pe nume pentru prima dată.

— Îţi mulţumesc, fetiţo. Ai fost mereu o alinare pentru mamele tale.

M-am uitat la faţa lui şi el îmi zâmbea, iar zâmbetul lui era unul adevărat. Dar eu nu ştiam cum ar trebui să-i zâmbesc tatălui meu sau cum să-i răspund, aşa că m-am întors şi am rupt-o la fugă după mama şi Rahela, care deja se îndreptau înspre corturile femeilor. Mi-am strecurat mâna în mâna mamei şi am întors capul să-l mai văd o dată pe tata, dar el deja îşi întorsese faţa de la mine.

Iacob a început să se târguiască pentru plecare chiar

în acea seară. La căderea nopţii femeile au adormit în corturile lor auzindu-i pe bărbaţi cum se certau între ei. Şi asta s-a întâmplat multe nopţi la rând. Laban de-abia aştepta să-l vadă pe Iacob plecat, împreună cu fetele lui şi cu nepoţii care nu prea îl respectau, dar de mâncat, mâncau mult. Bătrânul nu suporta însă ideea că Iacob ar putea pleca de la el ca un om bogat.

În lungile nopţi de certuri, Laban stătea umăr la umăr cu cei doi fii ai lui, Kemuel şi Beor. Cei trei beau bere şi răcneau la Iacob şi de obicei discuţia se termina fără niciun rezultat.

Iacob stătea şi el alături de fiii lui mai mari, Ruben şi Simon, dar nu se atingeau de nicio băutură mai tare în afară de o bere de ovăz. În spatele lor stăteau ceilalţi doi fii mai tineri, Iuda şi Levi. Cei şapte fii şi mai tineri stăteau în afara cortului şi trăgeau cu urechea. Iosif îmi spunea ce mai reuşea să audă, iar eu le spuneam mamelor mele. Dar eu nu-i povesteam lui Iosif ce vorbeau ele între ele cu vocea scăzută. Nu-i povesteam cum făceau provizii de pâine uscată sau cum îşi desfăceau tivurile rochiilor şi ascundeau acolo mirodenii scumpe. Ştiam chiar şi despre planurile Rahelei de a fura idolii lui Laban.

În fiecare noapte, Laban striga la Iacob şi-i spunea că n-are nimic de luat de acolo în afară de zestrea celor două neveste Lea şi Rahela, adică mai nimic. Asta ar fi însemnat să rămânem doar cu corturile în care stăteam. Apoi, într-un acces de mare generozitate, Laban i-a mai oferit şi douăzeci de oi şi douăzeci de capre – câte una pentru fiecare an în care Iacob îl slujise pe Laban, făcându-l mai bogat decât ar fi visat el în cele mai bune vise.

Iacob, pe de altă parte, pretindea măcar dreptul oricărui arendaş, adică o zecime din turme şi anume zecimea cea mai bună. Voia, de asemenea, averea personală a nevestelor lui, adică o cantitate însemnată de

pietre de măcinat, fuse, războaie de ţesut şi vase de apă, bijuterii şi bucăţi de brânză. Îi aducea aminte în zadar lui Laban că turmele corturile, şi servitorii erau acolo doar datorită muncii lui Iacob. îl amenința că o să-şi caute dreptatea la tribunalul din Haran, dar asta îl făcea pe Laban să râdă. El băuse şi jucase de nenumărate ori cu bătrânii oraşului şi n-avea nicio îndoială a cui parte ar lua-o aceştia.

Într-o seară târziu, după săptămâni întregi de discuţii inutile, Iacob a găsit în fine cuvintele care să-i înmoaie inima lui Laban. Bărbatul Rahelei şi al Leei, tatăl copiilor făcuţi de Zilpa şi de Bilha, s-a uitat fix în ochii lui Laban şi i-a spus că zeul părinţilor lui nu-l va privi cu ochi buni pe cel care încearcă să-i supere tribul. Iacob i-a spus că zeul venise la el în vis şi-i spusese să se ridice şi să plece împreună cu nevestele, cu copiii şi cu turmele. Zeul mai spusese că oricine va încerca să-l împiedice, va fi lovit în trup, în turme şi în fiii săi.

Asta l-a cam pus pe gânduri pe bătrân, care tremura de frică în faţa oricărui zeu. Când Iacob a pomenit de zeul strămoşilor săi, zâmbetul a pierit de pe faţa lui Laban. Norocul lui Iacob cu turmele, faptul că îi supravieţuiseră unsprezece fii şi erau sănătoşi, loialitatea servitorilor faţă de el şi chiar şi isteţimea nemaivăzută a câinilor lui – toate astea arătau clar că Iacob era iubit de zei. Laban şi-a amintit dintr-odată anii în care Iacob adusese sacrificii însemnate zeului şi s-a gândit că o asemenea devoţiune trebuie să-l fi mişcat pe zeul Ei.

A doua zi, Laban s-a închis împreună cu zeii lui şi n-a mai fost văzut până seara târziu. Atunci l-a chemat pe Iacob la el. În secunda în care Iacob a văzut privirea socrului său, a înţeles că norocul se întorsese cu faţa către el şi a început să se târguiască cu curaj.

— Tată, a zis el, numai lapte şi miere. Pentru că ai

fost aşa de bun cu mine, eu vreau să iau de la tine doar acele animale care sunt pătate şi pestriţe – adică cele a căror lână e mai ieftină şi a căror piele e mai puţin căutată. Tu rămâi cu animale nepătate, cu cele mai bune, adică. O să plec din casa ta sărac, dar plin de recunoştinţă.

Laban mirosea o capcană în propunerea lui Iacob, dar n-a prea înţeles care. Toată lumea ştia că animalele pestriţe nu produceau lână prea bună şi nici piele care se putea lucra frumos, pentru că rămânea cu pete. Ceea ce Laban nu ştia era că aceste animale erau mai rezistente şi mai sănătoase decât cele care aveau lâna perfectă şi pielea curată. Mioarele brumării fatau miei gemeni mult mai des decât cele albe şi majoritatea puilor erau de parte femeiască, ceea ce însemna mai mult lapte şi mai multă brânză. Blana caprelor bălţate era foarte uleioasă şi din ea se făceau cele mai bune frânghii. Dar astea erau lucruri ştiute doar de Iacob, pentru că le învăţase de-a lungul anilor de muncă. Lenea şi dezinteresul lui Laban îl costau acum.

Şi Laban a zis, aşa să fie. Iar bărbaţii au băut vin ca să pecetluiască înţelegerea. Iacob avea să plece cu femeile lui, cu copiii şi cu animalele bălţate, care nu erau mai multe decât şaizeci de capre şi şaizeci de oi. Iacob s-a mai târguit şi pentru doi servitori cu femeile lor. Iar în schimbul unui măgar şi a unui taur bătrân, Iacob a fost de acord să-i lase doi câini, dintre care unu era cel mai bun ciobănesc.

Toate bunurile Leei şi ale Rahelei urmau să fie luate de Iacob, la fel bijuteriile şi hainele purtate de Zilpa şi de Bilha. Iacob a cerut şi mantalele şi lăncile fiilor săi, două războaie de ţesut şi douăzeci şi patru de *minae*[3] de lână, şase coşuri mari de grâu, douăsprezece urcioare de ulei,

3 Mina, minae (pl.), unitate de măsură din antichitate, folosită în special de babilonieni, însemna aproximativ un kilogram.

zece burdufuri de vin şi ploşti pentru apă din piele, câte una pentru fiecare om. Dar asta era doar ceea ce se dădea la vedere, lăsând la o parte faptul că mamele mele erau foarte isteţe şi viclene.

S-a hotărât data plecării, cam în trei luni. Părea o veşnicie, dar timpul s-a scurs destul de repede. Mamele mele s-au pus pe strâns, pe împachetat, pe sortat, pe vândut, pe spălat. Au făcut sandale pentru drum şi pâine din aluatul cel mai tare. Şi-au ascuns bijuteriile cele mai valoroase în coşurile cu grâu, pentru situaţiile în care s-ar fi întâlnit cu hoţii pe drum. Au bătut dealurile din împrejurimi şi au cules cele mai bune ierburi şi mirodenii ca să le aibă la ele.

Dacă ar fi vrut, mamele mele ar fi lăsat pustiu în urma lor. Ar fi putut lua fiecare bulb de ceapă, fiecare bob de grâu, ar fi putut goli fiecare stup de albine. Dar ele au vrut să ia doar ceea ce considerau că le aparţine. Nu făceau asta din consideraţie faţă de Laban, ci gândindu-se la servitori şi la copiii acestora care rămâneau acolo.

Eram trimisă în toate părţile, să car, să aduc diverse lucruri şi nimeni nu avea timp să mă alinte sau să mă mângâie pe păr. Nimeni nu mai râdea cu mine şi nimeni nu-mi mai lăuda lâna toarsă. Mă simţeam prost folosită şi cam nebăgată în seamă, dar cum nimeni nu părea să vadă ce tristă eram, am încetat să-mi mai plâng de milă şi mi-am văzut de treabă, încercând să fac pur şi simplu ce mi se cerea.

Ar fi putut fi o perioadă senină, dacă n-ar fi fost Ruti. În săptămânile în care noi ne pregăteam de plecare, ea îşi pierduse parcă toată vlaga. Stătea în praf în faţa cortului Leei, ca o arătare de pe altă lume şi toţi erau nevoiţi s-o ocolească. Lea a încercat s-o convingă să se ridice, să intre în cort, să mănânce ceva, să se liniştească. Dar Ruti era dincolo de orice linişte. Leei îi părea rău de femeia care,

deşi nu era mai bătrână decât ea, deja îşi pierduse toţi dinţii şi se târa ca o babă. Dar nu se putea face nimic pentru ea şi după câteva încercări de a o linişti, mama s-a ridicat şi a lăsat-o acolo.

În noaptea de dinaintea lunii noi, ultima pe care o mai petreceam pe pământul dintre cele două râuri, nevestele lui Iacob s-au adunat în tăcere în cortul roşu. Cele patru surori s-au aşezat, lăsând turtele cu trei colţuri neatinse în coşul din faţa lor. Bilha a spus:

— Ruti o să moară de-acum.

Vorbele ei au plutit în aer, nimeni n-o putea contrazice.

— Într-o zi, Laban o va lovi prea rău sau va muri pur şi simplu de inimă rea.

Zilpa a oftat în tăcere, iar Lea şi-a şters lacrimile. Rahela a rămas cu ochii la propriile mâini. Mama m-a luat în poală, un loc în care de-abia mai încăpeam. Dar am stat acolo şi am lăsat-o să mă mângâie ca pe un copil mic şi m-am bucurat de tandreţea pe care ea mi-o oferea cumva cu gândul în altă parte.

Femeile au ars o bucată din turta lor lunară în cinstea zeiţei, dar n-au cântat şi nici n-au dansat, aşa cum făceau de obicei.

A doua zi, femeile servitorilor li s-au alăturat, pentru că începeau şi pentru ele zilele din cortul roşu, dar a fost mai mult ca un priveghi, decât ca o sărbătoare. Nimeni nu le-a mai cerut celor gravide să vorbească despre cum se simt. Nu şi-au mai dat părul cu ulei şi nici nu şi-au mai masat picioarele una alteia. Turtele dulci au rămas neatinse, doar copiii mici care intrau şi ieşeau din cortul roşu, în căutarea mamelor care îi alăptau sau îi luau în braţe, s-au mai înfruptat din ele.

Dintre femeile servitorilor, doar Zibatu şi Uzna aveau să plece cu noi în Canaan. Celelalte rămâneau pe loc, cu

bărbaţii lor. Era sfârşitul unei lungi frăţii. îşi ţinuseră picioarele la naşteri una alteia şi-şi alăptaseră copiii unele de la altele. Râseseră împreună în grădină şi cântaseră imnurile pentru luna nouă. Dar vremea trecuse şi acum fiecare rămânea doar cu amintirile şi cu un gol. Pentru prima dată, cortul roşu era un loc trist, iar eu am rămas afară până când m-a învins somnul.

Ruti n-a apărut în cort. A venit dimineaţa şi apoi seara şi ea tot n-a apărut. A doua zi, mama m-a trimis s-o caut. L-am întrebat pe Iosif dacă femeia bunicului meu făcuse pâine în acea dimineaţă. L-am întrebat pe Iuda unde o puteam găsi pe Ruti. I-am întrebat pe ceilalţi fraţi şi pe fiicele servitorilor, dar nimeni nu ştia nimic de Ruti. Nimeni nu-şi amintea s-o fi văzut pe undeva. Pe vremea aia, tristeţea o făcea aproape invizibilă.

M-am dus în vârful dealului unde fusesem atât de fericită cu câteva luni în urmă, dar acum cerul era mohorât şi pământul avea o culoare gri murdar. M-am uitat în zare şi n-am văzut pe nimeni. M-am dus apoi până la fântână, dar nici acolo nu era nimeni. M-am urcat chiar într-un copac de la marginea păşunii, dar Ruti nu se vedea nicăieri.

Tocmai când mă întorceam să le spun că n-am găsit-o, am văzut-o. Era întinsă într-o albie secată, un loc cu totul dezolant şi abrupt, unde mai scăpau câteodată mieii şi-şi rupeau picioarele. La început am crezut că Ruti era adormită aşa, cu faţa în sus. Dar când m-am apropiat, i-am văzut ochii deschişi şi am strigat-o. Nu mi-a răspuns.

De-abia atunci mi-am dat seama că gura îi atârna strâmbă şi i se adunaseră muşte la colţurile ochilor şi la încheieturile mâinilor, care erau înnegrite de sânge. Vulturii zburau în cercuri largi pe deasupra ei.

Nu mai văzusem un cadavru până atunci. Ochii mi s-au umplut de faţa lui Ruti, care nu mai era de fapt faţa lui

Ruti, ci o bucată de argilă albăstrie, gravată cu nişte trăsături pe care mi le aminteam. Nu părea tristă. Nici nu se vedea vreo urmă de durere. Părea doar goală. M-am uitat bine, încercând să înţeleg unde se dusese Ruti. Şi mi-am dat seama că, inconştient, îmi ţineam respiraţia.

Aş fi rămas acolo nemişcată mult timp, dacă Iosif n-ar fi apărut în spatele meu. Rahela îl trimisese şi pe el s-o caute pe Ruti. Se ţinuse după mine şi s-a aplecat şi el peste cadavru. A suflat uşor peste ochii ei, i-a atins obrajii cu degetele şi apoi a încercat să-i închidă ochii cu mâna stângă. M-am minunat de curajul fratelui meu şi de calmul lui.

Dar apoi Iosif a început să tremure şi a sărit înapoi, de parcă l-ar fi muşcat un şarpe. A alergat înspre marginea albiei secate, acolo pe unde înainte curgea apa şi înfloreau florile. A căzut în genunchi şi a început să vomite. Cu icnete grele, s-a ridicat, apoi a îngenuncheat din nou, tuşind. Când m-am apropiat de el, s-a ridicat în picioare şi mi-a spus să nu mă apropii de el.

— Du-te şi spune-le, am zis eu în şoaptă. Eu o să rămân aici şi o să ţin vulturii la distanţă. Am regretat imediat cuvintele care mi-au ieşit din gură. Iosif nu s-a sinchisit să-mi răspundă, dar s-a smucit şi a rupt-o la fugă, ca şi turn l-ar fi urmărit un lup.

M-am întors cu spatele la cadavru, dar nu puteam să nu aud muştele care bâzâiau la mâinile ei şi în jurul cuţitului plin de sânge care era alături. Vulturii coborau în rotocoale, apoi se înălţau iar. Vântul flutura prin tunica mea, iar eu tremuram ca varga.

M-am dus înspre marginea văii şi am încercat să mă gândesc cu blândeţe la cea care fusese Ruti. Dar tot ce mi-am putut aminti a fost frica care i se citea mereu în ochi, mizeria din păr, mirosul acru al corpului ei, felul umil în care stătea încovoiată. Fusese o femeie, exact aşa cum

mama era femeie, dar fusese în acelaşi timp tot ce putea fi mai diferit de mama. Nu înţelesesem niciodată de ce Lea era aşa de bună cu ea. Eu, în sufletul meu, îi înţelegeam bine pe propriii ei fii care o dispreţuiam De ce îl suporta pe Laban? De ce nu se făcea respectată de fiii ei? Cum de avusese curajul să se omoare, dar nu avusese curaj să trăiască pur şi simplu? Mă simţeam ruşinată de inima mea împietrită, pentru că ştiam, de pildă, că Bilha ar fi plâns dacă ar fi văzut-o pe Ruti întinsă acolo şi că Lea avea să-şi pună cenuşă în păr.

Dar cu cât stăteam mai mult acolo, cu atât o uram mai mult pe Ruti pentru slăbiciunea ei şi pentru că mă făcea să stau şi s-o păzesc. Parcă nimeni nu mai venea şi începusem să tremur şi mai tare. Dacă Ruti se ridică şi băga cuţitul în mine ca să mă pedepsească pentru gândurile mele neiertătoare? Sau dacă zeii de pe lumea cealaltă veneau s-o ia şi mă luau şi pe mine… Am început să plâng şi s-o strig pe mama să vină după mine. Le-am strigat pe mătuşile mele pe nume, pe fiecare. I-am strigat pe Iosif, pe Ruben şi pe Iuda. Dar parcă toţi uitaseră de mine.

Când am văzut două siluete în zare care se apropiau, eram deja moartă de frică. Dar nu venea nimeni dintre cei pe care îi aşteptam eu şi care m-ar fi liniştit. Cei doi erau fiii dezgustători ai lui Ruti. Au aruncat o pătură peste trupul mamei lor, aproape fără să se uite la ea. Beor a ridicat mica povară care fusese mama lor pe umăr, ca şi cum ar fi luat un ied rătăcit. M-am ţinut după el. Lui Kemuel îi păsa încă şi mai puţin, iar pe drumul de întoarcere s-a apucat să urmărească un iepure sălbatic. „Ha, ha!”, s-a bucurat el, când l-a nimerit în sfârşit cu o săgeată.

Când am văzut cortul roşu profilându-se în faţa mea, am început iar să plâng şi am alergat la mamele mele. Lea

mi-a luat capul în mâini şi mi-a acoperit faţa cu sărutări. Rahela m-a ţinut strâns în braţe şi m-a culcat pe patul ei înmiresmat. Zilpa mi-a cântat un cântec de leagăn în care se vorbea despre ploi bogate şi recolte mari, iar Bilha mi-a masat picioarele până când am adormit. Nu m-am trezit până a doua zi seara, când Ruti era deja îngropată. Urma să plecăm cu toţii câteva zile mai târziu.

Tata şi fraţii mai mari, împreună cu toţi servitorii şi cu fiii lui Laban s-au dus la păşunile cele mai îndepărtate ca să separe animalele pătate de celelalte, pentru că de-acum primele îi aparţineau lui Iacob. Dintre bărbaţi, doar Laban a rămas la corturi, ca să numere urcioarele în timp ce erau umplute şi ca să se asigure că baloturile de lână pe care urma să le luăm nu erau mai multe decât se stabilise. „E dreptul meu", mormăia el.

Până la urmă, Laban a obosit să le păzească pe fetele lui şi s-a hotărât să plece la Haran, „cu treburi". Lea a rânjit la auzul veştii.

— Bătrânul are de gând să se ducă să joace şi să se îmbete cu ceilalţi ticăloşi de pe acolo, de bucurie că în sfârşit scapă de lacomul de gineri-su şi de fetele lui nerecunoscătoare, zicea ea în timp ce-i pregătea de mâncare ca să aibă la drum.

Beor a plecat şi el cu Laban şi au făcut mare caz de faptul că îl lăsau pe Kemuel să supravegheze în continuare.

— El rămâne în locul meu şi îl investesc cu autoritatea mea în toate, zicea Laban către cei rămaşi să strângă şi să împacheteze. Nici nu dispăruse bine pe după primul deal, că fiul său Kemuel a cerut să-i fie servit vin de către Rahela însăşi:

— Să nu-mi trimiţi vreo servitoare urâtă, a răcnit el, o vreau pe sora mea.

Rahela n-a obiectat, pentru că avea astfel ocazia să-i

toarne în băutură nişte ierburi care să-l adoarmă:

— Bea, frate, a zis ea cu glas dulce, în timp ce el dădea pe gât prima cupă, bea, încă una.

Într-o oră, Kemuel dormea dus. De câte ori se trezea, Rahela se ducea în cortul lui şi se prefăcea că-i răspunde la avansurile lui neruşinate, doar pentru a-i turna o cupă şi încă una, astfel încât Kemuel a dormit toată ziua şi cea următoare.

În timp ce Kemuel sforăia, bărbaţii s-au întors şi au adus oile şi caprele alese chiar lângă corturi, aşa încât ultimele ore de pregătire au fost pline de praf, behăituri şi miros de animale. Şi au mai fost pline de toată tensiunea şi zgomotul pe care prezenţa bărbaţilor le aducea întotdeauna.

În zilele obişnuite, la corturi stăteau doar femeile şi copiii. Dacă un bărbat se simţea rău şi stătea în cortul lui sau la soare, în jurul lui munca femeilor mergea înainte, făceau pâine, bere sau torceau lână, iar el se simţea destul de ruşinat de starea lui încât să nu-şi facă simţită prezenţa. Dar acum aveam înjur o întreagă ceată de bărbaţi sănătoşi care se învârteau pe acolo iară treabă. „Ce obositori sunt”, zicea mama despre fiii ei care nu stăteau liniştiţi nicio clipă.

„Mereu le e foame”, zicea Bilha, ea, care nu se plângea niciodată, după ce îl trimisese pe Ruben de acolo pentru a doua oară, cu un vas de linte cu ceapă. La fiecare câteva minute, Bilha sau Lea trebuia să se oprească din ce făcea, ca să ţină calde pietrele de gătit.

Prezenţa bărbaţilor avea şi un dezavantaj mai subtil. Corturile erau domeniul Leei şi, deşi ea era cea care ştia ce e de făcut, nu putea să dea ordine în prezenţa soţului ei. Aşa că stătea în spatele lui şi întreba cu voce şoptită

— E soţul meu de acord să pună să se desfacă războiul mare de ţesut şi să se mute în căruţă?

Iar el era cel care trebuia să le zică băieţilor să facă asta.

Şi aşa s-a făcut, până am terminat cu toate.

De-a lungul săptămânilor de pregătire şi mai ales după plecarea lui Laban la Haran, eu m-am ţinut pe lângă mătuşa mea Rahela. Găseam mereu prilejuri s-o ajut cu câte ceva, mă ofeream să-i car diverse lucruri sau o întrebam şi-i ceream sfatul când aveam ceva de făcut. Mă ţineam după ea cât era ziua de lungă şi câteodată chiar adormeam în patul ei şi mă trezeam dimineaţa înconjurată de mireasma hainelor ei. Încercam să fiu discretă, dar ea ştia că o urmăream.

Cu o seară înaintea plecării, Rahela mi-a surprins privirea, care era aţintită pe fiecare mişcare a ei. La început a părut supărată, dar apoi m-a privit într-un fel din care am înţeles că reuşisem. Puteam s-o urmez. Ne-am dus la *bamah*, unde Zilpa stătea cu faţa la altar, implorând zeii şi zeiţele pe care urma să le abandonăm. Şi-a ridicat privirea înspre copacul cel mare sub care stăteam, dar nu sunt sigură că m-a văzut şi pe mine printre picioarele Rahelei. Cum stăteam acolo şi aşteptam, mătuşa mea mi-a împletit părul şi mi-a povestit despre leacuri şi plante tămăduitoare (coriandrul era bun pentru durerile de burtă, chimenul pentru răni). Ea hotărâse de mult că eu aveam să învăţ de la ea ceea ce ea învăţase de la moaşa Inna.

Am stat acolo, sub copacul sacru, până când Zilpa s-a ridicat, a suspinat şi a plecat. Am stat până când la corturi au amuţit toate zgomotele şi toate luminile s-au stins. Am stat până când luna, în primul pătrar, s-a ridicat sus deasupra crengilor sub care stăteam şi singurul sunet care se mai auzea era behăitul slab al vreunei oi.

Atunci Rahela s-a ridicat şi eu am urmat-o. S-a îndreptat neauzită către cortul lui Laban. Părea că nu-şi dă seama că sunt şi eu acolo şi n-am fost sigură că ştie asta

până când nu s-a întors şi a ţinut draperia cortului deschisă ca să pot intra şi eu. Nu mai intrasem niciodată acolo şi nici nu-mi dorisem vreodată s-o fac.

Era întunecat ca într-o fântână părăsită în cortul bunicului meu, iar aerul era împuţit. Rahela, care mai intrase acolo ca să-i ducă de băut lui Kemuel, a sărit peste corpul lui care sforăia şi s-a dus înspre colţul unde o pătură veche îi servea lui Laban drept altar. *Terafim*-ul era aranjat pe două rânduri. Rahela a cules fiecare idol şi l-a pus în poală, ca şi cum ar fi strâns ceapă din grădină. Când ultima statuetă a fost pusă în şorţul ei, s-a întors, a traversat cortul fără măcar să se uite la Kemuel, care a mormăit în somn când am sărit din nou peste el şi a ţinut din nou deschisă draperia cortului pentru mine. Toate s-au făcut într-o tăcere deplină.

Am ieşit. Inima îmi bătea să-mi spargă urechile şi am tras aer adânc în piept ca să scap de putoarea din cort, dar Rahela nu s-a oprit. S-a îndreptat în grabă către cortul ei, unde dormea Bilha. Am auzit-o pe mătuşa mea căutând printre hainele ei, dar era prea întuneric şi n-am văzut unde a ascuns idolii. Apoi Rahela s-a culcat şi n-am mai auzit nimic.

Am vrut s-o trezesc şi să-i spun să-mi arate şi mie statuetele. Aş fi vrut să mă ţină în braţe şi să mă laude că fusesem aşa de curajoasă şi nu făcusem găligie. Dar n-am putut să scot o vorbă şi nici să fac vreun gest. M-am întins acolo cu inima cât un purice, convinsă că avea să vină Kemuel după noi în cort, să ne omoare pe toate. Vedeam *terafim*-ul însufleţit şi idolii blestemându-ne teribil pentru că le tulburaserăm liniştea. Dimineaţa n-avea să mai vină niciodată, iar eu tremuram în pături, deşi era o noapte caldă. Până la urmă am căzut într-un somn adânc, iară vise.

M-am trezit într-un zgomot infernal. Rahela şi Bilha

erau deja sculate, iar eu aveam lângă mine două grămezi de aşternuturi frumos împăturite. îi luase cu ea, mi-am închipuit. Rahela ascunsese idolii fără mine. După ce o urmărisem cu atâta atenţie, scăpasem momentul. M-am repezit afară şi i-am văzut pe fraţii mei înfăşurând pieile de capră din care fusese făcut cortul tatălui meu. Peste tot în jur, corturile erau la pământ, parii erau adunaţi în snopuri, frânghiile rulate. Casa mea se desfăcea în bucăţi. Plecam.

Iacob se trezise la răsăritul soarelui şi făcuse un sacrificiu de grâu, vin şi ulei pentru călătorie. Turmele, simţind schimbarea, behăiau şi se agitau. Câinii nu se opreau din lătrat. Jumătate din corturi erau la pământ, iar câmpul arăta dezolant, ca şi cum vânturi puternice ar fi distrus jumătate de lume.

Am mâncat o mâncare sărată de lacrimile celor care rămâneau acasă. Femeile au lăsat resturile nestrânse şi stăteau aşa, neştiind ce să facă cu mâinile. Nu mai era nimic de făcut şi totuşi Iacob nu dădea semnalul de plecare. Laban nu se întorsese de la Haran aşa cum promisese.

Soarele se ridica deja pe cer şi noi ar fi trebuit să fim de mult plecaţi, dar Iacob stătea singur în vârful dealului şi se uita înspre drumul care venea de la Haran, căutând să-l vadă pe Laban venind. Fiii lui Iacob mormăiau nemulţumiţi. Zilpa se ducea şi se întorcea de la *bamah*, îşi sfâşia tunica şi îşi punea cenuşă în păr. Se lăsa zăpuşeala deja, iar turmele tăcuseră din cauza căldurii.

Atunci Rahela a trecut printre Ruben, Simon, Iuda şi Levi care stăteau la poalele dealului, s-a îndreptat spre bărbatul ei şi i-a spus:

— Dă-ne semnul de plecare. Kemuel mi-a spus că tatăl său se va întoarce cu un grup de oameni înarmaţi ca să nu ne lase să plecăm. S-a dus la Haran ca să-i convingă pe judecătorii de acolo că tu eşti un hoţ şi un ticălos.

Trebuie să plecăm cât mai repede.

Iacob a ascultat şi a răspuns:

— Tatăl tău se teme prea mult de zeul meu ca să facă aşa o prostie. Iar Kemuel e un prost.

Rahela şi-a plecat capul şi a spus:

— Bărbatul meu ştie mai bine, dar turmele, iată, sunt pregătite, iar bagajul e făcut. Picioarele noastre sunt încălţate de drum şi noi stăm fără să facem nimic. Nu ne furişăm în puterea nopţii, ca hoţii. Şi nu luăm nimic din ceea ce nu e al nostru. Vremea e tocmai bună. Dacă mai aşteptăm, luna va începe să scadă şi luna neagră nu e potrivită pentru a pleca la drum.

Rahela spunea adevărul, iar Iacob nu ţinea nici el să-l vadă din nou pe Laban. Era şi el furios că bătrânul îl făcea să aştepte, că îl obliga să plece ca un hoţ, fără să-şi ia rămas-bun, aşa cum se cuvenea, de la bunicul fiilor săi.

Aşa că tata a făcut semnul aşteptat. Mai întâi l-am însoţit la *bamah* şi fiecare dintre noi a pus o pietricică pe altar. Bărbaţii au luat apoi fiecare câte o altă pietricică de pe jos ca să le poarte noroc în călătorie. Lea şi Rahela au căutat pietricelele care se găseau sub terebintul a cărui umbră le adusese de atâtea ori alinare.

Nimeni n-a scos un cuvânt. Pietricelele aveau să vorbească în numele nostru, iar Bilha a şi sărutat-o pe a ei înainte de a o pune pe altar, deasupra celorlalte.

Doar Zilpa şi cu mine ne pregătiserăm special pentru acest moment. Cu săptămâni înainte, mătuşa mea îndurerată mă dusese la valea unde murise Ruti şi îmi arătase acolo un loc plin cu pietre perfect ovale. Ea alesese una micuţă, albă, de mărimea unei unghii. Eu luasem una roşie, cu striaţii negre, mare cât pumnul meu. Ea o păstrase şi pe a mea şi mi-o strecurase acum în mina, în timp ce ne îndreptam pentru ultima oară înspre locul sfânt al familiei noastre.

Apoi Iacob şi-a condus tribul peste deal, acolo unde servitorii aşteptau cu turmele. Mamele mele nu s-au uitat înapoi, nici măcar Zilpa, care avea ochii roşii, dar uscaţi.

Capitolul trei

T

aţa şi-a pus familia, turmele şi bunurile în formaţie de călătorie. Iacob era în fruntea plutonului, cu un toiag gros de măslin în mână, flancat de cei doi fii mai mari, Ruben şi Simon, care nu ştiau cum să se mai umfle în pene. În spatele lor veneau femeile şi copiii, cei mai mici dintre ei, care nu puteau să aibă grijă de turme. Fiul cel mic şi fetiţa Uznei se încurcau în picioarele mamei lor, iar Zibatu îşi căra bebeluşul într-un fel de plasă agăţată de centura de la brâu. Eu mi-am început drumul alături de Zilpa, încercând să mai îndepărtez un pic tristeţea care plutea în jurul ei, dar cum n-am reuşit în niciun fel, m-am dus înspre mama şi Bilha, care erau ocupate şi ele cu planurile pentru mesele zilnice şi nu prea mă băgau în seamă. Aşa că m-am apropiat din nou de Rahela, al cărei zâmbet nu dispăruse nici măcar sub bătaia necruţătoare a soarelui. Desaga pe care o purta în spate era suficient de mare încât să ascundă *terafim-ul* şi eram sigură că acolo îl pusese.

Iosif, Tali şi Issa fuseseră trimişi să mâne animalele mai blânde, pe lângă femei, iar ei erau cât se poate de nemulţumiţi din cauza asta, dădeau cu picioarele în praf şi ziceau că sunt destul de mari ca să li se dea o sarcină mai serioasă decât să aibă grijă de un măgar blând şi de boul înjugat la căruţa mare.

Imediat în spatele nostru şi al vitelor de povară, Ruben conducea turmele, împreună cu Zabulon şi Dan, Gad şi Aşez şi cu servitorii Nomir, soţul lui Zibatu şi Ziruri, tatăl copiilor Uznei. Cei patru câini alergau şi ei în jurul turmelor, cu urechile fluturând. îşi ridicau ochii lor maronii de la oi şi capre doar când se apropia Iacob şi se

înghesuiau lângă stăpânul lor în speranţa că mâna i se va opri un pic pe blana lor şi că îi vor auzi vocea.

Iuda, care avea grijă de întreaga tabără din spate, mergea ultimul, atent la eventualii răzleţiţi. Eu m-aş fi simţit cu totul izolată acolo, fără un om cu care să pot vorbi, dar fratelui meu se pare că-i plăcea să fie singur.

Eram impresionată de grupul nostru mare şi de ceea ce părea a fi averea noastră. Iosif zicea că nu e mare lucru de capul nostru, că aveam doar două animale de povară care ne cărau toate lucrurile, dar eu eram în continuare cât se poate de mândră de tatăl meu şi de tot ce avea şi mi se părea că mama păşea în fruntea noastră ca o regină.

Nu mergeam de prea mult timp, când Levi a semnalat o siluetă în faţă, care stătea în drum. Când ne-am apropiat, Rahela a strigat: „Inna!”. A alergat înspre ea, să-şi salute prietena şi învăţătoarea. Moaşa arăta ca fiind pregătită pentru o lungă călătorie, cu un măgar acoperit cu pături şi coşuri de-o parte şi de alta. Caravana nu avea să se oprească doar pentru că se întâlnise cu o femeie singuratică; era nefiresc să opreşti turma într-un loc fără apă, în care nu s-ar fi putut nici măcar adăpa. Totuşi, Inna s-a apropiat de Iacob, mânându-şi măgarul şi aşezându-se în mers cu un pas în urma lui. Inna nu s-a adresat direct lui Iacob, ci i-a vorbit Rahelei, dar suficient de tare încât să audă şi el.

Moaşa şi-a pledat cazul cu vorbe meşteşugite, care sunau ciudat în gura ei, obişnuită cu cele mai directe şi câteodată neruşinate vorbe.

— O, prietenă a mea, a zis ea, n-am putut suporta să vă văd plecând. Viaţa mea n-ar mai avea niciun rost fără tine şi sunt prea bătrână ca să-mi iau o nouă ucenică. Singura mea dorinţă e să merg alături de voi şi să împart cu voi zilele pe care le mai am de trăit. Aş pune toată averea mea în mâinile bărbatului tău, dacă aş găsi la el

protecţie şi un loc printre femeile lui. Aş merge alături de voi ca servitoare, mi-aş face meseria în sud şi aş afla astfel ce se ştie acolo despre moşit. V-aş servi familia, aş pune cărămizile la naşteri, aş îngriji rănile bărbaţilor şi aş venera-o pe Gula, vindecătoarea, în numele lui Iacob, a spus Inna.

L-a mai numit pe tata pe cât de înţelept, pe atât de bun, iar el a auzit totul. S-a declarat servitoarea lui.

Eu eram printre cei mulţi care au auzit discursul Innei. Levi şi Simón s-au ţinut de asemenea aproape ca să audă ce voia moaşa. Lea şi Bilha s-au apropiat şi ele ca să vadă de ce apăruse prietena lor printre noi. Chiar şi Zilpa s-a trezit din tristeţea ei şi a venit lângă noi.

Rahela şi-a întors faţa către Iacob, şi-a ridicat sprâncenele întrebătoare şi şi-a unit mâinile la piept în semn de rugăciune. Iar bărbatul ei i-a zâmbit şi a spus:

— Prietena ta e bine-venită printre noi. Pentru mine, ea va fi roaba ta. E a ta, ca şi cum ar fi parte din zestrea ta. Nu mai e nimic altceva de adăugat.

Rahela a sărutat mâna lui Iacob şi preţ de o clipă a dus-o la pieptul ei, în dreptul inimii. Apoi a dus-o pe Inna cu măgar cu tot în grupul nostru, lângă animalele de povară, acolo unde femeile puteau vorbi în voia lor.

— Soră a mea, a zis Rahela, ce e cu tine aici?

Inna a început să-i povestească cu voce scăzută despre o naştere grea, un copil malformat, cu capul foarte mic şi membrele strâmbe, născut de o femeie rămasă însărcinată la primul ei sânge. „Prea tânără”, zicea Inna, cu mânie în voce, „mult prea tânără”. Tatăl era un străin, un om păros şi sălbatic, bătrân şi care purta doar o cârpă în jurul coapselor. Şi-a adus femeia în căsuţa Innei şi când au murit şi ea, şi copilul, a acuzat-o pe moaşă şi a blestemat-o.

Inna, care încercase din răsputeri timp de trei zile s-o

salveze pe mamă, nu şi-a putut ţine gura. Epuizată şi plină de amărăciune, l-a făcut pe bărbat monstru şi l-a acuzat că ar fi de fapt tatăl denaturat al femeii. Şi l-a scuipat în faţă.

În culmea furiei, omul s-a repezit la gâtul ei şi ar fi omorât-o dacă n-ar fi sărit vecinii alertaţi de ţipetele ei. L-au alungat până la urmă, iar Inna ne-a arătat vânătăile de pe gât. Bărbatul ceruse o despăgubire de la tatăl Innei, dar Inna nu avea tată, nici vreun frate sau soţ. Trăia singură de când murise mama ei.

Moştenind căsuţa familiei, nu avea nevoie de adăpost, iar moşitul îi aducea suficiente venituri cât să-şi ia grâu şi ulei şi chiar lână pe care o revindea apoi. Cum nu era o povară pentru nimeni, nimeni nu avea grijă de ea. Dar acum, acest străin plin de furie îi stârnise pe locuitorii oraşului împotriva situaţiei ei „de netolerat”. „O femeie singură e un pericol, uriaşe el în urechile vecinilor ei, unde sunt judecătorii voştri, unde vă sunt bătrânii?”

Şi Inna se speriase. Cel mai puternic om din satul ei plin de noroaie o ura încă de când refuzase să se mărite cu unul dintre fiii lui, un băiat cam prostovan. Se temea că acum îi va stârni pe toţi împotriva ei şi că ar putea chiar s-o bage în sclavie.

— Nişte idioţi. Toţi, a zis ea şi a scuipat în praf. Aşa că m-am gândit la voi ca la o salvare, a continuat ea, adresându-se de data asta tuturor femeilor din familia noastră, care mergeau alături şi o ascultau. Rahela ştie că am vrut mereu să văd lumea de dincolo de dealurile astea nenorocite şi cum Iacob îşi tratează femeile mai bine decât orice bărbat de pe aici, am văzut în plecarea voastră un semn de la zei. Şi, surori ale mele, trebuie să vă mai spun ceva: m-am cam săturat să mănânc singură în fiecare zi. Mi-ar plăcea să văd un copil adus pe lume de mine cum creşte şi se transformă în bărbat. Aş vrea să sărbătoresc luna nouă alături de prietene. Aş vrea să ştiu că, atunci

când va veni ceasul, oasele mele vor fi îngropate cum trebuie.

Uitându-se roată la noi toate, a zâmbit şi a mai zis:

— Aşa că iată-mă aici!

Femeile i-au zâmbit şi ele, fericite că aveau de-acum printre ele o femeie cunoscută pentru talentele ei de vindecătoare. Deşi Rahela ştia şi ea câte ceva despre asta, Inna era faimoasă pentru mâinile ei de aur şi pentru poveştile ei.

Zilpa a văzut în venirea Innei un semn bun de la zei. Prezenţa vindecătoarei a remontat-o imediat. Nu după mult timp, mătuşa mea a început chiar să cânte. Nu era ceva solemn, doar un cântecel pentru copii despre o musculiţă care supăra un iepure şi iepurele a mâncat-o, dar apoi a fost la rândul lui mâncat de un câine, care a fost apoi şi el mâncat de un şacal, pe care îl urmărea un leu, pe care l-a vânat în cele din urmă un om, iar omul a fost apoi omorât de An şi Enlil, zeii de sus, şi trimis în ceruri ca să se înveţe minte.

Era un cântecel simplu pe care-l ştia orice copil şi deci orice adult care fusese la rândul lui copil. Când a ajuns la ultimele versuri, deja toată lumea cânta, mamele mele, femeile servitorilor şi copiii lor. S-au alăturat chiar şi fraţii mei, iar Simon şi Levi se întreceau între ei care poate cânta mai tare. Când s-a terminat cântecul, toată lumea a râs şi a bătut din palme. Era plăcut să te simţi liber, departe de ochii lui Laban. Şi era mai ales plăcut să începi o viaţă nouă.

Era pentru prima oară când auzeam femeile şi bărbaţii cântând împreună şi oricum, de-a lungul călătoriei, graniţele dintre bărbaţi şi femei s-au înmuiat. Noi ne alăturam lor când ajutam la adăpatul vitelor, ei ne ajutau să despachetăm pentru masa de fiecare seară. Noi îi ascultam cântând cântece păstoreşti, adresate cerului şi

stelelor. Ei auzeau cântecele noastre de tors şi ţesut, pe care le îngânam când mergeam şi în acelaşi timp torceam lână cu nişte fuse micuţe. Ne aplaudam unii pe alţii şi râdeam împreună. A fost cea mai frumoasă perioadă a vieţii mele. A fost ca un vis.

Cel mai des cântam seara, chiar înainte de culcare sau dimineaţa devreme, când încă mai eram plini de viaţă. După-amiaza, toată lumea era epuizată din cauza mersului şi înfometată. Femeile se obişnuiau greu cu sandalele, pentru că acasă stăteam de obicei desculţe, atât în corturi, cât şi în afara lor. Inna ne oblojea bătăturile şi băşicile dureroase cu ulei de mirt.

Nu duceam lipsă de poftă de mâncare. Zilele lungi şi mişcarea ne făceau o foame nebună şi era foarte bine când fraţii mei adăugau la pâine simplă şi la fiertura obişnuită de drum păsări şi iepuri sălbatici vânaţi din mers. Mâncarea avea un gust ciudat, dar minunat, pentru că o pregătea Inna şi adăuga un condiment galben, necunoscut.

Nu prea vorbeam în timpul mesei de seară. Bărbaţii stăteau între ei, iar când răsărea luna, toată lumea era deja adormită – femeile şi copiii înghesuiţi toţi în cortul cel mare, bărbaţii şi băieţii în pături sub cerul liber. La răsăritul soarelui, după ce îmbucam repede pâine uscată, măsline şi ceva brânză, ne aşterneam la drum. După câteva zile de felul ăsta, viaţa cea veche rămăsese cu totul în urmă şi parcă n-aş fi stat niciodată într-un singur loc.

Fiecare dimineaţă aducea cu ea ceva nou. În prima zi, Inna a apărut printre noi. În cea de-a doua, târziu după-amiaza, am dat peste un râu foarte mare.

Tata spusese la un moment dat că aveam să trecem o apă mare, dar nu mă gândisem prea mult la asta. Când am ajuns însă în vârful dealului de unde se vedea fluviul, am amuţit. Nu mai văzusem niciodată atâta apă şi niciunul dintre noi nu mai văzuse, în afară de Iacob şi de Inna.

Fluviul nu era aşa de lat în vadul pe unde aveam să-l trecem, sau să-L trecem, cum zicea Zilpa. Dar oricum, era de cel puţin douăzeci de ori mai mare decât orice curs de apă pe care îl mai văzusem. Se unduia leneş în albia lui ca un drum pavat cu nestemate, iar soarele la apus strălucea în fiecare dintre ele.

Am ajuns la vadul unde se vedea fundul cu pietriş. Nisipul de pe fiecare mal era întărit de paşii altor caravane, iar tata a hotărât să rămânem acolo peste noapte. Animalele au fost duse la adăpat şi noi am întins tabăra, dar, înainte să ne aşezăm la masă, tata şi mamele mele s-au dus la malul Eufratului şi au vărsat vin în cinstea marelui fluviu.

Nu eram singurii care aşteptam să trecem vadul. În susul şi în josul apei, erau o mulţime de negustori care se opriseră şi ei să mănânce şi să doarmă. Fraţii mei se tot învârteau pe acolo şi se minunau văzând atâtea feţe noi şi haine ciudate. „O cămilă”, a strigat Iosif, şi ceilalţi fraţi s-au luat după el ca să vadă mai bine animalul cu picioarele ca nişte fuse. Nu m-am putut duce cu ei, dar nu mi-a părut rău că am rămas în urmă. M-am plimbat pe malul fluviului, care mă vrăjea ca un povestaş.

Am stat pe mal până când ultima rază de lumină a dispărut şi apoi, după masa de seară, m-am întors să mai simt încă o dată mireasma lui, care era la fel de tare ca mirosul ofrandelor, tare şi întunecată şi atât de diferită de mirosul suav şi dulce al apei de izvor. Mama, Lea, ar fi zis că e doar mirosul ierbii putrezite de pe maluri amestecat cu cel al oamenilor şi al animalelor, dar eu simţeam printre toate astea pur şi simplu mirosul marelui râu, la fel cum puteam deosebi dintr-o mie mirosul corpului ei.

Am stat pe mal chiar şi după ce toată lumea adormise. Mi-am bălăcit picioarele în apă până când s-au înmuiat şi s-au făcut mai moi şi mai albe decât fuseseră

vreodată. În lumina lunii, urmăream frunzele care se duceau la vale până când le pierdeam din vedere. Eram vrăjită de unduirile apei deasupra dunelor de nisip şi aproape adormisem când am auzit voci în jurul meu. În susul apei, am văzut două arătări care se mişcau cam pe la mijlocul râului. O clipă m-am gândit că sunt poate spiritele apei sau nişte monştri care veneau să mă ia şi să mă îngroape într-un mormânt sub apă. Nu ştiam că oamenii adevăraţi se pot mişca în apă – nu ştiam ce e înotul şi nu mai văzusem pe nimeni făcând asta. Dar imediat mi-am dat seama că erau pur şi simplu oameni, egiptenii care veniseră cu cămila. Vorbeau între ei în limba lor ciudată, curgătoare. Deşi râdeau încet, apa aducea sunetele aproape de parcă ar fi fost lângă mine. Nu m-am dus să mă culc până când n-au ieşit din apă şi au lăsat fluviul în pace, să-şi facă liniştit călătoria lui în noapte.

Dimineaţa, tata şi fraţii mei au intrat în apă fără să stea pe gânduri, doar ridicându-şi tunicile să nu se ude.

Mamele mele şi-au dat jos sandalele, ţinându-le sus, şi au chicotit între ele pentru că era prima dată când picioarele li se vedeau atât de mult. Zilpa a murmurat un cântec dedicat fluviului în timp ce-l traversam. Cei doi gemeni s-au repezit înainte, stropindu-se prosteşte.

Dar mie îmi era frică. Deşi mă îndrăgostisem de el, vedeam bine că acolo unde apa era cea mai adâncă trecea bine de talia tatălui meu. Asta însemna că mie îmi venea cel puţin până la gât şi că avea să mă înghită. M-am gândit s-o iau pe mama de mână, ca un copil mic, dar ea ţinea un coş plin pe cap. Toate mamele mele aveau mâinile ocupate şi eram prea mândră ca să-i cer lui Iosif să mă ţină de mână.

Dar nu era timp pentru frică. Animalele de povară erau în spatele meu şi mă împingeau înainte, aşa că m-am încumetat şi am intrat în apă, am simţit cum îmi trece de

glezne. Apoi curentul mi-a mângâiat genunchii şi coapsele, într-o clipă, pântecul şi pieptul mi s-au acoperit de apă şi m-am înfiorat de plăcere. Nu era nimic înfricoşător! Apa nu era ameninţătoare, doar voia să mă îmbrăţişeze. Nu voiam să mai ies. M-am dat la o parte din calea taurului şi apoi am lăsat să treacă şi celelalte animale. Mi-am unduit braţele pe sub apă şi am văzut cum plutesc şi cum le pot mişca în ritmul valurilor. Era magie la mijloc, m-am gândit eu. Era ceva sacru.

Am văzut animalele ţinându-şi capul deasupra apei, caprele, cu ochii larg deschişi, abia atingând fundul apei cu copitele lor. Apoi au venit câinii, care păreau că ştiu meşteşugul de a alerga şi pe sub apă – dând cumva din picioare şi sforăind, dar nu fără plăcere. Iată ceva încă şi mai miraculos: câinii noştri ştiau să înoate, exact aşa ca egiptenii.

Până la urmă Iuda a venit după mine şi părea că se uită la apă cu aceeaşi frică pe care o simţisem şi eu cu câteva momente mai devreme. „Surioară, a zis el, trezeşte-te şi ia-mă de mină”, a zis el şi mi-a întins mâna pe sub apă. Dar când m-am întins să-l prind, picioarele mi-au alunecat şi am căzut pe spate. Iuda m-a prins şi m-a tras, eu eram cu faţa în sus, vedeam cerul şi am simţit că apa mă ţinea cumva la suprafaţă. Ah! Un ţipăt scurt mi-a scăpat. Un demon al apei, m-am gândit eu. Un duh al apei mă ţinuse la suprafaţă. Dar Iuda m-a tras înspre mal, m-a aşezat pe pietre şi am pierdut brusc acea uşurătate miraculoasă a propriului corp.

Mai târziu, în aceeaşi seară, când m-am dus la culcare cu femeile, le-am povestit mamelor mele cum mă simţisem în apă, în timp ce treceam râul. Zilpa a zis că probabil fusesem vrăjită de zeul apei. Lea s-a întins şi mi-a strâns mâna ca să ne liniştim amândouă. Doar Inna mi-a spus:

— Tu eşti un copil al apei. Spiritul tău adânc s-a întâlnit în seara asta cu spiritul fluviului. Va trebui să te aşezi lângă o apă, la un moment dat, Dina. Doar lângă o apă o să fii fericită.

Am savurat fiecare clipă a călătoriei noastre spre Canaan. Atâta timp cât fusul meu se învârtea, mamele mele mă lăsau să fac ce voiam, astfel că mă plimbam în voie prin caravană, de la capătul la coada ei, ca să văd şi să aud tot. Nu-mi amintesc prea multe despre pământ sau cer, care trebuie să fi fost într-o continuă schimbare. Odată, Rahela şi Inna m-au luat cu ele pe un deal să adunăm ierburi şi flori. Dealurile se făceau tot mai înalte şi mai pline de vegetaţie cu cât ne îndreptam mai spre sud. Nu mi-a venit să cred că pomii puteau creşte aşa de deşi, încât nişte femei slabe ca Rahela sau Inna abia treceau printre ei. Iar aceşti pomi aveau nişte frunze ascuţite ca nişte ace care apoi mi-au lăsat mâinile mirosind a verde toată ziua.

Cel mai mult îmi plăcea ce vedeam pe drum. Erau caravane care se îndreptau spre Egipt încărcate cu lemn de cedru, apoi o mulţime de sclavi legaţi în şiruri care erau duşi spre Damasc şi negustori din Salem care se îndreptau spre Carchemiş, aproape de vechea noastră casă. Atâţia oameni ciudaţi treceau pe lângă noi: bărbaţi cu barba rasă care arătau ca nişte băieţei şi bărbaţi imenşi, negri, cu pieptul dezgolit. Deşi nu treceau multe femei pe drum, am reuşit să văd câteva, nişte mame înfăşurate în văluri negre, fetiţe sclave dezbrăcate şi o dansatoare care avea un pieptar făcut din monede mici de cupru.

Iosif era şi el la fel de fascinat de oameni şi câteodată se ducea lângă ei să-i vadă mai bine. Mie mi-era ruşine să mă duc cu el şi mamele mele nu m-ar fi lăsat oricum. Fratele meu îmi povestea ce văzuse şi apoi comentam împreună.

Totuşi, nu-i împărtăşeam lui Iosif toate gândurile mele, felul în care îi vedeam eu pe ai mei, de pildă. Mă simţeam ca o hoaţă, ca un spion care îşi urmăreşte părinţii şi fraţii, dar ardeam de nerăbdare să ştiu mai multe despre ei, mai ales despre tata. Şi cum Iacob mergea alături de noi în fiecare zi câte o bucată de drum, mă uitam la el pe furiş să văd cum se poartă cu mamele mele. Vorbea cu Lea despre provizii şi făceau planuri de drum. Apoi vorbea cu Rahela şi-i povestea despre călătoria pe care el o făcuse cu ani în urmă în sens invers, spre nord, înspre Haran. Era atent să nu le neglijeze pe niciuna.

Zilpa îşi lăsa capul în jos când se apropia tata şi el îi răspundea cu delicateţe, dar vorbeau foarte rar unul cu altul. Iacob îi zâmbea Bilhei ca şi cum ar fi fost un copil. Era singura pe care o atingea, mângâind-o uşor pe părul ei negru şi moale ori de câte ori trecea pe lângă ea. Era un gest de o tandră familiaritate, care dovedea că ţinea la ea, dar era şi un semn că Bilha era cea mai mică şi mai puţin soţie dintre toate femeile lui. Bilha nu zicea nimic, dar se roşea ori de câte ori el o atingea.

Am văzut şi că devotamentul lui Ruben faţă de Bilha nu scăzuse în timp. Majoritatea fraţilor mei, atunci când creşteau suficient de înalţi şi le apărea barba, se îndepărtau de mama şi de mătuşile lor. Toţi, mai puţin Ruben, căruia îi plăcea să stea în preajma femeilor şi mai ales în preajma Bilhei. În timpul călătoriei, el părea că ştie unde se află ea în orice clipă. Când o striga, ea îi răspundea „Da, frate”, deşi el era de fapt nepotul ei. Nu vorbea cu niciuna dintre noi despre el şi nu cred că am auzit-o vreodată pronunţându-i numele, dar afecţiunea dintre ei se vedea şi asta mă umplea de bucurie.

Ruben era uşor de văzut, pentru că stătea mereu printre noi, pe când Iuda nu ştiai niciodată unde e. El trebuia să stea în spatele turmelor, dar câteodată îl ruga

pe unul dintre fraţii mai mici să-i ţină locul şi se avânta cine ştie pe unde. Urca pe câte un deal abrupt şi striga la noi din vârful lui sau dispărea pur şi simplu până la căderea nopţii. „E încă tânăr, dar e gata pentru femei”, a zis Inna într-o seară când Iuda a apărut la foc, ca să-şi primească porţia de mâncare.

M-am uitat mai bine la corpul fratelui meu, care începuse deja să semene cu al unui bărbat, cu braţele bine sculptate şi cu picioarele deja acoperite de păr. Era cel mai arătos dintre toţi. Dinţii îi avea albi, perfecţi, mici; îmi amintesc bine asta pentru că zâmbea aşa de rar, încât atunci când o făcea dinţii lui erau ca o surpriză dintre cele mai plăcute. Ani mai târziu, când am văzut pentru prima dată perle, mi-am amintit dinţii lui Iuda.

Gândindu-mă la Iuda ca la un bărbat, mi-am dat seama că Ruben, care era mai mare decât el, ar fi putut deja să-şi ia nevastă şi să aibă copii. Nu era mai tânăr decât Nomir, a cărui fiică învăţa să meargă. Simon şi Levi ar fi putut şi ei să-şi ia neveste. Şi atunci mi-am dat seama că mai exista un motiv pentru care plecasem din Haran – ca să le găsim mirese pe măsură fraţilor mei, fără ca Laban să se amestece în treaba cu zestrele lor. Când am întrebat-o pe mama despre asta, a zis „Da, sigur”, iar eu am fost foarte mândră că deja mă pricepeam la treburile lumeşti.

Nimeni nu mai vorbea despre Laban. Cu cât treceau zilele şi luna se micşora, parcă ieşeam de sub puterea lui. Iacob nu se mai ducea la coada caravanei, acolo unde Iuda păzea turma şi nu se mai uita peste umăr să vadă dacă nu cumva îl urmăreşte socrul său. În schimb, începuse să se gândească la Edom şi la întâlnirea cu Esau, fratele pe care nu-l văzuse de douăzeci de ani, din ziua când furase binecuvântarea tatălui lor şi fugise. Cu cât ne îndepărtam mai mult de Haran, cu atât Iacob vorbea mai mult despre Esau.

Cu o zi înainte de luna nouă, ne-am oprit după-amiaza devreme, ca să avem timp să pregătim cortul roşu şi să gătim pentru toate cele trei zile care le erau date femeilor. Cum aveam să stăm în acest loc mai mult de o noapte, tata şi-a ridicat şi el cortul lui. Eram lângă un firicel de apă pe lângă care creştea usturoi sălbatic. Mirosul de pâine s-a răspândit repede şi au fost prăjite bucăţi mari de carne, aşa încât bărbaţii să aibă ce mânca cât timp femeile se retrăgeau şi nu mai aveau grijă de ei.

Mamele mele şi Uzna au intrat în cortul roşu înainte de apusul soarelui. Eu am rămas afară ca să ajut la punerea mesei. Niciodată n-am muncit mai din greu ca în seara aceea. Nu era uşor să hrăneşti paisprezece bărbaţi, băieţi şi doi bebeluşi, în afară de femeile care se aflau înăuntru. Sarcina cea mai grea cădea pe mine, pentru că Zibatu îi dădea mereu să sugă bebeluşului ei şi Inna nu avea răbdare deloc cu fraţii mei.

Eu mă simţeam mândră că eram cea care hrănea familia, că făceam adică treaba unei femei în toată puterea cuvântului. Când m-am alăturat mamelor mele în cortul roşu, târziu în noapte, am căzut frântă. Am dormit bine şi am visat că purtam coroană şi turnam apă. Zilpa zicea că astea sunt semne că aveam să fiu în curând femeie. Era un vis dulce, dar s-a terminat brusc a doua zi dimineaţa când m-am trezit în urletele lui Laban.

Bunicul meu venise după noi şi cerea dreptate.

— Îl vreau pe hoţul care mi-a furat idolii! urla el, unde e *terafim*-ul meu?

Am ieşit în fugă din cort, chiar la timp ca să-l văd pe tata, cu toiagul de măslin în mâini, ridicându-se în calea lui Laban. Beor şi Kemuel stăteau în spatele bunicului, cu încă trei servitori aduşi din Haran, care-şi ţineau ochii în pământ, ca să nu fie nevoiţi să îl privească în faţă pe Iacob, pentru că îl iubeau.

— Pe cine numeşti tu hoţ? a întrebat tata. Pe cine acuzi, bătrân nebun? Te-am slujit douăzeci de ani fără plată, fără măcar să fiu respectat pentru asta. N-a existat niciun hoţ în acest loc până când n-ai apărut tu să ne tulburi liniştea.

Laban a amuţit la auzul tonului lui Iacob.

— Datorită mie ai o bătrâneţe ferită de nevoi, a mai zis

Iacob. Ţi-am fost cel mai devotat servitor. N-am luat nimic >

din ce nu era al meu. Nu am nimic aici în afară de ceea ce tu însuţi ai recunoscut ca fiind al meu, deşi ştii bine că oricum e prea puţin faţă de câte îmi datorai. Fetele tale sunt nevestele mele şi nu mai vor nimic de la tine. Nepoţii tăi sunt copiii mei şi nu-ţi datorează nimic. Cât am fost pe pământul tău, te-am onorat aşa cum nu meritai, dar acum sunt în afara legilor ospeţiei.

Între timp, toţi fraţii mei se adunaseră în jurul lui Iacob şi aşa, toţi la un loc, parcă erau o mică armată gata de război. Chiar şi Iosif avea un băţ în mâini. Aerul era încărcat de ură.

Laban a dat un pas înapoi.

— Fiule! De ce mă ocărăşti? a început el dintr-odată să-l linguşească, cu o voce dulce de bătrân neputincios. Sunt aici doar ca să îmi iau rămas-bun de la familia mea iubită, de la fiicele şi de la nepoţii mei. Suntem rude, eu şi cu tine. Tu eşti nepotul meu şi te iubesc ca pe un fiu. M-ai înţeles greşit. Eu vreau doar să-mi sărut familia şi să vă dau binecuvântarea mea, a mai zis el, dând larg din mâini şi plecându-şi capul ca un câine umilit. Nu e zeul lui Avraam de asemenea şi zeul tatălui meu? El e un zeu măreţ, fără îndoială. Dar, fiule, a mai adăugat Laban, uitându-se drept în ochii lui Iacob, unde sunt ceilalţi zei? Ce ai făcut cu ei?

— Ce vrei să spui? a întrebat tata.

Laban şi-a mijit ochii şi a răspuns:

— Zeii mei de pe altarul familiei au fost furaţi şi au dispărut exact atunci când aţi plecat voi. Am venit să-i găsesc, pentru mine şi pentru fiii mei. De ce vrei să mă lipseşti de protecţia lor? Nu te temi de mânia lor, chiar dacă tu îl venerezi doar pe cel fără chip?

Tata a scuipat la picioarele lui Laban.

— N-am luat nimic. Nu e niciun lucru de al tău printre ale noastre. Şi nu e loc pentru hoţi în corturile mele.

Dar Laban s-a ţinut tare.

— *Terafim*-ul e mai mult decât important pentru mine, nepoate. Nu plec din locul ăsta fără el.

În acel moment, Iacob a dat pur şi simplu din umeri.

— Nu e aici, a mai zis o dată. Convinge-te singur.

Şi apoi i-a întors spatele lui Laban şi a plecat, s-a îndreptat spre pădure şi nu l-a mai văzut nimeni.

Laban a început să caute. Fraţii mei stăteau şi priveau, cu braţele încrucişate pe piept şi urmăreau cum bătrânul desface fiecare desagă, fiecare cort rulat, cum îşi bagă degetele în fiecare sac cu grâu şi cum strânge fiecare burduf de vin să vadă dacă nu e ceva înăuntru. Când s-a îndreptat spre cortul lui Iacob, Simon şi Levi au încercat să-l împiedice, dar Ruben i-a dat la o parte. S-au mulţumit să-l urmeze pe Laban şi să-l vadă cum scutură fiecare pătură, ba chiar ridică şi rogojina de pe jos şi bate în pământ, să nu cumva să fi săpat vreo groapă pe post de ascunzătoare.

Ziua trecea şi Laban căuta în continuare. Făceam ture între locurile unde bântuia Laban şi cortul roşu şi le povesteam mamelor mele tot ce vedeam. Feţele lor rămâneau imobile, dar eu ştiam că erau îngrijorate. Nu mai văzusem mâini de femeie muncind în zilele cu lună

nouă şi iată că acum toate învârteau de zor fusele.

După ce a terminat şi cu cortul tatălui meu, nu mai rămăsese de căutat decât în cortul roşu. Şi-a fixat ochii asupra lui. Cortul femeilor era într-o margine a câmpului. Era ceva de neimaginat ca un bărbat sănătos să intre de bunăvoie acolo, în timpul acelor zile din lună. Bărbaţii şi băieţii se holbau la el şi aşteptau să-l vadă ducându-se singur în mijlocul femeilor care sângerau – şi, mai rău, cele care sângerau erau propriile lui fiice.

Laban mormăia în barbă în timp ce se apropia de cortul femeilor. La intrare, s-a oprit şi s-a uitat peste umăr. S-a holbat la fiii şi la nepoţii lui şi apoi a ridicat draperia şi a intrat.

Suflul greu al lui Laban era singurul zgomot. A aruncat o privire în cort şi n-a întâlnit nicio pereche de ochi de femeie. Nimeni nu mişca şi nu scotea un sunet. Până la urmă şi cu un fel de uşurare a zis „Bah” şi s-a îndreptat către o grămadă de pături.

Rahela s-a ridicat de la locul ei de pe paie. Nu şi-a plecat ochii când i s-a adresat tatălui ei. Nu, l-a privit drept în ochi şi fără urmă de frică, de mânie sau de vreo altă emoţie, i-a spus:

— Eu le-am luat, Tată. Am luat tot altarul, toţi idolii. Sunt aici. Am stat pe ei. *Terafim*-ul familiei noastre se scaldă acum în sângele meu lunar, din cauza căruia zeii tăi sunt murdăriţi fără putinţă de salvare. Poţi să-i iei aşa, dacă vrei, a continuat Rahela la fel de calmă, ca şi cum ar fi vorbit despre nişte fleacuri. O să-i caut şi chiar o să-i spăl, dacă vrei, tată. Dar să ştii că de-acum nu te mai protejează, ba dimpotrivă. Eşti lipsit de protecţia lor oricum, de acum înainte.

Toată lumea şi-a ţinut respiraţia cât timp a vorbit Rahela. Ochii lui Laban se măreau de furie şi începuse să tremure. Se holba la frumoasa lui fiică, care parcă

strălucea în lumina rozalie a cortului roşu. A fost o clipă teribilă şi parcă fără sfârşit care s-a terminat doar când Laban s-a întors cu spatele şi a dispărut. Afară îl aştepta Iacob, care venise între timp.

— N-ai găsit nimic, a zis tata, foarte sigur pe el. Cum Laban n-a răspuns nimic, tata a continuat: Nu sunt hoţi pe aici, ţi-am spus. Asta e ultima noastră întâlnire, bătrâne. Am terminat unul cu altul.

Laban n-a zis nimic, doar şi-a deschis braţele larg şi şi-a plecat capul a resemnare.

— Vino, a zis, să ajungem la o înţelegere.

Bunicul i-a făcut semn lui Iacob să vină cu el pe dealul din spatele taberei. Fraţii mei i-au urmat.

Laban şi Iacob au ales câte zece pietre şi au pus fiecare câte una, suprapuse, până când s-a făcut un fel de zid în miniatură, care simboliza graniţa dintre ei. Laban a turnat vin peste el. Iacob a turnat ulei peste el. Fiecare i-a jurat pace celuilalt şi şi-au atins coapsele. Apoi Iacob s-a întors şi a coborât de pe deal. A fost ultima dată când noi toţi l-am mai văzut pe Laban şi am adus mulţumiri zeilor pentru asta.

* * *

Iacob de-abia aştepta să plece din locul acela, aşa că am desfăcut cortul roşu a doua zi dimineaţă şi am plecat cu toţii înspre pământul pe care tatăl meu îl numea acasă.

Tata era copleşit de amintiri despre Esau. Deşi trecuseră douăzeci de ani, Iacob încă mai vedea în faţa ochilor faţa fratelui său când acesta în sfârşit înţelesese ce i se luase. Nu numai că fratele său îl înşelase luându-i binecuvântarea tatălui, dar cum Rebeca fusese în spatele întregii înşelătorii, era încă o dată evident că îl prefera pe fratele mai mic.

Iacob se uitase la faţa lui Esau în timp ce acesta îşi dădea încet seama cum îl trădase propria familie şi tata

era acum cel care se ruşina. Înţelegea durerea pe care Esau trebuie s-o fi simţit şi recunoştea în sinea lui că, dacă ar fi fost în locul lui, ar fi scos de asemenea pumnalul şi l-ar fi urmărit pe trădător.

Iacob era bântuit în acele zile de fantasma unui frate răzbunător şi îl descria ca atare copiilor şi Leei, Rahelei şi Bilhei, în timpul nopţilor cu ele, pentru că în ultimul timp îşi punea cortul în fiecare seară, ca să se poată bucura de liniştea pe care i-o aducea câte o femeie în fiecare noapte. Frica lui Iacob crescuse atât de mult, încât uitase complet că fratele său îl iubise înainte şi că întotdeauna dragostea dintre ei fusese mai puternică decât micile certuri. Uitase cum Esau îl protejase şi-i dăduse de mâncare, cum râdeau împreună şi cum îl răsfăţa.

În imaginaţia lui, frica îl transformase pe Esau într-un demon al răzbunării, roşu ca o vulpe şi cu braţe ca nişte trunchiuri de copac. Acest unchi îmi bântuia visele şi preschimba pe nesimţite călătoria care începuse atât de bine într-un fel de marş forţat care ducea la o moarte sigură.

Nu eram singura care mergea înainte cu frică. Dispăruseră cântecele de când tata începuse să povestească despre Esau. Călătoria se purta în deplină tăcere de când ne despărţiserăm de Laban, iar Iuda n-a mai vrut să meargă singur cu animalele în spate.

În curând aveam să traversăm alt fluviu, iar Esau se evapora din gândurile mele din cauza asta. Mă îmbăta ideea că voi vedea din nou apă şi că voi putea iar să mă plimb pe mal, să miros fluviul şi să-l aud.

Şi tata părea revigorat la vederea apei şi faptul că avea atâtea de făcut îi făcea bine. A hotărât că vom înnopta pe malul celălalt şi i-a chemat pe fiii cei mai mari la el ca să le spună ce au de făcut fiecare.

Deşi apa nu era nicăieri la fel de lată cum fusese la

marele fluviu din nord, acesta era mai adânc la mijloc şi curgea mult mai repede. Frunzele nu se unduiau la vale ca acolo, ci se repezeau înainte ca urmărite de o săgeată. Trebuia să trecem repede, soarele deja începuse să apună.

Inna şi Zilpa au făcut o libaţie în cinstea zeului fluviului, în timp ce primul animal se avânta în apele lui. Animalele mai mici trebuia să fie luate două câte două de ceafă şi ţinute la suprafaţă. Câinii au muncit cu ele până la epuizare. La un moment dat era să pierdem un asemenea exemplar mai mic, dar Iosif s-a repezit după el, l-a prins şi a devenit eroul zilei.

Toţi bărbaţii au căzut apoi epuizaţi de efort. Chiar şi Iuda se clătina învins de sforţările de a mâna animalele înspăimântate de curentul puternic care le trăgea la fund. Dar fluviul a fost milos şi n-am pierdut niciun animal. Când soarele se culcase deja printre crengile copacilor, doar taurul cel mare, măgarii, femeile şi copiii rămăseseră pe malul celălalt.

Ruben şi Iuda s-au luptat cu taurul înnebunit de groază, care se zbătea ca un animal dus la tăiere. Le-a luat foarte mult timp să aducă vitele de partea cealaltă şi când, în fine, au reuşit, soarele apusese. Mama şi cu mine am trecut ultimele, de data asta ea ţinându-mă strâns de mână ca să nu mă ia curentul. Când am păşit pe malul celălalt, era deja întuneric şi doar tata mai rămăsese dincolo.

Iacob a strigat la Ruben, iar fratele meu a răspuns:

— Sunt aici.

— Ai grijă de animale, a zis tata. Nu mai desface cortul. Noaptea e caldă. Eu am să trec dimineaţă. Să fiţi pregătiţi de plecare.

Mama n-a fost prea încântată de planul lui Iacob şi i-a spus lui Ruben să-l strige din nou pe Iacob şi să se ofere să treacă râul înapoi şi să petreacă noaptea cu el. Tata n-a fost de acord.

— Spune-i mamei tale să nu-i mai fie frică. Nu sunt nici copil, nici bătrân neputincios. O să dorm singur sub cerul liber, aşa cum am făcut în tinereţe, când am traversat râul ăsta în sens invers.

A spus asta şi apoi n-a mai adăugat nimic.

Luna era încă în primul pătrar, aşa că noaptea era întunecoasă. Apa ar fi adus mireasma ei dulce în aer, dacă n-ar fi fost animalele cu blana udă care să-i strice aroma. Behăiau în somn, neobişnuite să stea ude în răcoarea nopţii. Am încercat să nu adorm ca să aud muzica apelor învolburate, dar de data asta sunetul lor m-a făcut să cad într-un somn adânc. Toată lumea dormea la fel. Dacă tata a ţipat, nu l-a auzit nimeni, oricum.

Ruben s-a dus la mal cu Lea chiar înainte de a răsări soarele ca să-l primească pe Iacob, dar tata n-a apărut. Păsările începuseră să ciripească, iar soarele deja să usuce roua, însă pe malul celălalt, nicio mişcare. Lea a făcut un semn şi Ruben, Simon şi Iuda s-au aruncat în apă ca să-l caute pe tatăl lor. L-au găsit într-un tufiş, bătut şi dezbrăcat, iar în jurul lui iarba şi tufele erau la pământ, ca după o luptă. Ruben a alergat înapoi la noi şi a cerut ţipând o haină ca să-l acopere şi apoi l-au cărat pe braţe pe deasupra apei.

Vaietele s-au potolit când a fost adus Iacob, fără simţire, atârnând în braţele fiilor săi, cu piciorul stâng într-o poziţie nefirească de parcă nici n-ar mai fi fost ataşat de corpul lui. Inna s-a precipitat şi a pus să fie ridicat cortul tatălui meu. Bilha a făcut focul. Bărbaţii stăteau neputincioşi. Ruben nu ştia să le spună nimic şi ei au tăcut.

Inna a ieşit la un moment dat din cort şi a zis: Febră! Rahela a alergat la desaga cu ierburi tămăduitoare. Inna i-a făcut semn lui Ruben s-o urmeze în cort şi câteva clipe mai târziu am auzit un urlet groaznic, un urlet de animal. Îi puseseră piciorul la loc. Vaietele care au urmat au fost încă

şi mai sfâşietoare.

Nimeni nu mă băga în seamă, iar eu stăteam în afara cortului şi o urmăream pe Inna, care părea sigură pe ea şi liniştită, şi pe Rahela, care avea obrajii învăpăiaţi. Amândouă intrau şi ieşeau.

Mama îşi ţinea buzele strânse într-o linie abia vizibilă şi-şi pleca capul ca să audă ce-i spuneau cele două. Ascultam prin pânza cortului cum tata striga la demonul fluviului albastru şi cum conducea o armată de îngeri care îl învingeau pe monstrul ce ieşea din apele lui. Zilpa murmura incantaţii pentru Gula, iar Inna cânta ceva cu nişte zei străvechi, de care nu auzisem niciodată, Nintinugga, Ninisinna, Baba.

L-am auzit pe tata plângând şi implorând iertarea de la fratele lui. L-am auzit pe Iacob, tată a unsprezece fii, plângând după mama lui, „Ema, Ema”, ca un copil părăsit. Am auzit-o pe Inna mângâindu-l şi îndemnându-l să bea, ca pe un bebeluş capricios.

În acea zi nesfârşită, nimeni n-a mâncat şi nimeni n-a muncit. Seara, am căzut adormită în culcuşul meu şi am visat cum tata gemea şi mamele mele suspinau.

La revărsatul zorilor, m-am trezit şi era linişte. Am sărit în picioare speriată, cu sentimentul precis că tata murise. Iar noi aveam să fim prinşi de Esau şi făcuţi sclavi. Am început să plâng, dar Bilha a apărut de undeva şi m-a luat în braţe.

— Nu, nu, micuţa mea, a zis ea, mângâindu-mă pe păr. Se simte bine. Şi-a revenit în simţiri şi acum doarme liniştit. Mamele tale dorm şi ele, erau epuizate.

La apusul celei de-a doua zile după acest coşmar, tata era destul de bine încât să stea la intrarea cortului său şi să mănânce. Îl durea încă piciorul şi abia putea să meargă, dar ochii îi erau limpezi şi mâinile nu-i mai tremurau. Am putut să dorm din nou tară nicio fricâ.

Am stat două luni pe malul fluviului Jabbok, pentru ca Iacob să-şi revină complet. Au fost ridicate toate corturile femeilor şi ale servitorilor. Zilele deja se scurgeau liniştite, cu bărbaţii care duceau animalele la păşune şi femeile făcând mâncare. Am făcut un cuptor cu argilă de râu şi era bine să avem din nou pâine proaspătă, moale şi caldă, în locul celei uscate pe care o mâncam pe drum şi care avea gust de praf. În primele zile de boală ale lui Iacob, au fost tăiate două oi ca să i se facă aţele din oasele lor, aşa că am avut apoi şi carne din belşug. Asta era ceva atât de rar, încât aveam senzaţia că suntem la o sărbătoare.

Dar cu cât îşi revenea şi corpul i se vindeca, tata se găsea şi mai înspăimântat decât înainte şi asta îl făcea să fie alt om. Nu vorbea despre nimic altceva în afară de răzbunarea fratelui său şi credea că atacul pe care îl îndurase şi bătălia cu armata de îngeri erau doar semne ale bătăliei înfricoşătoare care avea să vină. Devenise suspicios cu oricine încerca să-i calmeze temerile şi nu-l mai suporta în preajma lui pe Ruben, care era de felul lui calm şi delicat. Căpătase în schimb un fel de dependenţă de Levi, care îl asculta la nesfârşit şi care dădea din cap îngrijorat şi aprobator ori de câte ori tata îşi expunea profeţiile sumbre.

Femeile între ele vorbeau despre înţelesul ultimului vis al lui Iacob, care fusese destul de puternic încât să ajungă, din lumea somnului, în lumea noastră. Se întrebau dacă ar fi mai bine ca Iacob să atace el primul sau să trimită o solie la Esau. N-ar fi fost bine să vorbească mai întâi cu Isaac, tatăl său? Sau poate femeile ar fi trebuit să-i trimită un semn Rebecăi, care era nu doar soacra, dar şi mătuşa lor. Nu vorbeau însă deloc despre faptul că Iacob se schimbase. Omul plin de curaj şi încredere devenise nesigur şi suspicios. Tatăl pe care îl ştiam cald şi tandru devenise poruncitor şi rece. Poate credeau că i se trage de

la boală sau poate pur şi simplu ele nu vedeau ce vedeam eu.

Ajunsesem să-l urăsc pe Esau numai când îi auzeam numele. Apoi, cu timpul, ura s-a transformat în plictiseală. Mamele mele nici nu şi-au dat seama că începusem să ocolesc corturile lor. Erau prea prinse în povestea complicată a tatălui meu şi prea ocupate să-şi imagineze ce ne aştepta înainte, iar eu nu-mi găseam rostul. Terminasem de tors toată lâna, iar războiul de ţesut nu fusese ridicat, aşa că nu aveam ce să fac cu mâinile. Nimeni nu mă punea să aduc apă sau să car baloţi de lână şi nu exista nicio grădină de plivit. Eram pe undeva la sfârşitul copilăriei. Şi eram liberă cum nu mai fusesem şi cum nu aveam să mai fiu niciodată.

Aşa că am început să explorăm fluviul, Iosif şi cu mine. Ne plimbam de-a lungul malurilor şi urmăream peştişorii care înotau în contra curentului. Vânam broaştele colorate într-un verde intens, aşa cum nu mai văzusem. Culegeam ierburi şi foi de salată. Iosif prindea greieri ca să-i mănânce apoi înmuiaţi în miere. Ne bălăceam cu picioarele în apa repede şi călduţă şi ne stropeam din cap până în picioare. Apoi ne uscam la soare şi hainele ne miroseau ca briza şi ca valurile râului Jabbok.

Într-o zi am mers în susul fluviului şi am descoperit un pod natural, un fel de potecă făcută din pietre. Cum nu era nimeni pe acolo care să ne împiedice, am trecut pe malul celălalt şi am găsit chiar locul unde fusese tata atacat. Am recunoscut luminişul pe care îl descria – cercul celor optsprezece copaci, iarba călcată în picioare, tufele culcate la pământ. Era şi o urmă pe jos, acolo unde se făcuse un foc mare.

Ni s-a făcut părul măciucă, Iosif m-a luat de mână, iar palma îmi era umedă de frică. Ne-am uitat în sus şi eram complet singuri – nu se auzea niciun cântec de păsări,

nicio frunză nu tremura în bătaia vântului. Arsura din ţărână nu mirosea în niciun fel şi chiar lumina soarelui părea ştearsă în jurul nostru. Aerul era mort, exact aşa cum fusese moartă Ruti în valea aceea secată.

Aş fi vrut să plecăm mai repede de acolo, dar parcă nu mă puteam mişca. Iosif mi-a povestit apoi că şi el ar fi rupt-o la fugă, dar îşi simţea picioarele înfipte în pământ. Ne-am ridicat ochii în sus şi ne-am gândit dacă nu cumva îngerii înfricoşători ai tatălui nostru aveau să se întoarcă, dar cerurile erau goale. Stăteam ca nişte pietre şi aşteptam să se întâmple ceva.

Un răget puternic s-a auzit dintr-odată dinspre pilcul de copaci. Am îngheţat de groază şi am fi strigat, dar niciun sunet nu ne-a ieşit din gură. Un mistreţ negru, uriaş alerga înspre noi. Am încercat din nou să ţipăm, dar n-am putut. Nu se auzea decât zgomotul copitelor lui în iarbă, iar el alerga cu viteza unei gazele. Credeam că ne sosise ceasul, mi s-au umplut ochii de lacrimi, m-am gândit la mama şi am simţit-o suspinând undeva în spatele meu. M-am întors, dar ea nu era acolo. Însă nu mai conta. Vraja fusese ruptă, picioarele mele erau din nou libere şi am luat-o la fugă spre râu, trăgându-l şi pe Iosif după mine cu o forţă care nu era a mea. Poate că erau îngeri şi în jurul meu, m-am gândit, în timp ce păşeam pe pietre înapoi pe malul celălalt. Iosif a alunecat pe prima piatră şi s-a tăiat la picior. De data asta vocea i s-a auzit şi a ţipat de durere. Sunetul pe care l-a scos Iosif parcă l-a oprit pe mistreţ din goana lui şi animalul a căzut, ca lovit de o săgeată.

Iosif şi-a tras piciorul rănit şi a mers şchiopătând până pe malul celălalt. Acolo ne-am oprit şi ne-am luat în braţe, tremurând. În jurul nostru se auzea apa clipocind, frunzele fremătând şi inimile noastre care băteau să ne spargă piepturile.

— Ce era cu locul ăla? a zis fratele meu, iar eu n-am

putut decât să dau din cap.

Ne-am uitat înapoi spre mistreţ şi înspre luminişul înconjurat de cercul copacilor, dar animalul se evaporase şi scena era de-acum una obişnuită, ba chiar idilică: o pasăre zbura la orizont, iar copacii murmurau în briza râului. M-a trecut un fior, iar Iosif m-a strâns de mână. Fără să spunem nimic, am jurat să păstrăm secretul acelei zile.

Dar fratele meu n-a mai fost la fel de atunci. Chiar din acea noapte, a început şi el să viseze cu tot atâta putere ca şi tata şi visele lui erau la fel de precise şi de teribile. La început, îmi povestea doar mie despre întâlnirile lui cu demoni şi îngeri, cu stele care dansau şi cu animale care vorbeau. Apoi, nu peste mult timp, visele lui s-au făcut prea mari şi urechile mele n-au mai fost de ajuns.

Capitolul patru

N

c-am întors la ai noştri şi ne era frică că ne vor lua la întrebări. Nu ştiam cum o să putem păstra secretul, pentru că mamele noastre vedeau pur şi simplu prin noi. Dar când am ajuns, nimeni nu ne-a băgat în seamă. Toţi ochii erau aţintiţi asupra unui străin care stătea în faţa lui Iacob. Omul vorbea cu accentul puternic din sud şi primele cuvinte pe care le-am auzit din gura lui au fost „tatăl meu”. M-am furişat printre picioarele lor ca să-i văd faţa şi când am reuşit, mi-am dat seama că omul ne era rudă cu siguranţă.

Era Elifaz, fiul cel mare al lui Esau şi vărul meu, care semăna atât de mult cu Iuda că a trebuit să-mi duc mâna la gură ca să nu scot un ţipăt de uimire. Era la fel de roşcovan şi de arătos ca Iuda, doar că un pic mai înalt, la fel de înalt ca Ruben. Avea de altfel gesturile lui Ruben atunci când vorbea, cu capul puţin aplecat într-o parte, cu mâna stângă în şold şi cu mâna dreaptă gesticulând, în

timp ce ne spunea noutăţile pe care le aşteptam de atâta timp.

— Tata va fi aici înainte de căderea nopţii, a zis Elifaz. Vine cu fraţii mei, cu servitorii şi cu sclavii, patruzeci cu toţii, şi cu femeile. Mama e printre ele, a mai adăugat, făcând un gest înspre mamele mele, care i-au zâmbit şi i-au întors politeţea, deşi cred că simţeau altceva.

În timp ce Elifaz vorbea, faţa tatălui meu era de nepătruns, ca o mască. În sufletul lui însă probabil plângea şi blestema. Pentru că îşi vedea planurile năruite. El se gândise să ne împărţim, aşa încât Esau să nu ne omoare pe toţi într-un singur atac. Duse erau aceste planuri şi degeaba fuseseră toate nopţile în care socotise cu fraţii mei ce animale aveau să-i fie oferite lui Esau ca să-i înmoaie inima şi ce animale aveau să fie ascunse de lăcomia fratelui. Mamele mele nici nu începuseră să împartă odoarele şi să pregătească darurile pe care tata voia să i le pună sub ochi lui Esau ca să-i potolească mânia.

Acum, iată, era prins în capcană şi se afurisea că-şi pierduse atâta timp cu gândul la demoni şi îngeri care-l abătuseră de la treburile lui. Corturile noastre erau expuse şi nici nu aveam pe unde să fugim pentru că fluviul ne bloca drumul înapoi.

Dar Iacob nu lăsa să se vadă nimic din toate aceste gânduri faţă de nepotul său. L-a cinstit cu aceeaşi politeţe şi i-a mulţumit pentru veşti. L-a condus în propriul lui cort, l-a chemat să se aşeze şi să se odihnească şi a cerut mâncare şi băutură. Lea s-a dus să pună masa. Rahela i-a adus bere de ovăz, dar femeile nu se grăbeau, aşa încât Iacob să aibă timp să se gândească.

În timp ce Elifaz se odihnea, Iacob a căutat-o pe mama şi i-a spus că toate femeile trebuie să se îmbrace în cele mai bune haine şi să pregătească darurile. L-a pus pe Ruben să-i adune pe toţi fraţii, să-şi ia cele mai frumoase

veşminte, dar să-şi ascundă sub ele pumnale, aşa încât dacă Esau îi va ataca, să n-o facă fără pierderi. Totul s-a făcut în mare grabă, iar când Elifaz s-a sculat de la masă, noi eram pregătiţi şi gata de plecare.

— Dar nu e nevoie, unchiule, a zis Elifaz. Lasă-l pe tata să vină el la tine. De ce să nu-l aştepţi aici liniştit?

Dar Iacob a zis nu.

— Trebuie să-l întâmpin pe fratele meu aşa cum se cuvine unui om de rangul lui. O să ne ridicăm cu toţii şi o să-l întâmpinăm.

I-a lăsat doar pe servitori şi pe femeile lor în urmă, iar pe noi ne-a adunat şi ne-a condus către Esau. Elifaz mergea lângă el, urmat de turma de animale care urmau să fie oferite în dar – douăsprezece capre puternice şi optsprezece oi sănătoase – mânate de fraţii mei. Am văzut-o pe Lea uitându-se înapoi, frica şi tristeţea îi întunecau faţa ca norii cerul însorit, dar şi-a ascuns repede gândurile, arătându-şi din nou chipul ei liniştit şi mândru dintotdeauna.

N-am mers prea mult – fustele noastre lungi nici măcar n-au apucat să se prăfuiască – şi tata s-a oprit înfigându-şi toiagul în pământ. Esau se arătase ochilor noştri la marginea unei vâlcele. Iacob s-a dus singur să-l întâmpine şi la fel a făcut şi Esau, iar alaiul fiilor îi urma pe fiecare îndeaproape. Priveam înfricoşată din vârful dealului cum cei doi bărbaţi se apropiau unul de altul. Într-o clipă, tata s-a aruncat la picioarele fratelui său. Am crezut un moment că a căzut străpuns de o săgeată nevăzută sau de o suliţă aruncată de undeva. Dar apoi s-a ridicat în genunchi, a făcut o plecăciune adâncă şi apoi şi-a dus fruntea la pământ iar şi iar, de şapte ori. Aşa îşi saluta de obicei un sclav stăpânul. Mama şi-a întors privirea, ruşinată.

Unchiul meu părea şi el stânjenit de gestul fratelui

său, pentru că s-a aplecat, l-a ridicat pe Iacob luându-l de braţ şi a dat din cap într-o parte şi-n alta. Erau prea departe ca să le auzim vorbele, dar i-am văzut pe cei doi bărbaţi vorbindu-şi, mai întâi acolo, ghemuiţi la pământ, apoi în picioare.

Apoi s-a întâmplat ceva de necrezut. Esau s-a aruncat cu braţele în jurul tatălui meu. Fraţii mei şi-au dus imediat mâinile la pumnalele ascunse pe sub haine. Dar Esau nu voia să-l rănească, ci să-l sărute. L-a strâns pe tata la piept într-o îmbrăţişare lungă şi când, în cele din urmă, s-au desprins unul de altul, Esau i-a dat un ghiont lui Iacob şi a fost un gest ca de băieţi care se joacă. Apoi şi-a trecut mâna prin părul tatălui meu şi în acel moment amândoi au izbucnit într-un râs din toată inima, care dovedea fără putinţă de tăgadă că împărţiseră acelaşi pântec de mamă, deşi unul dintre ei era negricios, iar celălalt bălan, deşi unul era subţire şi celălalt îndesat.

Tata i-a mai zis ceva fratelui său şi Esau l-a strâns din nou în braţe, dar, de data asta, când s-au desprins nu mai râdeau. Ruben ne-a povestit apoi că aveau obrajii plini de lacrimi şi că se ţineau de umeri atunci când s-au întors să-şi continue drumul înapoi.

Eram uimită. Esau cel roşu, Esau cel însetat de răzbunare, plângând în braţele tatălui meu? Cum putea fi el monstrul care îmi bântuise visele şi care răpise cântecul de pe buzele fraţilor mei?

Mamele mele se priveau neîncrezătoare între ele, doar Inna râdea de una singură.

— Tatăl vostru era aşa de prostuţ, zicea ea câteva săptămâni mai târziu, în Succoth, când ne aminteam întâmplarea din acea zi. Să se teamă de aşa un bărbat copilăros? Să ne dea coşmaruri din cauza unui mieluşel ca el?

Tata l-a condus pe Esau la locul unde ne aşezaserăm

şi i-a oferit darurile. Unchiul meu le-a refuzat de trei ori aşa cum cerea obiceiul şi apoi conform aceluiaşi obicei le-a luat şi s-au gratulat unul pe altul cu cele mai dulci cuvinte. Ceremonia darurilor a durat mult timp, iar eu voiam doar să ajung mai aproape ca să mă uit mai bine la verii mei care stăteau în spatele lui Esau, mai ales la femei, care purtau o mulţime de brăţări la glezne şi la mâini şi multe coliere la gât.

După ce a primit animalele, lina, mâncarea şi al doilea cel mai bun câine ciobănesc al lui Iacob, Esau s-a întors spre fratele său şi l-a întrebat, cu o voce care suna exact ca a tatălui meu:

— Cine sunt aceşti bărbaţi falnici?

Şi Iacob şi-a prezentat fiii, care au făcut o plecăciune adâncă în faţa unchiului lor, aşa cum fuseseră învăţaţi.

— Acesta e Ruben, întâiul meu născut, fiul Leei, care stă şi ea aici. Mama şi-a plecat şi ea capul foarte jos, cred că mai puţin din respect, cât mai mult ca să nu-l lase pe Esau să-i vadă ochii de culori diferite, înainte de a-i cunoaşte toţi fiii.

— Şi aici sunt ceilalţi fii ai Leei: Simon şi Levi. Şi acesta e Iuda, a zis tata, bătându-l pe umăr pe cel de-al patrulea fiu al său.

— După cum vezi, chipul tău n-a fost niciodată departe de mine.

Iuda şi Esau au zâmbit unul către altul cu acelaşi zâmbet.

— Zabulon e de asemenea fiul Leei şi iată-i şi pe gemenii ei Naftali şi Issachar.

Esau s-a înclinat în faţa mamei şi a zis:

— Lea este mama unui miriad de fii.

Şi Lea a roşit de mândrie.

Apoi, tata l-a prezentat pe Iosif.

— Acesta e cel mai mic şi e singurul fiu al Rahelei

mele, a zis el, arătându-şi astfel dragostea pentru mătuşa mea.

Esau a dat din cap cu bunăvoinţă înspre copilul preferat şi s-a uitat lung la Rahela a cărei frumuseţe era la fel de strălucitoare ca întotdeauna. S-a uitat şi ea la el, încă tulburată de tot ce se petrecuse în acea zi.

Apoi Iacob l-a numit pe Dan:

— Acesta este fiul Bilhei, roaba Rahelei. Şi aceştia sunt Gad şi Aşez, născuţi pentru mine de roaba Leei, Zilpa.

Era pentru prima dată când auzeam aceste distincţii între fraţii mei şi între mătuşile mele, făcute aşa, în public. I-am văzut pe fiii nevestelor mai mici, cele numite „roabe” şi am văzut cum şi-au plecat capul când s-au auzit numiţi astfel.

Dar Esau ştia cum e să nu fii primul, aşa că s-a apropiat de ei cu aceeaşi atenţie ca şi de ceilalţi şi le-a strâns mâinile. Fiii Zilpei şi ai Bilhei s-au făcut parcă mai înalţi, iar eu am fost dintr-odată mândră că am un asemenea unchi.

Acum a fost rândul tatălui meu să-l întrebe pe Esau despre fiii lui, iar acesta i-a numit pe fiecare plin de mândrie:

— L-ai cunoscut deja pe Elifaz, primul meu născut de la Ada, care stă aici, a zis el, arătând înspre o femeie mică, grăsuţă, cu un văl pe cap făcut din discuri mici de bronz.

— Iar acesta este Revel, a continuat el, înconjurând cu braţul un omuleţ negricios, slăbănog, cu barba deja crescută. El e fiul lui Basemath, arătând înspre o femeie dulce, care avea un bebeluş la piept.

— Fiii mei mai mici sunt Jeush, Jalam şi Korah. Stau aici cu Basemath, dar sunt fiii Oholibamei, soţia mea cea mai tânără. A murit astă primăvară, la naştere.

S-a dat mult din cap cu ocazia acestor prezentări, dar am avut timp să ne vedem mai bine de-abia când am

pornit-o cu toţii înapoi spre locul nostru de tabără. Fraţii mei mai mari se uitau atent la verii lor cam de aceeaşi vârstă, dar nu-şi vorbeau. Femeile s-au tras unele lângă altele şi au început procesul îndelungat de cunoaştere reciprocă. Le-am găsit şi pe fiicele lui Esau printre ele, mai ales pe cele două mai mici ale Adei. Într-adevăr, Ada născuse multe fete, dintre care unele erau deja mari şi chiar mame la rândul lor, dar Libbe şi Amat erau încă în jurul ei. Nu erau cu mult mai mari decât mine, dar nu mă băgau în seamă pentru că eu purtam încă haine de copil, pe când ele erau deja femei.

Basemath era un fel de mamă adoptivă pentru toţi copiii Oholibamei şi mai ales pentru bebeluşul-fetiţă Îţi, care o costase viaţa pe mama ei. Basemath pierduse atâţia copii ai ei, fete şi băieţi, că nici nu le mai ştia numărul. îl avea doar pe fiul ei, Revel, şi pe Tabea, o fată, care era exact la fel de înaltă ca mine. Tabea şi cu mine am început să mergem umăr la umăr, dar fără să vorbim, pentru că nu îndrăzneam să tulburăm liniştea care pogorâse peste întreaga procesiune.

Era deja după-amiază târziu când am ajuns la corturi. Un mesager fusese trimis ca să-i vestească pe servitori să pregătească masa, aşa că am fost întâmpinaţi de mirosul de pâine proaspătă şi de carne friptă. Dar mai erau o mulţime de lucruri de făcut ca să avem parte cu adevărat de festinul pe care îl cerea o ocazie aşa de specială ca împăcarea dintre fiii lui Isaac.

Femeile s-au pus pe muncă, iar Tabea şi cu mine am fost trimise să culegem ceapă sălbatică de pe malul râului. Am dat din cap ca nişte fiice ascultătoare, dar cum ne-am văzut scăpate de cei mari, am izbucnit în râs. Ni se îndeplinise o dorinţă. Eram singure.

Ne-am îndreptat amândouă cu multă hotărâre înspre câmpul cu ceapă pe care îl culesesem tot în prima zi când

ajunsesem la râul Jabbok şi am găsit atât de multe noi roade încât am umplut repede coşul pe care îl ducea Tabea. Dar am hotărât între noi că mamele noastre n-aveau de ce să ştie că făcusem treaba atât de repede, aşa că ne-am bucurat un pic de libertatea rămasă, ne-am băgat cu picioarele în apă şi am început să schimbăm între noi miile de poveşti care compun memoria fiecărei copilării.

Când i-am spus că-mi plac brăţările de bronz pe care le avea la mâini, a început să-mi spună povestea mamei ei. Cum Esau fusese lovit de frumuseţea ei când o văzuse într-o piaţă lângă Membre, acolo unde locuia bunica noastră, Rebeca. Ca preţ pentru mireasă, în afară de numărul cerut de oi şi capre, tatăl său adăugase nu mai puţin de patruzeci de brăţări de bronz, „aşa încât mâinile şi gleznele să-i anunţe frumuseţea”, spusese el. Esau o iubea pe Basemath, dar ea suferea din cauza primei lui soţii, Ada, care era foarte geloasă. Nici măcar copiii pe care Basemath îi pierduse în repetate rânduri nu-i înmuiaseră inima. Când am întrebat-o cum îşi celebrau luna nouă împreună cu atâta tensiune în casă, Tabea mi-a spus că femeile din familia ei nu marcau în niciun fel împreună moartea şi renaşterea lunii.

— Asta e încă un lucru pe care bunica îl urăşte la nevestele lui Esau, a mai spus Tabea.

— O cunoşti pe bunica noastră, am întrebat eu. Ai văzut-o pe Rebeca?

— Da, a zis verişoara mea. Am văzut-o de două ori, la strânsul recoltei. Mi-a zâmbit, deşi nu vorbeşte nici cu mama, nici cu Ada şi nici pe Oholibama n-o băga în seamă când trăia. Bunica spune lucruri foarte urâte despre mama şi asta e ceva rău. Verişoara mea şi-a încruntat sprâncenele şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Dar îmi place foarte mult cortul ei. E aşa de frumos acolo înăuntru şi ea însăşi, deşi e cea mai bătrână femeie pe care am văzut-o

vreodată, e foarte frumoasă.

Tabea a chicotit şi a adăugat:

— Bunica zice că semăn cu ea, deşi e clar că semăn cu mama în toate cele.

Tabea chiar arăta ca o copie a lui Basemath, cu nasul fin şi cu părul lucios, întunecat, cu gleznele şi încheieturile mâinilor subţiri. Dar când am cunoscut-o mai târziu pe Rebeca, mi-am amintit vorbele verişoarei mele şi am înţeles ce vrusese să spună bunica. Se referise la ochii ei, care erau exact că ai Rebecăi, negri, cu o privire ascuţită şi directă ca o săgeată, în timp ce ai lui Basemath erau căprui şi totdeauna plecaţi.

I-am povestit Tabeei despre cortul roşu şi despre cum mamele mele celebrau luna nouă cu prăjituri, cântece şi poveşti, lăsând la o parte orice gâlceavă în zilele în care luna nu se arăta. Iar eu, pentru că eram singura fiică, am avut voie să le însoţesc în cortul roşu toată copilăria, deşi era împotriva obiceiului ca o fetiţă înţărcată care nu era încă femeie să intre acolo. Când am ajuns la asta, ne-am uitat amândouă în jos la piepturile noastre şi ne-am strâns tunicile ca să ne comparăm transformările corpului. Deşi niciuna dintre noi n-ar fi fost gata pentru alăptat, se părea că eu aveam să fiu prima care va deveni femeie. Tabea a suspinat, iar eu am ridicat din umeri şi apoi am râs până ni s-au umplut ochii de lacrimi, iar asta ne-a făcut să râdem şi mai tare până când pur şi simplu ne-am tăvălit pe jos.

Când ne-am tras sufletul, am ajuns şi la fraţii noştri. Tabea zicea că pe Elifaz nu-l ştia prea bine, dar că Revel era drăguţ. Dintre băieţii mai mici, nu-l suporta pe Jeush, care o trăgea de păr de fiecare dată şi o lovea în fluierul piciorului când era trimis să muncească cu ea în grădină. Eu i-am povestit cum Simon şi Levi ne făcuseră pe mine şi pe Iosif să ne abandonăm jocurile şi cum pe mine mă tratau ca pe o servitoare a cărei grijă trebuia să fie doar

aceea de a le umple lor cupele. I-am povestit chiar şi cum scuipam în cupele lor când se ivea ocazia. I-am povestit despre bunătatea lui Ruben, despre frumuseţea lui Iuda şi despre cum eu şi Iosif am supt de la aceeaşi mamă.

Am fost şocată să aud că Tabea nu-şi dorea copii.

— Le-am văzut pe mamele mele legănând prea mulţi bebeluşi care dup-aia au murit. Şi am auzit că Oholibama a urlat trei zile înainte de a-şi da viaţa pentru Îţi. Eu n-am de gând să sufăr în halul ăsta.

Tabea zicea apoi că nu are de gând să se mărite şi că mai degrabă ar vrea să slujească la Membre şi să-şi schimbe numele în Debora. Sau, dacă nu, avea să cânte la altarul unui templu, ca acelea pe care le văzuse la Salem.

— Am să devin una dintre femeile sacre care ţes pentru zei şi poartă mereu haine foarte curate. Şi am să dorm singură, dacă nu-mi aleg un consort la Sărbătoarea Secerişului.

Nu-i înţelegeam dorinţele. Pur şi simplu nu ştiam ce spune, pentru că eu nu mai văzusem nici temple, nici femei care slujeau acolo. Eu i-am spus Tabeei că în ceea ce mă priveşte, tot ce speram era să am zece fii puternici aşa cum avusese şi mama, dar mai voiam şi cel puţin cinci fete. Era pentru prima dată când spuneam acele lucruri cu glas tare şi poate era şi prima dată când mă gândeam la ele. Dar o spuneam din adâncul inimii.

— Nu ţi-e frică de naştere? m-a întrebat verişoara mea. Nici de durere? Şi dacă moare copilul?

Am scuturat din cap.

— Moaşelor nu le e frică de viaţă, am zis eu şi mi-am dat seama că deja mă vedeam ca ucenica Rahelei şi nepoata Innei.

Tabea şi cu mine ne-am holbat la undele apei şi vorbele noastre s-au dus odată cu refluxul. Ne-am gândit la diferenţele dintre noi şi ne-am întrebat dacă dorinţele

noastre aveau să se împlinească şi dacă vom mai şti ceva una de alta după ce taţii noştri se vor duce fiecare în drumul său. Gândurile mi se duceau înainte şi înapoi, ca suveica unui imens război de ţesut, aşa încât atunci când am auzit glasul mamei strigându-mă, era ceva supărare în acel glas. Ne lungiserăm prea mult. Ne-am întors repede, ţinându-ne de mână, înapoi la focurile unde se gătea.

Apoi am încercat să stăm cât mai mult împreună. Le vedeam pe mamele noastre cum se urmăresc cu o curiozitate abia mascată. îşi studiau hainele şi reţetele de mâncare, îşi puneau întrebări şi repetau politicos denumirile aşa încât să fie ţinute minte, vă rog, încă o dată, ca să pronunţ cum trebuie. Am văzut cum mama şi-a ridicat sprâncenele când le-a văzut pe femeile din Canaan cum foloseau sarea şi am văzut-o pe Ada contrariată când Bilha a mai adăugat un pumn de ceapă proaspătă la friptura de capră care era deja făcută. Dar părerile erau bine ascunse de zâmbete subţiri şi de graba de a prepara festinul.

În timp ce femeile pregăteau masa, Esau şi Iacob au dispărut în cortul tatălui meu. Fiii lui Esau au ridicat corturile familiei, apoi s-au adunat şi ei la intrarea în cortul lui Iacob, laolaltă cu fiii acestuia. Ruben şi Elifaz au schimbat politeţuri între ei despre turmele taţilor lor, comparând subtil numărul şi starea de sănătate ale celor două turme, măsurându-şi reciproc priceperea într-ale păşunatului şi talentul la câini. Elifaz şi-a arătat mirarea că nici Ruben, nici vreunul dintre fraţii lui nu se însurase încă şi nu făcuse copii, dar ăsta nu era un subiect pe care Ruben să-l discute cu fiul lui Esau. Au fost pauze lungi în conversaţia celor doi veri şi amândoi au dat cu piciorul în ţărână şi şi-au strâns şi desfăcut palmele de plictiseală.

La un moment dat, draperia cortului s-a dat la o parte şi tata împreună cu Esau au ieşit afară, frecându-se

la ochi din cauza luminii puternice a zilei, au cerut vin şi au hotărât să se treacă la masă. Cei doi fraţi s-au aşezat pe o pătură pe care a aşternut-o însuşi Iacob. Fiii lor s-au aşezat după rang, Elifaz şi Ruben imediat în spatele taţilor, Iosif şi Korah de-o parte şi de alta. Eu alergam încoace şi încolo, umpleam cupele şi vedeam bine cum fraţii mei sunt mai mulţi decât fraţii Tabeei şi că erau şi mai arătoşi decât ei. Tabea aducea pâinea, iar mamele noastre umpleau farfuriile bărbaţilor până când nu mai puteau să mănânce.

Fiecare femeie în parte a remarcat care a luat mai mult din friptura ei, din pâinea sau din berea puse de ea şi fiecare bărbat s-a străduit să laude mâncarea servită de nevestele celuilalt. Esau a băut multă bere făcută de mama mea şi a lăudat friptura de capră cu ceapă făcută de Bilha. Iacob a mâncat puţin, dar a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să laude mâncarea adusă de Ada şi Basemath.

Când bărbaţii au terminat, s-au aşezat femeile şi fetele, dar aşa cum se întâmplă când se pregătesc mese mari, nu prea ne mai rămăsese poftă de mâncare după atâta gătit şi gustat. Mamele au fost servite de sclavele lui Esau – două fete zdravene care purtau creole mici de argint în partea de sus a urechilor. Una dintre ele era însărcinată; Tabea mi-a şoptit că era sămânţa lui Esau şi că dacă avea să nască un fiu, fata putea să-şi scoată cercelul şi să treacă la statutul de concubină. M-am uitat lung la fata bine făcută, cu gleznele la fel de subţiri ca ale lui Iuda şi apoi la Basemath cea subţire şi i-am spus Tabeei că pofta lui Esau de femei era la fel de nepotolită ca şi celelalte pofte ale lui. Ea a început să chicotească, dar o privire ascuţită a Adei ne-a liniştit pe amândouă.

Lumina începuse să pălească când Iacob şi Esau s-au apucat să spună poveşti. Servitorii noştri au adus lămpi cu ulei şi sclavii lui Esau aveau mereu grijă să le umple. Lumina lor pâlpâia pe feţele familiei mele, care dintr-odată

se făcuse foarte numeroasă. Eu şi Tabea stăteam cu genunchii lipiţi una de alta şi ascultam povestea străstrăbunicului nostru. Avraam părăsise oraşul vechi Ur unde se venera luna în numele Nannei şi al lui Ningal şi venise în Haran unde auzise vocea lui El care-l călăuzise înspre Canaan. În sud, Avraam făcuse fapte uimitoare – ucisese o mie de oameni dintr-o singură lovitură pentru că El-Avraam pusese în el puterea a zece mii.

Iacob vorbea despre frumuseţea Sarei, nevasta lui Avraam, care o venera pe Innana, fiica Nannei şi a lui Ningal. Innana o iubea pe Sara atât de mult că i s-a arătat în pădurea de terebinţi de la Membre şi i-a dăruit un fiu sănătos când ea trecuse de mult de vârsta copiilor. Acel fiu era bunicul nostru Isaac, soţul Rebecăi, care era nepoata Sarei preoteasa. Bunica mea Rebeca era cea care profeţea acum în dumbrava sacră de la Membre.

După ce au evocat cum trebuia istoria familiei, tata şi unchiul au trecut la poveşti despre propria copilărie, dându-şi ghionturi în timp ce-şi aminteau cum fugeau din grădina mamei lor ca să se joace cu mieluşeii. Se ajutau unul pe altul în a-şi aminti numele câinilor – Negruţul, Pătatul şi mai ales Minunea cu Trei Picioare, o căţea fermecată care supravieţuise atacului unui şacal şi a continuat să păzească turma la fel de bine ca înainte.

Era plăcut să vezi chipul tatălui meu în timp ce aceste poveşti ieşeau la iveală. Părea din nou un băieţel – fără griji, puternic, încăpăţânat. Suspiciunea lui s-a topit cu totul când Esau i-a amintit de ziua în care căzuseră amândoi în albia secată a unui râu şi apoi intraseră plini de noroi din cap până în picioare în cortul mamei lor. A râs din toată inima când şi-a amintit cum furaseră toată pâinea care se făcuse o zi întreagă, o mâncaseră, li se făcuse rău, apoi luaseră şi bătaie pentru asta.

După alte câteva poveşti, ne-a cuprins pe toţi o

toropeală plăcută. Ascultam murmurul turmelor şi şoaptele fluviului Jabbok. Şi atunci Esau a început să cânte. Tata a zâmbit larg şi i s-a alăturat şi au cântat tare şi într-un fel foarte bărbătesc, un cântec păstoresc necunoscut, care spunea o poveste cu un berbec. Femeile îşi strângeau buzele în timp ce versurile înaintau, unul mai lubric şi mai îndrăzneţ decât celălalt. Spre mirarea mea, fraţii şi verii mei ştiau fiecare cuvânt şi s-au alăturat şi ei, iar zgomotul a devenit asurzitor până la sfârşit, când au strigat într-un glas şi au izbucnit în râs.

Când bărbaţii au terminat, Esau a dat din cap înspre prima lui soţie care a făcut şi ea un semn şi s-au deschis gurile nevestelor, fiicelor, servitoarelor şi ale sclavelor. Ele au cântat un imn către Anath, numele pe care i-l dădeau femeile din Canaan zeiţei Innana. Cântecul vorbea despre vitejia zeiţei în luptă şi despre puterea ei în dragoste.

Cântecul lor nu semăna cu nimic din ce mai auzisem eu, mi s-a zbârlit părul de pe ceafă şi am crezut că Iosif mă gâdila cu un fir de iarbă. Dar când m-am întors să-l cert, mi-am dat seama că Iosif stătea lângă tata, cu ochii strălucitori fixaţi asupra cântăreţelor. Cântau la unison şi totuşi cumva se crease o reţea din vocile lor. Era ca o bucată de pânză ţesută cu toate culorile curcubeului. Nu ştiusem până atunci că din gura omului poate ieşi o asemenea frumuseţe. Nu mai auzisem armonii înainte.

Când au terminat, aveam ochii plini de lacrimi şi am văzut că şi obrajii Zilpei erau umezi. Bilha rămăsese cu gura căscată de admiraţie, iar Rahela închisese ochii ca să asculte cu toată atenţia.

Bărbaţii au aplaudat şi au mai cerut, aşa că Basemath a început din nou, de data asta un cântec despre recoltă şi bogăţia pământului. Tabea s-a alăturat şi ea, iar mie nu-mi venea să cred că prietena mea putea să creeze o asemenea minune împreună cu mamele ei. Am închis ochii.

Femeile cântau ca păsările cerului, doar că mai dulce decât ele. Suna ca freamătul vântului prin copaci, doar că mai tare. Vocile lor erau ca murmurul râului, doar că avea un sens. Apoi cuvintele s-au terminat şi ele au continuat să cânte scoţând un sunet care nu însemna nimic şi totuşi dădea glas bucuriei, plăcerii, dorului, liniştii. „Lu, lu', lu'", cântau ele.

Când au terminat, Ruben le-a aplaudat şi a făcut o plecăciune adâncă înspre rudele noastre. Iosif, Iuda şi Dan de asemenea s-au ridicat şi s-au înclinat în faţa lor. Eu m-am gândit în sinea mea: „Aceştia patru sunt favoriţii mei şi ei sunt cei mai buni dintre fraţi".

Au mai fost cântece şi poveşti, iar noi am stat la lumina lămpilor. De-abia când luna a început să apună, terminaseră şi femeile de spălat ultima cupă. Cu bebeluşii adormiţi în braţe, tinerele mame s-au dus la culcare, iar bărbaţii s-au ridicat şi ei. Până la urmă, au rămas doar Iacob şi Esau, tăcuţi, cu ochii la fitilul pâlpâitor al ultimei lămpi.

Eu şi Tabea ne-am furişat înspre fluviu, ţinându-ne de mijloc. Eram pur şi simplu fericită. Aş fi putut să stau acolo până dimineaţa, dar mama a venit să mă caute şi, chiar dacă i-a zâmbit frumos Tabeei, m-a luat de mână şi m-a tras de lângă prietena mea.

* * *

A doua zi dimineaţă, m-am trezit în zgomotul tribului lui Esau care se pregătea să plece. Când rămăseseră singuri în acea noapte, tata îi spusese lui Esau că n-avea să-l însoţească înapoi spre Seir. Deşi se regăsiseră cu atâta căldură, destinele lor nu trebuia să se împletească. Pământurile unchiului meu erau multe şi avea o poziţie asigurată. Dacă am fi mers cu ei, averea tatălui meu ar fi părut mică în comparaţie cu a lui. Şi fraţii mei ar fi fost dezavantajaţi, pentru că băieţii lui Esau deja aveau turme

şi pământuri ale lor. Şi cu toată voia bună din seara de dinainte, fiii lui Isaac nu erau cu totul împăcaţi şi n-aveau cum să fie vreodată. Rănile pe care le purtau de douăzeci de ani nu aveau cum să se vindece dintr-o singură întâlnire, iar obiceiurile căpătate în acei ani, pe meleaguri diferite, ar fi stat mereu între ei.

Cu toate astea, cei doi fraţi s-au despărţit cu declaraţii de dragoste reciprocă şi cu promisiunea de a se vizita. Ruben şi Elifaz s-au bătut pe umeri, femeile şi-au urat la revedere. Tabea a fost atât de curajoasă, încât a fugit de lângă mama ei ca să mă îmbrăţişeze şi am simţit fiecare gustul lacrimilor celeilalte. Când ne ţineam încă în braţe, mi-a şoptit la ureche:

— Ai răbdare. O să fim din nou împreună. O să ne întâlnim în cortul bunicii. Am auzit-o pe mama spunând că o să mergem cu toţii acolo la Sărbătoarea Secerişului. Să ţii minte tot ce se întâmplă până atunci ca să poţi să-mi povesteşti.

Cu aceste vorbe ne-am sărutat şi ea s-a întors la mama ei. Mi-a făcut cu mâna până când n-am mai văzut-o. Imediat după ce au plecat, tata a dat şi el ordine de plecare, spunându-i lui Ruben şi mamei ce au de făcut.

Eu mi-am făcut treaba cu inima uşoară, bucuroasă că plecam iar la drum şi de data asta fără frica de Esau. Eram nerăbdătoare s-o văd din nou pe prietena mea şi s-o cunosc pe bunica, care începuse deja să trăiască în imaginaţia mea. Eram sigură că Rebeca le va adora pe mamele mele; până la urmă, erau nepoatele ei şi nurori totodată. Pe mine mă şi vedeam favorita ei, animăluţul ei preferat. De ce n-aş fi fost, în fond nu eram eu singura moştenitoare de parte femeiască a fiului ei preferat?

A doua zi dimineaţă am plecat, dar n-am mers mult. Tata şi-a înfipt toiagul în pământ lângă un fir de apă sub un stejar tânăr şi ne-a anunţat că acolo are de gând să

rămânem. Ne aflam lângă un sat numit Succoth, zicea el, un loc care fusese bun cu el atunci când făcuse drumul invers, spre nord. Fraţii mei au cercetat pământul şi au aranjat un loc sigur pentru noi. În câteva zile, deja se puteau vedea ţarcuri şi grajduri pentru animale şi un cuptor de pământ de toată frumuseţea, suficient de mare să poţi face în el şi pâine, şi turte. Am rămas acolo doi ani.

Drumul de la casa lui Laban îmi dăduse gustul schimbărilor, iar rutina zilnică şi viaţa aşezată de la Succoth m-au plictisit la început. Dar zilele mele erau pline de dimineaţa până seara şi curând am început să învăţ să gust minunea prin care făina se transforma în pâine, carnea în friptură, apa în bere. Am trecut de asemenea de la tors la ţesut, ceea ce era mult mai greu decât crezusem şi niciodată n-am fost la fel de bună ca Zilpa sau Bilha, a căror pânză nu se rupea niciodată.

Ca fata cea mai mare, deseori mi se dădeau în grijă copiii servitoarelor, aşa că am învăţat deopotrivă să iubesc, dar şi să urăsc monstruleţii cu nasurile curgătoare. Eram atât de prinsă în lumea femeilor, încât nici nu-mi dădeam seama ce puţine ştiam despre fraţii mei şi despre viaţa lor. Iar acelea au fost zilele în care Levi şi Simon i-au luat locul lui Ruben de-a dreapta tatălui meu şi au devenit sfătuitorii lui cei mai apropiaţi.

Succoth a fost un loc roditor pentru familia mea. Zibatu a mai făcut un copil, la fel şi Uzna. Tata i-a dus pe amândoi la altarul ridicat sub stejar şi i-a tăiat împrejur. I-a declarat liberi de contractele taţilor lor şi membri deplini ai tribului El-Avraam. Şi astfel, tribul lui Iacob s-a mărit.

Bilha a rămas însărcinată la Succoth, dar a pierdut copilul înainte ca acesta să apuce să se mişte în pântecul ei. Rahela a păţit la fel şi aproape o lună după aceea nu l-a scăpat pe Iosif din ochi. Şi mama a pierdut un copil, care a ieşit în lume mult prea devreme. Femeile şi-au întors capul

de la fetiţa minusculă şi nenorocită, dar eu am văzut doar frumuseţea ei perfectă. Pleoapele ei era vrâstate cu vinişoare ca nişte aripi de fluture, degeţelele de la picioare erau ca nişte petale de floare.

Am ţinut-o în braţe pe sora mea. Nu i s-a dat nume, n-a deschis niciodată ochii. A murit în braţele mele.

Nu mi-a fost frică să ţin moarta aceea mică. Avea faţa liniştită şi mâinile perfect curate. Părea că se va trezi dintr-un moment în altul. Lacrimile din ochii mei au căzut peste obrajii ei de alabastru şi părea că îşi plânge ea singură propria moarte. Mama a venit s-o ia pe sora mea din braţele mele, dar văzându-mi durerea, m-a lăsat s-o duc eu s-o îngroape. Au înfăşurat-o într-o bucată de pânză fină şi au îngropat-o sub cel mai puternic şi mai bătrân copac care se vedea din cortul mamei. Nu s-au adus ofrande zeilor, dar în timp ce groapa era acoperită cu pământ, suspinele mamelor mele erau mai grăitoare decât orice psalm.

Când ne întorceam de la înmormântare, Zilpa a zis în şoaptă că zeii locului erau porniţi împotriva vieţii, dar, ca de obicei, mătuşa mea nu înţelegea bine semnele. Pentru că servitoarele se umpleau de copii, imediat ce încetau să alăpteze. Chiar şi oile şi caprele fătau câte doi pui şi toţi trăiau. Turmele se înmulţeau foarte repede şi tata era deja un om bogat, ceea ce însemna că fraţii mei se puteau însura.

Trei s-au însurat în Succoth, Iuda cu Şua, fiica unui negustor care a rămas însărcinată în timpul săptămânii de miere şi l-a născut pe Ei, primul dintre fiii lui şi primul nepot pentru tata. îmi plăcea de Şua, pentru că era durdulie şi binevoitoare. A adus darul canaanit al cântecului în corturile noastre şi ne-a învăţat armonia. Simon şi Levi au luat două surori – Ialutu şi Imbu, fiicele unui olar.

A căzut pe mine sarcina de a sta cu copiii şi de a avea grijă de focuri, în timp ce nevestele lui Iacob luau parte la serbările de nuntă. Eram supărată că fusesem lăsată pe dinafară, dar în săptămânile care au urmat nunţilor, le-am auzit pe mamele mele vorbind despre fiecare amănunt şi a fost ca şi când fusesem eu însămi acolo.

— Cântecele au fost minunate, trebuie să recunoaştem, zicea Zilpa, care se întorcea de fiecare dată îngânând o nouă melodie, cu palma bătându-se peste şold ca să ţină ritmul.

— Sigur, zicea şi mama, dar cumva mai puţin impresionată. Au învăţat să cânte de la mamele şi de la bunicile lor.

Rahela zâmbea răutăcios şi o înghiontea pe Lea:

— Păcat că bunicile lor nu ştiau şi să gătească, nu?

Lea zicea cu compătimire:

— Când o să fie rândul Dinei să intre în cortul de mireasă, o să le arăt eu cum se pregăteşte o masă de nuntă, şi mă mângâia pe cap.

Doar Bilhei părea că-i plăcuse la nunţile nepoţilor ei:

— O, surioară, zicea ea, n-ai văzut ce frumos era vălul, ţesut cu fire de aur şi prins cu bănuţii primiţi de zestre. Arăta ca o zeiţă.

Dar Lea nu se lăsa înduplecată:

— Vrei să spui că te-ai ridicat cu burta plină de la masă?

Dar Lea nu era nemulţumită de miresele pe care i le aduseseră fiii ei. Erau toate sănătoase şi de bună condiţie, iar Şua a devenit repede favorita. Cele două surori n-au intrat niciodată cu adevărat în cercul mamelor mele şi au locuit cu soţii lor la o anumită distanţă de corturile noastre, mai aproape de turme, cum ziceau fraţii mei. Eu cred că Simon şi Levi s-au mutat acolo pentru că Ialutu şi Imbu au vrut să se ţină departe. Oricum nu-mi lipseau. Mă

tratau cu acelaşi dispreţ ca şi soţii lor şi, pe deasupra, mama avea dreptate: niciuna nu ştia să gătească.

Dintre fiii cei mari ai lui Iacob, doar Ruben a rămas neînsurat. Fratele meu cel mare părea mulţumit s-o slujească pe mama şi să fie drăguţ cu Bilha, al cărei unic fiu era încă prea mic să meargă la vânătoare.

Într-o dimineaţă devreme, pe când toată lumea încă dormea, s-a auzit o voce de femeie:

— Unde sunt fiicele Sarei? Unde sunt nevestele lui Iacob?

Era o voce plăpândă şi totuşi mă trezise dintr-un somn adânc, la picioarele mamei mele. Ca şi mine, Lea s-a trezit şi s-a repezit afară şi a ajuns exact în acelaşi timp cu

Rahela. Într-o clipă, Bilha şi Zilpa au apărut şi ele şi toate cinci ne holbam la mesagera din Membre, a cărei rochie lucea argintie în lumina albăstrie a zorilor.

Vorbea preţios, aşa cum fac toţi mesagerii:

— Rebeca, preoteasa din Membre, mama lui Iacob şi a lui Esau, bunica a sute de miriazi, vă cheamă sub umbra terebinţilor la Sărbătoarea Secerişului. Să fie anunţat Iacob.

Declaraţia vizitatoarei a fost primită în tăcere. Vorbea cu un accent ciudat, care cădea pe fiecare cuvânt în trei locuri. Parcă am fi visat toate cinci acelaşi vis, pentru că niciuna nu mai văzusem păr roşu până atunci şi nicio femeie care să poarte traista vărgată a mesagerilor. Şi totuşi nu era vis pentru că, iată, răcoarea dimineţii ne dădea fiori.

În cele din urmă, Lea s-a adunat, i-a urat bun-venit şi i-a oferit un loc. Apoi i-a dat pâine să mănânce. Dar nici nu ne adunaserăm bine în jurul vizitatoarei, că am rămas iar mute de uimire. Vizitatoarea s-a uitat în jur, a zâmbit larg şi i s-au văzut dinţii mici şi galbeni între buzele vopsite ciudat. Acum vorbind cu voce obişnuită şi cu o lumină în

ochii care ne-a făcut dintr-odată să ne simţim mai bine, a zis:

— Văd că nu aveţi prea mulţi oameni cu părul roşu pe aici. Acolo de unde vin eu se zice că femeile cu părul roşu sunt concepute în timp ce mamele lor sunt la menstruaţie. Aşa de înapoiaţi sunt oamenii în nord.

Bilha a izbucnit într-un râs zgomotos la auzul unei aşa mojicii din partea unei străine. Asta a părut să-i facă plăcere musafirei noastre, pentru că s-a întors spre Bilha şi s-a prezentat:

— Mă cheamă Werenro şi o slujesc pe Rebeca, a zis ea, dându-şi părul pe spate ca să vedem cercelul prins sus pe ureche cu un buton de bronz. Sunt cea mai fericită sclavă din lume. Bilha a râs din nou la auzul acestor vorbe directe. Am chicotit şi eu.

După ce bărbaţii au fost hrăniţi, Lea a trimis după Iacob şi i-a prezentat mesagera, care în acel moment îşi acoperise văpaia de păr şi-şi lăsase ochii în jos.

— Vine din partea mamei tale, a zis Lea. Rebeca ne cheamă la Sărbătoarea Secerişului. Mesagera aşteaptă răspunsul tău.

Iacob părea şocat de prezenţa străinei, dar s-a recules repede şi i-a spus Leei că ne vom supune Rebecăi în toate şi că se va duce la ea la vremea recoltei, el, soţiile lui, toţi fiii şi fiicele.

Werenro s-a retras după asta în cortul mamei mele şi s-a culcat. Eu am trebăluit prin preajmă toată ziua, sperând s-o mai văd. Am încercat să găsesc motive să intru în cort. Aş fi vrut să văd din nou acel păr şi degetele mele ardeau să mai atingă acele haine care se unduiau ca petalele în apa curgătoare. Inna mi-a spus că hainele lui Werenro erau făcute din mătase, un fel de material făcut de nişte viermi în războaiele lor minuscule de ţesut. Mi-am ridicat sprâncenele – într-o încercare de a copia expresia

cea mai dispreţuitoare a mamei mele – ca să se vadă că eram prea mare pentru asemenea poveşti de adormit copiii. Inna a râs şi nu s-a mai obosit să mă convingă.

Werenro s-a odihnit în linişte până seara târziu, până când bărbaţilor li s-a dat din nou de mâncare şi vasele în care au mâncat femeile au fost spălate. Mamele mele s-au adunat în jurul focului, sperând că străina va veni şi ea şi ne va spune o poveste.

Mesagera a ieşit din cort şi văzându-ne adunate în jurul ei, s-a înclinat adânc, cu degetele desfăcute larg, într-un fel de plecăciune ciudată. Apoi s-a îndreptat, s-a uitat la fiecare dintre noi în parte şi a zâmbit ca un copil prins cu o smochină furată. Nu mai văzusem pe nimeni ca ea, niciodată. Eram fermecată.

Le-a mulţumit mamelor mele pentru vasul cu măsline, brânză şi pâine proaspătă care-i fusese lăsat. Înainte de a mânca, a spus o rugăciune într-o limbă care suna ca ţipătul de uliu. Am râs la auzul ei, crezând că glumeşte din nou, dar femeia cu părul roşu mi-a aruncat o privire plină de mânie. M-am simţit de parcă aş fi luat o palmă şi obrajii mi s-au făcut purpurii ca părul ei, care i se vedea acum din nou, de un roşu ireal pe care mi-l amintesc fără greş. Dar în clipa următoare mi-a zâmbit îmbunată şi m-a chemat lângă ea, bătând uşor cu palma în pământ ca să-mi arate locul de onoare.

După ce a luat şi ultima înghiţitură, cu laude la adresa pâinii şi osanale exagerate la adresa berii, Werenro a început să cânte. Erau multe nume ciudate în cântecul ei, iar melodia era cea mai tristă pe care o auzisem vreodată. Ne-a ţinut pe toate fără să clipim, ca sub o vrajă.

Era o poveste despre naşterea lumii, despre Copac şi despre Şoim, care dăduseră naştere Lupului Roşu, care umpluse lumea cu ajutorul unui pântec uriaş din care ieşiseră numai oameni cu părul roşu, femei şi bărbaţi. Era

o poveste lungă, misterioasă, plină de plante şi animale necunoscute. Totul se desfăşura într-un loc foarte rece, unde vântul scrâşnea de durere. Eram speriată, tremuram şi mă simţeam foarte singură.

Când s-a oprit, focul se stinsese şi mai pâlpâia doar o singură lampă. Cei mici adormiseră în braţele mamelor şi chiar câteva dintre femei moţăiau, cu capetele căzându-le pe piept.

M-am uitat la faţa mesagerei, dar nu părea că mă vede. Avea ochii închişi deasupra buzelor care zâmbeau. Era departe, în lumea poveştii ei, o lume rece cu mituri stranii, acolo unde mama ei era îngropată. I-am simţit singurătatea, o fată aşa de departe de casă. Am înţeles ce era în sufletul ei, la fel cum înţelegeam căldura soarelui când îmi atingea obrajii. Am întins mâna şi i-am pus-o pe umăr, iar Werenro s-a întors spre mine, a deschis ochii care îi înotau în lacrimi şi m-a sărutat pe buze:

— Îţi mulţumesc, a zis şi s-a ridicat.

A intrat în cortul mamei şi a plecat apoi înainte de răsăritul soarelui, înainte de a-mi spune cum Lupul Roşu crescuse femei şi bărbaţi. Dar nu mi-am făcut griji, pentru că ştiam că o să aud restul poveştii la Membre, acolo unde în sfârşit aveam s-o întâlnim pe bunica.

Capitolul cinci

P

regătirile pentru călătorie au început cu o lună înainte de Sărbătoarea Secerişului. Tata a hotărât să-şi ducă toate soţiile la Membre şi majoritatea fiilor. Simon şi Levi urmau să rămână acasă cu turmele şi, mai ales că soţiile lor erau amândouă însărcinate pentru prima oară, n-au avut nimic împotrivă. Deşi Şua nu era însărcinată, Iuda a vrut şi el să rămână, iar femeile ştiau toate de ce; gemetele de plăcere care se auzeau în fiecare noapte din cortul lor erau un permanent prilej de glume şi chicoteli.

Eu şi fraţii mei am fost trimişi la mamele noastre şi ele s-au uitat cu atenţie la ce haine aveam şi le-au găsit nesatisfăcătoare. A urmat o nebunie de spălat, reparat, cusut. Rahela a vrut să-i facă o tunică nouă unicului ei fiu. Haina care a ieşit, cu panglici galbene şi roşii, l-a făcut ţinta unei băşcălii nesfârşite din partea celorlalţi fraţi. El s-a ţinut tare şi le-a spus că îi plăcea de o mie de ori mai mult podoaba pe care i-o făcuse mama lui decât hainele plicticoase şi cenuşii pe care le poartă bărbaţii de obicei. N-aş fi ştiut să spun dacă într-adevăr credea asta sau doar brava.

Mie mi s-au dat brăţări de mână – primele bijuterii pe care le-am avut. Erau doar nişte brăţări de cupru, dar mie îmi plăceau foarte mult, mai ales că scoteau acel sunet atât de feminin. M-am uitat atâta timp fascinată cum cele trei cercuri de cupru se adunau la încheieturile mâinilor mele, încât am uitat cu totul de picioare şi chiar în prima zi în care le-am purtat m-am împiedicat, am căzut şi mi-am julit barba. M-am gândit cu groază că aveam să mă întâlnesc cu bunica arătând ca un copil cu zgaibe. În fiecare zi apoi mi-am examinat barba în oglinda Rahelei, am implorat-o pe Inna să găsească un leac şi mi-am tot zgândărit crusta roşie şi enormă.

În ziua în care chiar am plecat spre Membre, eram atât de emoţionată, încât nu ascultam şi nu făceam nimic din ce trebuia. Mama, care era peste tot în acelaşi timp, asigurându-se că urcioarele cu vin şi ulei erau bine închise, că fraţii îşi pieptănaseră bărbile, că totul era gata, până la urmă şi-a pierdut răbdarea din cauza mea. A fost una din rarele dăţi când chiar a ridicat vocea la mine:

— Ori mă ajuţi, ori rămâi acasă cu nevestele fraţilor tăi. N-a fost nevoie să spună mai mult.

Călătoria a durat doar câteva zile şi a fost una voioasă. Am cântat pe drum, în timp ce ne aranjam

podoabele, bucuroşi că eram o ceată aşa frumoasă, pentru că până şi animalele fuseseră alese dintre cele mai arătoase, ca dar pentru bunica.

Iacob îşi începea dimineaţa mergând lângă Rahela, îi sorbea parfumul, zâmbea şi nu spunea prea multe. Apoi, mai târziu, se muta şi mergea alături de Lea ca să vorbească despre animale, despre merinde şi despre care salut ar fi fost cel mai politicos ca să-i întâmpine pe părinţii lui. Mai târziu, după-amiaza, Iacob trecea lângă Bilha, dându-l la o parte pe Ruben, care era umbra ei. Tata mergea atunci cu mâna pe umărul ei micuţ, ca şi cum s-ar fi sprijinit de ea.

Eu eram în culmea fericirii. Iosif mergea alături de mine şi câteodată chiar uita de sine atât de mult, încât mă lua de mână. Noaptea dormeam alături de Zilpa care îmi hrănea imaginaţia, povestindu-mi despre faima Rebecăi de ghicitoare, de vindecătoare şi de profetă, aşa încât abia reuşeam apoi să mai adorm. Abia mă ţineam să n-o iau la fugă şi pentru că mă gândeam că urma să mă întâlnesc din nou cu Tabea. Werenro avea să-mi zâmbească iar şi să-şi continue povestea. Şi urma s-o văd pe bunica, iar ea avea să mă înţeleagă dintr-odată şi să mă adore, mai mult decât pe oricare dintre fraţii mei.

Pe la jumătatea dimineţii, în a treia zi de călătorie, ni s-a arătat cortul Rebecăi. Chiar şi de la distanţă, era o minunăţie, deşi la început n-am înţeles ce lucea acolo, la marginea îndepărtată a văii, în faţă. Era enorm – mult mai mare decât orice cort pe care-l văzusem vreodată şi nu semăna în niciun fel cu adăposturile urâte din piele de capră. Era ca un curcubeu coborât pe pământ – roşu, albastru şi galben – şi plutea deasupra colinei, sub un pâlc de copaci ale căror crengi implorau un paradis fără nori.

Când ne-am apropiat, a devenit clar că era mai mult un baldachin decât o locuinţă, pentru că era deschis pe

toate laturile, ca să poată primi călători din toate direcţiile. Înăuntru, am întrezărit draperii cu modele care erau în acelaşi timp şi delicate, dar şi îndrăzneţe, cu femei care dansau şi peşti zburători, cu stele, luni, sori şi păsări. Era mai frumos decât orice alt lucru făcut de mâna omului.

Când aproape am simţit umbra dumbrăvii sacre, bunica a ieşit în plină lumină. N-a ieşit să ne întâmpine şi nici nu şi-a trimis vreo femeie înaintea noastră, doar a stat şi ne-a aşteptat în umbra cortului minunat, cu braţele încrucişate, uitându-se la noi în timp ce eu nu-mi mai puteam dezlipi ochii de pe ea.

Nu-mi amintesc felul ceremonios în care a salutat-o tata sau ritualul prezentării fraţilor mei, unul câte unul şi nici cum s-au oferit darurile şi apoi cum am fost prezentate mama şi cu mine. Eu n-aveam ochi decât pentru ea. Bunica – bunica mea. Era cea mai bătrână persoană pe care o vedeam. Anii i se vedeau în ridurile adânci de pe frunte şi din jurul gurii, dar frumuseţea tinereţii încă plutea în jurul ei. Stătea la fel de dreapta ca Ruben şi era aproape la fel de înaltă. Avea ochii negri, limpezi şi pătrunzători, fardaţi în stil egiptean – un model făcut cu kohl care chiar o făcea să arate ca un spirit care vede tot. Hainele îi erau purpurii – culoarea regalităţii, a sfinţeniei şi a bogăţiei. Vălul de pe cap era lung şi negru, brăzdat cu benzi de aur care dădeau impresia unui păr luxuriant, deşi din părul ei adevărat rămăseseră doar câteva şuviţe cărunte.

Rebeca n-a observat că mă uitam fix la ea. Bunica nu avea ochi decât pentru fiul pe care nu-l mai văzuse de când era un băiat cu puf pe obraji, iar acum se făcuse bărbat, avea fii mari şi era chiar bunic. N-a lăsat să se vadă nicio emoţie când Iacob şi-a prezentat copiii, nevestele şi darurile. Doar dădea din cap, primea totul şi nu zicea nimic.

Mie mi se părea magnifică – distantă ca o regină. Dar

am văzut că gura mamei mele se strânsese într-un gest de neplăcere. Se aşteptase la un spectacol de dragoste maternă din partea fiului ei favorit. Nu-i vedeam faţa tatălui meu ca să-mi dau seama cum se simţea el.

După primirea oficială, bunica şi-a întors faţa de la noi, iar noi am fost duşi în partea de vest a dealului, ca să ne întindem corturile şi să ne pregătim pentru masa de seară. Atunci am aflat că Tabea nu ajunsese încă şi că Werenro fusese trimisă la Tyre, ca să târguiască vopseaua aceea rară purpurie care-i plăcea bunicii.

În dumbravă nu locuia niciun bărbat. Rebeca era servită de femei şi tot ele se îngrijeau şi de pelerinii care veneau să-i ceară sfatul sau să asculte profeţiile celei pe care o numeau „Oracolul”. Când am întrebat despre tatăl tatălui meu, una dintre ajutoarele bunicii mi-a spus că Isaac locuia undeva aproape, în satul Arba, într-o casă confortabilă, care era mai potrivită pentru oasele lui bătrâne decât un cort deschis.

— O să vină la masa de seară, a spus femeia, al cărei nume era Debora.

Bunica le spunea tuturor femeilor care o serveau Debora, în cinstea femeii care fusese doica ei în copilărie şi apoi o slujise întreaga viaţă, oasele ei odihnindu-se sub copacii de la Membre.

Femeile din jurul bunicii vorbeau în şoaptă şi erau îmbrăcate toate în tunici albe, simple. Erau la fel de amabile şi distante şi m-am obişnuit repede să nu le mai privesc ca pe nişte individualităţi, ci ca pe o unică Debora.

După-amiaza a trecut repede cu pregătirile pentru masa de seară. Chiar când prima pâine era scoasă din cuptor, s-a dat de veste că vine Isaac. M-am repezit şi eu să-l văd cum se apropie de dumbravă. Rebeca a venit şi ea să se uite şi şi-a ridicat uşor mâna, într-un salut scurt. Tata a ieşit să-l întâmpine, a mers spre el, din ce în ce mai

repede, până când a ajuns să alerge practic înspre tatăl său.

Isaac n-a răspuns nici la salutul soţiei sale, nici la entuziasmului fiului. A mers mai departe, imperturbabil, aşezat confortabil pe spatele unui măgar condus de o femeie în alb din anturajul bunicii – dar, spre deosebire de celelalte, aceasta purta un văl care o acoperea cu totul, lăsându-i doar ochii descoperiţi. De-abia când s-a apropiat, mi-am dat seama că bunicul era orb şi că avea ochii strâns închişi, într-o expresie amară, care-i făcea toată faţa să arate supărată. Era delicat şi slab şi ar fi părut fragil, dacă n-ar fi fost părul, bogat şi negru ca al unui om tânăr.

Bunica urmărea cum femeia îl ajuta pe Isaac să se dea jos şi îl conducea la intrarea de răsărit a cortului. Înainte ca servitoarea să-i elibereze braţul, Isaac i-a luat mâna şi a dus-o la buze. I-a sărutat palma şi apoi i-a dus-o la obraz. Pe chipul lui Isaac a apărut un zâmbet din care cine voia înţelegea că femeia acoperită cu văl era tovarăşa inimii sale.

Tata a venit înaintea lui şi a zis „Tată?”, cu o voce gâtuită de lacrimi. Isaac s-a întors către Iacob şi şi-a desfăcut braţele. Tata l-a îmbrăţişat pe bătrân şi amândoi au început să plângă. Vorbeau în şoaptă apoi, în timp ce fraţii mei aşteptau să fie prezentaţi. Mamele mele stăteau mai în spate şi schimbau priviri îngrijorate, pentru că mâncarea avea să se usuce şi să-şi piardă gustul dacă nu era servită cât mai repede.

Dar bărbaţii nu puteau fi grăbiţi. Isaac l-a tras pe Iacob lângă el, mai la o parte, şi s-au aşezat unul lângă altul. Iacob a început să-şi prezinte fiii, unul câte unul. Isaac şi-a pus mâinile pe faţa fiecăruia, a lui Ruben, a lui Zabulon, Dan, Gad şi Aşez, Naftali şi Issachar. Când a venit în sfârşit şi rândul lui Iosif ca mezin, bunicul l-a luat în poală ca şi cum ar fi fost un băieţel, şi nu un tânăr aproape

bărbat. Isaac l-a mângâiat tandru pe faţă, urmărindu-i cu degetele trăsăturile chipului şi liniile braţelor. Un vânt uşor s-a stârnit atunci şi a făcut să tremure cortul înalt de mătase, iar bunicul şi nepoţii lui au fost învăluiţi într-un fel de curcubeu. Era o privelişte care-ţi tăia răsuflarea. Şi exact în acel moment, după ce se ţinuse la distanţă, Rebeca a rupt tăcerea maiestuoasă în care stătuse până atunci.

— Probabil eşti flămând şi însetat, Isaac, a zis ea, invitându-l cu o voce glacială. Copiii tăi sunt arşi de soarele de pe drum. Las-o pe Debora ta să te aducă înăuntru. Şi să vedem dacă nurorile tale ştiu să gătească.

O învolburare de veşminte albe a întins masa şi festinul a început. Bunicul a mâncat bine, luând fiecare înghiţitură din mâinile femeii acoperite cu văl. S-a interesat dacă nepoţii lui au mâncat la fel de bine şi, din când în când, se întindea şi-l atingea pe Iacob – îşi punea o mână tremurătoare pe umărul lui sau pe obraz lăsându-i urme uleioase pe care tata nu le ştergea. Urmăream scena din spatele unui copac, pentru că nu era nevoie de mine să aduc mâncare sau băutură, erau destule ajutoare.

Fraţii mei erau flămânzi şi au terminat repede, iar Zilpa a venit şi m-a luat în partea noastră din marele cort, acolo unde se adunaseră femeile. Bunica stătea pe jos şi noi o priveam în timp ce ea lua doar câte o înghiţitură din fiecare fel de mâncare care era pus înaintea ei. N-a zis nimic despre friptură, nici despre pâine şi nici despre dulciuri. N-a lăudat brânza şi nici măslinele uriaşe pe care mamele mele le culeseseră. N-a băgat în seamă nici berea făcută de mama.

Dar deja nu mă mai miram de tăcerea Rebecăi. Mă obişnuisem cu gândul că ea nu era o femeie ca mamele mele sau ca orice altă femeie. Într-o singură după-amiază, ea devenise o forţă a zeilor, ca furtuna sau ca focul care

cuprinde pădurile.

Pentru că bunica a mâncat puţin şi n-a scos un cuvânt, masa noastră a fost mai mult sumbră, decât veselă. Nu s-au trecut holurile de la una la alta ca să se mai ia câte o înghiţitură, nu s-au auzit laude, nici întrebări, nu s-a făcut niciun fel de conversaţie. Marele festin s-a terminat în câteva minute, iar Deborele au strâns cupele înainte să aibă timp cineva să le umple din nou.

Bunica s-a ridicat în picioare şi s-a dus în partea de vest a cortului, acolo unde se vedea soarele apunând, într-o văpaie portocaliu-aurie. Ajutoarele ei au urmat-o. Rebeca şi-a întins mâinile către soare, ca şi cum ar fi vrut să-i atingă ultimele raze.

Când şi-a lăsat mâinile în jos, ajutoarele au început să cânte un imn care invoca luna cu prilejul recoltei orzului. Versurile repetau o profeţie antică. Când fiecare fir din fiecare Ian de orz va avea douăzeci şi şapte de seminţe, atunci va fi sfârşitul zilelor şi atunci va fi odihnă pentru cei trudiţi şi răul va pieri din lume cum pier stelele când răsare soarele. Ultimele sunete s-au auzit exact când întunericul înghiţea câmpia.

Au fost aprinse lămpi pentru bărbaţi şi lămpi pentru femei. Bunica a revenit în mijlocul nostru, iar eu m-am temut că o să stăm aşa în tăcere toată seara, dar frica mea n-avea temei, pentru că imediat ce au fost aprinse lămpile, a început să vorbească.

— Aceasta este povestea vremurilor în care am venit la cortul din Membre, în dumbrava arborilor sacri, în centrul lumii, a spus bunica, Rebeca, pe un ton care putea fi auzit şi de bărbaţi, dacă ar fi vrut să asculte. Erau săptămânile de după moartea Sarei, profeta, femeia iubită a lui Avraam, mama lui Isaac. Ea a născut atunci când nu mai putea duce nici apă, darămite un copil. Sara, mama binecuvântată. În dimineaţa când am ajuns la dumbravă,

un nor a pogorât peste cortul Sarei. Un nor auriu, care nu purta ploaie şi nici nu acoperea faţa soarelui. Era un nor aşa cum pot fi văzuţi doar deasupra marilor râuri sau deasupra mării, dar niciodată într-un loc aşa de înalt. Şi totuşi norul plutea deasupra cortului Sarei când Isaac m-a cunoscut şi am devenit femeia lui. Ne-am petrecut cele şapte zile ca bărbat şi femeie sub acel nor, acolo unde zeii erau cu siguranţă prezenţi. Şi n-a fost niciodată o recoltă mai bogată în vin, grâne sau ulei ca în acea primăvară, fiicele mele, a spus ea, cu o voce şoptită, care era în acelaşi timp mândră şi supusă. Dar, apoi, atâtea fiice mi s-au născut moarte. Şi atâţia fii. Doar doi au supravieţuit. Cine poate să explice misterul ăsta?

Bunica a tăcut şi amărăciunea ei le-a copleşit pe toate cele care ascultau, umerii ni s-au scuturat într-un suspin. Chiar şi eu, care nu pierdusem niciun copil, am simţit golul dureros pe care îl simte o mamă. Apoi, bunica s-a ridicat şi a arătat spre Lea, s-o urmeze în camera mai ferită din marele cort, acolo unde lămpile ardeau cu ulei înmiresmat şi tapiseriile străluceau. Noi, restul, am mai stat un pic până ne-am dat seama că pentru noi întâlnirea se terminase.

Interogatoriul pe care bunica i l-a făcut mamei a ţinut până noaptea târziu. Mai întâi, Rebeca s-a uitat cu atenţie la nora ei, trădându-şi astfel vederea slabă, pentru că s-a apropiat foarte mult de faţa ei, examinând-o. Apoi a început o investigaţie strânsă despre fiecare detaliu al vieţii Leei.

— De ce nu te-au aruncat la naştere când au văzut cum ai ochii? Unde e înmormântată mama ta? Cum pregăteşti lâna pentru vopsit? Unde ai învăţat să faci bere? Ce fel de tată este Iacob, fiul meu? Care dintre fii e favoritul tău? De care dintre fiii tăi de temi? câţi miei a sacrificat fiul meu la sărbătorile de primăvară? Care vă e

obiceiul cu prilejul lunii noi? câţi copii ai pierdut? Ce planuri ai pentru fiica ta care va deveni în curând femeie? câţi *epah*[4] de orz aveţi în Succoth şi câţi de grâu?

Mama nici măcar nu-şi mai amintea apoi toate întrebările pe care i le-a pus, dar a răspuns la toate, pe larg şi dintr-o suflare, fără să-şi ia ochii de la bunica. Asta a uimit-o pe bătrână, care era obişnuită cu oameni mai slabi, dar Lea nu se intimida. Cele două s-au uitat fix una la alta.

La sfârşit, când bunica n-a mai găsit nimic de întrebat, a dat din cap şi a scos un sunet de neînţeles, un fel de mormăit de aprobare, dar unul mai degrabă răutăcios.

— Prea bine, Lea, mamă a atâţia fii, prea bine.

Cu un gest al mâinii, mamei i s-a arătat că era timpul să plece. S-a dus repede la aşternutul ei şi a adormit imediat, epuizată.

În următoarele două zile, mătuşile mele au fost chemate una câte una la bunica, în camera ei interioară.

Rahela a fost gratulată cu sărutări şi drăgălăşenii. În după-amiaza pe care au petrecut-o împreună s-au auzit râsete şi chicoteli ca între două fete. Bunica a mângâiat obrajii frumoasei mele mătuşi şi a ciupit-o uşor de braţe. Rebeca, ea însăşi fiind frumoasa generaţiei ei, a scos cutia de machiaj – o cutie mare, neagră, lăcuită, cu o mulţime de compartimente, fiecare plin cu câte o poţiune sau vreun unguent, parfum sau vopsea. Rahela a plecat de acolo zâmbind şi mirosind a ulei de lotus, cu pleoapele date cu verde şi cu ochii înconjuraţi de kohl strălucitor, arătând formidabil, nu doar frumos ca de obicei.

Când a fost chemată Zilpa, mătuşa mea s-a aruncat la picioarele bunicii şi a fost răsplătită cu un scurt poem

4 Epah, veche unitate de măsură a cerealelor, însemna aproximativ o baniţă.

despre marea Aşeza, consoarta lui El şi zeiţă a mării. Bunica s-a uitat repede la faţa Zilpei, şi-a închis ochii negri şi a profeţit timpul şi locul morţii mătuşii mele. Vestea, pe care n-a spus-o niciodată nimănui, n-a tulburat-o pe Zilpa. Ba dimpotrivă, i-a dat o linişte care a ţinut-o tot restul vieţii. Din acea zi, Zilpa a început să zâmbească mereu, zâmbea şi când lucra la războiul de ţesut – şi nu era doar un zâmbet fugar, ci un zâmbet larg, cu toţi dinţii, de parcă şi-ar fi amintit o glumă bună.

Bilha tremura la gândul că avea să fie interogată de bunica şi când a sosit momentul să se apropie de bătrână, se clătina pe picioare. Bunica s-a încruntat şi a oftat în timp ce Bilha se uita la propriile mâini. Tăcera devenea de nesuportat şi după câteva clipe Rebeca s-a întors şi a ieşit, lăsând-o pe Bilha singură cu tapiseria care părea că îşi bate joc de ea.

Aceste întâlniri mă interesau prea puţin. De trei zile mă uitam în zare, aşteptând-o pe Tabea. A ajuns în sfârşit chiar în ziua sărbătorii, cu Esau şi prima lui nevastă, Ada. La vederea prietenei mele, nu m-am mai putut abţine şi am luat-o la fugă spre ea. S-a aruncat şi ea în braţele mele.

Când ne-am descleştat, am văzut cât de mult se schimbase în cele câteva luni de când ne despărţiserăm. Era cu o jumătate de cap mai înaltă decât mine şi nu mai era nevoie să-şi strângă hainele pe ea ca să i se vadă sânii. Când am văzut şi centura care arăta că era deja femeie, am amuţit. Intrase în cortul roşu! Nu mai era copil, ci femeie. Mi-am simţit obrajii dogorind de invidie, în timp ce ai ei s-au înroşit de mândrie. Aveam zeci de întrebări să-i pun despre ceremonia ei şi dacă lumea era diferită acum, că locul ei în ea era diferit.

Dar n-am avut timp să-i pun nicio întrebare verişoarei mele. Bunica observase deja centura Tabeei şi se apropiase de mătuşa mea cea cu capul acoperit de bănuţi

strălucitori, în câteva clipe, ţipa la Ada cu o furie pe care eu o credeam rezervată doar zeilor care au la îndemână tunete şi fulegere.

Supărarea Rebecăi era teribilă.

— Vrei să-mi spui că sângele ei a fost irosit? Ai închis-o undeva singură, ca pe un animal?

Ada s-a ghemuit şi a dat să-i răspundă, dar bunica şi-a ridicat pumnii:

— Să nu îndrăzneşti să te dezvinovăţeşti, eşti un nimic, o ignorantă, a şuierat ea, o maimuţă, asta eşti. Ţi-am spus ce să faci, iar tu nu m-ai ascultat, iar acum nu se mai poate face nimic. Cea mai bună dintre fetele lui, singura lui progenitură cu ceva inteligenţă şi simţire, iar tu ai tratat-o ca pe o… ca pe o…

Pah! Rebeca a scuipat la picioarele nurorii ei.

— N-am cuvinte! Mi-e scârbă!

Vocea i s-a făcut de gheaţă şi a pus punct:

— Destul! Nu meriţi să calci în cortul meu. Ieşi afară! Blestemată să fii, pleacă şi să nu te mai văd niciodată!

Bunica s-a ridicat în toată înălţimea ei şi a plesnit-o pe Ada cu putere. Biata femeie s-a făcut grămadă la pământ, tânguindu-se de frica blestemului care avea să cadă asupra ei. Bărbaţii, care se repeziseră înăuntru să vadă care era motivul supărării bunicii, s-au dat înapoi la auzul blestemului proferat de Oracol, iar apoi s-au îndepărtat, văzând că era o problemă între femei.

Ada s-a târât afară, dar Tabea s-a aruncat la picioarele Rebecăi, plângând:

— Nu, nu, nu. Faţa verişoarei mele se făcuse cenuşie, iar ochii i se măriseră de spaimă. Ia-mi numele şi fă-mă o

Debora. Fă-mă ultima dintre servitoarele tale, dar nu mă izgoni. Te implor, bunică. Te rog. Te implor.

Dar Rebeca nu avea ochi pentru sărmana creatură care se târa la picioarele ei. N-a văzut nici lacrimile de pe

obrajii Tabeei, lacrimi care s-au transformat apoi în dâre de sânge. N-a văzut nici cum îşi rupea rochia în fâşii sau cum înghiţea pumni de ţărână. Bunica s-a întors şi a plecat, părăsind-o pe Tabea care se zvârcolea, lipsind-o de orice speranţă. Bunica doar şi-a strâns veşmintele în jurul ei, ca şi cum ar fi vrut să se apere de nenorocirea care se desfăşură acolo. Într-un târziu, Tabea a fost ridicată de pe jos de una dintre servitoare şi dusă la corturile nevestelor lui Esau.

Eu n-am înţeles prea bine ce se întâmplase, dar ştiam că prietena mea fusese nedreptăţită. îmi vuiau urechile, iar inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Nu-mi venea să cred că bunica putea fi atât de crudă. Verişoara mea iubită, care o iubea mai mult pe bunica decât pe propria ei mamă, fusese tratată mai rău decât leproşii care veneau să caute leacul miraculos. Am urât-o pe Rebeca aşa cum nu mai urâsem pe nimeni.

Mama m-a luat de mână, m-a dus în cortul ei şi mi-a dat o cupă de vin îndulcit. A început să mă mângâie pe cap şi mi-a răspuns chiar înainte de a o fi întrebat. Lea, mama mea, mi-a spus:

— Fata va suferi toată viaţa ei de acum înainte şi e normal să-ţi fie milă de ea. Dar ura ta nu-şi are rostul, fata mea. N-a vrut să-i facă rău Tabeei. Cred că o iubeşte chiar foarte mult, dar n-a avut de ales. Ea face asta în numele mamei ei şi al ei însăşi, în numele meu şi al mătuşilor tale, pentru tine şi pentru fiicele tale. Ea apără obiceiurile mamelor noastre şi mamelor mamelor noastre şi ale marii mame, pe care o numim în multe feluri, dar care e acum în pericol să fie uitată. Nu mi-e uşor să-ţi explic, dar o s-o fac totuşi. Pentru că tu eşti singura mea fiică şi pentru că am trăit aşa mult timp izolate, tu deja ştii mult mai multe decât ar trebui. Ai stat cu noi în cortul roşu. Ai asistat la o naştere. Bunica nu trebuie să afle niciodată. Ştiu că n-o să

spui mai departe ceea ce îţi spun eu acum.

Am dat din cap în semn că promit, iar mama a oftat din adâncul inimii. S-a uitat în jos, la propriile mâini, bronzate de soare, înţelepte de la atâtea experienţe şi atât de rar stând degeaba, aşa ca acum. Şi-a pus palmele pe genunchii mei şi a închis ochii. Pe jumătate cântând, pe jumătate şoptind, Lea mi-a spus:

— Marea mamă pe care noi o numim Innana este o războinică neînfricată şi doamna de onoare a Morţii. Marea mamă pe care noi o numim Innana este centrul plăcerii, cea care îi face pe femei şi pe bărbaţi să se îndrepte unii spre alţii, noaptea. Marea mamă pe care noi o numim Innana este regina oceanului şi stăpâna ploii. Aceasta o ştim cu toţii, bărbaţi şi femei. O ştiu şi sugarii care de-abia au deschis ochii şi bătrânii care sunt în pragul morţii.

Aici s-a oprit şi a zâmbit larg, ştrengăreşte.

— Zilpa ar râde dacă m-ar vedea cum povestesc legende, a spus ea, uitându-se drept în ochii mei pentru o clipă.

Am zâmbit şi eu, ca să-i arăt că am înţeles gluma. Dar imediat mama şi-a reluat tonul serios şi a continuat:

— Marea mamă pe care noi o numim Innana le-a dat femeilor un dar care nu este cunoscut printre bărbaţi şi acest dar este secretul sângelui. Şuvoiul care curge atunci când luna dispare, sângele vindecător care apare atunci când luna nouă se iveşte pe cer – toate astea înseamnă pentru bărbaţi doar o scurgere şi câteva zile de boală, deranj şi durere. Ei îşi închipuie că noi suferim şi se consideră norocoşi. Iar noi îi lăsăm să creadă asta. Dar în cortul roşu, adevărul este altul. În cortul roşu, zilele acestea trec ca o adiere, în timp ce darul Innanei curge prin noi, curăţându-ne de moartea lunii care trece şi pregătindu-ne corpul pentru noua viaţă a lunii care vine.

Femeile aduc mulţumiri, pentru zilele de odihnă şi refacere, pentru adevărul că viaţa se naşte dintre picioarele noastre, iar această viaţă nu se poate naşte fără sânge.

Apoi mi-a luat mâna şi a spus:

— Îţi spun asta mai devreme decât ar trebui, fata mea, dar cred că nu mai e mult până când vei intra şi tu în cortul roşu, ca să te bucuri alături de mine şi de mătuşile tale. Vei deveni femeie înconjurată de mâini iubitoare care te vor purta şi-ţi vor aduna primul sânge şi se vor asigura că se va întoarce în pântecul Innanei, înapoi în ţărâna din care s-au făcut primul bărbat şi prima femeie. Ţărâna care atunci s-a amestecat cu sângele ei lunar. Din păcate, multe dintre fiicele ei au uitat secretul darului făcut de Innana şi au întors spatele cortului roşu. Nevestele lui Esau, fiicele lui Edom, pe care Rebeca le dispreţuieşte, nu le învaţă nimic şi nici nu le primesc cum se cuvine pe tinerele lor atunci când devin femei. Le tratează ca pe animale – le trimit afară, singure şi înspăimântate, le lasă afară în întuneric, fără vin şi fără o vorbă de încurajare. Ele nu sărbătoresc primul sânge al celor care vor da viaţă şi nici nu-l înapoiază pământului. Au lăsat la o parte Deschiderea, care este îndatorirea sacră a femeilor şi i-au lăsat pe bărbaţi să se fălească cu cearşafurile însângerate ale fiicelor lor, deşi nici măcar cel mai meschin idol n-ar cere un asemenea tribut degradant.

Mama a văzut că nu prea înţelegeam.

— Nu poţi să înţelegi încă totul, Dina, a spus ea. Dar curând vei afla tu singură şi eu mă voi îngriji să fii primită cum se cuvinte în lumea femeilor, cu toată ceremonia şi cu toată căldura. Să nu te temi.

Era deja întuneric când mama a spus aceste ultime cuvinte. Cântecele de la sărbătoarea recoltei se auzeau până la noi şi mama s-a ridicat, întinzându-mi mâna. Am

păşit împreună în noapte, să vedem ritualul ofrandelor, arse pe un altar aşezat sub copacul cel mai înalt. Muzică minunată se auzea de peste tot, cu armonii complicate. Deborele dansau în cerc, după ritmul propriilor bătăi din palme. Se ridicau şi se ghemuiau la pământ, săreau şi se legănau de parcă ar fi fost un singur cap, un singur corp şi am înţeles atunci de ce Tabea voia să li se alăture, să danseze cu ele.

Ada s-a făcut nevăzută în acea noapte şi mi-a luat şi prietena, legată pe spinarea unui măgar, ca pe un sacrificiu încă nesacrificat, cu o cârpă în gură, să nu i se audă ţipetele.

În cele câteva zile care mai rămăseseră până la plecarea noastră, am evitat-o pe bunica şi m-am ţinut pe lângă mamele mele. Tot ce îmi doream era să plecăm de acolo, dar în timp ce ne pregăteam să ne întoarcem la Succoth, Lea a venit la mine cu o faţă cam posomorâtă.

— Bunica spune că trebuie să rămâi aici la Membre timp de trei luni, a spus ea. Rebeca a vorbit cu tatăl tău şi totul a fost stabilit fără ca eu… S-a oprit când mi-a văzut faţa, eram copleşită, rănită. Aş vrea să rămân şi eu cu tine sau s-o las pe Zilpa, dar bunica nu ne vrea pe niciuna. Te vrea doar pe tine.

A fost o lungă tăcere înainte să continue:

— E o mare cinste.

Mi-a luat bărbia între mâinile ei şi a mai spus, cu multă blândeţe:

— O să fim din nou împreună la recolta griului.

N-am plâns. Eram speriată şi furioasă, dar eram hotărâtă să nu plâng, aşa că mi-am ţinut gura strânsă, am respirat pe nas şi n-am clipit. Aşa am supravieţuit în timp ce mama se făcea tot mai mică şi apoi dispărea la orizont. Nu-mi închipuisem niciodată cât de singură aveam să mă simt fără ea, fără mătuşile mele şi chiar fără fraţii mei. M-

am simţit ca un copil lăsat afară să moară, dar n-am plâns. M-am întors înspre Debore, care se uitau la mine cu îngrijorare, dar n-am plâns.

Doar noaptea, singură în aşternut, mă întorceam cu faţa la pământ şi plângeam până mă înecam. În fiecare dimineaţă mă trezeam ameţită şi neştiind unde sunt, până îmi aminteam că sunt singură în cortul bunicii.

Îmi amintesc cu greu ceva din acele luni petrecute la Membre. Când m-am întors la mamele mele, ele au fost dezamăgite că nu ştiam să le spun mai multe despre minunile pe care le văzusem şi secretele pe care le auzisem, de parcă umblasem printr-o peşteră plină cu bijuterii strălucitoare, iar eu mă întorsesem doar cu un pumn de pietricele cenuşii.

Dar totuşi ceva îmi amintesc.

Îmi amintesc că o dată la fiecare şapte zile, bunica dădea un mare spectacol din facerea pâinii. În restul zilelor nu se amesteca în nicio muncă a femeilor, cu atât mai puţin nu-şi murdărea mâinile cu frământatul aluatului. Dar în a şaptea zi, lua făină, apă şi miere, le amesteca, le dădea formă şi rupea un colţ din turta cu trei colţuri pe care o ducea ofrandă Reginei Cerului, şoptea ea aluatului, înainte de a-l încredinţa focului.

Mă îndoiesc că Reginei îi păsa prea mult de lucrul acela uscat şi fără gust pe care Rebeca i-l oferea.

— Nu-i aşa că sunt bune, întreba ea când erau scoase din cuptor. Dădeam din cap îndatoritoare, străduindu-mă să-mi înghit bucăţica cu multă apă, căci doar apă mi se dădea să beau. Din fericire, servitoarele ei erau brutărese mult mai bune şi turtele lor erau dulci şi suficient de moi ca să mulţumească orice regină. Totuşi, atunci când bunica şoptea peste micile ei ofrande domestice, era singurul moment când o vedeam zâmbind cu ochii.

Era îndatorirea mea să mă duc devreme şi s-o asist

când făcea baia rituală de dimineaţă şi se pregătea pentru primirea pelerinilor care soseau în dumbravă în fiecare zi. Duceam cutia ei sofisticată de machiaj, care conţinea parfumuri speciale pentru frunte, pentru încheieturile mâinilor, pentru braţe şi pentru glezne, o poţiune pentru pielea de sub ochi şi un decoct care mirosea acru pentru gât. După ce se dădea cu toate parfumurile şi cremele, începea aplicarea meticuloasă a culorilor pe buze, pe ochi şi pe obraji. Cel mai important lucru pentru frumuseţe, spunea ea, este să miroşi bine, aşa că respiraţia ei avea aroma mentei pe care o mesteca toată ziua.

Ceva înăuntrul ei ardea ca un foc nestins. Mânca puţin şi rareori stătea jos. îi dispreţuia pe toţi cei care păreau să aibă nevoie de odihnă. Critica pe toată lumea, mai puţin pe cei doi fii ai ei şi, deşi era evident că-l prefera pe Iacob, lăudându-i frumuseţea şi pe cea a fiilor săi, totuşi era la fel de evident că depindea de unchiul meu în toate privinţele. Mesagerii veneau şi plecau spre Seir în fiecare zi. Esau trebuia să mai trimită un *epah* de orz sau era nevoit să găsească carne suficient de bună încât să poată sta pe masa bunicii. îl vedeam cel puţin o dată la două săptămâni, când venea încărcat de daruri.

Unchiul meu era un om generos şi un fiu bun. Se asigura că pelerinii bogaţi veneau în dumbravă şi lăsau ofrande substanţiale. El îi găsise lui Isaac casa de piatră în care locuia şi care îi permitea Rebecăi să trăiască ca o preoteasă, fără un bărbat de îngrijit. Bunica îl mângâia pe Esau pe obraz de fiecare dată când ieşea din cortul ei, iar el strălucea de bucurie, de parcă l-ar fi lăudat până la cer. Ceea ce nu făcea niciodată.

Bunica nu vorbea niciodată rău de Esau, dar nici de bine nu spunea nimic. Pe soţiile lui, în schimb, le detesta în cele mai mici amănunte. Deşi ele erau îndatoritoare şi, din când în când, îi trimiteau daruri în speranţa că-i vor intra

în voie, ea le alunga pe toate şi le făcea proaste şi şleampete. Ani de zile râsese de ele fără menajamente, aşa că veneau acolo doar când insista Esau.

Nu era mult mai amabilă nici cu mamele mele. De Rahela zicea că e leneşă, frumoasă, dar leneşă. Despre Bilha spunea că e urâtă, iar pe Zilpa o considera o lungană superstiţioasă. Cu mare greutate accepta că Lea era muncitoare şi evident binecuvântată de naşterea atâtor fii sănătoşi. Dar nici măcar Lea nu era suficient de bună pentru Iacob, care ar fi meritat o femeie pe potriva lui. Nu o uriaşă cu ochii desperecheaţi.

Şi spunea aceste lucruri de faţă cu mine! De parcă eu n-aş fi fost fiica mamei mele, de parcă mătuşile n-ar fi fost mamele mele dragi. Dar nu le luam apărarea. Când vorbea Oracolul, nimeni nu avea voie s-o contrazică. Nu eram la fel de îndrăzneaţă ca Lea şi lacrimile mele din fiecare noapte aveau de multe ori gustul ruşinii, nu doar al singurătăţii.

Rebeca îşi rezerva însă partea cea mai veninoasă a limbii pentru bărbatul ei. Isaac se prostise la bătrâneţe, spunea ea şi mirosea într-un fel pe care ea nu-l putea suporta. Uitase ce-i datora, pentru că nu făcuse ea bine când îl convinsese să-i dea binecuvântarea lui Iacob? Vorbea neîncetat despre ingratitudinea lui Isaac şi despre cum suferise ea alături de el. Dar pentru mine nu era limpede ce anume făcuse exact bunicul meu. Mi se păruse blând şi inofensiv atunci când venise în acele zile fierbinţi, să se bucure de vântul răcoros care adia sub terebinti. Mă bucuy ram că Isaac nu avea nevoie să fie îngrijit de Rebeca. Era bine îngrijit de Debora lui cea acoperită cu văl. Se zvonea că umbla acoperită pentru a-şi ascunde buza de iepure, dar aşa ceva era de necrezut, pentru că dacă ar fi avut buză de iepure, ar fi fost aruncată la naştere.

Când venea la Membre, Esau trecea mai întâi pe la mama lui şi vedea ce trebuinţe avea ea. Era politicos şi drăgăstos chiar, dar se grăbea apoi să-l întâlnească pe bunicul şi-l însoţea înapoi la Arba, unde cei doi se bucurau în linişte şi savurau vinul de seară. Stăteau până târziu în noapte, povestind şi râzând, serviţi de Debora cea cu văl.

Am auzit toate astea de la celelalte care purtau veşminte albe. Erau drăguţe cu mine. Mă băteau pe umăr când îmi aduceau mâncarea, apoi îmi pieptănau părul şi mă lăsau să mă joc cu fusele lor de fildeş. Dar nu spuneau poveşti înainte de culcare şi nici nu le-am aflat numele adevărate, cele pe care le primiseră de la mamele lor şi nici nu ştiam cum se făcea că veniseră la Membre sau dacă le lipsea compania bărbaţilor. Păreau blânde şi mulţumite, dar la fel de lipsite de culoare ca veşmintele pe care le purtau. Nu le-am invidiat nicio clipă pentru viaţa pe care o duceau alături de Oracol.

La luna nouă, Rebeca nu m-a lăsat să intru în cortul roşu alături de femeile care sângerau; era foarte strictă în această privinţă. Ea, care trecuse de vârsta fertilităţii, nu intra şi nici eu nu trebuia s-o fac, pentru că eram încă necoaptă. Una dintre Debore stătea şi ea afară, cu noi. Mi-a explicat că nu-i venise ciclul niciodată, dar nu se plângea că era lipsită astfel de odihna de care se bucurau celelalte. împreună găteam şi le serveam pe cele care sărbătoreau şi râsetele lor liniştite mă umpleau de dor după cortul mamelor mele.

Când femeile ieşeau, odihnite şi zâmbitoare, în dimineaţa celei de-a treia zile, aveam voie să le însoţesc pe cea mai înaltă culme de deal unde aşteptam împreună răsăritul soarelui. Bunica însăşi făcea o libaţie cu vin, în timp ce femeile cântau un cântec vesel, fără cuvinte. În tăcerea adâncă ce urma, mi se părea că Regina Cerului însăşi era în copacii de deasupra noastră. Această imagine

îmi revine în minte de atunci la fiecare lună nouă.

N-am reuşit s-o iubesc pe bunica. Nici n-am iertat-o şi nici n-am uitat ce-i făcuse Tabeei. Cu toate astea, a venit şi ziua în care i-am arătat toată cinstea cuvenită.

Draperiile de la cortul Oracolului erau mereu deschise şi străinii veneau din toate direcţiile. Aceasta era moştenirea lăsată de Sara şi de Avraam care, se spune, îi primeau la fel pe prinţi şi pe cerşetori. Aşa că, în fiecare dimineaţă, Rebeca primea pelerini înăuntru frumosului ei cort. Stătea cu fiecare – zdrenţăros sau strălucitor – şi nu se grăbea cu săracii.

Stăteam cu femeile ei în timp ce îşi primea oaspeţii. Mai întâi, o femeie care nu putea avea copii s-a apropiat şi a implorat-o pentru un fiu. Oracolul i-a dat o sfoară roşie pe care s-o lege în jurul unui copac din Membre, a şoptit o binecuvântare în urechea femeii sterpe şi a trimis-o să se consulte cu o Debora specialistă în ierburi.

Apoi a venit un negustor care voia noroc pentru caravana lui.

— A fost un sezon foarte prost pentru mine, a început el. Aproape am pierdut tot, dar am auzit de puterile tale, a mai spus, cu un soi de neîncredere umilă în glas. Am venit să văd cu ochii mei.

Bunica s-a apropiat de el şi s-a uitat drept în ochii lui până când el a trebuit să-şi întoarcă privirea.

— Trebuie să dai înapoi ce-ai luat, a spus ea pe un ton care suna ca un avertisment.

Umerii i-au tremurat şi i s-a dus toată îndrăzneala.

— N-am ce să dau înapoi şi n-am nici bunuri de dăruit, Bunică, a spus el.

— E singura cale, a spus ea, cu o voce ridicată, oficială. L-a îndepărtat apoi cu un semn al mâinii, iar el s-a dat înapoi umil şi a luat-o la fugă pe deal în jos de parcă îl urmărea o armată.

Rebeca a văzut că mă uitam cu gura căscată şi m-a lămurit ridicând din umeri:

— Doar hoţii vin să ceară miracole în afaceri.

Ultimul pelerin din acea zi a fost o mamă care purta un copil destul de mare ca să meargă singur – de trei, poate chiar patru ani. Dar când l-a dezbrăcat, ne-am dat cu toţii seama de ce încă îl mai purta în braţe. Picioruşele îi erau uscate şi acoperite cu răni, deschise şi supurânde, la care era greu să te uiţi. După privirea din ochii lui, era limpede că era aproape mort de durere. Bunica a luat copilul din braţele femeii. L-a pus pe perna ei, şi-a lipit buzele de fruntea lui şi l-a ţinut în poală. A cerut un unguent care se folosea la arsuri, ceva care uşurează durerea, dar nu vindecă. Apoi, cu mâinile ei, fără nicio tresărire şi fără să dea înapoi, l-a uns cu alifia pe răni.

Când a terminat, şi-a pus mâinile ei parfumate peste picioarele lui bolnave şi le-a ţinut de parcă ar fi fost nişte obiecte de preţ, delicate, preţioase şi curate. Mama lipsea, dar micuţul nu arăta niciun fel de intimidare în faţa binefăcătoarei lui. Cu durerile uşurate pentru moment, îşi pusese capul pe sânul ei veşted şi adormise.

Nu se simţea nicio mişcare şi nu se auzea nicio voce. Nu ştiu cât am stat aşa în timp ce el moţăia, dar îmi amintesc că mă durea spatele când a deschis ochii. Şi-a pus mânuţele în jurul gâtului Bunicii şi a sărutat-o. L-a îmbrăţişat şi ea şi apoi l-a dus înapoi la mama lui care a lăcrimat când a văzut zâmbetul de pe faţa băieţelului ei şi apoi a plâns din nou când a văzut tristeţea de pe faţa Oracolului, care arăta că nu putea face nimic ca să-l ţină în viaţă.

N-am mai putut s-o urăsc pe Rebeca după asta. Deşi n-am mai văzut-o apoi atât de blândă cu altcineva, n-am putut să uit felul în care luase durerea micuţului în propriile mâini şi-l făcuse să se simtă mai bine şi o liniştise

pe mama lui.

N-am vorbit niciodată despre Tabea cu ea. N-am îndrăznit. Am plâns pierderea prietenei mele în tăcere cu atâta durere, de parcă ar fi fost deja înfăşurată în giulgiu.

Dar a fost Werenro cea pe care a trebuit s-o punem în pământ.

Abia aşteptam s-o văd din nou pe mesageră şi la fel simţeau şi ceilalţi la Membre. Era favorită printre Debore, iar ele zâmbeau când le întrebam despre întoarcerea ei:

— Va veni cu siguranţă, curând, spunea cea care îmi pieptăna părul. Şi atunci vom avea şi poveşti în fiecare seară şi n-o să mai fi tristă.

Dar printr-un negustor a ajuns la noi vestea că Werenro fusese omorâtă pe drumul de întoarcere de la

Tyre. Rămăşiţele corpului ei au fost găsite la marginea oraşului, avea limba tăiată şi părul roşu împrăştiat peste tot. Un negustor care fusese la Oracol cu ani în urmă îşi amintise de femeia cu înfăţişare ciudată care slujea Oracolul şi-i recunoscuse şi traista. El adunase ce mai rămăsese din ea şi-i adusese oasele înapoi la Bunica, care nu s-a arătat deloc tulburată la auzul veştii îngrozitoare.

Legătura pe care o aducea era nespus de mică şi am îngropat-o adânc în pământ, într-un vas simplu de lut. Le-am auzit pe Debore plângând în acea seară, iar eu am adăugat încă un strat de sare pe aşternut. Dar când am visat-o pe Werenro, ea zâmbea larg cu toţi pistruii ei şi stătea într-un copac imens, cu o pasăre mare pe umăr.

A doua zi după înmormântarea lui Werenro, m-am dus la Rebeca dimineaţa, ca de obicei, dar ea era deja îmbrăcată, parfumată şi vopsită. Stătea pe perne, tăcută şi retrasă. Nici nu ştiu dacă m-a văzut când am intrat. Am tuşit. Nu şi-a ridicat privirea spre mine, însă după un timp a început să vorbească şi atunci am înţeles de ce veneau

pelerinii la Membre.

— Ştiu că eşti aici, Dina, a spus ea. Ştiu că mă urăşti din cauza fetei lui Esau. A fost un mare păcat. Ea era cea mai bună dintre ele şi sigur că n-a fost vina ei. Totul s-a întâmplat din cauza mamei ei stupide, care n-a făcut ce-i spusesem eu să facă, ci ce-i spusese mama ei şi mai stupidă decât ea. Ar fi trebuit s-o iau la mine încă de când era copil. Fata n-a mai avut nicio şansă.

Bunica a spus asta fără să se uite la mine, de parcă ar fi gândit cu voce tare. Dar apoi s-a întors spre mine şi m-a pironit cu privirea:

— Dar tu nu trebuie să te temi de o asemenea soartă, tu eşti ferită de asta. Mama ta nu va lăsa ca fecioria să-ţi fie transformată într-un premiu. Ea va avea grijă ca sângele tău să fie o ofrandă în pântecul marii mame. Poţi sta liniştită. Totuşi, te aşteaptă alte nenorociri, a mai spus ea, uitându-se parcă prin mine, cu maximă concentrare, încercând să-mi întrezărească viitorul. E ceva ce nu pot pătrunde. Aşa cum n-am putut prevedea nici sfârşitul lui Werenro. Poate că nenorocirea nu va însemna pentru tine decât pierderea unui copil sau doi sau poate că vei rămâne văduvă de tânără, pentru că de trăit, vei trăi foarte mult. Dar n-are rost să speriem copiii cu tristeţile vieţii.

A fost linişte un timp şi când Rebeca a vorbit din nou, deşi tot despre mine, a fost ca şi când eu deja nu mai eram acolo.

— Dina nu este moştenitoarea, totuşi. Acum văd că nimeni nu va fi. Membre va fi uitat. Cortul nu va dăinui mai mult ca mine.

A ridicat din umeri, ca şi cum n-ar fi fost ceva foarte important.

— Cei mari nu au nevoie de nimic de la noi. Libaţiile şi rugăciunile noastre nu sunt mai importante decât ciripitul păsărelelor sau zumzetul albinelor. Cel puţin ele

sunt răsplătite pentru ce fac.

S-a ridicat şi a venit spre mine până când nasurile aproape ni s-au lipit.

— Te iert că mă urăşti, a mai spus ea şi mi-a făcut semn să ies din cort.

Ruben a venit după mine câteva zile mai târziu şi eu am plecat de la Membre fără să primesc de la bunica mai mult decât o fluturare de mână. Deşi mă bucuram că mă întorceam în cortul mamei mele, ochii mi s-au umplut de lacrimi când ne îndepărtam. Mă întorceam cu mâinile goale. Nu meritasem atenţia Rebecăi. Nu reuşisem s-o mulţumesc.

Capitolul şase

D

Ieşi tânjisem după casă în fiecare clipă cât fusesem plecată, când m-am întors am fost cumva şocată. Nimic nu mai era aşa cum ştiam eu. Fraţii mei, tata şi toţi ceilalţi bărbaţi deveniseră grosolani şi cruzi într-un fel de neimaginat înainte. Mormăiau printre dinţi în loc să vorbească. Se scărpinau şi se scobeau în nas şi chiar se arătau dezveliţi în faţa femeilor. Şi ce putoare!

Zgomotul care venea de pe câmp era şi el mai mult decât puteam suporta. Câini care lătrau, oi care behăiau, bebeluşi care plângeau şi femei care ţipau. Cum de nu observasem până acum cum ţipă unele la altele şi mai ales la copii? Chiar şi mama era schimbată. Orice cuvânt îi ieşea din gură era ca să critice, ca să ceară sau ca să poruncească. Totul trebuia făcut aşa cum spunea ea şi nimic din ce făceam eu nu era suficient de bun. Auzeam numai batjocoră sau mânie în vocea ei atunci când îmi cerea să aduc apă, să am grijă de ceilalţi copii sau s-o ajut pe Zilpa la ţesut.

Ori de câte ori vorbea cu mine, mi se umpleau ochii de lacrimi, îmi înţepenea gâtul de ruşine şi supărare şi

dădeam cu piciorul în pământ:

— Ce s-a întâmplat? Ce e cu tine, mă întreba de trei ori pe zi.

Nu era nimic cu mine, credeam eu. Lea devenise repezită, acră şi imposibilă. Cumva parcă îmbătrânise cu mulţi ani în cele câteva luni cât fusesem plecată. Liniile adânci de pe frunte îi erau deseori pline cu praf şi dunga de mizerie de sub unghiile ei mă dezgusta.

Sigur, n-aş fi putut să-i spun lucrurile astea atât de puţin respectuoase, aşa că o evitam pe mama şi mă adăposteam pe lângă războiul de ţesut al Zilpei unde era linişte sau în jurul vocii blânde a Bilhei. Am ajuns chiar să dorm în cortul Rahelei, ceea ce trebuie s-o fi durut un pic pe Lea. Inna, care, acum îmi dădeam seama, trebuie să fi fost cel puţin la fel de bătrână ca bunica, mă certa pentru că o făceam pe mama să sufere. Dar eu eram prea tânără ca să-mi dau seama că cea care se schimbase eram eu, nu mama.

După câteva săptămâni, m-am reobişnuit cu zgomotele de fiecare zi şi cu mirosul bărbaţilor, ba chiar m-am trezit că eram fascinată de ei. Mă holbam la muguraşii băieţeilor care alergau prin jurul nostru dezbrăcaţi şi mă uitam pe furiş la câinii care se acuplau. Mă foiam în aşternut şi-mi lăsam mâinile să hoinărească peste sâni şi între picioare şi mă minunam.

Într-o noapte, Inna m-a prins pe lângă cortul lui Iuda, unde el şi Şua făceau un alt copil. Moaşa m-a luat de ureche şi m-a dus de acolo.

— Nu mai e mult de-acum, fata mea, a zis ea, cu o căutătură neruşinată. îţi vine şi ţie rândul.

Eram moartă de frică că Inna îi va spune mamei unde mă găsise. Dar chiar şi aşa îngrozită cum eram, nu mă gândeam decât la taina care se petrece între bărbaţi şi femei.

Într-una din nopţile în care eu stăteam chinuită de curiozitate şi dorinţă, tata şi fraţii mei erau într-o discuţie serioasă.

Turmele aveau să fie în curând prea numeroase pentru pământul pe care îl aveam la dispoziţie, iar fraţii mei voiau perspective mai mari pentru ei înşişi şi pentru fiii lor. Iacob a început din nou să viseze, de data asta la un oraş cu ziduri de apărare şi la o vale dulce între doi munţi, în visele lui, noi eram deja în Salem, acolo unde bunicul lui turnase vin peste o grămăjoară de pietre şi le transformase într-un altar sfânt. Fraţilor mei le plăcea acest vis. Ei se duceau cu treburi la oraş şi se întorceau la corturi cu o mulţime de poveşti despre piaţă, unde lâna şi vitele aveau preţuri aşa de bune. Hamor, regele din Salem, era paşnic şi deschis triburilor care voiau să se aşeze şi să facă ţinutul mai prosper. Simon şi Levi s-au dus şi au vorbit cu vizirul lui Hamor în numele tatălui meu şi s-au întors la Iacob, plini de ei pentru că reuşiseră o înţelegere aşa avantajoasă, pentru o bucată bună de pământ, cu fântână pe ea.

Aşa că în scurt timp corturile au fost desfăcute, turmele adunate şi noi am pornit-o la drum, un drum nu foarte lung, până la pământul despre care regele spusese că ar putea fi al nostru. Mamele mele s-au declarat foarte mulţumite de acea vale.

— Munţii sunt acolo unde cerul se întâlneşte cu pământul, a spus Zilpa, bucuroasă că va avea inspiraţie.

— Munţii ne vor proteja de vânturile rele, a spus Lea cu înţelepciune.

— Trebuie să găsesc o femeie de pe aici ca să-mi arate ce au de oferit dealurile astea, a spus Rahela către Inna.

Doar Bilha părea nefericită acolo, la poalele lui Ebal, muntele sub care aveam să ne întindem corturile.

— E aşa de mare, a suspinat ea, mă simt pierdută.

Am ridicat cuptoare şi am pus seminţe în pământ. Turmele s-au înmulţit şi încă trei dintre fraţii mei şi-au luat neveste, nişte fete tinere cu care mamele mele au fost de acord. Erau din Canaan şi nu ştiau nimic despre obiceiurile din Haran, acolo unde mamele sunt preţuite deopotrivă pentru putere, dar şi pentru frumuseţe. Şi deşi au intrat în cortul roşu, ca să-i facă pe plac Leei, niciodată n-au râs împreună cu noi. S-au uitat la ofrandele pe care noi le aduceam Reginei Cerului fără prea mult interes şi au refuzat să înveţe şi ele să facă la fel.

— Sacrificiile sunt ceva ce fac bărbaţii, spuneau ele şi-şi mâncau dulciurile.

Totuşi, nevestele fraţilor mei munceau cum trebuie şi erau fertile. Am dobândit mulţi nepoţi şi nepoate în Salem, iar familia lui Iacob a prosperat.

Era pace la corturile noastre, doar Simon şi Levi trăiau într-o continuă, mişcătoare nemulţumire. Fântâna, cea care făcuse ca pământul nostru să pară aşa o afacere, se dovedise a fi un puţ vechi şi părăsit, o grămadă de pietre care a şi secat curând după ce ne-am aşezat noi acolo. Fraţii mei au săpat alta, dar şi-au istovit spatele fără folos, pentru că prima dată locul n-a fost bun. Simon şi Levi erau siguri că Hamor îi înşelase cu bună ştiinţă şi-şi alimentau unul altuia furia vorbind despre ceva ce ei numeau umilirea lor. Cam pe când a doua fântână săpată începea să dea apă bună, supărarea lor devenise parte din ei, ca propriile nume. Eram recunoscătoare că nu trebuia să-i văd prea des. Mă speriau cu privirea lor neagră şi cu cuţitele lungi care le atârnau tot timpul la brâu.

Când a venit primăvara şi aerul s-a făcut dulce, iar mioarele au căzut grele cu miei, atunci a venit şi pentru mine vremea. În seara primei nopţi fără lună, mă aşezasem să mă uşurez, când am observat că aveam o pată pe picior.

Mi-a luat câteva momente să înţeleg ce se întâmplă. Era maro, nu roşie. Nu trebuia să fie roşie? N-ar fi trebuit să mă doară burta? Poate că mă înşelam şi doar mă lovisem la picior, dar nu se vedea nicio zgârietură.

Deşi aşteptam de o veşnicie să devin femeie, iată că nu săream în sus de bucurie şi nici nu mă repezeam să le spun mamelor mele. Stăteam acolo, pe vine, ascunsă de crengi şi mă gândeam: copilăria mea s-a sfârşit. O să port un şorţ şi va trebui să-mi acopăr capul. Nu va mai trebui să car lucruri şi să le aduc în timpul lunii noi, ci o să stau cu restul femeilor până când o să rămân gravidă. O să tândălesc cu mamele şi cu surorile mele în lumina arămie a cortului roşu trei zile şi trei nopţi, până când va apărea prima rază a lunii noi. Sângele îmi va curge în finul proaspăt, umplând aerul cu mirosul sărat al femeilor.

O clipă m-am gândit să nu spun nimănui, ca să rămân fetiţă, dar am alungat repede gândul ăsta. Nu puteam să fiu decât exact ce eram. Şi eram femeie.

M-am ridicat, cu degetele pătate de primele semne ale maturităţii mele şi atunci mi-am dat seama că de fapt simţeam o durere surdă în burtă. Cu o mândrie nouă pe chip, m-am dus în cort, sigură că de acum sânii mei abia înmuguriţi nu vor mai fi prilej de glumă. Acum puteam să intru în orice cort unde Rahela şi Inna ajutau la o naştere. Acum aveam să torn vin şi să fac turte ca ofrandă pentru luna nouă. Şi în curând aveam să aflu şi secretele celor ce se petrec între femei şi bărbaţi.

Am intrat în cortul roşu fără apa după care fusesem trimisă. Dar înainte ca mama să deschidă gura să mă certe, i-am arătat degetele murdare:

— De-acum nu mai am voie să car nimic nici eu, Mamă.

— Oh, oh, oh, a zis Lea, rămasă fără cuvinte, ceea ce nu prea i se întâmpla.

M-a pupat pe amândoi obrajii şi mătuşile s-au adunat în jurul meu şi m-au pupat pe rând. Cumnatele mele au bătut din palme şi toată lumea a început să vorbească în acelaşi timp. Inna a venit şi ea să vadă de ce era aşa gălăgie, iar eu eram înconjurată numai de feţe zâmbitoare.

Era aproape întuneric şi ritualul a început pe nesimţite, fără să-mi dau seama ce se întâmplă. Inna a adus o cupă din metal şlefuit plină cu vin întărit, atât de întunecat şi de dulce, că abia îi simţeam puterea. Dar capul a început să mi se învârtă curând, în timp ce mamele mele mă pictau cu henna pe vârfurile picioarelor şi pe palme. Spre deosebire de o mireasă, mi-au pictat o linie roşie de la picioare până la sex, iar de la mâini pornea un desen cu puncte care mergea până la buric.

Mi-au pus kohl pe ochi („Ca să vezi departe”, a spus Lea) şi m-au dat cu parfum pe frunte şi la subsuoară („Ca să păşeşti printre flori”, a zis Rahela). Mi-au scos brăţările şi rochia. Probabil din cauza vinului n-am întrebat de ce m-au pictat şi parfumat cu atâta grijă pentru ca apoi să mă îmbrace într-un veşmânt grosolan din pânză simplă aşa cum purtau femeile la naştere sau care se mai folosea pentru a aduna placenta, după ce se năştea copilul.

Au fost aşa de drăguţe cu mine, aşa de amuzante, aşa de dulci. Nu mă lăsau să mănânc singură, ci îmi dădeau fiecare îmbucătură bine aleasă direct în gură, cu degetele lor. Mi-au masat gâtul şi spatele până s-au făcut mlădioase ca ale unei pisici. Au cântat toate cântecele pe care le ştiau. Mama avea grijă să am mereu cupa de vin plină şi mi-o ducea la gură atât de des încât în curând nu prea mai puteam să vorbesc, iar vocile din jurul meu se amestecau într-un murmur asurzitor de fericire.

Nevasta lui Zabulon, Ahava, a dansat cu pântecul ei gravid pe ritmul bătăilor din palme. Am râs până când m-au durut fălcile. Am zâmbit până când m-a durut faţa. Era

bine să fii femeie!

Apoi Rahela a adus *terafim*-ul şi toată lumea a amuţit. Zeii casei rămăseseră ascunşi până în acel moment. Deşi eram mică când îi văzusem ultima oară, mi-i aminteam ca pe nişte vechi prieteni: mama gravidă, zeiţa cu şerpi în păr, cel care era şi femeie şi bărbat, cu pieptul ca de berbec. Rahela i-a scos pe toţi cu grijă şi a ales-o pe zeiţa în formă de broască, cea care rânjea. În gura larg deschisă îşi ţinea propriile ouă ca să fie în siguranţă, iar picioarele îi erau desfăcute în formă de pumnal triunghiular, pregătită să mai facă încă o mie de ouă. Rahela a frecat acea formă obsidiană cu ulei până când creatura a început să lucească şi să picure în lumina lămpilor. Mă holbam la faţa prostuţă a broaştei şi chicoteam, dar nimeni nu râdea cu mine.

O clipă mai târziu, eram deja afară cu mama şi mătuşile mele. Eram pe parcela de grâu din mijlocul grădinii – un loc ascuns, unde erau cultivate cerealele pentru sacrificii. Pământul era arat pentru că urma să se însămânţeze după revenirea lunii, iar eu eram dezbrăcată, culcată cu faţa în jos pe pământul rece. Tremuram. Mama mi-a lipit obrazul pe pământ şi mi-a împrăştiat părul în jurul capului. Mi-a desfăcut braţele larg „ca să îmbrăţişezi pământul”, a şoptit ea. Mi-a îndoit genunchii şi mi-a lipit tălpile una de alta, „ca să dai primul sânge înapoi pământului”, a spus Lea. Simţeam aerul nopţii intrându-mi în sex şi era ciudat şi minunat să fiu aşa deschisă sub cerul liber.

Mamele mele s-au adunat: Lea peste mine, Bilha în partea stângă, mâna Zilpei pe spatele picioarelor. Rânjeam ca broasca, pe jumătate adormită, îndrăgostită de fiecare dintre ele. Vocea Rahelei în spatele meu a rupt tăcerea:

— Mamă! Innana! Regina nopţii! Acceptă ofranda de sânge a fiicei tale, în numele mamei ei, în numele tău. În sângele ei să trăiască, prin sângele ei să dea viaţă.

Nu m-a durut. Uleiul a făcut-o să alunece uşor înăuntru, iar triunghiul îngust mi s-a potrivit perfect când a intrat. Mă uitam spre apus în timp ce micuţa zeiţă se uita spre răsărit atunci când mi-a rupt sigiliul pântecului. Când am ţipat, a fost mai puţin de durere şi mai mult de surpriză, ba chiar de plăcere, pentru că mi se părea că Regina însăşi se întinsese peste mine, cu Dumuzi, consortul ei, sub mine. Eram ca o fâşie de pânză, prinsă în dragostea lor, încălzită de marea lor pasiune.

Mamele mele gemeau încet ca să fie alături de mine. Dacă aş fi putut vorbi, le-aş fi asigurat că eram pe deplin fericită. Pentru că toate stelele cerului intraseră în pântecul meu în spatele picioarelor micuţei zeităţi zâmbitoare. În cea mai dulce şi sălbatică noapte de la separarea apelor de uscat, a cerului şi a pământului, eu stăteam întinsă şi gâfâiam ca un căţel, simţeam că mă învârt prin văzduh. Şi când am început să cad, n-am simţit nicio frică.

Cerul era roz când am deschis ochii. Inna se ghemuise lângă mine şi mă privea. Stăteam întinsă pe spate, cu mâinile şi picioarele răsfirate ca spiţele unei roţi şi cu goliciunea acoperită de cea mai bună pătură a mamei. Moaşa m-a ajutat să mă ridic în picioare şi m-a dus într-un colţ ferit al cortului roşu, acolo unde celelalte femei încă dormeau.

— Ai visat ceva, m-a întrebat ea.

Când am dat din cap că da, ea s-a apropiat şi m-a întrebat:

— Ce formă avea?

În mod ciudat, ştiam ce vrea să spună, dar nu ştiam cum să descriu creatura care îmi zâmbise. Nu mai văzusem niciodată ceva care să semene cu ea – imensă, neagră, cu un rânjet de i se vedeau dinţii, cu pielea ca de animal. Am încercat să descriu acel animal pentru Inna,

care părea uimită. Apoi m-a întrebat:

— Era în apă?

Am zis da şi Inna a zâmbit.

— Ţi-am spus că apa va fi destinul tău. Cea pe care ai visat-o e una foarte veche, Taweret, o zeiţă egipteană care trăieşte în fluviu şi râde cu toţi dinţii. Ea dă laptele mamelor şi protejează copiii.

Vechea mea prietenă m-a pupat pe obraji şi apoi m-a ciupit uşor.

— Asta e tot ce ştiu despre Taweret, niciodată în viaţa mea n-am mai întâlnit o femeie care s-o fi visat. Trebuie să fie un semn bun, micuţa mea. Acum dormi.

Nu m-am trezit până seara şi am visat toată ziua cum îmi creştea o lună de aur între picioare. Iar dimineaţa, am avut cinstea să ies prima afară şi să salut primul revărsat de zori al noii luni.

Când Lea s-a dus la Iacob să-i spună că fiicei lui îi venise vremea, a văzut că el deja ştia. Imbu vorbise despre asta cu Levi, care îi şoptise ceva despre nişte „ticăloşii”.

Femeia din Canaan fusese şocată de ritualul care mă legase în felul acela ancestral de pământ, de sânge şi de cer. Familia lui Imbu nu ştia nimic despre ceremonia deschiderii pântecului. Când se măritase cu fratele meu, mama ei alergase în cort ca să şterpelească cearşaful pătat de sânge în prima ei noapte ca soţie, în caz că Iacob – care plătise pe ea preţul unei mirese – ar fi vrut dovada virginităţii. De parcă tatăl meu ar fi putut dori să se uite la sângele unei femei.

Dar acum Imbu îi spusese lui Levi despre sacrificiul din grădină – sau ce-şi închipuise ea că fusese – şi el se dusese la tatăl nostru Iacob. Bărbaţii nu ştiau nimic despre cortul roşu şi ritualurile lui. Iacob n-a fost fericit să audă de ele. Nevestele lui îşi făceau datoria faţă de el şi faţă de zeul lui; nu avea niciun conflict cu ele şi cu zeiţele lor. Dar

acum nu mai putea pretinde că *terafim*-ul lui Laban nu era în casa lui şi nu mai putea suporta prezenţa idolilor pentru care jurase strâmb.

Aşa că Iacob a chemat-o pe Rahela şi i-a poruncit să aducă şi idolii pe care îi luase de la Laban. I-a dus pe toţi într-un loc necunoscut şi i-a spart cu o piatră pe fiecare, unul câte unul. Apoi i-a îngropat într-un loc secret, aşa încât nimeni să nu poată face libaţii peste ei.

Ahava a pierdut sarcina în săptămâna următoare, iar Zilpa a spus că asta e o pedeapsă şi că aveau să urmeze multe alte rele. Lea nu era aşa de îngrijorată din cauza *terafâm-ului*:

— Au stat ascunşi într-un coş ani de zile şi asta nu ne-a adus niciun ghinion. Problema e cu nevestele fiilor mei, care nu se ţin de tradiţia noastră. Ar trebui să avem mai multă grijă de ele. Trebuie să le facem cu adevărat fiicele noastre.

Aşa că mama a luat-o pe Ahava la inima ei şi pe Şua, soţia lui Iuda. În anii care au urmat, a încercat de asemenea s-o înveţe ritualurile pe nevasta lui Issachar, Hesia şi pe a lui Gad, Oreet. Dar ele n-au putut să renunţe la tradiţiile mamelor lor.

Trădarea lui Imbu a lăsat urme adânci şi s-a creat o ruptură care nu s-a mai vindecat niciodată. Nevestele lui Levi şi ale lui Simon n-au mai venit niciodată în cortul roşu, ci au stat în ale lor la venirea lunii noi şi le-au ţinut acolo şi pe fiicele lor. Iar Iacob a început să privească încruntat spre cortul roşu.

La fiecare lună nouă, mi-am luat locul în cortul roşu şi am învăţat de la mamele mele cum să fac să nu ating pământul cu picioarele goale şi cum să stau confortabil pe o bucată de pânză deasupra unui mănunchi de paie. Zilele mele curgeau în funcţie de creşterea şi descreşterea lunii. Timpul se înfăşură în el însuşi şi în jurul corpului meu, în

jurul sânilor care îmi creşteau, a durerilor care anunţau descătuşarea şi a celor trei zile de linişte, izolare şi pauză.

Deşi nu le mai vedeam pe mamele mele ca pe nişte creaturi perfecte, de-abia aşteptam acele zile pe care le petreceam cu ele şi cu celelalte femei care sângerau. Odată, când s-a întâmplat să fiu doar eu şi mamele mele în cortul roşu, Rahela a remarcat că era ca pe vremuri, în Haran. Dar Lea a zis:

— Ba nu e deloc ca atunci. Acum altcineva ne serveşte şi acum fiica mea stă cu noi.

Bilha a văzut că vorbele mamei au rănit-o pe Rahela, pentru că ea încă visa să aibă o fetiţă şi nu renunţase la speranţă. Mătuşa mea cea blândă a zis:

— Lea, dar e aşa de plăcut că suntem aici doar noi cinci. Ce fericită ar fi fost Ada…

Numele bunicii mele a funcţionat ca o vrajă din nou, iar surorile s-au liniştit în amintirea ei. Dar răul fusese făcut şi vechea ranchiună dintre Lea şi Rahela se întorsese în grupul femeilor.

Nu mult după ce ne aşezaserăm la poalele Ebalului, Inna şi Rahela o ajutaseră la o naştere sângeroasă pe una dintre femeile servitorilor. Se născuse un băiat foarte mare care produsese o ruptură la fel de mare în mama lui. Dar mama a supravieţuit, deşi rareori se întâmpla asta când copilul era aşezat cu picioarele în jos. Curând, femeile de pe dealurile din împrejurimi şi chiar din văile mai îndepărtate au ajuns să le cheme la primele semne ale unei naşteri mai grele. Se zvonea că Inna şi Rahela – dar mai ales Rahela, care era rudă de sânge cu cea de la

Membre – aveau puteri asupra lui Lamaştu şi Lillake, demonii străvechi însetaţi de sângele care curgea la naşteri, foarte temuti în zonă.

De multe ori m-am dus şi eu cu mătuşa mea şi cu

moaşa cea bătrână, care mergea mai uşor sprijinită în toiagul ei când n-avea şi desaga în spate. Oamenii de pe dealuri erau uimiţi să vadă o fată încă nemăritată că asistă la naşteri. Celor din văi nu părea să le pese, iar unele dintre mame, care erau la prima naştere şi erau chiar mai tinere decât mine, mă rugau câteodată să le ţin de mână şi să mă uit în ochii lor când durerile erau mai mari.

Deşi eu eram sigură că învăţătoarele mele ştiau totul despre aducerea copiilor pe lume, Rahela şi Inna încercau mereu să afle lucruri noi de la femeile la care se duceau. Au fost foarte fericite când au descoperit o specie nouă de mentă dulce care creştea pe acele dealuri. Era bună pentru stomac şi era o minune pentru cele care sufereau de greaţă şi balonare în timpul sarcinii. Dar când, de exemplu, Inna a văzut cum femeile de pe dealuri pictau corpul viitoarelor mame cu spirale galbene „ca să păcălească demonii”, a strâns din buze şi a mormăit că nu făceau decât să irite pielea.

A mai fost un lucru important pe care învăţătoarele mele l-au aflat de la femeile din valea Salemului. Nu era o plantă sau un instrument, ci un cântec de naştere, cel mai dulce balsam pe care Inna şi Rahela îl folosiseră vreodată. Le ajuta pe femeile aflate în travaliu să respire

* * 1 V A * 1 W /tw w w w mai uşor şi făcea ca pielea sa se întindă fără să se rupă. Uşura cele mai mari dureri. Cele care mureau – pentru că şi cu o moaşă priceputăca Inna, unele mureau – chiar şi acelea zâmbeau în timp ce închideau ochii pentru totdeauna, dar fără frică.

Cântam aşa:

Nu te teme, a venit vremea
Nu te teme, oasele tale sunt puternice
Nu te teme, vei fi ajutată
Nu te teme, Gula te aşteaptă
Nu te teme, copilul e la poartă

Nu te teme, va trăi şi te va preamări
Nu te teme, mâinile moaşei ştiu ce fac
Nu te teme, pământul e sub tine
Nu te teme, avem apă şi sare
Nu te teme, mamă micuţă
Nu te teme, mamă a noastră a tuturor.

Innei îi plăcea foarte mult acest cântec, mai ales când femeile din casă cântau pe voci, dând vrăjii putere şi mai mare. Era încântată că ajunsese să înveţe ceva cu asemenea putere atât de târziu în viaţă.

— Chiar şi noi, cele mai bătrâne, spunea ea şi arăta cu degetul ei osos înspre mine, chiar şi noi babele ne putem alege cu trucuri noi dintr-un loc sau altul.

Vechea noastră prietenă îmbătrânea cu fiecare zi şi a venit vremea când era prea înţepenită ca să mai umble noaptea sau să urce cărări abrupte, aşa că Rahela a început să mă ia pe mine cu ea, iar eu am început să învăţ să fac cu mâinile ce văzusem cu ochii.

O dată când am fost chemate să o ajutăm pe o mamă tânără să nască al doilea fiu – o naştere uşoară, cu o mamă care a zâmbit tot timpul, chiar şi când era în travaliu – mătuşa mea m-a lăsat pe mine să aşez cărămizile şi să tai cordonul. Pe drum, la întoarcere, Rahela m-a bătut pe umăr şi mi-a spus că o să fiu o moaşă de nădejde. Când a mai spus şi că vocea mea era bună pentru cântecul mamei iară frică, am fost mai mândră ca niciodată.

Capitolul şapte

C

Îteodată eram chemate să ajutăm câte o femeie care locuia aproape de oraş. Acele excursii îmi plăceau cu deosebire. Zidurile Salemului mă entuziasmau mai mult decât munţii acoperiţi cu ceaţă care îi intimidau pe Iacob şi pe Zilpa şi îi făceau să le aducă sacrificii. Minţile care

făcuseră asemenea lucruri grandioase mă făceau şi pe mine să mă simt deşteaptă, iar forţa muşchilor care construiseră fortăreaţa mă făcea să mă simt şi eu puternică. Nu-mi puteam lua ochii de la acele ziduri.

De-abia aşteptam să intru acolo, să văd piaţa templului, străzile înguste şi casele îngrămădite. Ştiam câte ceva despre forma locului de la Iosif, care fusese în Salem cu fraţii noştri. Iosif povestea că palatul în care locuia regele Hamor împreună cu soţia lui egipteancă şi cu cele cincisprezece concubine avea mai multe camere, în toată splendoarea lui, decât aveam eu fraţi. Iosif mai spunea că Hamor avea mai mulţi servitori decât aveam noi oi. Nu că un cioban plin de praf ca fratele meu ar fi putut spera să arunce o privire în acea casă măreaţă. Dar eu mă dădeam în vânt după poveştile lui fanteziste. Chiar şi minciunile despre acel loc mă entuziasmau şi-mi imaginam că aş fi putut să simt parfumul femeilor de la curte impregnat în tunica fratelui meu când se întorcea de la piaţă.

Mama a vrut să vadă locul cu ochii ei. Era convinsă că ar fi putut obţine un preţ mai bun pe lină decât Ruben, care era prea generos de felul lui pentru astfel de afaceri. Aproape că i-am sărutat mâinile când mi-a spus că urma să merg cu ea s-o ajut. Ruben ne-a găsit un loc bun chiar lângă poarta palatului, iar el s-a ţinut la distanţă, în timp ce mama striga la fiecare străin şi se tocmea ca un negustor de cămile cu cei care se apropiau.

Nu prea aveam ce să fac, doar să stau şi să mă uit, ceea ce am şi făcut, plină de bucurie. Acea zi petrecută la poarta de est a fost o minunăţie. Am văzut pentru prima dată jongleri. Am mâncat prima rodie. Am văzut feţe negre şi feţe maro, am văzut ţapi cu coarne incredibil de întortocheate, femei acoperite din cap până în picioare în negru şi fetiţe sclave care nu purtau nimic. Era ca atunci

pe drum, doar că acum nu mă mai chinuiau durerile de picioare. Am văzut un pitic care cotonogea un măgar alb ca luna şi am văzut un mare preot îmbrăcat în caftan care cumpăra măsline. Şi apoi am văzut-o pe Tabea.

Sau cel puţin cred că am văzut-o. O fată de înălţimea şi culoarea ei a apărut în faţa noastră. Era îmbrăcată în hainele albe ale templului, cu capul ras şi cu amândouă urechile găurite. M-am ridicat şi am strigat-o, dar ea s-a întors pe călcâie şi a luat-o la fugă. Fără să mă gândesc şi până ca mama să apuce să mă oprească, am luat-o la fugă după ea, de parcă aş fi fost un copil şi nu o tânără femeie.

— Tabea, am ţipat eu. Verişoară!

Dar nu m-a auzit sau dacă m-a auzit, nu s-a oprit şi hainele albe au dispărut printr-o uşă.

Ruben a venit după mine.

— Ce crezi că faci, m-a întrebat el.

— Mi s-a părut că era Tabea, am zis eu, aproape plângând. Dar mi s-a părut.

— Tabea?

— O verişoară, de-a lui Esau. N-o cunoşti, am zis eu. Iartă-mă că a trebuit să alergi după mine. Mama e supărată?

El a râs de prostia întrebării mele şi am râs şi eu. Eram pur şi simplu furioasă şi a trebuit să stau cu faţa la zid tot restul după-amiezii. Dar deja îmi pierdusem bucuria şi m-am mulţumit doar să aud sunetele pieţei şi să rumeg amintiri despre prietena mea pierdută.

După ce ne-am întors din acea excursie, ne-am trezit cu o mesageră din oraş. Purta un veşmânt de in şi nişte sandale foarte frumoase şi voia să vorbească doar cu Rahela:

— Una dintre femeile de la curtea regelui e aproape de naştere, i-a spus ea mătuşii mele. Regina lui Hamor le cheamă pe moaşele din casa lui Iacob s-o ajute.

Lea n-a fost prea încântată când am început să-mi pregătesc trusa pentru călătorie. S-a dus la Rahela şi i-a zis:

— De ce n-o iei pe Inna cu tine la regină? De ce vrei s-o iei pe Dina de lângă mine tocmai acum când trebuie să culegem măsline?

Mătuşa mea a ridicat din umeri:

— Ştii că Inna nu mai poate să meargă aşa departe cum e oraşul. Dacă vrei să iau o sclavă cu mine, aşa o să fac. Dar regina aşteaptă două moaşe şi nu va mai voi să-ţi cumpere lâna dacă mă duc la palat fără un ajutor priceput cu mine.

Lea s-a uitat aspru la Rahela care spunea aceste vorbe meşteşugite, iar eu mi-am lăsat ochii în jos pentru ca mama să vadă cât de mult îmi doream să merg. Mi-am ţinut respiraţia în timp ce mama lua o hotărâre.

— Pah, a zis, aruncând cu mâinile în sus şi plecând.

Mi-am ţinut mâna la gură ca să nu mi se audă strigătul de bucurie, iar Rahela a rânjit triumfătoare spre mine, ca un copil care reuşise să-i păcălească pe cei mari.

Ne-am terminat bagajul şi ne-am îmbrăcat în cele mai bune haine, dar Rahela m-a oprit chiar când să plecăm şi mi-a pieptănat părul în codiţe subţiri, „în stil egiptean", mi-a şoptit. Bilha şi Zilpa ne-au făcut cu mâna, dar Lea nu se vedea pe nicăieri şi noi am plecat cu mesagera.

Când am intrat pentru prima dată pe porţile oraşului, am fost grozav de dezamăgită. Străzile erau mai mici şi mai murdare decât îmi imaginasem. Mirosul era o combinaţie insuportabilă de fructe putrezite şi excremente umane. Mergeam prea repede ca să pot vedea ceva înăuntrul cocioabelor întunecate, dar după zgomote şi după miros îmi dădeam seama că animalele locuiau împreună cu stăpânii lor şi astfel am înţeles de ce tata dispreţuia atât de mult statul la oraş.

Cum am trecut însă pragul palatului, am intrat într-o altă lume. Zidurile erau destul de groase ca să ţină afară zgomotele şi mirosurile oraşului, iar curtea în care am ajuns era mare şi luminoasă.

O sclavă în pielea goală s-a apropiat de noi şi ne-a făcut semn s-o urmăm pe o uşă care ducea la apartamentele femeilor şi apoi într-o cameră în care cea care urma să fie mamă gâfâia pe podea. Era cam de vârsta mea şi după cum arăta, travaliul nu începuse de mult. Rahela a atins-o pe burtă, i-a examinat vulva şi mi-a făcut semn din ochi. Fusesem chemate pentru cea mai simplă dintre naşteri. Nu că ne-ar fi deranjat; excursia la palat era în sine o aventură pentru care eram recunoscătoare.

Imediat ce am cunoscut-o pe mamă, regina lui Hamor a intrat şi ea în cameră, curioasă să le cunoască pe moaşele de pe dealuri. Regina, pe care o chema Re-nefer, era îmbrăcată cu o rochie strâmtă şi dreaptă de in subţire, aproape transparent şi pe deasupra purta o tunică din mărgele turcoaz – cea mai elegantă îmbrăcăminte pe care o văzusem vreodată. Dar chiar şi aşa, mătuşa mea nu era umbrită de acea doamnă. Fără să mai fie tânără, aspră de soare şi de muncă, ghemuită pe jos, cu mâinile între picioarele unei femei care stătea să nască – chiar şi aşa mătuşa mea strălucea în toată splendoarea ei aurie. Părul îi rămăsese la fel de lucios, iar ochii negri îi sclipeau. Cele două femei s-au măsurat una pe alta cu un fel de recunoaştere şi au dat din cap în semn de salut.

Re-nefer şi-a ridicat rochia deasupra genunchilor şi s-a aşezat pe vine în partea cealaltă a lui Aşnan, pentru că aşa o chema pe tânăra mamă care gâfâia şi se văita mai mult de frică decât de durere. Cele două femei mature au început să vorbească între ele despre ce ulei ar putea să folosească să iasă mai uşor capul copilului, iar eu am fost impresionată de cât de multe ştia despre naşteri acea

femeie de viţă nobilă şi de cât de relaxată era Rahela în conversaţia cu o regină.

Aşnan, am aflat, era fiica doicii reginei. Femeia de pe cărămizi fusese tovarăşa dejoacă a fiului ei şi sora lui de lapte – aşa ca mine cu Iosif. Doica murise când cei doi erau încă mici, iar Re-nefer se legase de copilă încă de atunci şi acum, că-i purta copilul lui Hamor, îi era şi mai dragă. Aşnan era cea mai nouă concubină a lui.

Toate astea le-am aflat de la Re-nefer, care a stat alături de Aşnan de la prânz până aproape de apusul soarelui. Mama era puternică şi toate semnele erau bune, dar naşterea mergea încet. Junghiuri puternice erau urmate de pauze lungi, iar când Aşnan a adormit târziu după-amiaza, epuizată de eforturi, Re-nefer a luat-o pe Rahela în camera ei ca să guste ceva, iar eu am fost lăsată să am grijă de mamă.

Aproape adormisem şi eu când am auzit o voce de bărbat în anticameră. Ar fi trebuit să trimit vorbă prin sclavă, dar nu m-am gândit la asta, eram plictisită şi înţepenită de atâtea ore de stat, aşa că m-am ridicat şi m-am dus eu însămi.

Numele lui era Şalem. Era primul născut, cel mai chipeş şi cel mai isteţ dintre fiii regelui, foarte iubit de oamenii din Salem. Era auriu şi frumos ca un apus de soare.

Mi-am lăsat ochii în jos ca să nu mă mai holbez aşa – de parcă ar fi fost un ţap cu două capete sau altceva de felul ăsta care sfida ordinea firească. Şi totuşi, el sfida natura. Era perfect.

Ca să nu mă uit la faţa lui, am văzut în schimb că avea unghiile îngrijite şi mâinile delicate. Braţele nu-i erau arse de soare ca ale fraţilor mei, deşi nu erau nici bolnăvicioase. Purta doar o bluză subţire şi pieptul îi era gol, iară păr şi musculos.

Şi el se uita la mine şi m-am cutremurat când m-am gândit la petele de pe şorţ. Haina mea, chiar şi de sărbătoare cum era, părea modestă şi cenuşie în comparaţie cu veşmântul de pânză subţire şi strălucitoare pe care el îl purta acasă. Părul îmi era dezordonat şi neacoperit. Aveam picioarele murdare. Se auzea zgomotul unei respiraţii, dar nu ştiam dacă era a lui sau a mea.

Până la urmă nu m-am mai putut abţine şi am ridicat ochii înspre el. Era cu o palmă mai înalt decât mine. Avea părul negru şi strălucitor, dinţii drepţi şi albi. Ochii aurii sau verzi sau căprui. Într-adevăr, nu m-am uitat destul încât să văd ce culoare aveau pentru că niciodată nu mai fusesem privită aşa. Gura îi zâmbea politicos, dar ochii lui aşteptau răspunsul la o întrebare pe care eu n-o înţelesesem cu totul.

Îmi bubuiau urechile. Aş fi vrut să fug şi în acelaşi timp aş fi vrut să nu se mai termine acel moment de agonie, confuzie şi dorinţă care venise peste mine. N-am zis nimic.

Şi el era descumpănit. A tuşit în palmă, a aruncat o privire prin uşa care dădea în camera unde era Aşnan şi s-a uitat iar la mine. Până la urmă a bâiguit o întrebare despre sora lui de lapte. Probabil că am spus ceva, dar nu-mi mai amintesc. Tot ce-mi amintesc e dorinţa dureroasă pe care am simţit-o când ne-am întâlnit în acel hol strâmt.

E uimitor că s-au întâmplat atâtea cât ţi-ai trage sufletul, în tot acel răstimp n-am făcut decât să mă învinuiesc. Sunt o proastă, un copil, o proastă! Mama o să râdă de mine când o să-i povestesc.

Dar deja ştiam că n-o să-i povestesc asta mamei. Şi acest gând m-a făcut să roşesc. Nu era de la căldura pe care o simţeam faţă de acest Şalem, al cărui nume nici nu-l ştiam, a cărui prezenţă mă făcea să mă simt proastă şi slabă. Ceea ce mă făcuse să roşesc era faptul că n-aveam

să-i vorbesc Leei despre întâmplarea ce-mi umplea inima şi mi-o făcea să ardă.

El a văzut culoarea din obrajii mei şi a zâmbit şi mai larg. Jena mi-a dispărut atunci şi i-am zâmbit şi eu. Şi a fost ca şi cum preţul miresei fusese deja plătit şi toată lumea de acord cu zestrea. A fost ca şi cum eram deja singuri în cortul nostru nupţial. Întrebarea îşi găsise răspunsul.

Acum mi se pare comic şi dacă fiica mea mi-ar povesti aşa ceva, aş râde de m-aş prăpădi sau aş certa-o. Dar în ziua aceea eu eram doar o fată care era gata pentru bărbatul ei.

În timp ce zâmbeam unul la altul, mi-am amintit sunetele care se auzeau din cortul lui Iuda şi am înţeles de ce eu însămi mă perpeleam noaptea. Şalem, care era cu câţiva ani mai mare decât mine, şi-a recunoscut propria dorinţă şi chiar a simţit mai mult decât poftă sau cel puţin aşa a spus apoi, după ce ne-am ţinut promisiunea şi eram unul în braţele celuilalt. Spunea că fusese lovit de dragoste şi intimidat acolo, în holul de la apartamentele femeilor. Spunea că fusese vrăjit, fulgerat, cutremurat. La fel ca mine.

Nu cred că am apucat să ne mai spunem ceva înainte ca Rahela să se strecoare împreună cu regina şi să mă ia şi pe mine înapoi în camera de naştere. Atunci n-am mai avut timp să mă gândesc la Şalem, pentru că lui Aşnan i se rupsese apa şi a născut un băiat mare şi sănătos care aproape că i-a sfâşiat carnea.

— O să te faci bine într-o săptămână, i-a spus Rahela fetei, care suspina uşurată că se terminase.

Am dormit la palat în acea noapte, dar eu cu greu am închis ochii din cauza emoţiei. Plecarea de a doua zi a fost ca şi cum ar fi trebuit să mor. Credeam că n-aveam să-l mai văd niciodată. Credeam că probabil m-am înşelat eu –

fantezia unei fete simple de la ţară în prezenţa unui prinţ. Dar inima mi se revolta la gândul ăsta şi mi-am sucit gâtul uitându-mă înapoi când am plecat, gândindu-mă că el ar putea să vină după mine şi să mă ceară. Dar Şalem n-a apărut, iar eu mi-am muşcat buzele ca să nu plâng în timp ce urcam dealurile înapoi spre casa tatălui meu.

Nimeni nu ştia! Mie mi se părea că se vede pe faţa mea. Am crezut că Rahela o să ghicească secretul meu şi o să încerce să scoată de la mine povestea pe drumul de întoarcere.

Dar mătuşa mea a vorbit numai despre Re-nefer, care o lăudase pentru priceperea ei şi-i dăruise un colier din pietre de onix.

Când am ajuns acasă, mama m-a îmbrăţişat fără să simtă nimic din noua căldură care mi se cuibărise în trup şi m-a trimis la cules măsline, unde era mult de muncă. Zilpa mă aştepta acolo. Supraveghea presa şi abia mi-a răspuns la salut. Chiar şi Bilha care ştia să citească în inimi era ocupată cu câteva urcioare de ulei care crăpaseră şi nu vedea nimic altceva.

Lipsa lor de atenţie mi-a deschis ochii. Înainte de călătoria la Salem, eram sigură că mamele mele îmi citesc gândurile şi văd direct în inima mea. Iar acum descopeream că sunt o fiinţă separată, opacă şi prinsă pe o orbită despre care ele nu ştiau nimic.

Eram încântată că-mi descoperisem singurătatea şi mi-o protejam, îmi făceam de lucru la capătul livezii şi chiar dormeam în cortul improvizat la marginea câmpului împreună cu nevestele fraţilor mei. Mă simţeam bine singură, cu gândul doar la cel iubit, socotindu-i calităţile, închipuindu-mi virtuţile. Mă uitam fix la propriile mâini şi mă întrebam cum ar fi fost să-i ating umerii strălucitori sau minunatele lui braţe. În vise, vedeam soarele răsărind şi sclipind peste apă şi mă trezeam zâmbind.

După trei zile de beţie a fericirii, speranţele au început să mi se năruiască. Avea să vină după mine? Mâinile astea bătătorite erau prea aspre pentru un prinţ? îmi rodeam unghiile şi uitam să mănânc. Noaptea, stăteam în aşternuturi fără somn şi întorceam pe toate feţele întâlnirea noastră. Nu mă puteam gândi la nimic altceva în afară de el, dar deja începusem să mă îndoiesc de propriile amintiri. Poate că zâmbetul lui fuseese unul amabil mai degrabă, decât un semn de recunoaştere. Probabil că eram o proastă.

Dar chiar când începusem să mă tem că aveam să mă dau de gol în faţa mamelor mele într-un hohot de plâns, am fost salvată. Regele însuşi a trimis după mine. Hamor nu-i refuza nimic tinerei lui concubine şi când Aşnan a întrebat dacă fiica cea drăguţă a lui Iacob n-ar putea să-i ţină de urât în timpul convalescenţei, un mesager a şi fost trimis. Omul regelui chiar a adus un sclav care să-mi ţină locul la culesul măslinelor. Mama a găsit că gestul era unul chibzuit şi generos.

— Las-o să se ducă, i-a spus ea tatălui meu.

Iacob n-a obiectat şi l-a trimis pe Levi să mă însoţească până la uşa dormitoarelor femeilor din palatul lui Hamor.

Când le făceam cu mâna, le-am simţit pe Bilha şi pe Rahela uitându-se mai atent la mine. Probabil graba şi plăcerea care mi se citea pe faţă când am auzit invitaţia regelui trebuie să le fi pus pe gânduri, dar era deja prea târziu. Mi-au făcut şi ele cu mâna, în timp ce coboram valea, şi le simţeam întrebarea în spate. Un şoim s-a rotit de câteva ori deasupra noastră. Levi a zis că e semn bun, dar mesagerul scuipa ori de câte ori umbra păsării trecea peste poteca noastră.

Fratele meu m-a lăsat la uşa lui Hamor, urându-mi cu o voce foarte puternică şi ceremonioasă, destinată

urechilor mesagerului, „să mă port aşa cum trebuie să se poarte fiicele lui Iacob”. Mai ales că eram singura, am zâmbit eu. Mi se spusese să mă port frumos. Exact asta aveam de gând să fac.

În următoarele trei săptămâni le-am întâlnit pe fiicele Salemului. Nevestele celor mai importanţi oameni au venit s-o viziteze pe Aşnan şi pe băieţelul ei, care nu avea să fie botezat public mai înainte de trei luni, după obiceiul egiptean. „Aşa încât demonii nu vor putea să-l găsească”, şoptea Aşnan, care se temea de prezenţa răului chiar şi în camerele ei ferite şi confortabile.

Aşnan era mai degrabă o fetiţă prostuţă, cu dinţi frumoşi şi sâni mari, care şi-au recăpătat repede forma şi frumuseţea după ce copilul a fost dat la o doică. Nu mai auzisem ca o femeie sănătoasă să-şi dea copilul la sânul altei mame; în lumea mea, o doică era folosită doar când mama murise sau era pe moarte. Dar ce ştiam eu pe atunci despre obiceiurile femeilor de la curte? Găseam motive de uimire la tot pasul.

Nu mă dădeam în vânt după postura de servitoare a lui Aşnan, pentru că aşa mă considera ea. Îi aduceam mâncare şi o hrăneam. O spălam pe picioare şi pe faţă. A vrut masaj, aşa că am învăţat cum se face masaj de la o femeie bătrână din casă. Voia şi farduri şi trăncănea neîncetat în timp ce îmi arăta cum să-mi dau cu kohl în jurul ochilor şi cu o pudră verde pe pleoape.

— Nu doar că te face mai frumoasă, dar ţine şi ţânţarii departe de tine.

Aşnan m-a învăţat de asemenea ce e plictiseala, o pacoste înfiorătoare care se abate asupra femeilor care locuiesc în palate. Într-o după-amiază chiar am plâns din cauza monotoniei, stăteam nemişcată în timp ce Aşnan dormea. Singurul lucru cu care îmi puteam ocupa mintea era întrebarea dacă Şalem ştie sau nu că eu mă aflu în

casa tatălui său. Începusem să mă îndoiesc că-şi mai amintea de asistenta neîngrijită care o ajutase pe moaşa surorii lui de lapte. Eram ţinută captivă, fără răspunsuri, iar zidurile dintre apartamentele femeilor şi cele ale bărbaţilor erau groase şi în lumea palatului nu se putea face nimic să ni se întâlnească drumurile.

După mai multe zile, Re-nefer s-a interesat de Aşnan, iar eu am încercat să-mi fac curaj să-i vorbesc despre fiul ei. Dar n-am reuşit decât să bâlbâi ceva şi să roşesc.

— Ţi-e dor de mama ta, copilă? m-a întrebat ea plină de amabilitate.

Am dat din cap că nu, dar probabil arătam aşa de jalnic, că regina mi-a luat mâna şi mi-a spus:

— Îţi trebuie puţină distracţie, cred. O fată ca tine, obişnuită să stea sub cerul liber, probabil se simte ca o pasăre în colivie între zidurile astea.

I-am zâmbit lui Re-nefer, iar ea mi-a strâns mâna:

— O să te duci la piaţă cu servitoarea mea, a spus ea. Ajut-o să ia cele mai bune rodii şi vezi dacă puteţi găsi nişte smochine bune pentru fiul meu. Lui Şalem îi plac foarte mult smochinele.

În dimineaţa următoare am ieşit din palat în nebunia oraşului, unde m-am holbat la toate cât mi-a poftit inima. Servitoarea de lângă mine nu părea să se grăbească şi m-a lăsat să hoinăresc pe unde am vrut. M-am oprit aproape la fiecare prăvălie şi m-am uitat la fiecare voal, uimită de varietatea şi cantitatea de lămpi, fructe, ţesături, brânzeturi, vopsele, unelte, animale, coşuri, bijuterii, fluiere, ierburi, de toate.

Dar smochine nu se vedeau pe nicăieri în acea zi. Am căutat după ele până când aproape am ameţit de căldură şi de sete, mi-era greu să mă întorc la palat fără să-i fi îndeplinit cererea reginei, fără să-i duc fructe celui pe care-l iubeam. Până la urmă însă, după ce scotocisem în

fiecare colţ, nu ne mai rămăsese altceva de făcut decât să ne întoarcem.

În momentul în care o luasem spre palat, am văzut cea mai bătrână faţă pe care o văzusem vreodată – o vânzătoare de ierburi a cărei piele neagră era brăzdată de linii ca valea secată a unui pârâu. M-am aşezat pe pătura ei şi am ascultat-o bolborosind despre o alifie bună pentru durerile de spate. Dar când am întins mâna să iau o rădăcină necunoscută, m-a apucat de încheietură şi s-a uitat fix în ochii mei:

— A, tânăra domnişoară vrea ceva pentru iubitul ei! Ceva magic care să i-l aducă în pat pe tânărul domn, aşa încât ea să scape de povara urâcioasă a fecioriei!

Mi-am tras mâna, speriată că vrăjitoarea văzuse atât de adânc în inima mea. Era probabil ceva ce spunea tuturor fetelor tinere care se apropiau de ea, dar servitoarea lui Re-nefer văzuse deja că mă pierdusem şi începuse să râdă. Eram speriată şi am fugit de lângă bătrâna aceea.

Nu l-am văzut pe Şalem când s-a apropiat, dar era deja lângă mine, iar soarele la apus îi desena în jurul capului o coroană de lumină. M-am uitat în ochii lui şi mi s-a oprit respiraţia.

— Eşti bine, doamna mea? a întrebat el, cu o voce dulce, cântată, pe care mi-o amintesc şi acum.

Eram mută.

Se uita la mine cu aceeaşi foame pe care o simţeam şi eu şi mi-a pus o mână fierbinte pe umăr ca să mă conducă spre palat. Servitoarea reginei ne urma, cu un rânjet pe faţă. Stăpâna ei avusese dreptate; era o rază de lumină între prinţ şi nepoata Oracolului de la Membre.

* * *

Spre deosebire de mine, fiul lui Re-nefer nu putuse să-şi ascundă inima de mama lui. Re-nefer le dispreţuia pe

femeile din oraş de când venise ca tânără mireasă în Salem.

— Proaste şi seci, le ştampilase ea pe toate. Nu ştiu să toarcă, ţes catastrofal, se îmbracă ca nişte bărbaţi şi nu ştiu nimic despre ierburi. O să-ţi facă nişte fii la fel de proşti, îi spusese Re-nefer fiului ei. O să avem grijă să ai parte de altceva.

Re-nefer fusese impresionată de priceperea moaşei de pe dealuri şi-i plăcuse şi chipul fetei care o însoţea. Se uitase cu bunăvoinţă la înălţimea mea şi la puterea braţelor mele, la culoarea din obraji şi la felul în care îmi purtam capul pe umeri. Faptul că la vârsta mea deja eram ajutorul unei moaşe îi arăta că nu eram proastă. Când se dusese cu Rahela să guste ceva împreună, se interesase mai mult de mine, dar atât de discret că Rahela nu se gândise de ce era întrebată despre vârsta mea, despre statutul mamei mele şi cum mă descurcam la vatră şi la războiul de ţesut.

Când Re-nefer şi Rahela ne găsiseră pe mine şi pe Şalem în hol, ea îşi dăduse repede seama că sămânţa ideii fusese aruncată fără ajutorul ei. Făcuse apoi tot ce putuse ca sămânţa să crească.

Re-nefer îi spusese lui Aşnan să mă ceară din casa tatălui meu, iar în acea dimineaţă îl trimisese pe fiul ei să mă caute în piaţă.

— Mi-e teamă că micuţa de pe dealuri se va pierde în oraş, îi spusese ea lui Şalem. Ştii că servitoarea mea e destul de proastă ca s-o lase să-i scape din ochi. Dar poate tu îţi aminteşti cum arată fata pe care o cheamă Dina, l-a întrebat ea pe fiul ei. E fata cu ochii întunecaţi, părul creţ şi mâini frumoase care a venit cu moaşa. Ai vorbit cu ea pe hol când Aşnan năştea. Şalem se repezise atât de năvalnic să-i îndeplinească cererea, că Re-nefer de-abia putuse să-şi ţină râsul.

Când eu şi prinţul ne-am întors la palat, am găsit curtea goală, aşa cum aranjase Re-nefer. Servitoarea dispăruse. Am rămas tăcuţi o clipă apoi Şalem m-a dus uşurel într-un colţ umbrit, mi-a pus mâinile pe umeri, mi-a acoperit gura cu gura lui şi şi-a lipit corpul de al meu. Iar mie, care nu mai fusesem atinsă sau sărutată de un bărbat, nu mi-a fost frică. Nu s-a grăbit şi nu m-a bruscat, iar eu mi-am pus mâinile pe spatele lui, m-am lipit de pieptul lui şi m-am topit în mâinile şi în gura lui.

Când buzele lui mi-au atins gâtul, am gemut şi Şalem s-a oprit. S-a uitat la mine să vadă ce vreau să spun şi văzând doar aprobare, m-a luat de mână şi m-a dus pe un coridor necunoscut înspre o cameră cu podeaua şlefuită şi cu un pat care avea picioare în formă de gheare de şoim. Ne-am aşezat pe pătura neagră de lână care mirosea dulce şi ne-am găsit unul pe altul.

N-am ţipat când m-a pătruns pentru că, deşi era foarte tânăr, iubitul meu nu se grăbea. După aceea, când Şalem stătea nemişcat, a văzut că obrajii îmi erau umezi şi a zis:

— O, nevastă micuţă, să nu mă mai laşi să te rănesc niciodată.

Dar i-am spus că în lacrimile mele nu era nimic dureros. Erau primele lacrimi de fericire din viaţa mea.

— Gustă-le, i-am spus mult-iubitului meu şi el a văzut că erau dulci.

Şi atunci a plâns şi el. Ne-am ţinut în braţe până când dorinţa lui Şalem a renăscut şi nu mi-am ţinut respiraţia când a intrat în mine. Aşa am început să-mi dau seama ce se întâmplă cu corpul meu şi să înţeleg plăcerea dragostei.

Nimeni nu ne-a deranjat. A venit noaptea şi ne-a fost lăsată mâncare la uşă – fructe minunate şi vin auriu, pâine proaspătă, măsline şi turte înmuiate în miere. Am înfulecat fiecare înghiţitură ca nişte câini înfometaţi.

După ce am mâncat, m-a spălat într-un bazin mare cu apă caldă care apăruse la fel de misterios ca mâncarea. Mi-a povestit despre Egipt şi despre marele fluviu unde avea să mă ducă să stau la soare şi să înot.

— Nu ştiu să înot, i-am spus lui Şalem.

— Nu-i nimic, a zis el, atunci înseamnă că eu o să fiu cel care o să te înveţe.

S-a jucat cu părul meu până când l-a încurcat de tot şi ne-a luat ceva timp să-i scoatem mâna din el.

— Îmi plac cârlionţii ăştia, a zis el, când nu putea să-şi elibereze degetele din părul meu.

Apoi i s-a întărit din nou şi împreunarea noastră a fost înnebunitor de înceată. Mă mângâia cu mâinile pe faţă şi am ţipat de plăcere într-un glas.

Când nu ne sărutam, nu ne iubeam sau nu dormeam, schimbam poveşti. I-am spus despre mama şi despre tata şi i-am descris pe fraţii mei, unul câte unul. Era încântat de numele lor şi le-a învăţat pe fiecare, în ordinea naşterii şi ştia deja care din pântecul cărei mame ieşise. Nu ştiu dacă tata însuşi le ştia ordinea la fel de bine.

El mi-a povestit despre învăţătorul lui, un infirm cu o voce splendidă, care îl învăţase să citească şi să cânte. Mi-a povestit despre loialitatea mamei lui şi despre cei cinci fraţi vitregi, dintre care niciunul nu învăţase arta Egiptului. Mi-a povestit despre călătoria la preoteasă, care îl iniţiase în arta iubirii făcute în numele Cerului.

— Nu i-am văzut niciodată faţa, zicea el. Ritualurile au loc în camera cea mai ascunsă, acolo unde nu pătrunde lumină. E ca un vis închis în alt vis. Mi-a spus cum s-a culcat de trei ori cu o sclavă, care chicotea în braţele lui şi apoi i-a cerut bani.

Dar la sfârşitul celei de-a doua zile petrecute împreună, îmbrăţişările noastre depăşiseră la număr experienţele lui cu alte femei.

— Le-am uitat deja pe toate, a spus el.

Am făcut dragoste iar şi iar. Am adormit şi ne-am trezit unul în braţele celuilalt. Ne-am sărutat peste tot şi am învăţat mirosul degetelor lui de la picioare, mirosul sexului său înainte şi după dragoste, gustul gâtului său umed.

Eram deja de trei zile ca mire şi mireasă când am început totuşi să mă întreb de ce nu sunt chemată să-i spăl picioarele lui Aşnan sau s-o frec pe spate. Şalem uitase şi el de cinele obligatorii din fiecare seară cu tatăl său. Dar Re-nefer avusese grijă să nu ştim nimic din lumea din jur şi lumea să ne lase în pace.

Ne trimitea mâncăruri alese toată ziua şi toată noaptea şi-i instruia pe servitori să umple baia cu apă proaspătă şi parfumată ori de câte ori noi dormeam.

Nu-mi făceam griji pentru viitor. Şalem spunea că unirea noastră trupească ne pecetluise căsătoria. Mă tachina în legătură cu preţul miresei pe care i-l va duce tatălui meu: găleţi cu monede de aur, cămile încărcate cu pietre preţioase şi pânzeturi, o caravană de sclavi, o turmă de oi cu lâna aşa de fină că n-avea nevoie să fie spălată niciodată.

— Tu meriţi preţul unei regine, îmi şoptea el.

Şi apoi plonjam înapoi în lumea visurilor noastre comune.

— O să-ţi construiesc un mormânt de o frumuseţe nemaivăzută, spunea Şalem. Lumea nu va uita niciodată numele Dina, cea care m-a considerat demn de inima ei.

Aş fi vrut să fiu la fel de îndrăzneaţă cu vorbele. Nu că aş fi fost timidă. Şalem ştia ce plăcere găseam în el, cât îi eram de recunoscătoare şi cită poftă îmi era de el. îi dădeam tot. Mă abandonam lui. Mă pierdeam în el. Doar că nu aveam glas pentru şuvoiul de fericire care mă străbătea.

Când mă bucuram prima dată de îmbrăţişarea lui Şalem, Levi se năpustise în palatul lui Hamor, furios că nu i se acordase audienţa la rege la care el se credea îndreptăţit. Dacă fratelui meu i s-ar fi spus repede când voi fi trimisă înapoi acasă, dacă i s-ar fi dat o mâncare bună şi un pat să doarmă, povestea vieţii mele ar fi putut fi alta.

Mai târziu, m-am întrebat cum ar fi fost dacă ar fi venit după mine Iuda sau Ruben. Hamor nu era prea nerăbdător să se întâlnească cu acel fiu al lui Iacob, cel certăreţ care îl acuzase că-i înşelase familia. De ce s-ar fi supus regele încă unui rând de acuzaţii din partea acelui băiat de cioban veşnic nemulţumit?

Dacă ar fi fost Ruben în locul lui, Hamor l-ar fi primit cu drag, l-ar fi invitat la masă şi l-ar fi găzduit peste noapte. Cu adevărat, dacă ar fi fost oricare dintre ceilalţi, chiar şi Iosif, ar fi fost bine primit. Lui Hamor îi plăcea de Iosif aproape la fel de mult cât îi plăcea reginei de nevestele lui Iacob. Regele ştia că tata îşi vedea de turme cu atâta pricepere, că ajunsese repede cel mai bogat cioban din văi. Lâna lui Iacob era cea mai moale, nevestele lui erau destoinice, iar fiii, loiali. Nu avuseseră vrajbă cu niciun vecin. îmbogăţise acea vale, iar Hamor era dornic de bune relaţii. Căsătorii între cele două case erau de dorit, iar Hamor fusese încântat când Re-nefer îi şoptise că fiului său îi place fiica lui Iacob. Într-adevăr, imediat ce a auzit că Şalem se culca cu mine, a început să se gândească la un preţ de mireasă.

Când a mai auzit şi de la servitori că tânăra pereche era cum nu se poate mai potrivită, că se adorau şi că erau ocupaţi să-i facă un nepot, veştile l-au bucurat atât de mult că a chemat-o pe Aşnan la el o săptămână întreagă înainte ca perioada ei de izolare să se fi terminat. Când i-a descoperit, Re-nefer abia de şi-a certat soţul şi pe fată, atât era de fericită că fiul ei îşi găsise aleasa.

În a patra zi de fericire, Şalem s-a ridicat din baie, s-a îmbrăcat şi mi-a spus că se duce să vorbească cu tatăl său.

— E timpul ca Hamor să facă aranjamentele pentru preţul miresei. Era aşa de frumos în tunică şi în sandale că ochii mi s-au umplut iar de lacrimi.

— Gata cu lacrimile, nici măcar de fericire, a zis şi m-a ridicat. Eram încă udă de la apă, m-a pupat pe nas şi pe gură şi m-a pus pe pat.

— Aşteaptă-mă, iubita mea. Nu te îmbrăca. Doar stai aici ca să mă pot gândi la tine exact aşa cum arăţi acum. Nu stau mult.

I-am acoperit faţa cu sărutări şi i-am spus să se grăbească. Eram adormită când s-a strecurat lângă mine, mirosind a lumea de dincolo de patul nostru, pentru prima dată de zile întregi.

Hamor a plecat spre tabăra lui Iacob a doua zi dimineaţa devreme, cu o mare încărcătură după el. Nu şi-a luat cort sau servitori ca să rămână peste noapte. Nu se aştepta să stea mai mult sau să se tocmească. Cum şi-ar fi putut imagina că vestea cea bună şi darurile lui îmbelşugate se vor lovi de vreo obiecţie?

Veştile despre Şalem şi fiica lui Iacob se răspândiseră în oraş, dar ajunseseră şi la corturile lui Iacob. Când a auzit că am fost făcută nevastă de prinţul din oraş, Iacob n-a zis nimic şi nici n-a răspuns în niciun fel ofertei lui Hamor. A stat ca o stâncă, s-a holbat la omul despre care fiii lui Levi şi Simon vorbiseră cu atâta venin – un bărbat cam de vârsta lui, doar că îmbrăcat luxos, cu vorbirea aleasă şi gras. Regele arăta înspre un car plin cu lucruri, spre oile şi caprele legate în spate. Se declara rudă şi spunea că în curând vor avea amândoi un nepot.

Iacob şi-a acoperit ochii şi şi-a dus mâna la gură pentru ca Hamor să nu-i vadă surpriza şi neplăcerea. A dat din cap când Hamor a lăudat frumuseţea fiicei lui. Iacob nu

se gândise până atunci să-şi mărite fiica, deşi nevasta lui începuse să-i spună câte ceva despre asta. Avea vârsta potrivită, fără îndoială. Dar Iacob nu se simţea la îndemână cu această pereche, deşi n-ar fi ştiut să spună de ce şi parcă îi înţepenea gâtul când se gândea să facă aşa cum se aştepta Hamor.

S-a tot gândit cum ar putea să amâne decizia, să câştige cumva teren.

— O să vorbesc despre asta cu fiii mei, i-a spus el regelui, pe un ton mai aspru decât ar fi vrut.

Hamor era uimit.

— Fiica ta nu mai e virgină, Iacob, a insistat regele. Şi totuşi ai aici preţul ca pentru o prinţesă virgină a Egiptului – mai mult decât a dat tatăl meu pentru soţia mea. Nu că fiica ta n-ar merita chiar şi mai mult. Spune ce vrei şi asta vei avea, pentru că fiul meu o iubeşte pe fată. Şi am înţeles că şi ea îl vrea, de asemenea, iar aici Hamor a zâmbit un pic prea larg pentru gustul lui Iacob.

Nu-i plăcea să se vorbească despre fiica lui aşa neruşinat, chiar dacă îi era oarecum greu să-şi dea seama cum arăta exact fiica lui. Tot ce îşi putea aminti era o imagine cu părul ei, dezordonat şi sălbatic, când alerga după Iosif. Dar era o imagine foarte veche.

— O să-i aştept pe fiii mei, a zis Iacob şi i-a întors spatele regelui, de parcă stăpânul Salemului n-ar fi fost decât un cioban. L-a lăsat pe seama nevestelor lui să-l trateze cu mâncare şi cu bere. Dar Hamor nu vedea de ce-ar mai fi stat, aşa că s-a întors la palat, cu darurile după el.

Iacob a chemat-o pe Lea şi i-a vorbit cu cele mai grele vorbe pe care le adresase vreodată unei soţii:

— Fiica ta nu mai e fată, a zis el, eşti o neruşinată că ai ascuns asta de mine. Te-ai mai sumeţit şi înainte, dar nu m-ai făcut niciodată de ruşine. Iar acum îmi faci asta.

Mama a fost la fel de surprinsă ca soţul ei de veştile

pe care le auzea despre fiică.

— Prinţul Salemului o cere. Tatăl lui a venit să ne plătească preţul întreg al unei mirese virgine. Ceea ce presupun că a fost înainte să se ducă între zidurile acelui nenorocit de oraş.

Iacob s-a făcut şi mai aspru:

— Acum e de-a Salemului, se vede treaba, iar mie nu-mi mai e de niciun folos.

Lea era furioasă.

— Cheam-o pe nevasta ta, pe sora mea, a zis ea. Rahela a dus-o acolo. Rahela e cea care are ochi pentru oraş, nu eu, bărbate. Întreab-o pe nevasta ta.

Vorbele mamei mele aveau gustul amar al fierii.

Mă întreb dacă s-a gândit vreun pic la mine atunci. O fi chinuit-o întrebarea dacă am consimţit sau am ţipat, o fi tânjit să afle dacă plângeam sau înfloream? Dar din vorbele ei nu răzbătea decât pierderea unei fete, dusă în oraş unde avea să stea cu alte femei, să le înveţe obiceiurile şi să le uite pe cele ale mamei ei.

Apoi tata a chemat-o pe Rahela:

— Bărbate, a ciripit Rahela, toată un zâmbet. Aud că avem veşti bune.

Dar Iacob nu zâmbea.

— Nu-mi place oraşul şi nici regele lui, a zis el. Dar îmi plac încă şi mai puţin o fiică nedemnă de încredere şi o soţie mincinoasă.

— Nu spune ceva ce ai să regreţi mai târziu, a răspuns Rahela. Sora mea te-a stârnit împotriva mea şi împotriva singurei tale fiice, care e mult iubită de mama ta la Membre. Această unire e potrivită. Regele spune că se plac unul pe altul, nu-i aşa? Ai uitat focul de pe vremuri, bărbate? Ai îmbătrânit atât de mult încât ai uitat vechea dorinţă?

Pe faţa lui Iacob nu se citea nimic. S-a uitat lung la

Rahela, iar ea i-a întors privirea.

— Dă-le binecuvântarea, bărbate, a zis Rahela. Ia carele pline cu argint şi m şi primeşte-l pe Hamor cum se cuvine unui rege. Tu eşti stăpânul aici. Nu ai de ce să aştepţi.

Dar Iacob s-a încăpăţânat şi mai mult la insistenţa Rahelei.

— Când se întorc fiii mei din călătorie, o să hotărăsc.

Hamor nu-şi amintea să mai fi fost vreodată tratat aşa de prost. Dar în ciuda acestui lucru, încă avea bunăvoinţă faţă de Iacob.

— Un aliat bun, cred, i-a spus el lui Şalem a doua zi. Şi un duşman de temut. E un om foarte mândru. Nu-i place să nu mai aibă control asupra sorţii familiei lui. E ciudat că n-a înţeles că oricum copiii nu mai sunt la dispoziţia părinţilor odată ce au crescut. Nici chiar fiicele.

Dar Şalem a insistat ca tatăl să se întoarcă acolo cât mai repede:

— O iubesc pe fată, a zis el.

Hamor a rânjit:

— Nu te teme. Fata e a ta. Niciun tată din lume n-ar mai vrea-o înapoi aşa cum e acum. Du-te înapoi la nevasta ta şi lasă-mă pe mine să mă descurc cu tatăl.

A mai trecut o săptămână în care eu şi bărbatul meu am învăţat să ne iubim în feluri din ce în ce mai subtile, cu tandreţuri şi dezmierdări. Tălpile nu mi-au atins pământul. Faţa mă durea de la atâta zâmbit.

Şi apoi am primit şi un dar de nuntă cu totul special: a venit să mă viziteze Bilha. Mătuşa mea a apărut la poarta palatului şi a întrebat de Dina, soţia lui Şalem. A fost dusă mai întâi la Re-nefer, care a copleşit-o cu întrebări despre nehotărârea lui Iacob de a-i primi oferta soţului ei. Regina a întrebat de asemenea despre Lea şi Rahela şi i-a spus Bilhei să nu cumva să plece fără daruri pentru familia

nurorii ei. Şi apoi Re-nefer însăşi a adus-o la mine.

Îmbrăţişarea mea a ridicat-o pe sus pe micuţa mea mătuşă şi i-am acoperit obrajii cu mii de sărutări.

— Străluceşti, a zis ea, când şi-a revenit şi mi-a luat mâinile în ale ei. Eşti fericită.

A zâmbit.

— E minunat că ai găsit atâta fericire. O să-i spun Leei şi atunci n-o să mai fie supărată.

— Mama e supărată? am întrebat eu uluită.

— Lea crede că Rahela te-a vândut răului. E exact ca tatăl tău, la fel de suspicioasă când vine vorba despre oraş şi nu e bucuroasă la gândul că o să-ţi faci sălaş între nişte ziduri. De fapt, cred că îi e dor de tine. Dar o să-i povestesc despre luminiţele din ochii tăi, despre zâmbetul de pe faţa ta şi despre aerul de femeie pe care îl ai acum, că eşti şi tu nevastă. E bun cu tine, nu-i aşa? m-a întrebat Bilha, dându-mi prilej să-l laud pe Şalem.

Mi-am dat seama că ardeam să povestesc cuiva detalii despre fericirea mea şi i-am turnat Bilhei în ureche absolut tot. A bătut din palme când m-a auzit vorbind ca o mireasă.

— O, să iubeşti şi să fii iubită în felul ăsta, a oftat ea.

Bilha a mâncat cu mine şi a tras cu ochiul la Şalem. A fost de acord că e frumos, dar n-a vrut să-l cunoască.

— Nu pot să vorbesc cu el înainte ca bărbatul meu s-o facă, a protestat ea. Dar am văzut destul cât să le spun tot ce trebuie despre fiica noastră.

Dimineaţa, m-a îmbrăţişat şi a plecat cu Ruben, care o adusese. A dus cuvântul fericirii mele în corturile tatălui meu, dar vocea i-a fost acoperită de zbieretele fraţilor mei, care m-au numit târfă. Iar Iacob n-a făcut nimic ca să le închidă gurile cele proaste.

Simon şi Levi se întorseseră la tatăl nostru de câteva zile, cu un plan ascuns. Fuseseră în Aşkelon pentru un alt

fel de negoţ decât cel de capre şi oi, lână sau ulei. Comerţul cu sclavi aducea mult mai mult câştig decât orice roadă a pământului culeasă cu greutate. Se duseseră să vorbească, deci, cu nişte negustori de sclavi. Era limpede că Ruben avea să primească dreptul primului născut, iar Iosif, binecuvântarea tatălui, aşa că ei voiau să-şi facă norocul cu mâna lor, prin orice mijloace.

Dar Levi şi Simon aflaseră că negustorii de sclavi voiau doar copii. Treaba nu mergea. Prea mulţi negustori slăbiseră piaţa, iar acum preţuri bune nu se mai dădeau decât pentru tineri sănătoşi. Fraţii mei nu se aleseseră cu nimic pe cele două servitoare bătrâne pe care le aveau ca zestre de la nevestele lor. Veniseră deci întorşi pe dos, înveninaţi.

Când au auzit că Hamor îi oferise tatălui meu preţul unei mirese pentru mine, au ridicat glasul împotriva căsătoriei, simţind că poziţia lor e ameninţată de această alianţă. Casa lui Iacob avea să fie înghiţită de dinastia din Salem şi dacă Ruben se putea aştepta să devină prinţ, ei şi fiii lor aveau să rămână ciobani, verii săraci, nişte nimeni.

— O să fim mai jos decât Esau, au mormăit ei unul la altul şi către fraţii asupra cărora aveau influenţă, Zabulon, Issachar şi Nahtali, din pântecul Leei, şi Gad şi Aşez ai Zilpei.

Când Iacob şi-a chemat toţi fiii în cortul său ca să discute despre oferta lui Hamor, Simon a ridicat pumnul şi a strigat:

— Răzbunare! Sora mea a fost nenorocită de un câine de egiptean!

Ruben a vorbit în numele lui Şalem.

— Sora noastră nu a strigat după ajutor, a zis el şi nici prinţul n-a ţinut-o cu forţa.

Iuda a fost de acord.

— Mărimea darului e un omagiu adus surorii noastre,

tatălui nostru şi întregii case a lui Iacob. Noi înşine o să devenim prinţi. Am fi nebuni să nu acceptăm darurile pe care ni le trimit zeii. Ce fel de idiot face dintr-o binecuvântare un blestem?

Dar Levi şi-a sfâşiat hainele de parcă mi-ar fi jelit moartea, iar Simon i-a avertizat:

— Aceasta este o capcană pentru fiii lui Iacob. Dacă lăsăm să se întâmple această căsătorie, putreziciunea oraşului îi va cuprinde pe fiii mei şi pe fiii fraţilor mei. Această căsătorie nu e pe placul zeului tatălui nostru, a zis el, provocându-l pe Iacob să-l contrazică.

Vocile li s-au ridicat şi fraţii mei şi-au aruncat priviri necruţătoare la lumina lămpilor, dar Iacob nu şi-a dat gândurile la iveală.

— Acel câine netăiat împrejur îmi violează sora în fiecare zi, a tunat Simon. Eu am să permit pângărirea singurei noastre surori, unica fiică a mamei mele?

La asta, Iosif a luat o faţă neîncrezătoare şi i-a spus lui Ruben pe jumătate în şoaptă:

— Dacă fratele meu e îngrijorat pentru forma penisului cumnatului nostru, să-i spunem tatălui nostru să ceară ca dar de nuntă pielea acestuia. Cu adevărat, hai să cerem ca toţi bărbaţii din Salem să devină ca noi. Hai să-i punem să-şi taie membranele şi să le ridice atât de sus ca parul din cortul tatălui nostru, aşa încât fiii lor şi fiii noştri să facă pipi la fel, să se împreuneze la fel şi nimeni să nu ne mai poată deosebi. Şi astfel, tribul lui Iacob va creşte nu doar cu generaţiile care vor urma, dar chiar de mâine.

Iacob a prins vorbele lui Iosif, deşi ele fuseseră spuse spre batjocura fraţilor care îl chinuiseră încă din copilărie. Dar Iacob nu sesizase nuanţa în vorbele fiului său:

— Avraam a ridicat cuţitul împotriva celor din jurul lui care nu erau ca el. Dacă bărbaţii din Salem sunt de acord cu asta, nimeni nu va mai putea spune că fiica

noastră a fost nedreptăţită. Dacă bărbaţii oraşului fac un asemenea sacrificiu pentru zeul tatălui meu, o să fim ţinuţi minte ca mântuitori de suflete, ca adunători de oameni. Ca stelele de pe cer, aşa cum i s-a spus tatălui nostru Avraam. Ca nisipul mării, aşa cum a prorocit mama mea Rebeca. Iar acum eu o să duc la îndeplinire profeţia. O să fac aşa cum spune Iosif, pentru că a lui este inima mea.

Iacob a vorbit cu o pasiune pe care n-o mai pusese niciodată în vorbele lui.

Faţa lui Levi s-a schimonosit de furie când a auzit hotărârea lui Iacob, dar Simon i-a pus o mână pe umăr şi l-a tras deoparte în noapte, departe de lumina lămpilor şi de urechile celorlalţi fraţi.

A doua oară, Hamor a venit la corturile lui Iacob însoţit de Şalem. Hotărât să nu se întoarcă în oraş fără binecuvântarea tatălui meu, a mai adăugat încă doi măgari încărcaţi cu daruri. Iubitul meu era plin de încredere când a plecat, dar când au ajuns la cortul tatălui meu, grupul regelui a fost primit iar cu braţele încrucişate şi nu li s-a oferit nici măcar o cană cu apă înainte de a începe tratativele.

Tatăl meu a vorbit primul şi fără nicio ceremonie.

— Ai venit după fiica noastră, a zis el. Suntem de acord cu căsătoria, dar mă îndoiesc că vă vor conveni condiţiile, pentru că sunt foarte dure.

Hamor a răspuns, simţind cum vechea lui bunăvoinţă faţă de acest om dispare din cauza jignitoarei lipse de ospitalitate:

— Fiul meu o iubeşte pe fată, a zis regele. Va face orice pentru ea, iar eu o să fac aşa cum vrea fiul meu. Spune-ţi condiţiile, Iacob. Salemul îţi va îndeplini dorinţele, aşa încât copiii tăi şi copiii mei vor duce mai departe generaţii pe aceste pământuri.

Dar când Iacob a spus preţul pentru fiica lui, Hamor

a pălit.

— Ce fel de barbarie e asta? Cine te crezi, ciobane, să pretinzi sângele bărbăţiei de la fiul meu şi de la mine, de la curtenii mei şi de la toţi supuşii? Probabil ai înnebunit de la prea mult soare, de la prea mulţi ani petrecuţi în singurătate. îţi vrei fiica înapoi, aşa cum e acum? Probabil îţi pasă foarte puţin de această fiică dacă te joci astfel cu viitorul ei.

Dar în timpul ăsta Şalem a făcut un pas înainte şi a pus o mână pe umărul tatălui meu.

— Eu sunt de acord cu cererea ta, i-a spus el lui Iacob uitându-se în ochii lui. Aici şi acum, dacă vrei. O să onorez obiceiul familiei nevestei mele şi o să le ordon sclavilor mei şi copiilor lor să facă la fel. Ştiu că tata vorbeşte aşa pentru că se teme pentru mine şi pentru că ţine la oamenii lui, care astfel vor suferi. Dar în ceea ce mă priveşte, nu încape îndoială. Eu ascult şi mă supun.

Hamor ar fi avut de obiectat la cele promise de fiul lui, iar Simon şi Levi i-ar fi scuipat în faţă. Aerul mirosea a fulgere, iar cuţitele erau cât pe ce să fie trase din teacă dacă n-ar fi apărut Bilha, cu apă şi vin. Au urmat femeile cu pâine şi ulei, iar Iacob le-a făcut semn să servească. Au luat câteva înghiţituri în tăcere.

Termenii au fost stabiliţi în acea seară. Iacob a acceptat patru măgari încărcaţi ca preţ pentru mireasă. Şalem şi Hamor aveau să fie sub cuţit în trei zile şi aşa aveau să fie toţi bărbaţii din Salem, nobili şi sclavi laolaltă. Taţi bărbaţii sănătoşi care se aflau între zidurile oraşului în acea dimineaţă aveau să poarte semnul lui Iacob, iar Hamor a promis că de atunci încolo, orice băiat care se va mai naşte în oraş va fi circumcis în a opta zi, aşa cum era obiceiul printre fiii lui Avraam. Hamor a promis de asemenea că zeul lui Iacob avea să fie adorat la templu, iar regele a mers până acolo încât l-a numit Elohim, cel mai

mare dintre toţi zeii.

Tata mi-a făcut o zestre frumoasă. Optsprezece capre şi optsprezece oi, toate hainele şi bijiteriile mele, furca şi piatra de pisat, zece urcioare de ulei nou şi şase baloţi mari de lână. Iacob a fost de acord să permită căsătorii între copiii lui şi cei din Salem, de atunci încolo.

Hamor şi-a pus mâna sub coapsa lui Iacob, iar Iacob l-a atins de asemenea pe rege şi logodna mea a fost pecetluită fără un zâmbet şi fără pic de satisfacţie.

În aceeaşi noapte, Şalem s-a furişat din cortul tatălui său şi s-a întors înapoi în patul nostru cu ştirile.

— De acum eşti o femeie măritată şi nu o fată nenorocită, a şoptit el, trezindu-mă din domn înainte de prima rază de soare.

L-am sărutat şi apoi l-am îndepărtat:

— Ei bine, de acum, dacă sunt măritată şi nu mă mai poţi arunca, pot să-ţi spun şi eu că mă doare capul şi nu-l pot primi pe domnul meu în acest moment, am zis eu, adunându-mi rochia în jurul corpului şi mimând un căscat lung exact când îmi strecuram mâna între picioarele bărbatului meu. Ştii, domnul meu, femeile se lasă supuse doar de mângâierile bărbaţilor lor – nu le place să le fie folosit corpul în mod grosolan.

Şalem a râs, m-a tras înapoi în pat şi am făcut dragoste foarte tandru în acea dimineaţă. Ne întâlneam după cea mai lungă despărţire a noastră de când mă găsise în piaţă şi mă dusese în patul lui, care devenise patul nostru.

Am dormit până târziu în acea zi şi de-abia după ce am mâncat mi-a spus condiţiile puse de tatăl meu. M-am răcit şi mi s-a întors stomacul pe dos. Cu ochii minţii, mi-am văzut iubitul în agonie, am văzut cum cuţitul a tăiat prea adânc, am văzut rana plină de puroi şi pe Şalem murind în braţele mele. Am izbucnit în plâns ca un copil.

Şalem a făcut însă lumină.

— E un fleac, a zis el. O crestătură mică. Şi am auzit că după, plăcerea mea cu tine o să fie încă şi mai mare. Aşa că pregăteşte-te, femeie. O să fiu călare pe tine zi şi noapte.

Dar nu-mi venea să zâmbesc. Un fior rece mi-a intrat în oase şi nu m-a mai părăsit.

Re-nefer a încercat şi ea să mă liniştească. Ea nu era nemulţumită de târgul care se făcuse.

— În Egipt, spunea ea, băieţi sunt circumcişi când li se schimbă vocea. E un moment destul de vesel – îi fugăresc pe băieţei şi-i prind şi după aceea sunt foarte răsfăţaţi şi trataţi cu dulciuri şi orice bunătăţi mai vor ei. Stai liniştită, o să supravieţuiască. O s-o facă omul meu de strajă. Nehesi a mai dat o mulţime de piei la o parte. Eu o să mă ocup de durere şi tu o să mă ajuţi, micuţă moaşă.

A tot trăncănit despre cât de uşor o să fie şi apoi mi-a şoptit, cu un surâs atoateştiutor:

— Ştii că membrul bărbaţilor e mult mai frumos fără cămaşă?

Dar mie nu mi se părea nimic amuzant în toată povestea asta cu testul pe care trebuia să-l dea Şalem şi nu i-am zâmbit înapoi soacrei mele.

Cele trei zile s-au scurs. M-am agăţat de soţul meu ca o sălbatică în acele nopţi şi lacrimile îmi curgeau pe obraji, chiar dacă plăcerea era mai mare ca niciodată. Bărbatul meu îmi lingea apa de pe obraji şi apoi îşi trecea limba sărată de-a lungul corpului meu.

— O să râd de tine din cauza asta când o să ni se nască primul fiu, îmi şoptea el, iar eu mă culcam pe pieptul lui, încă scuturată de acel fior rece.

Şi a venit şi ora stabilită. Şalem m-a lăsat în zorii zilei. Am rămas în pat, m-am prefăcut că dorm, l-am urmărit cum s-a spălat şi s-a îmbrăcat cu ochii

întredeschişi. S-a aplecat să mă sărute, dar eu n-am întors capul să-i întâlnesc buzele.

Stăteam acolo întinsă şi-mi socoteam ura. îl uram pe tata pentru că ceruse un preţ aşa teribil. îl uram pe soţul meu şi pe tatăl lui pentru că fuseseră de acord să-l plătească. O uram pe soacra mea pentru că făcuse ca lucrurile să pară mai uşoare. Mă uram pe mine pentru că eu eram cauza tuturor acestor lucruri.

Am stat întinsă pe pat, înfofolită în pături, tremurând de furie şi de frică şi de o presimţire necunoscută, până când a fost adus înapoi la mine.

Totul se făcuse în anticamera regelui. Şalem fusese primul şi apoi tatăl lui, Hamor. Nehesi spunea că nici regele, nici prinţul nu ţipaseră. A urmat micul fiu al lui Aşnan şi el a plâns, dar nu mult, pentru că avea un piept bogat care să-l consoleze. Bărbaţii care serveau şi cei câţiva nefericiţi care n-apucaseră să fugă la ţară dintre zidurile oraşului n-au mai fost aşa de norocoşi. Ei au simţit cuţitul din plin şi mulţi au urlat de parcă i-ar fi omorât. Ţipetele lor au înţepat văzduhul toată dimineaţa, dar au încetat în jurul prânzului.

Ziua s-a făcut nemilos de fierbinte. Nu se simţea nicio adiere de vânt şi nu se vedea niciun nor şi chiar şi între zidurile groase ale palatului aerul era umed şi greu. Bărbaţii în convalescenţă transpirau prin haine şi înmuiau paturile în care se odihneau.

Hamor, care nu scosese niciun sunet când fusese tăiat, leşinase apoi de durere, iar când şi-a revenit, şi-a pus un cuţit în gură ca să nu urle. Şalem al meu suferea şi el, deşi nu la fel de rău. Era mai tânăr şi leacurile păreau să-l mai uşureze, deşi singurul remediu, ca şi pentru ceilalţi, rămânea somnul. L-am adormit cu o licoare şi ori de câte ori se trezea era ameţit şi cu capul greu, cu fălcile încleştate şi zăpăcit. îi umezeam faţa iubitului meu în timp

ce dormea somnul acela artificial şi-i ştergeam transpiraţia cu cea mai uşoară atingere de care eram în stare. Am făcut tot ce am putut să nu plâng pentru ca faţa mea să fie proaspătă când avea să se trezească, dar cu cât trecea ziua, cu atât lacrimile îmi veneau în ciuda oricăror eforturi. La căderea nopţii, eram epuizată şi am adormit lângă bărbatul meu, înfăşurată în pături din cauza frisoanelor îngheţate de frică, deşi Şalem dormea gol în acea căldură.

Noaptea, m-am trezit la un moment dat, iar Şalem mă mângâia pe obraz. Când a văzut că am deschis ochii, a reuşit să zâmbească chinuit şi mi-a spus:

— În curând toate astea vor fi doar un vis urât şi îmbrăţişările noastre vor fi mai dulci ca niciodată.

Apoi a închis ochii şi l-am auzit sforăind pentru prima dată. Când alunecam în somn, m-am gândit cum o să-l tachinez pentru zgomotele pe care le scoate când doarme – ca un câine la soare. Nici până în ziua de azi nu ştiu dacă Şalem chiar mi-a spus acele vorbe sau dacă n-a fost doar un vis liniştitor.

Dar restul ştiu că a fost cu adevărat.

Mai întâi s-a auzit un ţipăt de femeie. Ceva groaznic trebuia să i se fi întâmplat unui biet suflet, m-am gândit eu, încercând să nu mă mai gândesc la acel sunet ascuţit, sfâşietor, pătrunzător, prea teribil ca să fie real, un sunet ca dintr-un coşmar.

Sunetul acela sălbatic venea de undeva de departe, dar era atât de supărător şi de insistent că nu-l puteam da la o parte, aşa că m-am gândit că trebuie să mă trezesc din coşmar ca să scap de ţipăt. Se auzea din ce în ce mai tare, până când mi-am dat seama că aveam ochii deschişi şi că sufletul acela chinuit nu era dintr-un vis şi nu era nici departe. Urletele erau ale mele şi acel sunet nepământean venea din gura mea contorsionată.

Eram acoperită de sânge. Braţele îmi erau înecate în

sângele gros, cald care curgea din gâtul lui Şalem, ca un râu, pe pat şi pe jos. Sângele lui îmi pătase obrajii, îmi lipise ochii şi îmi sărase buzele. Sângele lui trecuse prin pături şi-mi încinsese pieptul, îmi cursese pe picioare şi-mi acoperise degetele. Mă înecam în sângele iubitului meu. Urlam destul de tare ca să scol şi morţii şi totuşi el nu părea să audă. Niciun paznic nu intra pe uşă. Niciun servitor nu alerga. Parcă eram ultima fiinţă din lume rămasă în viaţă.

N-am auzit paşi şi nu mi-am dat seama ce se întâmplă până când două braţe puternice nu m-au cuprins şi nu m-au smuls de lângă cel iubit. M-au cărat din pat cu şiroaiele de sânge după mine, urlând în întunericul nopţii. Era Simon cel care mă luase, iar Levi mi-a închis gura şi amândoi m-au luat de mâini şi de picioare ca pe un ţap ispăşitor, m-au urcat pe spatele unui măgar şi m-au trimis la corturile tatălui meu înainte ca eu să pot alerta vreun suflet încă viu din acel oraş blestemat. Cuţitele fraţilor mei au lucrat până când zorii au arătat ticăloşia făcută de fiii lui Iacob. Au omorât fiecare bărbat pe care l-au găsit viu.

Dar eu nu ştiam nimic despre asta. Ştiam doar că vreau să mor. Nimic în afară de moarte nu putea pune capăt groazei. Nimic în afară de moarte nu mă putea împăca cu imaginea lui Salem măcelărit, sângerând, omorât în somn, pe neaşteptate. Dacă nu mi-ar fi scos cineva căluşul când am vomitat, mi s-ar fi îndeplinit dorinţa. Tot timpul cât a durat drumul înapoi la corturile lui Iacob, am urlat în tăcere. O, zei. O, cerule. O, Mamă. De ce mai trăiesc?

Capitolul opt

A

m fost prima de la care au aflat. Propria mea mamă a ţipat văzându-mi corpul plin de sânge. A căzut la pământ şi a început să-şi bocească copilul ucis, iar corturile s-au golit

ca să afle de ce se văita Lea. Dar Bilha m-a dezvelit şi m-a ajutat să stau în picioare, în timp ce Lea se holba – la început îngrozită, apoi uşurată şi până la urmă ca lovită de trăsnet. Şi-a întins mâinile către mine, dar expresia feţei mele a oprit-o.

M-am întors, cu gândul să mă duc înapoi la Salem. Însă mamele mele m-au luat pe sus, iar eu eram prea slăbită ca să mă opun. Mi-au dat jos păturile şi rochia, care erau negre şi ţepene de la sângele lui Şalem. M-au spălat, m-au dat cu ulei şi mi-au pieptănat părul. Mi-au pus mâncare pe buze, dar n-am mâncat. M-au întins pe o pătură, dar n-am dormit. În restul zilei, nimeni n-a îndrăznit să vorbească cu mine, iar eu nu aveam nimic să le spun.

Când a venit noaptea din nou, i-am auzit pe fraţii mei întorcându-se şi am auzit şi sunetele prăzii pe care o aduceau: femei care plângeau, copii urlând, animale behăind, căruţe care trosneau sub greutatea lucrurilor furate. Simon şi Levi strigau şi dădeau ordine cu asprime. Vocea lui Iacob nu se auzea de nicăieri.

Ar fi trebuit să fiu învinsă de durere. Ar fi trebuit să fiu epuizată şi să nu mai văd nimic. Dar ura mi-a întărit spinarea. Călătoria înapoi la munte, legată ca un animal de sacrificiu, mă aruncase într-o furie care se hrănea din ea însăşi cum stăteam întinsă pe pătură, rigidă şi atentă. Vocile fraţilor mei mă făcuseră să mă ridic şi m-am dus să dau faţă cu ei.

Din ochi îmi ieşeau flăcări. Aş fi putut să-i ard pe toţi până la cenuşă cu un cuvânt, cu o răsuflare, cu o privire.

— Iacob, am strigat, cu o voce de animal rănit. Iacob, am urlat, strigându-l pe nume, de parcă eu aş fi fost tatăl, iar el, copilul neascultător.

Iacob a ieşit din cortul lui, tremurând. Mai târziu a pretins că nu ştia nimic despre cele care se făcuseră în

numele lui. I-a blamat pe Simon şi pe Levi şi le-a întors spatele. Dar am văzut că ştia totul foarte bine, am văzut asta în ochii lui ceţoşi, cum stătea în faţa mea. Am văzut vina, înainte ca el să aibă timp să o nege.

— Iacob, fiii tăi au făcut o crimă, am zis eu cu o voce pe care nu mi-o recunoşteam. Ai avut o înţelegere şi ai minţit, iar fiii tăi au ucis oameni cinstiţi, lovindu-i când erau slăbiţi din cauza sacrificiului pe care tu l-ai cerut. Ai jefuit trupurile morţilor şi le-ai golit locurile de înmormântare, aşa că umbrele lor te vor bântui pentru totdeauna. Tu şi fiii tăi aţi făcut o generaţie de văduve şi de orfani care nu vă vor ierta niciodată. Iacob, am zis, cu o voce care avea ecou ca un tunet, Iacob, am şuierat, cu o voce de şarpe care se leapădă de viaţă şi totuşi trăieşte, Iacob, am urlat şi luna a dispărut. Iacob nu va mai avea linişte în veci. O să piardă tot ce are şi o să-i alunge pe cei pe care ar trebui să-i iubească. Nu va mai cunoaşte odihnă, iar rugăciunile sale nu vor mai fi ascultate de zeul tatălui său. Iacob ştie că vorbele mele sunt adevărate. Uită-te la mine, pentru că am pe mine sângele oamenilor cinstiţi din Salem. Sângele lor e pe mâinile tale şi pe capul tău şi n-o să te mai cureţi niciodată. Eşti murdar şi eşti blestemat, am spus, scuipând în faţa bărbatului care fusese tatăl meu.

Apoi i-am întors spatele şi a fost ca şi mort pentru mine.

I-am blestemat pe toţi. Cu mirosul sângelui bărbatului meu încă în nări, am spus numele fiecăruia şi am invocat puterile fiecărui zeu şi ale fiecărei zeiţe, ale fiecărui demon şi ale furtunilor, să-i distrugă şi să-i devoreze: fiii mamei mele Lea, fiul mamei mele Rahela, fiii mamei mele Zilpa şi fiul mamei mele Bilha. Sângele lui Şalem era încrustat sub unghiile mele şi nu simţeam niciun strop de milă pentru niciunul dintre ei.

— Fiii lui Iacob sunt vipere, am spus eu către fraţii

mei cei laşi. Sunt putrezi ca viermii care rod carne stricată. Fiii lui Iacob vor suferi fiecare în numele lui şi vor întoarce suferinţa către tatăl lor.

Liniştea era perfectă şi tare ca un zid când m-am întors şi am plecat. Cu picioarele goale, având pe mine doar un cearşaf, am plecat de la fraţii mei şi de la tatăl meu şi de la tot ce fusese pentru mine acasă. Am părăsit dragostea, pentru că nu aveam să mă mai oglindesc niciodată în ochii mamelor mele. Dar n-aş fi putut să mai trăiesc în mijlocul lor.

Am plecat în noaptea fără lună, mi-am însângerat picioarele şi mi-am distrus genunchii pe potecile dintre văi, dar nu m-am oprit până la porţile Salemului. Aveam o imagine înaintea ochilor.

Aveam să-mi îngrop bărbatul şi să mă îngrop şi eu cu el. Trebuia să-i găsesc corpul şi să i-l învelesc în pânză de in apoi să iau cuţitul cu care îi luaseră viaţa şi să-mi deschid venele cu el şi aşa am fi dormit amândoi în pământ. Aveam să trecem în eternitate, în lumea tăcută, tristă, cenuşie a morţilor, mâncând ţărână şi uitându-ne cu ochi de ţărână la înşelătoarea lume a oamenilor.

Nu aveam decât acest gând. Eram singură şi goală. Eram un mormânt care aştepta să fie umplut cu liniştea morţii. Am mers până am ajuns la marea poartă a Salemului şi acolo am căzut în genunchi şi nu m-am mai putut mişca.

Dacă Ruben m-ar fi găsit şi m-ar fi dus înapoi acasă, viaţa mea s-ar fi sfârşit acolo. Aş mai fi mers şi aş mai fi plâns mulţi ani, pe jumătate nebună, încheindu-mi zilele pe pragul vreunei concubine de mâna a treia a vreunui frate mai puţin important. Dar viaţa mea ar fi fost de fapt terminată.

Dacă Ruben m-ar fi găsit, Simon şi Levi cu siguranţă mi-ar fi ucis copilul, lăsându-l noaptea afară ca să-l

mănânce şacalii. M-ar fi vândut ca sclavă odată cu Iosif, tăindu-mi mai întâi limba, ca să nu le mai pot blestema ochii, pielea, oasele şi boaşele. Durerea şi suferinţa lor, indiferent cât de atroce, nu m-ar mai fi mişcat niciodată.

Şi nici n-aş fi fost îmblânzită de faptul că Iacob şi-a luat un nume nou, Israel, aşa încât oamenii să nu şi-l amintească pe măcelarul Salemului. A fugit de numele Iacob, care ar fi fost sinonim cu mincinos, iar expresia „a preamări zeul lui Iacob" ar fi ajuns una dintre cele mai rele insulte pe care oamenii şi le-ar fi aruncat generaţii de acum înainte. Dacă aş fi fost acolo să văd, i-aş fi râs în faţă când animalele pentru sacrificiu îi fugeau de pe altar şi chiar şi câinii îl părăsiseră. Nu merita nimic mai blând decât agonia de a şti că fiul său Iosif ar fi fost devorat de animale sălbatice.

Dacă Ruben m-ar fi găsit la porţile Salemului, aş fi fost acolo ca să-i fac Rahelei înmormântarea pe care ar fi meritat-o. Rahela a murit pe drum, pe drumul pe care Iacob fugise ca să scape de mânia din în vale, de răzbunarea oamenilor pentru distrugerea lui Hamor şi pacea Salemului. Rahela a murit în agonie, dând naştere ultimului fiu al lui Iacob. „Fiul suferinţei", îl numise ea pe băieţelul care o costase un râu de sânge negru. Dar numele pe care Rahela îl alesese pentru fiul ei suna prea mult a acuzaţie, aşa că Iacob a sfidat ultima dorinţă a nevestei lui şi a transformat numele Beni-Oni în Beniamin.[5]

Frica îl mânase de la spate pe Iacob de lângă trupul secat al Rahelei şi o înmormântase repede şi fără pompă la marginea drumului, cu doar câteva pietricele deasupra, care să amintească de marea dragoste a vieţii lui. Poate că aş fi stat la mormântul Rahelei cu Inna, care încremenise acolo şi poate am fi adunat împreună pietre frumoase ca să

5 în trad. Galaction: „Ben-Oni, adică fiul durerii mele, iar tatăl lui l-a numit Veniamin". Facerea, 35.(18) (n. tr.)

împodobim un altar ridicat în memoria unicei ei fiice. Inna le-a învăţat pe femeile din vale să spună numele Rahelei şi să înfăşoare o sfoară roşie în jurul stâlpului ei, promiţându-le că, în schimb, pântecul lor va da numai rod viu. S-a asigurat astfel că numele mătuşii mele va trăi mereu în gura femeilor.

Dacă Ruben m-ar fi găsit, aş fi văzut blestemul meu strângându-se în jurul gâtului său, când a dat în sfârşit drumul unei pasiuni de o viaţă şi unor declaraţii niciodată spuse între el şi Bilha. Când vraja s-a rupt, s-au aruncat fără suflare unul în braţele celuilalt, iubindu-se pe câmp, sub cerul liber, chiar şi în cortul Bilhei. Au fost cei mai sinceri amanţi, imaginea însăşi a Reginei Cerului şi a Stăpânului-Frate al ei, făcuţi unul pentru altul şi totuşi blestemaţi.

Când Iacob a dat peste ei, l-a dezmoştenit pe cel mai bun dintre fiii lui şi l-a trimis la o păşune îndepărtată, acolo unde el n-a mai putut să-l protejeze pe Iosif. Iacob a lovit-o pe Bilha peste faţă şi i-a rupt dinţii. După asta, ea a început să dispară. Cea mai dulce, micuţa mamă, s-a făcut şi mai slabă şi mai mică şi mai tăcută şi mai atentă. N-a mai gătit, doar a tors, iar firul ei era mai subţire decât orice fir tors vreodată de o femeie, ca un fir de păianjen.

Apoi într-o zi, s-a făcut nevăzută. Hainele îi rămăseseră în aşternut şi cele câteva inele stăteau acolo unde ar fi trebuit să-i stea mâinile. Nu se vedea nicio urmă de paşi. A dispărut pur şi simplu, iar Iacob nu i-a mai rostit numele niciodată.

Zilpa a murit de febră în noaptea în care Iacob a distrus ultimul dintre idolii Rahelei, zdrobindu-l sub un copac sacru. Dăduse peste micuţa zeiţă în formă de broască care deschisese pântecul atâtor generaţii de femei – iar el a dat cu un topor în ea. Apoi a urinat peste resturi, blestemându-le ca şi cum ar fi fost cauza tuturor

nenorocirilor lui. Văzând asta, Zilpa şi-a rupt hainele de pe ea şi a început să urle cu ochii la cer. Şi-a implorat moartea şi a scuipat pe memoria mamei care o părăsise. S-a întins pe jos şi şi-a băgat pumni de ţărână în gură. Trei bărbaţi a trebuit s-o lege ca să nu-şi facă rău singură. A fost o moarte groaznică, iar când au vrut s-o pună în mormânt, corpul i s-a spart în bucăţele, aşa cum se sparge o lampă de lut.

Mă bucur că n-am văzut toate astea. Sunt recunoscătoare că n-am fost acolo când Lea nu şi-a mai putut folosi mâinile şi apoi braţele şi că n-am văzut-o în dimineaţa în care s-a trezit în propria mizerie, fără să se mai poată ridica. M-ar fi implorat, aşa cum o implorase pe nesimţitoarea ei noră, să-i dau otravă, iar eu i-aş fi dat. Mi-ar fi fost milă, aş fi pregătit băutura mortală şi aş fi omorât-o, apoi aş fi îngropat-o. E mai bine aşa decât în umilinţă.

Dacă Ruben m-ar fi dus înapoi la corturile celor care m-au transformat în instrumentul morţii lui Şalem, aş fi comis crime în inima mea în fiecare zi. Visele mele ar fi avut gust de fiere. Aş fi fost doar o pată pe faţa pământului.

Dar zeii aveau alte planuri cu mine. Ruben a venit prea târziu. Soarele strălucea deasupra zidurilor oraşului când a ajuns el şi atunci deja alte braţe mă luaseră de acolo.

Partea a treia
Egiptul
Capitolul unu

S

tăteam fără simţire în braţele lui Nehesi, garda lui Re-nefer. El m-a cărat până la palat, unde roiau o mulţime de muşte atrase de sângele atâtor taţi şi fii. Fraţii mei demonici ridicaseră cuţitul chiar şi asupra bebeluşului lui

Aşnan, iar biata lui mamă sângerase până la moarte încercând să-l apere – braţul ei care încercase probabil să pareze lovitura toporului, zăcea retezat.

Dintre toţi bărbaţii din casă, doar Nehesi scăpase. Când începuseră ţipetele, el alergase în camera regelui şi ajunsese chiar la timp ca s-o protejeze pe Re-nefer de Levi şi de unul dintre oamenii lui. Regina se apăra cu un cuţit împotriva lui Levi şi Nehesi intrase chiar atunci. El îl rănise pe fratele meu în coapsă, iar pe omul lui îl omorâse. Apoi smulsese cuţitul din mâna reginei care voia sa şi-l înfigă în inimă.

Nehesi m-a dus la Re-nefer, care stătea în ţărâna din curte, cu capul sprijinit de perete, cu praf în păr şi cu unghiile mânjite de sânge. Au trecut ani până când am înţeles de ce nu m-a lăsat să mor, de ce uciderea celor iubiţi de ea n-o umpluse de furie împotriva mea, care fusesem cauza tuturora. Dar Re-nefer se învinuia doar pe ea însăşi pentru moartea soţului şi a fiului ei, pentru că ea dorise această căsătorie şi făcuse sacrificii ca să asigure uniunea noastră. Ea îl trimisese pe Şalem să mă caute în piaţă şi ea aranjase să cădem unul în braţele altuia fără nicio piedică. Luase vina asupra ei şi niciodată n-a mai scăpat de ea.

Celălalt motiv pentru care lui Re-nefer i-a fost milă de mine e unul mai important decât remuşcarea. Ea spera la un nepot – cineva care să-i ridice mormântul şi să răscumpere irosirea vieţii ei, cineva pentru care ar fi meritat să trăiască. De aceea, înainte de a pleca din Canaan, Re-nefer s-a adunat şi l-a trimis pe Nehesi să mă caute în oraşul îndurerat.

Servitorul ei s-a supus fără o vorbă, dar cu frică. O ştia pe regină mai bine ca oricine – mai bine decât femeile care o serveau, mai bine decât soţul ei cu siguranţă. Nehesi venise cu Re-nefer la Salem de la început, pe când

era doar o mireasă tânără şi înspăimântată. Găsindu-mă, s-a întrebat dacă merita să aducă şi mai multă tristeţe în jurul stăpânei lui. Atârnam în braţele lui ca un cadavru şi când m-am ridicat, a fost ca să ţip şi să-mi zgârii gâtul până mi-a dat sângele. A fost nevoie să-mi lege mâinile şi gura ca să putem ieşi din oraş fără să ne recunoască nimeni în întunericul nopţii.

Re-nefer şi Nehesi au scos din pământ urcioare pline cu aur şi argint şi le-au dus pe ascuns, cu mine cu tot, până în portul Joppa, unde au tocmit o corabie minoică pentru o călătorie spre Egipt. Pe drum a fost o furtună teribilă, care a rupt pânzele şi aproape a scufundat corabia. Marinarii care mă auziseră ţipând şi suspinând credeau că sunt posedată de un demon ce dezlănţuise apele împotriva lor. Doar sabia lui Nehesi i-a oprit să nu mă înşface ca să mă arunce în apă.

Dar eu nu ştiam nimic despre asta cum stăteam întinsă, în întuneric, înfăşurată şi transpirată, încercând din răsputeri să-mi urmez bărbatul. Poate că eram prea tânără ca să mor de tristeţe sau poate că am fost prea bine îngrijită de n-am pierit de amărăciune. Re-nefer a avut grijă de mine tot timpul. Mi-a răcorit buzele şi mi-a vorbit mereu pe un ton liniştitor şi atoateiertător, aşa cum fac mamele cu copiii arţăgoşi.

Avea motive să spere. Luna nouă a venit în timp ce eu stăteam în propriul meu întuneric şi nicio picătură de sânge nu a pătat aşternuturile de sub mine. Pântecul mi se făcuse neted şi sânii îmi ardeau, iar respiraţia îmi mirosea a orz. După câteva zile, somnul nu mi-a mai fost aşa febril. Am mâncat supa pe care mi-o aducea Re-nefer şi i-am strâns degetele în semn de mulţumire.

În ziua în care urma să acostăm, soacra mea a venit, mi-a pus degetele pe buze cu un gest ferm şi mi-a vorbit pe un ton hotărât, care n-avea nicio legătură cu starea mea de

sănătate:

— Ne întoarcem pe pământul mamei şi al tatălui meu, a spus ea. Ascultă ce am să-ţi spun şi supune-te. O să spun despre tine că eşti fiica mea în faţa fratelui meu şi a soţiei lui. O să le spun că ai servit la curtea mea şi că fiul meu te-a luat pe tine, virgină, cu aprobarea mea. O să le spun că m-ai ajutat să fug din calea barbarilor. O să fii nora mea, iar eu o să fiu stăpâna ta. O să-l naşti pe fiul tău pe genunchii mei şi el o să devină astfel prinţ al Egiptului.

Ochii ei i-au căutat pe ai mei să vadă dacă am înţeles. Era bună şi o iubeam şi totuşi ceva mi se părea greşit. Nu puteam să numesc stânjeneala asta. Mai târziu mi-am dat seama că mama mea cea nouă nu-l pomenise pe fiul ei, pe soţul meu, nu spusese un cuvânt despre asasinarea lui, nici despre fraţii mei şi ticăloşia lor. Niciodată nu l-am plâns şi nici n-am ţinut doliu după Şalem, nici nu mi-a spus vreodată unde era îngropat iubitul meu. Grozăvia avea să rămână nespusă, iar durerea închisă în spatele buzelor mele. De atunci încolo n-am mai vorbit niciodată despre istoria noastră comună, iar eu am rămas închisă în golul poveştii inventate de ea.

Când am pus piciorul în Egipt, eram însărcinată şi văduvă. Purtam veşmânt alb de in ea o egipteancă şi, deşi nu mai eram fecioară, am mers cu capul descoperit, aşa cum se purtau femeile pe acolo. Duceam un coş mic pentru Re-nefer, dar eu nu aveam niciun lucru al meu. Nu aveam niciun petic de lână ţesută de mamele mele şi nici măcar mângâierea amintirii.

Erau multe minunăţii de văzut în călătoria noastră spre marele oraş de la sud unde stătea fratele lui Re-nefer. Am trecut pe lângă piramide, pe lângă păsări şi vânători, palmieri şi flori, câmpuri deşertice şi stânci, dar eu nu vedeam nimic din toate astea. Ochii mei stăteau de obicei pironiţi asupra fluviului însuşi, mă uitam fix la apă şi-mi

treceam mâna prin întunericul ei care se făcea, pe rând, când maro, când negru, când gri şi o dată, când am trecut pe lângă o tăbăcărie, culoarea sângelui.

În acea noapte, m-am trezit cu o gheară în gât, înecată în sânge, strigându-l pe Şalem, strigând după ajutor, după mama, într-un coşmar care avea să mă bântuie iar şi iar. Mai întâi, simţeam greutatea lui Şalem în spatele meu, o greutate binecuvântată care mă liniştea cu totul. Dar apoi o căldură ciudată mi se răspândea pe mâini şi pe piept, iar apoi îmi dădeam seama că am gura plină de sângele lui Şalem, nasul înfundat cu mirosul de praf al vieţii care se scurgea din el. Ochii îmi erau lipiţi cu sânge şi mă chinuiam să-i deschid. Ţipam din rărunchi, dar nu se auzea nimic. Ţipam în continuare, în speranţa că inima şi stomacul îmi vor ieşi afară şi astfel o să mor şi eu.

În a patra noapte cu acest vis, chiar în momentul când sângele începea să mă înghită, iar gura mi se deschidea în căutarea morţii, am simţit o durere care m-a lăsat fără suflare. M-am ridicat şi l-am văzut pe Nehesi deasupra mea, cu latul sabiei lipit de tălpile picioarelor mele, acolo unde mă lovise.

— Gata cu asta, mi-a şuierat el, Re-nefer nu mai suportă. Şi a plecat. Părul mi se ridicase măciucă şi mă chinuiam să-mi recapăt suflarea. Din acea noapte, m-am sculat singură ori de câte ori simţeam căldura năvălindu-mi pe piept. Suflând greu şi plină de transpiraţie, mă aşezam pe spate şi încercam să nu mai adorm. Începusem să urăsc venirea nopţii, la fel cum unii oameni se tem de moarte.

În timpul zilei, soarele îmi atenua fricile. Dimineaţa, înainte să ne doboare căldura, Re-nefer stătea cu mine şi cu Nehesi şi ne spunea poveşti simpatice din copilărie. Am văzut la un moment dat o raţă şi şi-a amintit cum se ducea la vânătoare cu tatăl şi cu fraţii ei, cel mai mare dintre ei

fiind cel la care urma să ne găsim adăpost. Ca o fetiţă mică ce era, i se dădea să aibă grijă de beţe, adică le înmâna vânătorilor, fiind atentă când au nevoie de ele. Când am trecut pe lângă o casă, Re-nefer ne-a descris casa tatălui ei în Memfis, cu grădinile şi cu bazinele ei în marea curte. Tatăl ei fusese scrib pentru un preot al zeului Ra[6], iar viaţa curgea plăcută pentru familia lui.

Re-nefer îşi amintea fiecare servitor sau sclav care avusese grijă de ea în copilărie. Vorbea despre mama ei Nebettany, pe care şi-o amintea ca fiind drăguţă, dar distantă – mereu cu vasul de kohl, cea mai fericită atunci când servitorii îi turnau pe spate bol după bol de apă parfumată în frumoasa ei baie. Dar Nebettany murise la naştere pe când Re-nefer purta încă zulufii de fetiţă.

Soacra mea îşi rememora viaţa cu poveşti pline de farmec, din copilărie până în săptămâna când părăsise Egiptul ca să se mărite. Pregătirile fuseseră minuţioase şi avusese o zestre foarte mare. Re-nefer îşi amintea cantităţile de pânză din cufere, bijuteriile de pe degete şi de la gât, luntraşii care o duseseră la mare.

Mă aplecam în faţă, sperând să aud mai multe detalii despre naşterea lui Şalem sau vreo poveste din copilăria lui. Dar se oprea exact în momentul când ajungea în casa soţului ei; rămânea cu ochii în gol şi bucuria îi dispărea. Nu spunea nimic despre Canaan, nici despre bărbatul ei, nici despre copiii pe care îi născuse. N-a pronunţat nici măcar o dată numele lui Hamor, iar Şalem parcă nu s-ar fi născut niciodată, nici nu m-ar fi iubit şi nici n-ar fi sângerat de moarte în braţele mele.

Tăcerea lui Re-nefer pulsa de durere, dar când m-am întins s-o iau de mână, ea şi-a reluat zâmbetul vesel şi s-a

6 Ra, principalul zeu din panteonul egiptean, zeu al soarelui. Numele său, cu varianta Re, apare în componenţa unor nume din carte, Re-nefer, Re-mose.

întors să sporovăiască despre frumuseţea palmierilor sau despre poziţia înaltă a fratelui ei ca scrib-şef şi supraveghetor peste preoţii lui Ra. Mi-am întors ochii spre apă şi i-am ţinut acolo până când am ajuns la Teba.

Marele oraş era uimitor în lumina apusului. Spre vest, stânci roşietice încadrau o vale verde, presărată cu temple pictate în culori strălucitoare, de care erau agăţate flamuri verzi şi aurii. Pe malul de răsărit erau case mari, dar şi temple şi clădiri mai mici vopsite cu alb, toate strălucind în ape rozalii şi aurii în lumina soarelui care se retrăgea în spatele falezei de la apus. Am văzut corturi albe puse pe acoperişuri şi m-am întrebat dacă nu cumva exista o rasă separată de oameni care locuiau deasupra orăşenilor obişnuiţi.

Străzile care se terminau la fluviu erau zgomtoase, pline de praf şi ne mişcăm pe ele încet, căutându-ne destinaţia înainte de căderea serii. Mirosul de lotus creştea cu cât se apropia noaptea. Nehesi a întrebat un trecător dacă ştia drumul către casa scribului Nakhtre. Omul a arătat înspre o clădire mare care se afla chiar lângă unul dintre templele mari de pe malul de est.

O fetiţă dezbrăcată a deschis uşa cea mare, şlefuită şi a clipit către cei trei străini. Re-nefer a cerut o audienţă la Nakhtre, fratele ei. Dar copilul doar se uita la noi. Văzuse o femeie egipteancă, cu o haină plină de praf, fără machiaj şi fără bijuterii, un paznic mare cu un pumnal la mijloc, dar fără nimic în picioare şi o străină într-o rochie care nu i se potrivea şi care-şi ţinea capul aşa de aplecat că ar fi putut să ascundă o buză de iepure.

Cum servitoarea nu s-a mişcat nici după ce Re-nefer şi-a repetat cererea, Nehesi a trântit uşa de perete şi a intrat prin vestibul în marele hol. Stăpânul casei îşi încheia afacerile de peste zi, cu papirusuri în poală şi asistenţi în jurul lui. S-a holbat la Nehesi, uimit şi fără să înţeleagă

nimic, dar când a văzut-o pe Re-nefer, Nakhtre s-a ridicat în picioare s-o îmbrăţişeze, iar hârtiile s-au împrăştiat peste tot.

Când braţele lui au cuprins-o, Re-nefer a izbucnit în plâns – şi nu erau lacrimi de uşurare sau de fericire ale unei femei care se bucura că se reîntâlneşte cu familia, ci suspinele grele ale unei mame al cărei fiu fusese ucis în patul lui. A căzut în genunchi şi a început să bocească, dând glas inimii ei zdrobite.

Sunetul teribil i-a făcut pe toţi cei din casa lui Nakhtre să năvălească în cameră: bucătarii şi grădinarii, brutarii, copiii şi doamna casei. Nakhtre şi-a ridicat sora şi a aşezat-o pe scaunul lui, unde a început să i se facă vânt şi i s-a adus apă. Toţi ochii erau aţintiţi asupra lui Re-nefer, care a luat mâinile fratelui într-ale ei şi i-a spus toate detaliile poveştii, aşa cum mi le repetase mie înainte. A povestit cum casa îi fusese călcată de barbari, că i se furaseră toate bunurile, că familia îi fusese măcelărită şi întreaga viaţă, devastată. A spus despre fugă şi despre furtuna pe mare. Când Nakhtre a întrebat despre soţul ei, ea a răspuns:

— Mort. Şi fiul meu! Şi a izbucnit în lacrimi încă o dată. La asta, femeile din casă au început să bocească cu glasuri ascuţite. Mi s-a încreţit pielea pe spate, ca de un blestem.

Fratele ei a îmbrăţişat-o iar pe Re-nefer şi ea şi-a revenit:

— Nehesi e salvatorul meu, a spus apoi uitându-se înspre locul unde stătea el, în spatele meu.

— Aş fi fost moartă dacă n-ar fi fost braţul lui puternic şi înţelepciunea lui şi liniştea pe care mi-a adus-o. M-a scos din Canaan, împreună cu fata asta care a fost concubina fiului meu şi care îmi poartă nepotul în pântece.

Toţi ochii s-au întors în acel moment înspre pântecul

meu şi mâinile mi s-au dus, din propria lor voinţă, spre locul unde creştea copilul.

A fost un spectacol mut pentru mine. Ştiam doar câteva vorbe în limba lor şi pe acestea le învăţasem de la iubitul meu în pat. Ştiam cuvintele care însemnau părţi ale corpului, răsăritul şi apusul, pâine, vin şi apă. Iubirea.

Dar egiptenii sunt oameni expresivi, vorbesc cu mâinile, îşi arată dinţii atunci când rostesc cuvintele şi am putut urmări povestea destul de bine. I-am urmărit faţa lui Re-nefer şi am înţeles că tatăl ei murise şi că fratele mai mic era plecat departe, că o prietenă bună – sau poate o soră – murise la naştere, că Nakhtre era la fel de plin de succes pe cât fusese tatăl lor.

Am stat în uşă, uitată de toţi, din fericire, până când am căzut din picioare. M-am trezit mai târziu în întuneric, într-un aşternut bine mirositor lângă un pat în care Re-nefer dormea uşor. Restul celor din casă păreau de asemenea adormiţi. Liniştea era aşa de adâncă, încât dacă n-aş fi umblat pe străzile zgomotoase chiar în acea după-amiază, m-aş fi putut crede într-un câmp pustiu sau pe vârful unui munte.

O pasăre a fâşâit şi a început să cânte, iar eu am ascultat, încercând să prind melodia din cântecul ei sălbatic. Mai ascultasem vreodată o pasăre cântând noaptea? Nu-mi aminteam. O clipă, am uitat tot şi am rămas doar cu sunetul acela al păsării care cânta, în acea noapte cu luna pe jumătate şi aproape am zâmbit.

Plăcerea s-a terminat în clipa următoare, când am simţit o atingere uşoară pe degete. Am sărit în picioare, pentru că mi-am amintit sabia lui Nehesi şi mi-am înăbuşit un ţipăt. O umbră mică se învârtea în cerc în jurul meu. Pasărea cânta în continuare, dar acum parcă o făcea ca să-şi bată joc de bucuria pe care o simţisem o clipă mai devreme.

M-am uitat cu groază cum umbra a sărit în patul lui Re-nefer şi apoi a dispărut. Mă dureau ochii de la cât cercetasem prin întuneric şi m-am trezit plângând moartea bunei mele doamne, pentru că acea creatură o omorâse cu siguranţă. Mi-am frânt mâinile şi am început să-mi plâng de milă, singură şi abandonată în acel pământ străin. Mi-a scăpat un suspin şi Re-nefer s-a trezit.

— Ce e, copilă?

— Primejdie, am sughiţat eu.

Ea s-a ridicat puţin, iar umbra a sărit înspre mine. Mi-am acoperit capul şi am ţipat.

Re-nefer a râs încetişor.

— E o pisică, mi-a explicat ea. E doar o pisică. Bastet face legea aici în casă. Acum dormi, a şoptit ea şi s-a întors pe partea cealaltă.

M-am întins la loc, dar n-am mai putut închide ochii în acea noapte. În curând, prin ferestrele care ajungeau aproape până la tavan, a început să se strecoare lumină. Când razele răsăritului au umplut camera, am început să studiez pereţii vopsiţi în alb şi am urmărit un păianjen ţesându-şi pânza într-un colţ. Am văzut un *terafim* străin în nişele pereţilor şi m-am întins ca să ating piciorul patului unde dormea stăpâna mea, cioplit ca o labă de animal imens. Am inhalat aroma patului meu – fân îndulcit cu mirosul unei flori necunoscute. Camera era plină de coşuri meşteşugite şi rogojini împletite. O colecţie de sticluţe era pusă pe un fel de cutie mozaicată, lângă o grămadă de pânzeturi împăturite, despre care mai târziu am aflat că erau prosoape de baie. Fiecare suprafaţă era vopsită sau pictată în culori strălucitoare.

Nu-mi găseam locul lângă toate aceste lucruri minunate, şi totuşi aceasta era singura mea casă.

În acele prime săptămâni n-am prea fost conştientă de copilul pe care îl purtam. Corpul meu nu arăta deloc

diferit, iar eu eram aşa de ocupată cu noul mediu încât n-am mai urmărit fazele lunii, mai ales că egiptencele nu marchează momentul nici prin izolare şi nici cu vreo ceremonie. Am stat pe lângă Re-nefer, care şi-a petrecut acele prime zile odihnindu-se în grădină şi traducându-mi când nu înţelegeam cele câteva cuvinte care îmi erau adresate.

Nu eram prost tratată. Toţi cei din casa lui Nakhtre erau drăguţi, chiar şi soţia lui, Herya, care se trezise peste noapte că trebuie să-şi împartă casa cu o soră de mult uitată şi cu cei doi servitori străini ai ei. Nehesi ştia cum să se facă util, iar Nakhtre în curând l-a trimis să ducă mesaje între casă, templu şi mormintele care se construiau în valea de la apus.

Eu nu eram nici chiar servitoare, dar nici tocmai nepoată, o străină care nu le vorbea limba şi care n-avea cine ştie ce calităţi evidente. Doamna casei mă mângâia când mă vedea, mai mult ca pe o pisică, dar se îndepărta înainte de a veni momentul conversaţiei. Nici servitorii nu prea ştiau ce era de făcut cu mine. Mi-au arătat cum să torc în aşa încât să pot ajuta la muncă în casă, dar mâinile mele învăţau încet şi cum nu puteam să stau cu ei la bârfe în bucătărie, m-au lăsat singură.

Principala mea ocupaţie era să stau cu Re-nefer, dar ea prefera singurătatea, aşa că mi-am găsit alte feluri de a-mi ocupa zilele. Eram atrasă mai ales de scările casei şi mă agăţam de orice prilej ca să le urc şi să le cobor, urmărind cum casa se schimbă la fiecare treaptă. Mi-am luat sarcina de a le mătura în fiecare seară şi de a le spăla în fiecare dimineaţă şi eram mândră cum nu se poate de felul în care aveam grijă de ele, fără să mă mai gândesc la nimic altceva.

De câte ori aveam ocazia, mă urcam până pe acoperiş, unde briza de nord dinspre fluviu ar fi putut să

ridice pe sus cortul aşezat acolo pentru umbră. Mulţi dintre cei din casă dormeau pe acoperiş în nopţile fierbinţi, dar eu nu i-am însoţit niciodată, pentru că mă temeam să-mi duc coşmarurile în mijlocul altor oameni.

De pe acoperiş, mă holbam la soarele care se reflecta în fluviu şi la graţia corăbiilor care navigau. Mi-am amintit de prima apă mare pe care o văzusem când eram încă o fetiţă, când familia mea trecuse din Haran înspre sud. M-am gândit cum eu şi Iosif fuseserăm luaţi de o putere nevăzută şi cum ne salvase dragostea mamelor noastre. Când mi-am amintit cum îmi promisese Şalem că mă învaţă să înot, gâtul mi s-a închis într-un spasm. Dar mi-am ţinut ochii deschişi, aşa cum făcusem la Membre, şi m-am uitat fix la orizont ca să nu încep să plâng şi ca să nu mă arunc de pe acoperiş.

Zilele treceau într-o învălmăşeală de obiceiuri şi privelişti noi, dar nopţile erau mereu la fel. Mă luptam cu visele care mă lăsau transpirată, udam cearşafurile aşa cum sângele lui Şalem udase patul nostru, căutând aer şi cu frică să nu scot vreun sunet. Dimineaţa, mă dureau ochii şi îmi pulsa capul. Re-nefer era neliniştită din cauza mea şi se consulta cu cumnata ei. Mi-au impus să mă odihnesc după-amiaza. Mi-au legat un fir roşu în jurul taliei. Mi-au dat să beau lapte de capră amestecat cu o licoare galbenă care mi-a pătat limba.

Când pântecul a prins să mi se rotunjească, femeile casei au început să mă răsfeţe. Trecuse mult de când nu mai fusese un copil mic în familia lui Nakhtre şi erau avizi după un micuţ. îmi dădeau să mănânc fructe nemaivăzute, la fel de exotice pentru mine ca florile din grădina veşnic verde din spatele casei. Am mâncat pepeni cu pulpa portocalie şi pepeni cu pulpa roz şi se găseau mereu curmale din abundentă. În multele zile de sărbătoare dedicate zeilor sau vacanţelor familiei, se făcea gâscă cu

usuroi sau peşte cu sos de miere.

Dar cei mai buni erau castraveţii, cea mai delicioasă mâncare pe care mi-aş fi putut-o imagina, verde şi dulce. Chiar şi în căldura soarelui, un castravete mângâia limba ca răcoarea lunii. Puteam să mănânc oricâţi şi niciodată nu mi-ar fi fost de ajuns sau nu mi s-ar fi făcut rău. Mama ar fi adorat mâncarea asta, aşa m-am gândit prima dată când am gustat din inima lui de apă. A fost prima dată când m-am gândit la Lea în mai bine de-o lună. Mama nu ştia că eram însărcinată. Mătuşile mele nu ştiau nici dacă mai trăiesc. M-am înfiorat de singurătate.

Herya m-a văzut tremurând şi, luându-mă de mână, m-a dus prin vestibul înspre uşa de la intrare. Ne-am oprit la nişa din perete şi a luat pentru mine micuţa zeiţă. Era un hipopotam care stătea pe picioarele de dinapoi, cu o burtă enormă şi o gură imensă, zâmbind.

— Taweret, a zis ea, mângâind figurina de lut şi apoi ducând mâna la pântecul meu.

M-am încruntat. Ea s-a aşezat pe vine, ca o femeie care naşte, şi-a pus figurina între picioare şi făcând o pantomimă, mi-a arătat că Taweret mă va ajuta să nasc uşor.

Doamna casei credea că mie mi-e frică de naştere. Am dat din cap şi am zâmbit. Ea a spus:

— Băiat, şi m-a mângâiat din nou pe burtă.

Am dat din cap. Ştiam că o să am un fiu.

— Băiat, am zis şi eu, în limba casei.

Herya mi-a pus mâinile în jurul statuetei, spunându-mi prin asta s-o păstrez şi m-a pupat pe obraji. Pentru o clipă, sunetul răguşit şi neruşinat al râsului Innei mi-a sunat atât de tare în urechi încât am crezut că bătrâna moaşă e în cameră cu mine şi chicoteşte amintindu-şi profeţia ei că Taweret mă va lua la ea.

Săptămâna următoare, am simţit o fluturare ca o

aripă de pasăre sub inimă. Am fost ca lovită de trăsnet de iubire pentru fiinţa pe care o purtam. Am început să vorbesc în şoaptă cu fiul meu nenăscut, când stăteam noaptea în pat, şi să-i murmur cântecelele copilăriei mele în timp ce măturam sau ţeseam. Mă gândeam la copilul meu în timp ce-mi pieptănam părul, când mâncam, dimineaţa şi seara.

Visul sângeros cu Şalem a fost înlocuit de un vis vesel cu fiul lui, pe care îl numeam Bar-şalem. În vis, fiul meu nu era un bebeluş, ci o copie minusculă a tatălui său, pe care îl ţineam la piept şi care îmi povestea despre copilăria lui în palat, despre minunăţiile fluviului, despre viaţa care există de cealaltă parte a acestei vieţi. În vis, iubitul meu mă proteja şi se lupta cu un crocodil înfometat care venise după mine şi după băiat.

Uram să mă trezesc şi am început să mă scol tot mai târziu, doar de dragul de a rămâne în acest vis. Re-nefer îmi îngăduia să rămân în pat, aşa cum îmi îngăduia orice, înainte de a adormi, eu şi ea ne uitam la burta mea cum se mişca şi se scutura.

— E puternic, se bucura ea.

— Să fie puternic, mă rugam eu.

Nu eram pregătită când a sosit ceasul. Încrezătoare în tot ce învăţasem de la Rahela şi Inna, nu-mi făceam nicio grijă legată de naştere. Fusesem martoră la venirea pe lume a atâtor bebeluşi sănătoşi şi văzusem curajul atâtor mame pricepute. îmi imaginam că nu aveam de ce să mă tem.

Dar când prima durere serioasă mi-a trecut prin burtă şi mi-a tăiat respiraţia, mi-am amintit de femeile care leşinau, de femeile care ţipau şi plângeau şi implorau moartea. Mi-am amintit de o femeie care murise cu ochii deschişi de groază şi de o femeie care murise într-un val de sânge, cu ochii înfundaţi de efort.

Un suspin mi-a ieşit din gură când mi s-a rupt apa şi mi-a udat picioarele.

— Mamă, am ţipat, simţind lipsa celor patru feţe iubite, a celor patru perechi de mâini delicate. Ce departe erau. Ce singură eram. Cum mi-aş fi dorit să le aud vocile care să mă liniştească în limba mea.

De ce nu-mi spusese nimeni că corpul meu avea să devină un câmp de luptă, un sacrificiu, un test? De ce nu ştiam că naşterea e o culme ascuţită unde femeile descoperă curajul de a fi mame? Dar, desigur, nu există nicio cale să spui sau să auzi asta. Până când nu eşti tu femeia care stă pe cărămizi, nu ai nicio idee despre cum moartea stă după colţ, gata să-şi joace rolul. Până când nu eşti tu femeia care stă pe cărămizi, nu ştii nimic despre puterea care emană din celelalte femei – chiar şi străine, care vorbesc într-o limbă necunoscută, invocând numele unor zeiţe ciudate.

Re-nefer stătea în spatele meu, eu îmi lăsam greutatea pe genunchii ei şi ea îmi lăuda curajul. Herya, doamna casei, mă ţinea de mâna dreaptă şi murmura rugăciuni către Taweret, Isis şi Bes, zeiţa cea urâtă în formă de pitic care iubea bebeluşii. Bucătăreasa, pe partea stângă, scutura un baston gravat cu scene de naştere deasupra capului meu ca să-mi uşureze durerea. Chircită sub mine ca să prindă copilul era o moaşă pe care o chema Meryt. N-o cunoşteam, dar mâinile ei erau la fel de uşoare şi de pricepute aşa cum îmi imaginam că trebuie să fi fost ale Innei. îmi sufla în faţă, ca să nu-mi ţin respiraţia când venea durerea şi chiar m-a făcut un pic să râd şi să suflu şi eu în faţa ei.

Cele patru femei stăteau de vorbă peste capul meu când durerile se micşorau, iar când creşteau iar, începeau să murmure încurajări. îmi puneau suc de fructe în gură şi mă ştergeau cu prosoape parfumate delicat. Meryt îmi

masa picioarele. Ochii lui Re-nefer luceau de lacrimi.

Am plâns şi am urlat. Mi-am pierdut orice speranţă şi m-am rugat. Am vomitat şi mi s-au înmuiat genunchii. Dar deşi sprâncenele li se încruntau ca răspuns la durerile mele, niciuna nu părea îngrijorată sau neliniştită. Aşa că luptam mai departe, încrezătoare din nou.

Apoi am început să împing, pentru că nu era nimic altceva de făcut.

Am împins iar şi iar până când am crezut că leşin. Am împins şi totuşi copilul nu ieşea. Timpul trecea. Am împins şi mai mult. Niciun progres.

Meryt s-a uitat în sus la Re-nefer şi le-am văzut schimbând o privire pe care o ştiam trecând între Rahela şi Inna. În momente ca acesta, când pasul firesc de la o viaţă la altă viaţă se transformă într-o luptă între viaţă şi moarte. Am simţit umbra din colţ că vine înspre mine şi înspre fiul meu.

— Nu, am ţipat, prima dată în limba mamei mele. Nu, am spus, în limba femeilor din jurul meu. Mamă, i-am spus lui Re-nefer, adu o oglindă ca să văd eu singură.

Mi s-a adus o oglindă şi o lampă care mi-au arătat cât de încordată aveam pielea.

— Intră acolo înăuntru, i-am spus lui Meryt, amintindu-mi cum făcea Inna. Cred că e întors. Intră acolo şi întoarce-i faţa, umărul.

Meryt a încercat să facă cum i-am spus eu, dar avea mâinile prea mari. Pielea mea era prea întinsă. Fiul meu era prea mare.

— Aduceţi un cuţit, am zis, aproape ţipând. Are nevoie de o deschidere mai mare.

Re-nefer a tradus, iar Herya i-a răspuns cu o şoaptă plină de îngrijorare:

— Nu e niciun chirurg în casă, fata mea.

Re-nefer mi-a explicat.

— O să trimitem după unul, dar…

Vorbele veneau de foarte departe. Tot ce voiam era să mă eliberez de acel bolovan, să se termine cu agonia, să dorm sau chiar să mor. Corpul meu striga să împing, dar când umbra din colţ a dat din cap că da, am refuzat să mă supun.

— O s-o faci tu, i-am spus lui Meryt. Ia un cuţit şi deschide uşa pentru el. Te rog, am implorat-o, dar ea se uita la mine cu o milă neînţelegătoare.

— Un cuţit! Mamă! am ţipat, disperată. Rahela, unde eşti? Inna, ce să fac?

Re-nefer a chemat pe cineva şi a fost adus un cuţit. Meryt l-a luat cu frică. Cum ţipam şi încercam să mă abţin să împing, ea a pus lama pe pielea mea şi a deschis uşa, de sus până jos, aşa cum mai văzusem că se face şi înainte. A pătruns înăuntru să mute umărul copilului. Durerea era atroce, de parcă stăteam pe soare. Într-o clipă, copilul a ieşit. Dar în locul unui ţipăt de veselie, a fost primit cu tăcere; avea cordonul în jurul gâtului, iar buzele îi erau vinete.

Meryt s-a precipitat. A tăiat cordonul din jurul gâtului, şi-a luat tuburile şi a supt moartea din gura lui, suflându-i viaţă în nări. Eu ţipam, plângeam, tremuram. Herya m-a ţinut în timp ce noi toate urmăream ce făcea moaşa.

Faţa întunecată ca de câine a morţii a înaintat, dar exact atunci copilul a tuşit şi când a început să plângă supărat, ne-a alungat toate temerile. Colţul întunecat s-a luminat. Moartea nu mai lâncezeşte acolo unde e învinsă. Vocile celor patru femei se auzeau în jurul meu, trăncănind, râzând, toate cu glas tare. Am căzut pe saltea şi n-am mai ştiut nimic.

M-am trezit în întuneric. O singură lampă pâlpâia lângă mine. Podeaua fusese spălată şi chiar şi părul îmi

mirosea a curat. Fata care fusese pusă să mă păzească a văzut că am deschis ochii şi s-a dus s-o cheme pe Meryt, care ducea un ghemotoc de pânză.

— Fiul tău, a zis ea.

— Fiul meu, am răspuns, uluită şi l-am luat în braţe.

Aşa cum nimeni nu te pregăteşte cu adevărat pentru momentul naşterii, tot la fel nimeni nu-ţi poate spune cum e când îţi vezi primul copil. I-am studiat faţa, degetele, pliurile de la picioarele lui micuţe şi parcă fără oase, spiralele urechiuşelor, sfârcurile micuţe de pe piept. Mi-am ţinut respiraţia când a oftat, am râs când a căscat, m-am minunat când m-a strâns de deget. Nu mi-am mai putut lua ochii de la el.

Ar trebui să existe un cântec pe care femeile să-l cânte în acest moment sau o rugăciune pe care s-o spună. Dar poate că nu există niciuna pentru că nu există cuvinte suficient de puternice care să vorbească despre acest moment. Ca orice mamă de la prima mamă de pe lume încoace, eram copleşită şi sedusă, exaltată şi devastată. Nu mai eram o fetiţă. M-am văzut pe când eram eu însămi bebeluş în braţele mamei mele şi în acelaşi timp, pentru o clipă, mi-am văzut propria moarte. Am plâns, fără să-mi dau seama dacă plângeam de bucurie sau de tristeţe. Mamele mele şi mamele lor erau acolo cu mine, când îmi ţineam copilul în braţe.

— Bar-şalem, am şoptit.

Mi-a luat sânul şi a început să mănânce în somn.

— Ferice de tine, am zis, două plăceri în acelaşi timp.

Am dormit amândoi vegheaţi de moaşa egipteancă, pe care ştiam că aveam s-o iubesc pentru totdeauna, chiar dacă ar fi fost să n-o mai văd niciodată. Noaptea am visat-o pe Rahela că-mi dădea o pereche de cărămizi de aur, iar Inna îmi dăruia nişte tuburi de argint. Iar eu primeam darurile ceremonios, plină de mândrie, având-o pe Meryt

lângă mine.

Când m-am trezit, fiul meu nu mai era. Speriată, am încercat să mă ridic în picioare, dar durerea m-a ţintuit în pat. Am strigat, iar Meryt a intrat cu pansamente şi unguente pentru rănile mele.

— Fiul meu, am zis în limba ei.

Ea s-a uitat la mine cu blândeţe şi mi-a răspuns:

— Copilul e cu mama lui.

Am crezut că n-am înţeles bine. Poate că nu folosisem eu cuvintele care trebuia. Am întrebat din nou, vorbind de data asta mai rar, dar ea m-a mângâiat cu milă şi a dat din cap, nu.

— Copilul e cu mama lui, doamnă.

Tot nu înţelegeam şi am început să strig:

— Re-nefer. Re-nefer. Mi-au luat copilul. Mamă, ajută-mă.

A venit, cu copilul în braţe, care era înfăşat într-un scutec de in fân, brodat cu fir de aur.

— Copila mea, a zis Re-nefer stând deasupra mea, te-ai descurcat foarte bine. Într-adevăr, ai fost extraordinară şi toate femeile din Teba vor afla cât de curajoasă ai fost. Cât despre mine, îţi voi fi mereu recunoscătoare. Fiul pe care tu l-ai născut pe genunchii mei va fi prinţ al Egiptului. Va fi crescut ca nepot al marelui scrib Nakhtre şi ca strănepot al lui Paser, scrib al celor două regate, păstrător al pecetei regale.

S-a uitat la mine, eram confuză şi rănită şi a încercat să mă liniştească exact în timp ce mă lovea:

— Eu sunt mama lui în Egipt. Tu o să fii doica lui şi el va şti că tu i-ai dat viaţă. Te vei bucura de dragostea lui, dar ne va spune amândurora mamă şi va sta aici până când va fi de şcoală. Pentru asta, cred că ar trebui să fii recunoscătoare. Pentru că el e fiul meu, Re-mose, fiul zeului Ra, pe care tu l-ai născut pentru mine şi pentru

familia mea. El o să-mi ridice mormântul şi pe el va pune şi numele tău. Va fi prinţ al Egiptului.

Mi-a dat copilul, care începuse să plângă şi s-a întors să iasă.

— Bar-şalem, am şoptit eu în urechea lui.

Re-nefer m-a auzit şi s-a oprit. Fără să se întoarcă şi să se uite la mine, a zis:

— Dacă îi mai spui o singură dată aşa, o să te arunc din casa asta direct în stradă. Dacă nu faci exact cum îţi spun eu în tot ceea ce ţine de educaţia fiului nostru, o să-l pierzi. Trebuie să înţelegi perfect asta.

Apoi s-a întors şi am văzut că avea obrajii umezi.

— Singura mea viaţă e aici, lângă fluviu, a spus ea cu vocea plină de lacrimi. Ghinionul, lucrul acela rău care mi l-a furat pe *ka* şi m-a aruncat între bestii în sălbăticia din vest, s-au dus, în sfârşit. M-am întors la familia mea, la civilizaţie, sunt salvată în numele lui Ra. M-am consultat cu preoţii pentru care lucrează fratele meu şi lor li s-a părut că şi *ka* al tău, spiritul tău, ţine tot de aceste locuri, pentru că altfel n-ai fi supravieţuit bolii, călătoriei sau acestei naşteri.

Re-nefer s-a uitat la copilul de la pieptul meu şi a spus cu o infinită tandreţe:

— Va fi protejat împotriva vânturilor rele, a răufăcătorilor şi nu i se va refuza nimic. Va fi prinţ al Egiptului.

Şi apoi, a şoptit cu toată certitudinea:

— Şi tu o să faci cum spun eu.

La început, n-am prea înţeles ce voia să spună Re-nefer. Am fost atentă să nu cumva să-i spun fiului meu Bar-şalem când mai era cineva în cameră, dar în celelalte privinţe eu eram mama lui. Re-mose stătea cu mine ziua şi noaptea ca să-i pot da să sugă de câte ori plângea. Dormea lângă mine, îl ţineam şi mă jucam cu el şi-i învăţam pe

dinafară fiecare stare şi trăsătură.

Timp de trei luni am locuit în camera lui Re-nefer. Fiul meu creştea cu fiecare oră şi se făcea gras şi neted, cel mai frumos copil din lume. Îngrijită bine de Meryt, m-am vindecat şi eu repede şi după-amiaza, când era foarte cald, Re-nefer avea grijă de el, ca eu să-mi pot face baie.

Zilele treceau fără formă, fără muncă şi fără memorie. Copilul de la pieptul meu era centrul universului. Eu eram singura lui sursă de fericire şi, timp de câteva săptămâni, zeiţa şi cu mine ne-am contopit.

La începutul celei de-a patra luni, familia s-a adunat în marea cameră unde Nakhtre stătea cu asistenţii lui. Femeile se aliniaseră pe lângă pereţi, în timp ce bărbaţii se îngrămădiseră în jurul copilului şi puneau uneltele de scrib în mâinile lui micuţe. Degetele lui se curbau pe noile perii pentru trestie şi a apucat un vas rotund în care se amestecau cernelurile. Apoi a luat o bucată de papirus şi s-a jucat cu el cu ambele mâini de parcă era un evantai, iar Nakhtre a fost foarte încântat de asta şi l-a declarat născut pentru această meserie. Aşa a fost el primit în lumea bărbaţilor.

De-abia atunci mi-am amintit de a opta zi, când băieţii nou-născuţi din familia mea erau circumcişi, iar cele care erau mame pentru prima oară se văitau în cortul roşu şi femeile mai bătrâne le linişteau. Inima mi s-a rupt în două, pe jumătate de jale că zeul tatălui meu n-o să-l recunoască pe acest băiat, nici fratele meu Iosif şi nici bunicile lui. Dar pe de altă parte, eram cum nu se poate mai mândră că sexul fiului meu va rămâne întreg. De ce ar fi trebuit să poarte o cicatrice care să-i amintească de moartea tatălui său? De ce ar fi trebuit să-şi sacrifice o bucată de piele pentru un zeu din cauza căruia eu rămăsesem văduvă, iar el, orfan?

În noaptea aceea s-a făcut o petrecere. Am stat pe jos lângă Re-nefer, care ţinea copilul în poală şi-i punea pe buze pepene tasat, îl gâdila cu pene, îl legăna şi-l făcea să râdă şi să zâmbească înspre cei care veniseră să sărbătorească venirea unui nou fiu în casa lui Nakhtre.

Mâncarea şi băutura erau în cantităţi pe care eu nu le puteam cuprinde: peşte şi vânat, fructe şi dulciuri atât de consistente că-ţi strepezeau dinţii, vin şi bere din abundenţă. Muzicanţii cântau la fluiere, la sistre[7], şi la nişte instrumente cu ciocănele care sunau exact ca o apă curgătoare. Erau cântece glumeţe, cântece de dragoste şi cântece închinate zeilor. Când au apărut sistrele, fetele dansatoare sau şi repezit, învârtindu-se şi sărind, de aproape atingeau cu capetele podeaua din spatele lor.

Coifurile care se dăduseră fiecărui invitat la intrare erau făcute din ceară parfumată, care se topise cu timpul în şuviţe parfumate cu lotus şi mărgăritar. Copilul meu era acoperit de parfum când l-am luat, adormit adânc, din poala lui Re-nefer, iar aroma a persistat în părul lui întunecat zile de-a rândul.

Printre multele minunăţii pe care le-am văzut cu prilejul acestui prim banchet a fost felul în care femeile mâncau împreună cu bărbaţii. Soţi şi soţii stăteau unul lângă altul în timpul mesei şi vorbeau unii cu alţii. Am văzut cum o femeie şi-a pus mâna pe braţul bărbatului ei şi cum un bărbat a sărutat degetele pline de inele ale tovarăşei lui. Mi-era imposibil să mi-i închipui pe părinţii mei mâncând unii cu alţii, cu atât mai puţin atingându-se de faţă cu lume. Dar eram în Egipt şi aici eu eram străina.

Acea noapte a marcat şi sfârşitul convalescenţei mele. Rana mi se vindecase, iar copilul era sănătos, aşa că

7 Sistra, sistrum, instrument de percuţie din Egiptul antic, format dintr-o ramă de metal şi mai multe corzi, care scotea sunete atunci cînd era scuturat.

am fost trimişi în grădină, unde mizeria pe care o făcea n-ar fi murdărit podelele, iar gângureala lui n-ar fi tulburat munca scribilor. Aşa că îmi duceam zilele în aer liber. Când fiul meu dormita între flori, eu pliveam în grădină şi culegeam tot ceea ce îmi cerea bucătăreasa, învăţam plantele şi fructele locului. Când se trezea, era întâmpinat de cântecele păsărilor egiptene, iar ochii i se măreau de plăcere când le vedea că îşi iau zborul.

Grădina a devenit casa mea şi învăţătoarea fiului meu. Re-mose a făcut primii paşi pe marginea unui bazin plin cu păsări şi peşti, la care se uita cu gura căscată. Primele lui cuvinte – după „mama” – au fost „raţă” şi „lotus”.

Bunica lui îi aducea tot felul de jucării minunate. Aproape în fiecare zi îi făcea câte o surpriză cu o minge, vreun titirez sau o armă de vânătoare în miniatură. O

dată, i-a adus o pisică de lemn care îşi deschidea şi închidea gura dacă trăgeai de o aţă. Acea minune m-a încântat şi pe mine, nu numai pe copil. Fiul meu o iubea pe Re-nefer şi când o vedea că se apropie, se repezea împleticindu-se spre ea ca să o ia în braţe.

Nu eram nici pe departe nefericită în grădină. Re-mose, sănătos şi bronzat, îmi dădea un sens şi un statut, pentru că toţi din casă îl adorau şi-mi atribuiau mie felul lui drăguţ de a fi şi calmul plăcut de care dădea dovadă.

În fiecare zi, îmi sărutam degetele şi apoi atingeam statuia zeiţei Isis, oferindu-i mulţumiri pe care ea le transmitea apoi multelor zeităţi ale Egiptului ale căror poveşti nu le ştiam, dar le mulţumeam tuturor pentru darul pe care îl reprezenta fiul meu. Înălţăm mulţumiri ori de câte ori fiul meu mă lua în braţe şi la fiecare şapte zile rupeam o bucăţică de pâine şi le-o dădeam peştilor şi raţelor, în amintirea sacrificiilor pe care le făcea mama Reginei Cerului, pentru ca fiul meu să fie sănătos în

continuare.

Zilele treceau cu dulceaţă şi se transformau în luni, cu singura ocupaţie de a iubi un copil. Nu-mi permiteam să mă mai uit înapoi şi nu aveam nevoie să mă gândesc la viitor.

Aş fi stat la nesfârşit în grădina copilăriei lui Re-mose, dar timpul este duşmanul unei mame. Bebeluşul s-a dus pe neştiute şi locul i-a fost luat de un băieţel care alerga, îl înţărcasem deja, iar eu pierdusem modestia din Canaan şi purtam un veşmânt de in fân ca toate celelalte femei din Egipt. Re-mose avea părul ras şi împletit în acele codiţe pe care le purtau toţi copiii egipteni.

Fiul meu a crescut puternic şi vânos, se juca de-a lupta cu unchiul său Nakhtre, căruia îi zicea Ba. Se iubeau nespus unul pe altul, iar Re-mose mergea cu el la vânătoare de raţe. Înota ca un peşte, după cum spunea Re-nefer. Eu nu părăsisem niciodată casa şi grădina, dar ea s-a dus cu o barcă şi s-a uitat. Când avea doar şapte ani, îl bătea pe unchiul lui la Senet şi chiar la douăzeci de pătrate, jocuri elaborate care se jucau pe table desenate şi care cereau strategii complicate şi multă logică. Încă de când a fost în stare să ţină un băţ în mână, Nakhtre i-a arătat fiului meu cum să deseneze imagini pe bucăţele de piatră, mai întâi în joacă, apoi ca un profesor elevului său.

Cu cât creştea, cu atât petrecea mai mult timp în casă, uitându-se la munca lui Nakhtre, studiind literele şi luând masa de seară cu bunica lui. Într-o dimineaţă când mâncam cu el în bucătărie, l-am văzut stânjenit şi chiar s-a roşit pentru că eu am luat o smochină, am muşcat din ea şi i-am dat lui o jumătate. Fiul meu n-ar fi spus nimic care să mă rănească – dar Re-mose n-a mai mâncat cu mine după asta şi a început să doarmă pe acoperişul casei, lăsându-mă singură pe salteaua mea în grădină. Mă întrebam când trecuseră opt ani.

La nouă ani, Re-mose era deja la vârsta când băieţii îşi pun cea dintâi centură, terminând cu perioada de goliciune. Era timpul pentru el să meargă la şcoala de scribi. Nakhtre a hotărât că profesorii locali nu erau destul de instruiţi pentru nepotul lui, aşa că avea să meargă la marea academie din Memfis, unde fiii celor mai puternici scribi îşi primeau educaţia şi diploma şi unde Nakhtre însuşi învăţase. El mi-a explicat toate astea în grădină, într-o dimineaţă. Mi-a vorbit delicat şi cu compasiune, pentru că ştia cât mă îndurera gândul de a-l vedea pe Re-mose plecând.

Re-nefer a bătut pieţele în căutarea celor mai bune coşuri pentru hainele lui, a unor sandale care să reziste şi a unei cutii perfecte în care să-şi ţină instrumentele. A tocmit un sculptor care să-i facă o plăcuţă pentru amestecat cernelurile. Nakhtre a plănuit un banchet fastuos în cinstea plecării lui Re-mose şi i-a dăruit un set de instrumente foarte preţios. Ochii lui Re-mose se măriseră de bucurie la gândul că pleca în lume şi vorbea despre călătoria lui ori de câte ori stăteam împreună.

Eu priveam pregătirile de pe fundul unei fântâni întunecate. Dacă încercam să vorbesc cu fiul meu, ochii mi se umpleau de lacrimi şi aproape mă înecam. El făcea tot ce putea ca să mă liniştească.

— Mamă, nu mor, îmi spunea el cu o dulceaţă care mă întrista şi mai mult. O să mă întorc şi o să-ţi aduc daruri şi când o să fiu un mare scrib ca Ba, o să-ţi fac casa cu cea mai mare grădină din ţinuturile de la sud.

M-a îmbrăţişat şi m-a ţinut de mână de multe ori în zilele de dinainte de plecare. îşi purta bărbia ridicată ca nu cumva să cred eu că era înfricoşat sau nefericit, deşi, bineînţeles, el era doar un băieţel, care îşi părăsea mama şi casa pentru prima oară. L-am sărutat pentru ultima oară în grădină, lângă bazinul unde se uitase de atâtea ori cu

încântare la peşti şi la raţe şi apoi Nakhtre l-a luat de mână.

M-am uitat de pe acoperiş cum pleca, cu o bucată de pânză în gură, ca să pot plânge în sfârşit până nu voi mai fi avut lacrimi. În acea noapte, vechiul coşmar s-a întors cu toată puterea, iar eu eram din nou singură în Egipt.

Capitolul doi

De la momentul venirii lui pe lume, viaţa mi a-a învârtit în jurul fiului meu. Gândurile mele au fost legate de fericirea lui, iar inima mi-a bătut odată cu a sa. Plăcerile lui erau şi plăcerile mele şi pentru că era aşa un băiat de aur, zilele mele aveau noimă şi curgeau pline de drăgălăşenii.

Când a plecat, am fost încă şi mai singură decât fusesem când am ajuns prima dată în Egipt. Şalem fusese soţul meu doar câteva săptămâni foarte scurte, iar amintirea lui se ştersese şi rămăsese în locul ei o umbră care îmi bântuia somnul. Re-mose fusese cu mine întreaga mea viaţă adultă. În spaţiul anilor cu el, corpul meu îşi luase forma lui matură, iar inima mi se înţelepţise. Învăţasem ce înseamnă să fii mamă.

Când mă uitam la mine în reflexia bazinului, vedeam o femeie cu buze subţiri, cu părul creţ, cu ochi mici, rotunzi, de străină. Cât de puţin semănăm cu fiul meu arătos, cu pielea întunecată, care aducea cu unchiul lui mai mult decât cu oricine şi care devenea exact ce profeţise Re-nefer: un prinţ al Egiptului.

N-aveam prea mult timp să-mi clocesc singurătatea, pentru că trebuia să-mi câştig locul în casa cea mare a lui Nakhtre. Deşi Re-nefer nu era niciodată altfel decât amabilă, acum că Re-mose plecase, nu mai aveam foarte multe să ne spunem, iar eu simţeam că tăcerea creştea ameninţătoare între noi. Intram foarte rar în casă.

Mi-am făcut un locşor într-un colţ al grădinii, într-o magazie unde se ţineau coasele şi săpăligile – un loc unde Re-mose îşi ascundea comorile: pietricele şlefuite, pene, bucăţi de papirus adunate de prin camera lui Nakhtre. Lăsase toate lucrurile astea în urmă fără să se mai uite nici măcar o dată la ele, dar eu le păstrasem strânse într-o bucată de in de parcă ar fi fost un *terafim* de fildeş şi nu jucăriile uitate ale unui copil.

Bărbaţii care îngrijeau grădina nu se arătau deranjaţi de prezenţa unei femei printre ei. Munceam mult şi ei apreciau iscusinţa mea într-ale florilor şi fructelor, pe care le duceam bucătăresei. Nu căutam companie şi respinsesem de atâtea ori atenţia bărbaţilor, încât ei nu mă mai căutau. Cât despre cei din familia fiului meu, atunci când se bucurau de umbra grădinii şi ne întâlneam, doar ne salutam dând din cap şi atât.

Când au venit ştiri de la Re-mose din Memfis, Nakhtre însuşi a venit şi mi-a spus ce noutăţi aflase de la Kar, profesorul îndrumător care fusese şi profesorul lui. Aşa am aflat că Re-mose absolvise ceva ce se numea *keymt* în doar doi ani – o ispravă de memorie care dovedea că fiul meu avea să ajungă foarte sus, poate chiar la cinstea de a-l servi pe însuşi regele.

Nu s-a vorbit niciodată despre o întoarcere a lui acasă. Re-mose fusese invitat să vâneze împreună cu fiii guvernatorului şi o asemenea ofertă favorabilă nu putea fi refuzată. Apoi fiul meu a fost ales ca ajutor şi asistent al lui Kar atunci când maestrul a fost chemat să conducă un caz juridic şi asta a durat săptămâni întregi, timp în care alţi băieţi au putut merge să-şi viziteze familiile.

O dată, Nakhtre şi Re-nefer s-au dus să-l viziteze pe Re-mose la Memfis. Totodată, au mers şi în pelerinaj la mormântul tatălui lor de acolo. S-au întors cu cele mai călduroase urări pentru mine şi cu veşti despre cât

crescuse; după patru ani petrecuţi departe, era mai înalt decât Nakhtre, vorbea foarte frumos şi era foarte sigur pe el. Au adus de asemenea dovezi ale bunei lui educaţii – bucăţi de ceramică acoperite cu scris.

— Uite, a zis Nakhtre, arătându-mi o imagine cu un şoim. Uită-te ce puternici îi face umerii lui Horus.

Şi mi-au dăruit şi mie o bucată din comoara făcută de mâinile fiului meu. M-am minunat uitându-mă la ea şi i-am arătat-o şi lui Meryt, care a fost foarte impresionată de acurateţea şi de frumuseţea imaginilor. Eram plină de veneraţie pentru că fiul meu putea înţelege ceva din acele desene zgâriate pe bucăţi de ceramică şi mă bucura gândul că într-o zi avea să fie un om mare. Ar fi putut deveni scrib la preoţii zeului Amon sau chiar vizir al unui guvernator. Nu spusese Nakhtre însuşi că Re-mose ar fi putut spera să fie chiar în serviciul regelui? Dar, totuşi, niciunul dintre aceste vise nu-mi umplea braţele şi nici ochii. Ştiam că fiul meu era pe cale să devină bărbat şi mă temeam că data viitoare când urma să ne întâlnim aveam să fim doi străini.

Aş fi putut să dispar pur şi simplu în acei ani, fără ca cineva să-şi dea seama, în afară de Meryt. Meryt era mereu acolo, plină de o amabilitate neabătută, chiar şi atunci când mi-am întors faţa de la ea şi nu i-am mai dat niciun motiv să ţină la mine.

Moaşa venise să mă vadă în fiecare zi în săptămânile care au urmat naşterii lui Re-mose. îmi schimba pansamentul şi-mi aducea o supă făcută din oase de bou ca să prind putere şi bere dulce ca să-mi facă bine la lapte. îmi masa umerii care îmi înţepeneau din cauza legănatului şi mă ajutase să mă ridic în picioare când îmi făcusem prima baie adevărată de după naştere. îmi turnase apă proaspătă şi parfumată pe spate, apoi mă înfăşurase într-un prosop curat.

Mult după ce îmi revenisem, Meryt continuase să mă viziteze. Mă întreba de sănătate şi se juca cu copilul; îl examina atent şi-l masa încet, senzual, făcându-l să doarmă ore întregi. În ziua în care a fost înţărcat, Meryt mi-a adus chiar şi un cadou – o statuetă mică, obsidiană, cu o mamă care alăpta. Am fost derutată de generozitatea ei, dar când am încercat să-i refuz atenţiile sau darurile, ea a insistat.

— Viaţa unei moaşe nu e uşoară, dar ăsta nu e un motiv să nu fii drăguţă, a zis ea.

Meryt vorbea întotdeauna cu mine ca de la moaşă la moaşă. Nu conta că eu nu mai văzusem o cameră de naştere de când se născuse fiul meu; ea continua să mă laude pentru priceperea pe care o arătasem la naşterea lui Re-mose. Când se întorsese acasă după naşterea fiului meu, o rugase pe stăpâna ei să afle tot ce se putea despre mine; doamna ei, Ruddedit, o întrebase despre mine pe Renefer, care îi dăduse doar câteva detalii. Meryt le luase pe acestea şi ţesuse o poveste fabuloasă.

Cu vorbele lui Meryt, eu eram fată şi nepoată de moaşe, care ştiau meşteşugul plantelor şi al infuziilor chiar mai bine decât necromanţii de la On, acolo unde se învaţă arta vindecării în Egipt. Mă credea o prinţesă a Canaanului, descendenta unei regine măreţe care fusese detronată de un rege rău.

N-am corectat-o, de frică că dacă o să pronunţ numele mamelor mele sau al Innei, toată povestea mea se va prăvăli peste mine şi eu o să fiu aruncată din acea casă, iar fiul meu, alungat, pentru că poartă în vene sânge de asasin. Aşa că Meryt a înflorit povestea şi o spunea tuturor femeilor pe care le întâlnea şi acestea erau numeroase, pentru că se ducea la cele mai multe naşteri din ţinutul de nord, şi erau deopotrivă nobile sau modeste. Le spunea despre cum mi-am salvat fiul cu propriile mâini,

întotdeauna lăsând la o parte rolul pe care îl avusese ea. Vorbea despre priceperea mea la plante şi despre cum eram o vindecătoare faimoasă în ţinuturile sălbatice din vest. Aceste lucruri erau produse ale imaginaţiei ei. Şi când am ajutat-o pe una dintre servitoarele lui Nakhtre să aducă pe lume primul ei copil, Meryt a răspândit vorba că eu am întors copilul în pântecul mamei în luna a şasea. Datorită lui Meryt, am devenit o legendă printre femeile din regiune, fără ca eu să părăsesc vreodată grădina lui Nakhtre.

Meryt avea şi propria ei poveste. Deşi se născuse la Teba, sângele mamei ei era amestecat cu cel din sudul îndepărtat, iar pielea ei semăna cu cea din Nubia. Dar spre deosebire de Bilha, a cărei faţă îmi apărea dinainte când o auzeam pe Meryt trăncănind, ea era înaltă şi falnică.

— Dacă nu m-aş fi făcut moaşă, zicea ea, mi-ar fi plăcut să fiu dansatoare, angajată la marile banchete în marile case şi chiar la palatul regelui. Dar viaţa curge prea repede, zicea ea, cu un suspin prefăcut. Sunt deja prea grasă ca să mai dansez pentru prinţi, şi-şi lovea cu palma pielea de sub braţele slabe, care nu tremura, şi izbucnea într-un râs molipsitor.

Meryt putea face pe oricine să râdă. Chiar şi femeile care erau în travaliu îşi uitau agonia şi râdeau la glumele ei. Când era mic, Re-mose o numea „Prietena lui Ma”, chiar înainte ca eu să realizez că ea chiar îmi era prietenă şi o adevărată binecuvântare.

Ştiam tot ce era de ştiut despre Meryt, pentru că ei îi plăcea să vorbească. Mama ei fusese bucătăreasă, se măritase cu un brutar şi fusese totodată cântăreaţă. Era deseori chemată la petrecerile stăpânului ei. Vocea ei profundă şi gravă îi făcea pe cei care o ascultau să tremure de plăcere.

— Dacă n-ar fi avut pieptul la vedere, puteai să ai

îndoieli că e femeie, zicea Meryt.

Dar mama murise când fiica era încă o fetiţă, iar stăpânii nu avuseseră ce face cu ea, aşa că fusese trimisă în locul în care se afla şi când am cunoscut-o eu. De copil, căra apă pentru Ruddedit, care era originară din On, acolo unde preoţii sunt faimoşi ca magicieni şi vindecători. Doamna o privea cu bunăvoinţă pe Meryt şi, când a văzut că e fată deşteaptă, Ruddedit a trimis-o să înveţe meserie de la o moaşă bătrână de-a locului, o femeie cu nişte degete nefiresc de lungi care le purta noroc mamelor.

Meryt se făcuse femeie în toată firea în acea casă şi, la fel ca mama ei, se măritase cu un brutar de acolo. Fusese un om bun şi se purtase frumos cu ea. Meryt era stearpă şi nimic nu-i putuse dezlega pântecul. După mai mulţi ani, Meryt şi bărbatul ei adoptaseră doi băieţi ai căror părinţi muriseră de febra fluviului. Fiii erau acum bărbaţi şi coceau pâine pentru muncitorii care lucrau la mormintele din vale, pe malul de vest al fluviului.

Bărbatul ei murise de mult, iar Meryt, deşi îşi vedea fiii destul de rar, se lăuda deseori cu priceperea şi sănătatea lor.

— Băieţii mei au cei mai frumoşi dinţi pe care i-ai văzut vreodată, spunea ea solemn, pentru că gura ei era o ruină şi mesteca magheran toată ziua, ca să-şi potolească durerile.

Ani de zile, Meryt îmi povestise toate detaliile vieţii ei, în speranţa că o să-i spun şi eu câte ceva despre mine. Până la urmă, a renunţat să mă mai întrebe, dar niciodată n-a încetat să mă cheme să asist la naşteri împreună cu ea. Se oprea la casa lui Nakhtre şi le cerea voie Heryei sau lui Re-nefer să mă lase să merg cu ea. Cele două doamne lăsau la latitudinea mea, dar eu refuzam întotdeauna. Nu voiam să mă îndepărtez de Re-mose, nici nu aveam vreo dorinţă să văd lumea. Nu călcasem în afara acelui loc de

când venisem şi, pe măsură ce lunile se transformau în ani, ajunsesem să mă tem numai la gândul ieşirii. Eram sigură că aveam să mă pierd şi că aş fi fost cumva descoperită. îmi imaginam că poate cineva va vedea semnul păcatului familiei pe chipul meu şi voi fi distrusă într-o clipă. Fiul meu avea să descopere adevărul despre mama lui şi despre fraţii ei, unchii lui. Va fi alungat din viaţa cea bună pe care părea destinat s-o moştenească şi-mi va blestema amintirea.

Mă ruşinam de fricile astea ascunse, care mă făceau să întorc spatele meseriei pe care o învăţasem de la Rahela şi de la Inna şi astfel să le întorc spatele lor. Lipsa mea de tărie mă ţinea legată; nu puteam să fac ceea ce ştiam că ar fi trebuit.

Meryt n-a renunţat însă. Câteodată, când o naştere mergea prost, se întorcea, chiar şi la miezul nopţii şi mă trezea de pe salteaua mea din grădină şi-mi spunea povestea întrebându-mă ce ar fi trebuit să facă mai bine. De cele mai multe ori o asiguram că făcuse tot ceea ce se putea şi apoi stăteam amândouă împreună, în tăcere. Dar câteodată povestea îmi făcea inima să se scufunde. O dată, când o femeie a murit brusc, Meryt nu se gândise să ia un cuţit şi să elibereze copilul, aşa că muriseră amândoi. Nu mi-am ascuns groaza destul de repede şi Meryt mi-a văzut faţa.

— Spune-mi, măcar, mi-a cerut ea, luându-mă de umeri. Nu-ţi strânge buzele şi spune-mi, cum ai fi putut să salvezi copilul? Măcar învaţă-mă, să pot încerca eu.

Ruşinată de lacrimile ei, am început să-i povestesc despre metodele Innei, despre cum făcea ea cu cuţitul, despre trucurile ei cu mâna. Am încercat să-i explic cum se folosesc plantele, dar nu ştiam numele egiptene ale ierburilor şi ale rădăcinilor. Aşa că Meryt a venit cu trusa ei de plante şi am început să traducem împreună. I-am

povestit cum foloseau mamele mele urzica, chimenul şi coriandrul şi apoi ea a bătut pieţele în căutarea frunzelor şi a seminţelor pe care nu le mai văzusem din copilărie.

Meryt mi-a adus mostre din fiecare floare şi tulpină care se găsea de vânzare pe chei. Unele îmi erau cunoscute, dar altele pur şi simplu puţeau, mai ales licorile locale făcute cu mortăciuni: bucăţi de animale uscate, pietre şi cochilii de scoici, excremente. Vindecătorii egipteni puneau balegă de hipopotami sau de crocodili şi urină de cai sau de copii pe diverse părţi ale corpului în diverse anotimpuri. Câteodată, cele mai odioase amestecuri păreau să funcţioneze, dar eu eram uimită cum nişte oameni aşa grijulii cu propria curăţenie acceptau asemenea leacuri nebuneşti.

Deşi cunoştinţele egiptenilor în arta vindecării erau vechi şi adânci, m-am bucurat să văd că eu ştiam metode şi plante despre care ei ştiau foarte puţin. Meryt a găsit seminţe de chimen la piaţă şi a fost uimită să afle că erau bune pentru vindecarea rănilor. A cumpărat isop şi mentă cu rădăcinile intacte care s-au prins de minune în solul negru şi iute al Egiptului. Nimeni n-a mai suferit de stomac iritat în casa lui Nakhtre. Aşa a devenit Meryt faimoasă pentru leacurile ei „exotice”, iar eu am avut satisfacţia că înţelepciunea mamelor mele era folosită în scopuri nobile.

Viaţa mea liniştită s-a terminat în al patrulea an de la plecarea lui Re-mose din casa lui Nakhtre, atunci când fiica lui Ruddedit a ajuns pe cărămizile de naştere.

O chema Hatnuf şi nu se simţea deloc bine. Primul copil i se născuse mort – crescut cu totul şi perfect în toate privinţele, dar mort. După ani de zile de naşteri pierdute, în sfârşit un alt copil prinsese rod, dar se gândea cu groază la naştere şi iată că, după o zi întreagă de travaliu, durerile nu aduseseră copilul mai aproape de ieşire. Meryt era în aşteptare, iar doamna casei trimisese după un preot-

doctor, care spunea rugăciuni, umpluse camera cu amulete şi adusese o grămadă de ierburi şi nişte balegă de capră şi le dăduse foc. Miroseau aşa de îngrozitor, că Hatnuf vomitase pe ele.

Mirosul o făcuse apoi să leşine şi în cădere, fata se lovise la frunte şi sângera. După asta, Ruddedit îl dăduse afară din cameră pe doctor şi-l pusese să stea afară, în faţa porţii şi să-şi recite acolo incantaţiile, ceea ce făcea, pe nas, ca orice preot. Ziua se făcuse noapte din nou, iar noaptea se luminase de ziuă, însă durerile nu-i scădeau şi nici copilul nu se mişca. Hatnuf, singura fată a doamnei, era aproape moartă de frică şi de durere, când Meryt a propus să fiu eu chemată.

De data asta nu se mai punea problema să fiu rugată. Meryt a apărut la uşa colibei mele din grădină cu Ruddedit în spatele ei, profilată în lumina răsăritului. Îngrijorarea abia dacă umbrea frumuseţea unei feţe care nu mai era tânără.

— Den-ne, a zis ea, cu accentul din Egipt, trebuie să vii şi să faci ce poţi face pentru copilul meu. Nu ne-a mai rămas nimic altceva de încercat. Mirosul lui Anubis e deja în camera de naştere. Ia-ţi trusa şi urmează-mă.

Meryt mi-a spus repede povestea, iar eu mi-am luat cele câteva ierburi pe care le ţineam la uscat pe grinzile colibei mele. Doamna aproape că alerga. Abia am avut timp să-mi dau seama că ieşisem din grădină. Am trecut dincolo de faţada casei lui Nakhtre şi mi-am amintit prima zi în care văzusem acel loc, cu o viaţă în urmă. Lumina soarelui poleia suporturile aurite din faţa templului, de care flamurile atârnau fără viaţă în aerul nemişcat al dimineţii. Casa lui Ruddedit era exact de cealaltă parte a templului, aşa că am ajuns într-o clipă în camera unde Hatnuf zăcea tânguindu-se pe jos, înconjurată de servitorii casei, şi ei aproape la fel de epuizaţi ca mama în travaliu.

Moartea se simţea în cameră. I-am văzut faţa în umbra de sub statuia lui Bes, păzitorul prietenos-grotesc al copiilor, care părea să se strâmbe de propria neputinţă.

Ruddedit mi-a făcut cunoştinţă cu fiica ei, care s-a uitat la mine cu ochi goi, dar a făcut ce i-am spus. S-a mişcat pe o parte aşa că am putut să bag mâna dată cu ulei până în uterul ei, dar n-am simţit capul copilului. Camera era în tăcere, iar femeile aşteptau să vadă ce o să le cer să facă.

Moartea în formă de câine şi-a clănţănit dinţii, văzând spaima mea. Dar graba ei m-a înfuriat. I-am blestemat lătratul şi coada, şi mama. Am făcut asta în limba mea natală, care îmi suna aspru chiar şi mie după atâţia ani de vorbe egiptene în urechi. Meryt şi ceilalţi au crezut că am spus cine ştie ce incantaţie secretă şi au murmurat aprobator. Chiar şi Hatnuf s-a ridicat şi s-a uitat în jur.

Am cerut ulei şi o piuă şi am amestecat cele mai puternice ierburi pe care le aveam: mărul lupului şi o esenţă de cânepă, amândouă folosite pentru ca uterul să scoată afară ce are în el în primele luni de sarcină. Nu ştiam dacă avea să meargă şi eram îngrijorată că acea combinaţie ar fi putut să facă rău, dar altceva nu mai aveam ce să încerc, pentru că ea era pe moarte. Copilul era deja mort, dar nu era niciun motiv să renunţăm şi la mamă.

Am pus amestecul şi, în curând, pe fată au cuprins-o nişte dureri foarte puternice. împreună cu femeile am pus-o din nou pe cărămizi, i-am masat burta şi am încercat să împing copilul afară. Pe Hatnuf n-o ţineau picioarele şi Meryt a trebuit curând să-i ia locul lui Ruddedit în spatele ei, de unde îi şoptea vorbe de încurajare, iar eu am băgat iar mâna înăuntru şi de data asta am simţit capul copilului, care era acum la ieşire.

Durerile au devenit continue şi de nesuportat pentru biata femeie de pe cărămizi. Ochii i s-au dat peste cap şi a căzut în braţele lui Meryt, fără simţire şi fără să mai poată împinge.

Se făcuse miezul zilei deja, dar umbra din cameră nu lăsa razele soarelui să treacă. Obrajii îmi erau brăzdaţi de lacrimi. Nu ştiam ce să mai fac. Inna spusese o dată o poveste despre cum eliberase un copil din burta mamei lui moarte, dar această mamă nu era moartă. Nu mai aveam alte trucuri, nici alte ierburi.

Şi atunci mi-am amintit cântecul care îi plăcea atât de mult Innei, pe care îl învăţase pe dealurile de lângă Salem.

— Nu te teme, am cântat şi mi-am amintit repede melodia, iar cuvintele au venit şi ele de undeva de departe.

Nu te teme, a venit vremea
Nu te teme, oasele tale sunt puternice
Nu te teme, vei fi ajutată
Nu te teme, Gula te aşteaptă
Nu te teme, copilul e la poartă
Nu te teme, va trăi şi te va preamări
Nu te teme, mâinile moaşei ştiu ce fac
Nu te teme, pământul e sub tine
Nu te teme, avem apă şi sare
Nu te teme, mamă micuţă
Nu te teme, mamă a noastră a tuturor.

Meryt cânta şi ea când ajungeam la cuvintele „Nu te teme”, pentru că simţea puterea sunetelor fără să ştie ce înseamnă. Când am cântat a treia oară, deja toate femeile cântau „Nu te teme”, iar Hatnuf respira din nou adânc.

Copilul s-a născut curând şi într-adevăr era mort. Hatnuf şi-a întors faţa la perete şi a închis ochii, dorindu-şi să i se alăture. Dar când Meryt începuse să-i acopere cu pânză fiartă pântecul greu încercat, Hatnuf a ţipat din nou

cu o voce de mamă în travaliu.

— Mai e un copil, a zis Meryt. Vino, Den-ne, a zis ea. Prinde geamănul.

Cu o singură împingere, Hatnuf a mai născut un copil, foarte diferit de fratele lui. În timp ce primul fusese gras şi perfect, dar mort, acesta era plăpând, zbârcit, dar dotat cu nişte plămâni de taur.

Meryt a râs la auzul acestui sunet, iar camera a izbucnit în chicote, hohote şi râsete de uşurare şi de bucurie. Copilul nespălat, plin de sânge, respingător, era trecut din mână în mână, pupat şi binecuvântat de fiecare femeie de acolo. Ruddedit căzuse în genunchi şi plângea şi râdea cu nepotul în braţe. Dar Hatnuf nu ne auzea. Micuţul venise într-un torent de sânge care nu se mai oprea. Niciun pansament nu a putut opri sângerarea şi în câteva clipe de la naşterea fiului ei, Hatnuf a murit, cu capul în poala mamei ei.

Scena din cameră era teribilă: mama moartă, un copil mort, un sfrijit abia născut care urla după un sân care n-avea să-l hrănească niciodată. Ruddedit stătea jos, lipsită de unica ei fiică, bunică pentru prima oară. Meryt plângea împreună cu stăpâna ei, iar eu m-am strecurat afară, dorindu-mi să nu mă fi aventurat niciodată afară din grădina mea.

După grozăvia acelei scene, am crezut că mi se va interzice să mai intru în vreo cameră de naştere. Dar Meryt a spus povestea în aşa fel încât a reieşit că eu singură eram cea care salvase viaţa copilului supravieţuitor, care se născuse într-o zi aşa de urâtă de zeul Set, zicea ea, încât a fost un miracol că a tras chiar şi o gură de aer.

Curând, la poarta grădinii lui Nakhtre au apărut mesageri de la cele mai mari case din Teba cu ordin să nu se întoarcă fără Den-ne moaşa. Erau servitori ai unor mari

preoţi sau scribi care n-ar fi putut fi refuzaţi. Mă duceam doar dacă venea şi Meryt cu mine, dar cum ea era tot timpul de acord, am devenit moaşele locului, ceea ce însemna multe case mari unde doamnele şi servitoarele se bucurau de pântece fertile. Eram chemate cel puţin o dată la şapte zile şi pentru fiecare copil sănătos primeam bijuterii, amulete, în fân sau urcioare cu ulei. Eu şi Meryt împărţeam toate aceste lucruri. La rândul meu, voiam să i le dau pe toate lui Re-nefer, dar ea insista să le păstrez.

Într-un an, magazia în care stăteam se umpluse de lucruri care nu-mi trebuiau şi de care nu prea îmi păsa. Meryt s-a uitat într-o zi în jur şi a hotărât că mi-ar trebui o cutie din împletituri în care să-mi pun bunurile.

Cum aveam mai mult decât îmi trebuia şi puteam deci să fac negoţ cu ele, Meryt a ales o zi norocoasă ca să mergem la piaţă.

Deja pe atunci ieşisem de multe ori la diverse naşteri, şi totuşi mă temeam de această excursie în lumea mare. Meryt ştia că îmi era teamă şi mă ţinea de mână când am ieşit din grădină, trăncănind întruna ca să-mi abată atenţia de la propria frică. Mă ţineam de ea ca un copil care nu vrea să se piardă de mama lui, dar după un timp am găsit curajul de a mă uita la priveliştea aglomeratului port al

Tebei. Până la strânsul recoltei mai era mult şi cei mai mulţi agricultori nu aveau altceva de făcut decât să aştepte vremea culesului, aşa că prăvăliile erau pline cu ţărani care nu aveau de târguit decât propriul lor timp.

Meryt a dat un colier de pietre de la mama ei pe nişte turte şi am început să mâncăm în timp ce ne plimbam, mână în mână, de la o prăvălie la alta. Mă minunam de mulţimea bijuteriilor care erau de vânzare şi mă întrebam cine erau cei care îşi permiteau atâtea fleacuri. Am văzut meşteri de sandale care făceau încălţăminte ieftină la comandă. Mai mulţi bărbaţi aşteptau la rând la un anumit

bărbier, despre care se zicea că ştie cele mai bune bârfe. Mi-am luat repede ochii de la un grup de lânari din Canaan, pentru că lâna lor ar fi putut fi toarsă de mătuşile mele. Am râs cu Meryt de giumbuşlucurile unei maimuţe care ţinea în lesă o pereche de câini mari şi înfometaţi şi îi punea să cerşească mâncare.

După ce ne-am uitat destul, prietena mea a zis că era timpul să mergem la vânătoare, dar primul negustor de coşuri peste care am dat nu avea nimic destul de mare cum ne trebuia nouă, aşa că am mers mai departe, am trecut de negustorii de vin şi de ulei, de brutari şi de cei care vindeau păsări vii. Am văzut o mulţime de lucruri frumoase: ceramică pictată de Kushite, vase de bronz cositorite, idoli şi zeiţe, scăunele cu trei picioare şi fotolii. Mie mi-au căzut ochii pe o cutie cu capacul încrustat pe care strălucea o grădină făcută din fildeş, faianţă şi sidef.

— Iată un lucru demn de mormântul unui domn, a zis Meryt, plină de admiraţie sinceră.

Tâmplarul a apărut în spatele operei lui şi a început să ne spună povestea acesteia: de unde cumpărase lemnul de salcâm şi cât de greu îi fusese să aplice fildeşul. Vorbea frumos şi încet, de parcă ar fi vrut să ne spună o poveste şi nu să ne vândă ceva. M-am uitat mereu la cutie în timp ce vorbea, auzeam doar căldura vocii lui şi îi urmăream mâinile care mângâiau liniile obiectului.

Meryt a început să-l tachineze:

— Drept ce ne iei, şmechere? Crezi că suntem nişte doamne din alea bogate deghizate în moaşe? Cine altcineva decât un bogătan şi-ar permite un lucru aşa fin ca ăsta? Cine ar putea visa la un aşa obiect de artă decât cel care se ocupă de mormântul regelui? încerci să ne păcăleşti, omuleţule, a zis ea.

El a râs auzind-o şi i-a răspuns:

— Dacă mă crezi un omuleţ, înseamnă că tu vii de pe

tărâmul giganţilor, surioară. Eu sunt Benia, s-a prezentat el. Şi ai fi surprinsă ce afaceri bune se pot face în prăvălia mea. Totul depinde de cumpărător, draga mea, a tachinat-o şi el. Femeile frumoase întotdeauna obţin ce vor.

Auzind asta, Meryt a izbucnit în râs şi mi-a dat un ghiont în coaste, dar eu n-am zis nimic, pentru că ştiam că acele vorbe îmi erau adresate mie. Într-o clipă, Meryt a înţeles şi ea că tâmplarul vorbea cu mine şi, chiar dacă eu nu zisesem niciun cuvânt, sunetul vocii lui şi blândeţea celor spuse mă atinseseră.

Degetele mele, fără voia mea, au trasat conturul unei frunze albe ca laptele care era încrustată pe capac.

— Asta vine de la o creatură a mării care trăieşte departe în nord, a zis Benia, arătând în altă parte a lucrăturii.

I-am văzut mâinile. Avea degetele subţiri ca rămurelele unui pom tânăr şi erau mai lungi decât palmele masive, iar braţele îi erau împodobite cu munţi şi văi de muşchi, din cauza muncii grele. M-a surprins uitându-mă şi şi-a tras mâinile, de parcă s-ar fi ruşinat.

— Când m-am născut, mama s-a uitat la mine şi a ţipat când le-a văzut, a zis Benia. Erau mult prea mari faţă de corp, chiar de atunci. Sculptor, i-a spus ea tatălui meu, care m-a dat apoi ucenic la cel mai bun pietrar. Dar nu aveam niciun talent la piatră. Alabastrul crăpa numai când mă uitam la el, iar granitul nici nu mă lăsa să mă apropii de el. Doar lemnul mi-a înţeles mâinile. Elastic, cald şi viu, lemnul îmi vorbeşte şi îmi spune unde să tai, cum să-i dau formă. îmi place munca mea, doamnă.

S-a uitat în ochii mei pe care mi-i ridicasem în timp ce vorbea.

Meryt a văzut privirea pe care am schimbat-o între noi şi a rupt tăcerea cu o viclenie de negustorească de peşte:

— Ea e Den-ne, negustorule, văduvă şi cea mai bună moaşă din Teba. Am venit la piaţă să căutăm un coş simplu în care să-şi ţină darurile pe care le primeşte de la mamele recunoscătoare.

— Dar un coş nu se potriveşte unei doamne, a zis Benia, întorcându-se să se târguiască cu Meryt. Hai să văd ce ai adus de târguit, Mamă, că am stat toată ziua aici fără noroc.

Meryt a desfăcut atunci colecţia noastră de nimicuri: o plăcuţă încrustată pe care se pisează malachitul şi se transformă în pudră verde pentru ochi, un scarabeu de carneol mult prea roşu pentru stomacul meu şi un văl de cap foarte frumos brodat, un dar de la o concubină tânără şi drăguţă care născuse un băieţel frumos pe care i-l înmânase stăpânei ei fără să se uite la el. (Meryt şi cu mine vedeam multe asemenea lucruri ciudate în camerele de naştere din Teba.)

Benia s-a prefăcut interesat de scarabeu.

— Pentru soţia ta? a întrebat Meryt, fără falsă subtilitate.

— Nu am soţie, a spus Benia simplu. Locuiesc în casa surorii mele, dar bărbatul ei nu mă mai vrea la masa lui. În curând am să plec din oraş şi am să locuiesc cu muncitorii în Valea Regilor, a spus rar, vorbind din nou pentru mine.

Auzind asta, Meryt a devenit interesată ea însăşi şi i-a povestit repede totul despre fiii ei, care erau brutari angajaţi de muncitorii de acolo.

— Când o să ajung acolo, o să-i caut a promis Benia. O să mi se dea propria casă acolo, aşa cum şade bine unui maestru meşteşugar. Patru camere doar pentru mine, a zis, ca şi cum şi-ar fi auzit deja propria voce făcând ecou în camerele acelea goale.

— Ce risipă, tâmplarule, a răspuns Meryt.

În timp ce ei doi schimbau aceste confidenţe făcute

pentru urechile mele, degetele mele urmăreau iazul pe care Benia îl făcuse pe capacul cutiei. Înainte să pot să mi-o retrag, mi-a acoperit mâna cu mâna lui.

Mi-era prea frică să mă uit la el. Poate că se uita pofticios. Poate că se gândea că făcând această afacere absurdă – dând o operă de artă pe un fleac – eu îi devin îndatorată cu o parte a corpului meu. Dar când Meryt m-a înghiontit să răspund, am văzut doar blândeţe pe chipul tâmplarului.

— Adu cutia la poarta grădinii lui Nakhtre, scrib la preoţii lui Amon-Ra, a zis Meryt. Adu-o mâine.

Şi i-a înmânat scarabeul.

— Mâine dimineaţă, a zis ea.

Şi am plecat.

— Asta a fost ceea ce se numeşte o bună afacere, fetiţo, a zis Meryt. Şi acel scarabeu pesemne că a fost cu noroc din moment ce ţi-a adus o cutie preţioasă şi un soţ, pe deasupra.

Am dat din cap înspre prietena mea şi am zâmbit de parcă ea ar fi glumit, dar n-am zis nu. N-am zis nimic. Eram ruşinată şi înfricoşată. Simţeam o tensiune ciudată între picioare şi obrajii îmi ardeau.

Şi totuşi, nu-mi înţelegeam inima pe deplin, pentru că nu semăna cu ce simţisem când îl văzusem prima dată pe Şalem. Niciun vânt fierbinte nu bătea dinspre Benia înspre mine. Sentimentul de acum era mult mai calm şi mai liniştit. Dar chiar şi aşa, inima îmi bătea repede şi ştiam că ochii îmi erau mai strălucitori decât îi avusesem mai devreme în aceeaşi zi.

Eu şi Benia schimbaserăm doar câteva vorbe şi ne atinseserăm degetele. Şi totuşi mă simţeam cumva legată de acest străin. Nu aveam nicio îndoială că şi el simţea la fel.

Tot drumul până acasă, paşii mi-au mers în ritmul

mirării – cum e posibil? Cum ar putea fi posibil?

Când ne-am apropiat de casa lui Nakhtre, Meryt a rupt tăcerea aceea neobişnuită şi a început să râdă, zicând:

— O să-ţi aduc copiii pe lume în curând. Din socotelile mele, nu ai încă treizeci de ani. O să-ţi văd şi nepoţii, fiică a inimii mele, şi m-a sărutat de la revedere.

Dar cum am păşit în grădină, toate gândurile legate de Benia s-au evaporat. Casa era plină de agitaţie. Se întorsese Re-mose!

Ajunsese imediat după ce plecasem eu. Servitorii fuseseră trimişi să mă caute şi cum eu nu mai plecasem niciodată fără să o anunţ pe Re-nefer, se alarmaseră şi chiar îi trimiseseră vorbă prietenei ei Ruddedit. Când soacra mea m-a văzut intrând în curte mâncând dintr-o turtă luată din piaţă, s-a înfuriat deodată şi s-a întors pe călcâie fără să spună o vorbă. Bucătăreasa a fost cea care mi-a spus să mă grăbesc să mă duc să-l văd pe fiul meu care se întorsese ca să se refacă.

— Să se refacă? am întrebat-o, dintr-odată rece ca gheaţa. A fost bolnav?

— O, nu, a zis ea cu un zâmbet larg. A venit să se refacă după circumcizie şi să-şi serbeze bărbăţia în stil mare. O să am de muncă de dimineaţa până noaptea toată săptămâna, a zis ea şi m-a ciupit de obraz.

După cuvântul „circumcizie”, n-am mai auzit nimic altceva. îmi vuia capul, iar inima îmi bătea să-mi sară din piept şi m-am repezit în marele hol unde Re-mose era aşezat pe o lectică lângă scaunul lui Nakhtre. S-a uitat la mine şi mi-a zâmbit repede, fără urmă de durere pe faţă, care era acum o altă faţă cu totul.

Trecuseră aproape cinci ani de când mă părăsise şi băieţelul era acum un tânăr bărbat. Părul, care nu mai era ras, îi crescuse negru şi bogat. Pe braţe i se vedeau

muşchii „picioarele nu-i mai erau mătăsoase, iar pieptul amintea de frumuseţea tatălui său.

— Ma, a zis bărbatul cel tânăr care era fiul meu. O, Ma, arăţi bine. Chiar mai bine decât îmi aminteam eu.

Era mai degrabă politicos. Era un prinţ al Egiptului adresându-se servitoarei care îl născuse. Era exact cum mă temusem eu: eram doi străini şi viaţa fiecăruia dintre noi n-avea să ne lase să fim mai mult de atât. Mi-a făcut semn să vin să mă aşez lângă el, iar Nakhtre a zâmbit şi a fost de acord.

L-am întrebat dacă l-a durut, iar el a dat din mână:

— Nu am nicio durere, a zis el. îţi dau un vin amestecat cu opiu înainte de a te tăia şi abia după aceea… Dar asta s-a întâmplat acum o săptămână şi sunt aproape vindecat. Acum e timpul să sărbătorim şi am venit acasă pentru banchet. Spune-mi ce faci tu, Ma? a zis el. Mi s-a zis că eşti o moaşă faimoasă deja, că eşti singura pe care marile doamne ale Tebei au curaj s-o cheme la naşteri.

— Fac ce pot, am spus eu încet şi am evitat întrebarea, căci ce poate spune o femeie unui bărbat despre sânge şi copii? Dar tu, fiule, spune-mi, ce ai învăţat? Povesteşte-mi despre anii de şcoală şi despre prietenii pe care ţi i-ai făcut, despre premiile pe care le-ai luat, pentru că unchiul tău spune că ai fost cel mai bun dintre colegii tăi.

Un nor a trecut peste faţa lui Re-mose şi mi-am amintit băieţelul care plângea când găsea câte un pui de raţă mort în grădină. Dar fiul meu nu mi-a povestit despre răutăţile colegilor, nici despre ţipetele batjocoritoare care îl însoţeau peste tot în primul an de şcoală: „Unde e tatăl tău? Tu n-ai tată”.

Re-mose nu vorbea despre singurătatea lui, care crescuse când devenise cel mai bun din clasă, iar profesorul îl remarcase şi-l făcuse favoritul lui. Vorbea

doar despre profesor, Kar, pe care îl iubea şi îl asculta în toate şi care îl înzestrase cu multe lucruri.

Spre deosebire de alţi profesori, el nu-şi bătea niciodată elevii şi nici nu-i pedepsea pentru greşelile pe care le făceau.

— E cel mai nobil om pe care l-am cunoscut, în afară de Unchiul, zicea Re-mose, luând mâna lui Nakhtre într-a lui. Am venit acasă să sărbătorim nu doar majoratul meu, dar şi marele dar pe care Kar mi l-a făcut. Profesorul meu spune să merg cu el la sud de Kuş, unde comerţul cu abanos şi fildeş e în floare şi unde vizirul a fost prins furând de la rege. Regele însuşi i-a cerut lui Kar să meargă şi să urmărească instalarea unui nou supraveghetor, să ia aminte şi să-i spună tot ce se întâmplă acolo. O să mă duc şi o să-l asist pe profesorul meu şi o să văd cum îi judecă pe cei de acolo şi cum oamenii îşi aduc pricinile în faţa lui.

Re-mose a făcut o pauză ca eu să aud bine ce avea să spună mai departe:

— Mi s-a spus să învăţ care sunt îndatoririle unui vizir. După această călătorie, educaţia mea va fi completă, iar eu o să-mi încep propria misiune şi o să fac cinste familiei mele. Unchiul e mulţumit, Mamă. Tu eşti mulţumită?

Întrebarea era sinceră, aducând cu dorinţa unui băieţel de a-şi auzi mama lăudându-l.

— Sunt mulţumită, fiule. Eşti un bărbat bun care va face cinste acestei case. îţi doresc fericire, o nevastă plăcută şi mulţi copii. Sunt mândră de tine şi sunt mândră că sunt mama ta.

Asta a fost tot ce-am putut să spun. Aşa cum el nu-mi povestise tristeţile lui din şcoală, nici eu nu i-am spus cât de dor îmi fusese de el sau cât de goală îmi fusese inima, cum îmi luase lumina vieţii atunci când plecase. M-am uitat în ochii lui şi el mi-a răspuns plin de afecţiune. M-a

mângâiat pe mână şi mi-a dus apoi mâna la buze. Inima îmi bătea în ritmurile gemene ale fericirii şi ale singurătăţii.

Două seri mai târziu, l-am urmărit pe Re-mose dintr-un colţ al camerei la banchetul oferit în cinstea lui. Stătea lângă Nakhtre şi mânca. Arăta un băiat care nu mai fusese hrănit de o săptămână. Bea vin şi ochii îi străluceau de entuziasm. Am băut şi eu vin şi m-am uitat la fiul meu, gândindu-mă la viaţa pe care avea s-o ducă, mirată că era deja bărbat, doar cu câţiva ani mai tânăr decât fusese tatăl lui când îl văzusem eu pentru prima oară în casa tatălui său.

Pe muchia dinspre maturitate, Re-mose era cu o jumătate de cap mai înalt decât Nakhtre, avea ochii limpezi şi era drept ca un copac. Re-nefer şi eu stăteam una lângă alta pentru prima dată după mult timp şi-l admiram pe copilul-bărbat care ne dăduse amândurora un sens în viaţă. Mâna mea o mângâia pe a ei, iar ea nu şi-o retrăgea de sub atingerea mea, ci îmi ţinea degetele între ale ei şi pentru o clipă am împărtăşit dragostea pentru fiul nostru şi prin el, pentru un fiu şi un soţ nenumiţi din Salem.

Una dintre fetiţele servitoare destul de drăguţă a ridicat ochii spre el şi el i-a răspuns, flirtând înapoi. Am râs la gândul că băieţelul pe care îl ştergeam la fund era acum atras de o femeie. Mă durea faţa de la atâta zâmbit şi totuşi oftaturile mele erau atât de grele că la un moment dat Re-nefer s-a întors să mă întrebe dacă nu erau cumva de durere.

A fost cel mai rafinat banchet pe care l-am văzut vreodată, cu toată nobilimea Tebei prezentă. Florile străluceau în lumina a o sută de lămpi. Aerul era greu de la mirosul atâtor mâncăruri grele, lotuşi proaspeţi, beţişoare aromate şi parfum. Râsetele, hrănite de şase feluri de bere şi trei de vin, răsunau în încăpere, iar

dansatoarele săreau şi se învârteau până când deveneau lucioase de transpiraţie şi se aşezau gâfâind pe podea.

O a doua trupă de muzicanţi fusese angajată să suplinească artiştii locali. Această trupă călătorise pe fluviu, se oprise la temple şi la casele mari şi cântase, dar spre deosebire de ceilalţi, ei refuzaseră să cânte cu dansatori, insistând ca audienţa să le urmărească cântecele, care se spunea că au calităţi magice. Misteriosul conducător era o femeie cu văl. Era oarbă, aşa cum erau cei mai mulţi cântăreţi la harpă, şi era o virtuoază a sistrei, clopoţelul-tobă care se ţine în mână.

După cum se spunea, cântăreaţa scăpase din fălcile lui Anubis şi căpătase o nouă viaţă, dar el o muşcase de faţă şi de aceea purta văl. Povestea se spunea făcând cu ochiul şi dând ghionturi, pentru că egiptenii ştiau că o istorie senzaţională face bine la afaceri. Totuşi, după ce cântăreaţa acoperită cu văl a fost adusă în cameră, s-a lăsat o tăcere plină de emoţie şi mulţimea ameţită s-a ridicat în picioare.

Era îmbrăcată în alb şi şi-a scos mâinile din veşminte ca să ia instrumentul, iar lumea şi-a ţinut respiraţia, pentru că mâinile ei erau la fel de albe ca hainele, palide într-un fel nepământesc, de parcă ar fi fost arse de un foc teribil. A scuturat sistra de patru ori şi a produs patru sunete complet diferite care i-au trezit pe ascultători şi i-au făcut să tacă şi să asculte cu atenţie.

Mai întâi grupul a cântat un cântec uşor din flauturi şi tobe, apoi o trompetă singuratică a spus o melodie tristă care le-a făcut pe doamne să ofteze, iar pe bărbaţi să-şi ducă mâinile la gură. Un cântec vechi pentru copii i-a făcut pe toţi să zâmbească cu toată faţa, aşa cum făceau când erau băieţei şi fetiţe.

Era într-adevăr ceva magic în muzica lor, ceva care putea transforma cea mai neagră tristeţe în cea mai

luminoasă veselie. Invitaţii au aplaudat în direcţia artiştilor şi au ridicat cupele în semn de mulţumire spre Nakhtre pentru acea distracţie minunată.

După ce aplauzele s-au terminat, cântăreaţa la sistră a început să cânte, acompaniată doar de instrumentul ei şi de o singură tobă. Era un cântec lung, cu multe refrene. Povestea nu era una deosebită: povestea unei iubiri găsite şi pierdute – cea mai veche poveste din toate timpurile. Singura poveste.

La începutul poveştii, bărbatul răspunde iubirii fetei şi cei doi se bucură unul de altul. Dar apoi povestea ia o întorsătură tristă şi bărbatul o îndepărtează pe doamna lui, lăsând-o singură. Ga plânge şi se roagă la Doamna de Aur Hathor, dar fără folos. Iubitul ei n-o vrea înapoi. Tristeţea fetei e nesfârşită şi insuportabilă. Femeile plângeau pe faţă, fiecare amintindu-şi propria tinereţe. Bărbaţii îşi ştergeau ochii iară să le fie ruşine, amintindu-şi primele iubiri. Chiar şi cei mai tineri suspinau, simţind împunsăturile pierderilor ce urmau să vină.

S-a lăsat o lungă tăcere după ce cântecul s-a sfârşit. Harpista a ales o melodie liniştită, dar conversaţiile nu s-au mai reluat. Nicio cupă nu s-a mai închinat. Re-nefer s-a ridicat şi a părăsit încăperea fără nicio ceremonie şi apoi, unul câte unul, restul invitaţilor au plecat şi ei. Petrecerea s-a terminat pe tăcute, iar camera s-a golit în sunetul oftaturilor şi al vorbelor de mulţumire. Muzicienii şi-au strâns instrumentele şi şi-au condus maestra afară. Câţiva dintre servitori au adormit pe jos, prea obosiţi ca să mai poată strânge înainte de răsăritul soarelui. Casa era complet liniştită.

Mai erau câteva ore până dimineaţa, când am găsit locul în care dormeau muzicienii; cântăreaţa cu văl stătea rezemată de un zid fără să se mişte. Am crezut că dormea, dar s-a întors şi şi-a întins mâinile să-şi dea seama cine se

apropie. Mi-am pus mâinile într-ale ei, şi ele erau mici şi reci.

— Werenro, am zis.

Sunetul accentului meu a trezit-o.

— Canaan, a zis ea, cu o şoaptă amară. Acela a fost numele meu de suferinţă.

— Eram copil, am zis. Tu ai fost mesagera Rebecăi, bunica mea. Ne-ai spus o poveste pe care n-am uitat-o niciodată. Dar ai fost ucisă, Werenro. Eram acolo cu bunica când te-au adus. I-am văzut arzându-ţi rămăşiţele. Chiar te-ai întors dintre cei morţi?

A fost o lungă tăcere şi capul i s-a lăsat în jos pe sub văl.

— Da, a zis ea.

Şi apoi, după o clipă:

— Nu. Nu m-am întors. Adevărul e că sunt moartă.

— Ce ciudat să întâlnesc o stafie din acele vremuri aici, în această casă mare de lângă fluviu.

— Spune-mi, a întrebat ea, şi tu eşti tot o stafie?

— Probabil că da, am zis eu, înfiorată.

— Probabil că eşti, pentru că cei vii nu pun asemenea întrebări şi nici nu pot suporta durerea adevărului fără consolarea muzicii. Cei morţi înţeleg. Ai văzut faţa morţii? a întrebat ea.

— Da, am zis eu, amintindu-mi umbra cu faţă de câine care asistă la atâtea naşteri, răbdătoare şi grăbită totodată.

— Ah, a zis ea, ridicându-şi vălul dintr-odată.

Buzele nu-i erau atinse, dar restul feţei era rupt şi plin de cicatrice. Nasul îi fusese spart şi sfâşiat, obrajii îi erau căzuţi şi marcaţi de tăieturi adânci, iar orbitele ochilor îi erau albe ca nişte pietre lustruite. Părea imposibil ca cineva să supravieţuiască unei asemenea distrugeri.

— Plecasem din Tyr cu o sticlă de vopsea purpurie pentru ea, pentru bunica. Era la răsărit şi cerul ar fi făcut de ruşine toate corturile de la Membre. Mă uitam în sus când m-au atacat. Trei, bărbaţi din Canaan ca toţi ceilalţi, ticăloşi şi stupizi. Nu mi-au zis nimic şi nici între ei n-au vorbit. Mi-au luat traista şi coşul, le-au rupt şi apoi s-au întors spre mine.

Werenro a început să se mişte înainte şi înapoi şi vocea i-a scăzut.

— Primul m-a pus jos chiar în mijlocul drumului. Al doilea mi-a rupt veşmintele. Al treilea şi-a ridicat haina şi s-a aruncat asupra mea. S-a golit în mine, în mine care nu mai cunoscusem bărbat. Apoi m-a scuipat în faţă. Al doilea, i-a luat locul, dar n-a putut să treacă la fapte, aşa că a început să mă bată, blestemându-mă că-i fac asemenea probleme. Mi-a spart nasul şi mi-a scos câţiva dinţi din gură şi doar când am început să sângerez a fost suficient de stârnit ca să facă ce voia să facă. Al treilea m-a întors şi m-a rupt la spate. Şi a râs.

S-a oprit din mişcare şi s-a ridicat în picioare dreaptă. Parcă auzea şi acum acel râs.

— Am rămas pe jos, cu faţa la pământ, iar cei trei stăteau deasupra mea. Am crezut că or să mă omoare şi o să se termine chinul. Dar ei nu voiau asta. „De ce nu plângi, m-a întrebat cel cu râsul. N-ai limbă? Sau poate că nu eşti femeie de-adevăratelea, pentru că nu ai culoare de femeie. Ai culoarea unui rahat de câine bolnav. O să te aud plângând şi atunci o să vedem dacă eşti femeie sau stafie”. Şi atunci au început să-mi facă ceea ce vezi. N-am mai vorbit despre asta până acum.

Werenro şi-a lăsat vălul şi a început din nou să se mişte.

— La primii paşi care s-au auzit, m-au lăsat acolo aproape moartă. Câinele unui cioban m-a găsit, împreună

cu un băieţel, care a zbierat când m-a văzut. L-am auzit vomitând şi am crezut c-o s-o ia la fugă, dar în loc de asta m-a acoperit cu haina lui şi a chemat-o pe maică-sa. Ea mi-a pus cataplasme pe faţă şi unguente pe corp, mi-a strâns mâinile cu milă şi m-a ţinut în viaţă şi niciodată nu m-a întrebat ce s-a întâmplat. Când a fost limpede că o să supravieţuiesc, m-a întrebat dacă să trimită vorbă la Membre, pentru că recunoscuse zdrenţele rămase din rochia mea. Dar eu am zis nu. Terminasem cu viaţa de sclavă, cu aroganţa Rebecăi şi cu Canaanul. Singura mea dorinţă era să mă întorc acasă şi să simt mirosul fluviului şi parfumul lotusului dimineaţa. I-am spus că aş vrea să se ştie că sunt moartă la Membre şi femeia m-a ajutat. A tăiat şuviţe din părul meu şi le-a împachetat cu hainele mele şi cu nişte oase de oaie şi le-a pus în traista mea. Şi-a trimis băiatul în oraş, el a găsit un negustor care mergea la Membre şi acesta i-a dus ştirea morţii mele bunicii. Femeia din Canaan mi-a dat un văl şi un toiag şi m-a condus în Tyr. A căutat o caravană care mergea spre ţinutul marelui fluviu. M-au luat în schimbul unui animal şi cu promisiunea că o să-i distrez cu poveşti şi cântece. Negustorii m-au dus până la On, unde mi-a căzut în mână o sistră şi iată-mă acum aici, vorbind iar despre Canaan.

Zicând asta, şi-a întors faţa de la mine şi a scuipat. Un şarpe s-a târât din locul unde scuipase Werenro, iar pe mine m-a trecut un fior, atât de îngheţată era mânia ei.

— Aş fi blestemat întreaga naţie canaanită, dacă n-ar fi fost bunătatea acelei femei. Mi-au scos ochii, nu i-am putut vedea faţa, dar mi-o închipui strălucind de lumină şi bunătate. Cu adevărat, când mă gândesc la ea, văd faţa lunii pline. Poate că ispăşea vreun rău pe care-l făcuse. Sau poate că ea însăşi fusese la un moment dat abandonată şi cineva o ajutase să scape. Sau poate că nimeni n-o ajutase când avusese nevoie. Nu m-a întrebat

nimic, nici măcar cum mă cheamă. N-a avut niciun alt motiv să mă salveze în afară de bunătatea din inima ei. Numele ei era bunătatea însăşi, pentru că o chema Tamara, „curmală coaptă”, a zis Werenro şi a început din nou să se mişte.

Am stat împreună în acel ceas al dimineţii, tăcute, vreme îndelungată. La sfârşit, a vorbit din nou şi a răspuns la o întrebare pe care eu nu m-aş fi gândit s-o pun.

— Nu sunt fericită, a zis ea. Nici mulţumită nu sunt. În inima mea nu e nimic. Nu-mi pasă de nimic şi de nimeni.

Visez câini cu dinţii rânjiţi. Sunt moartă. Dar nu e aşa de rău să în moartă.

Oftaturile şi sforăiturile muzicanţilor adormiţi au întrerup i-o.

— Oameni buni, a zis ea despre ei, cu tandreţe. Nu cerem nimic unii de la alţii. Dar tu, a zis Werenro, cum ai ajuns să vorbeşti pe limba marelui fluviu?

Fără nicio ezitare, i-am povestit tot. Mi-am dat capul pe spate, am închis ochii şi am vorbit despre viaţa mea. În toţi acei ani, nu spusesem niciodată atât de multe şi atât de mult timp şi totuşi cuvintele îmi ieşeau fără efort, de parcă aş mai fi făcut asta de multe ori înainte.

M-am surprins pe mine însămi amintindu-mi de Tabea, de Ruti, de momentul maturizării mele în cortul roşu. Am vorbit despre Şalem şi despre dragostea noastră pasională iară să roşesc. Am vorbit despre trădare şi despre asasinarea lui. I-am spus despre târgul pe care îl făcusem cu Re-nefer şi despre cum Meryt avea grijă de mine şi am vorbit despre fiul meu cu mândrie şi dragoste.

N-a fost greu. A fost ca şi cum aş fi fost arsă de soare şi cineva mi-ar fi pus apă rece în gură. Am zis „Şalem” şi am respirat uşurată după ce atâţia ani fusesem amărâtă şi nebună. I-am spus fiului meu „Bar-şalem” şi vechea apăsare din piept mi s-a risipit.

Am recitat numele mamelor mele şi am ştiut cu toată certitudinea că ele erau de-acum moarte. Mi-am pus capul pe umărul lui Werenro şi i-am udat haina în amintirea Leei şi a Rahelei, a Zilpei şi a Bilhei.

În tot acest timp, Werenro a dat din cap, a suspinat şi m-a ţinut de mână. Când am tăcut, într-un târziu, ea a spus:

— Nu eşti moartă.

Vocea ei trăda o uşoară tristeţe.

— Nu eşti ca mine. Suferinţa străluceşte în inima ta. Flacăra iubirii e puternică. Povestea ta nu s-a terminat, Dina, a zis ea, cu accentul mamelor mele.

Nu Den-ne, moaşa străină, ci Dina, fiica iubită de patru mame.

Camera începuse să se lumineze cu primele raze ale soarelui, eu rămăsesem cu capul pe umărul ei, iar ea mă mângâia. Am adormit acolo. Când m-am trezit, era deja plecată.

Re-mose a plecat şi el după o lună, împreună cu profesorul lui, Kar, care venise de la Memfis în drumul lui spre Kuş. Re-mose l-a adus pe venerabilul maestru în grădină să ne cunoaştem, dar el de-abia şi-a aplecat privirea înspre mama cea de joasă speţă a elevului său favorit. După ce au plecat, eu am rămas gândindu-mă, fără pic de compasiune, dacă bătrânul acela va supravieţui unei călătorii aşa de lungi.

Capitolul trei

B

enia a trimis cutia aşa cum promisese, dar eu n-am fost acolo ca s-o primesc. Când a venit cu ea la poarta grădinii, i se spusese fără menajamente că Den-ne era în camera cea mare cu fiul ei şi că nu putea fi chemată pentru un negustor. Cutia a fost lăsată în colţul bucătăriei şi n-am văzut-o decât după plecarea lui Re-mose din Teba,

atunci când casa revenise la normal.

Când mi-a dat-o, bucătăreasa era copleşită de curiozitate. Cum se făcea că un obiect aşa de elegant şi de preţios era al meu? Şi cine era bărbatul care întrebase de mine nerăbdător? Dar eu n-am spus nimic despre el sau despre cutie nimănui din casă şi bârfa a murit de la sine. Nici lui Benia nu i-am trimis vreo vorbă, sperând că el va lua tăcerea mea drept un refuz al propunerii indirecte pe care mi-o făcuse în piaţă. Deşi vorbele şi atingerea lui mă tulburaseră, nu mă puteam vedea trăind ca alte femei. În ciuda celor spuse de Werenro, eram sigură că Re-mose avea să fie ultimul capitol din viaţa mea.

Meryt era furioasă pe mine pentru că îl refuzasem pe Benia.

— Un asemenea bărbat? Aşa de bine situat? Aşa de drăguţ?

M-a ameninţat chiar că nu mai vorbeşte cu mine, dar amândouă ştiam că asta nu se va întâmpla. Eu eram fiica ei, iar ea n-avea să mă îndepărteze niciodată.

Dar cutia lui Benia a rămas ca o ruşine şi un reproş pentru mine. Nu avea ce să caute în magazia din curte. Nu era făcută pentru o moaşă străină, fără niciun statut sau situaţie. Era a mea doar pentru că tâmplarul îmi văzuse singurătatea şi pentru că eu îi văzusem dorul. Am umplut cutia cu darurile de la mame, dar i-am acoperit apoi strălucitoarea frumuseţe cu un papirus vechi şi mat ca să nu-mi mai aducă aminte de Benia, pe care îl exilasem într-un colţ al inimii, laolaltă cu alte visuri pierdute.

Săptămânile se prefăceau liniştite în luni, iar trecerea timpului era marcată doar de naşteri, majoritatea fericite. Am aflat că o licoare făcută din roiba roşie care creştea în grădina mea uşura naşterea de cele mai multe ori, iar Meryt şi cu mine eram chemate la depărtări tot mai mari. Odată, a fost trimisă o barcă ca să ne ducă în oraşul

On, unde concubina favorită a unui preot era pe moarte. Am găsit o fată mult prea tânără pentru a fi mamă, ţipând de groază, singură într-o cameră, fără ajutorul altor femei. La scurt timp după ce am ajuns, i-am închis ochii, iar eu am încercat să eliberez copilul, dar şi el era mort.

Meryt s-a dus să vorbească cu tatăl care, departe de a fi impresionat, a început să ne blesteme pe mine şi pe prietena mea că i-am ucis nevasta şi copilul. S-a repezit în camera de naştere înainte ca eu să am timp s-o acopăr pe biata mamă.

— Străina a ridicat cuţitul asupra ei? a urlat el. Doar un chirurg are voie să facă asta. Femeia asta e o ameninţare, e un demon trimis de la răsărit ca să distrugă regatul fluviului.

S-a repezit la mine, dar Meryt l-a oprit şi cu o forţă pe care nu ştiam că o are l-a ţintuit la perete şi a încercat să-i explice că o tăiasem pe mamă în speranţa că voi salva măcar copilul.

Eu, însă, nu vedeam de ce să dau explicaţii. M-am uitat în ochii lui şi am văzut un suflet ticălos şi meschin şi m-am umplut de furie şi de milă pentru tânăra femeie care zăcea la picioarele mele.

— Perversule, am urlat, în limba mamelor mele. Pui de vierme, să te usuci, tu şi toţi ca tine, ca grâul în deşert. O femeie care n-a fost iubită zace aici moartă. Duhoarea nefericirii ei se simte încă. Pentru asta, o să mori în chinuri.

Amândoi, şi Meryt şi preotul, au rămas cu gura căscată în timp ce eu îmi spuneam blestemele şi când am terminat bărbatul a început să tremure şi cu o voce înspăimântată, a şoptit:

— O vrăjitoare străină în Casa Zeilor!

Vocile noastre făcuseră să se adune şi alţi preoţi, care nu s-au uitat în ochii mei şi l-au ţinut pe fratele lor

pentru ca eu să pot pleca. Pe drumul de întoarcere, m-am uitat la dunga ţărmului care trecea pe lângă mine şi mi-am amintit profeţia Innei, că eu o să-mi găsesc fericirea pe malul unei ape. Am dat din cap de ironia viziunii ei şi m-am întors la magazia mea din grădină, neliniştită şi nemulţumită.

Pentru prima dată din copilărie, nu mai aveam stare. Nu-l mai visam pe Şalem şi nici moartea lui, dar mă trezeam în fiecare dimineaţă bântuită de viziuni cu peisaje deşertice, oi scheletice, femei bocitoare. Meryt a văzut că mi-au apărut fire albe în păr şi s-a oferit să-mi facă o vopsea din cenuşă şi sânge de bou negru. Am râs de ea, deşi ştiam că ea foloseşte o aliñe care o face să arate mult mai tânără decât era de fapt. Propunerea ei m-a făcut să-mi dau seama că agitaţia mea era un semn al trecerii anilor. Eram aproape de vârsta la care femeile încetează să mai sângereze la luna nouă şi m-am văzut petrecându-mi amurgul vieţii în liniştea obişnuită a grădinii lui Nakhtre. Am pus o statuie a lui Isis deasupra patului şi m-am rugat să am parte de înţelepciunea şi liniştea zeiţei, vindecătoarea femeilor şi a bărbaţilor.

Dar am uitat să mă rog pentru protectorii mei pământeni. Într-o noapte târziu, m-am trezit în urletele pisicilor, iar dimineaţa Nakhtre a venit să-mi spună că Renefer murise în somn. Trupul i-a fost luat de preoţi, care urmau să i-l pregătească pentru cealaltă viaţă cu ritualuri complicate în mormântul tatălui ei, în Memfis, acolo unde se ridică şi o statuie în memoria ei. Ritualurile aveau să ţină trei zile.

Nakhtre m-a întrebat dacă voiam să asist la înmormântare împreună cu el. I-am mulţumit, dar am spus nu. Cred că s-a simţit uşurat, pentru că ştiam amândoi că nu mi-aş fi găsit locul printre cei care făceau acele ritualuri.

În zilele care au urmat morţii lui Re-nefer, am blestemat-o tot atât cât am plâns-o. Fusese salvatoarea şi temnicera mea. Mi-l dăduse pe Şalem, apoi îmi furase amintirea lui. Până la urmă, n-o cunoscusem deloc pe această femeie. O văzusem foarte puţin de când Re-mose se dusese la şcoală şi n-aveam idee ce făcuse în toţi aceşti ani; dacă torsese sau ţesuse, dacă dormise tot timpul, dacă plânsese noaptea pentru fiul sau pentru soţul ei. Dacă mă urâse sau îi fusese milă de mine sau dacă mă iubise.

Am visat cu detalii vii în nopţile de după moartea ei şi Re-nefer m-a vizitat sub foarma unei păsări mici care zbura la răsărit, ţipând „Salem” cu o voce familiară pe care nu puteam s-o numesc. Pasărea Re-nefer încerca să ridice de la pământ oameni şi obiecte, dar nu avea putere şi bătea din aripi în neputinţa ei, epuizată şi furioasă. În fiecare noapte, dispărea în soare, ţipând. Părea că sufletul ei neliniştit nu-şi va găsi niciodată pacea. După şapte nopţi în compania acestei viziuni, n-am mai simţit decât milă pentru ea.

Nakhtre a murit şi el sezonul următor, iar pentru el am plâns fără rezerve. Cinstit, generos, vesel şi totdeauna amabil, el fusese un model de nobil egiptean. Fiul meu fusese binecuvântat să aibă un asemenea tată şi am ştiut că Re-mose va plânge după singurul Ba pe care îl cunoscuse. Probabil că Re-mose s-a dus la Memfis pentru funeralii, deşi nu mi s-a spus. Doar Nakhtre se gândea întotdeauna să mă anunţe pe unde se ducea fiul meu. Odată cu moartea lui, am ştiut că legătura mea cu Re-mose s-a slăbit.

După ce Nakhtre s-a stins, soţia lui s-a dus să locuiască cu fratele ei, undeva în nord, în Deltă. Casa urma să fie dată unui alt scrib. Dacă Re-mose ar fi fost un pic mai bătrân şi mai obişnuit cu politica templului, i s-ar fi dat acest post. Dar în loc de asta, a fost ales unul dintre rivalii

lui Nakhtre. Cea mai mare parte a personalului rămânea pe loc, iar bucătăreasa mi-a spus foarte hotărâtă să rămân şi eu. Însă răceala din ochii noii stăpâne care a venit să supravegheze mutarea în noua casă m-a făcut să nu-mi doresc nimic mai puţin.

Meryt era şi ea în faţa unei schimbări. Fiul ei cel mare, Menna, îi oferise un loc în casa lui în Valea Regilor. Fusese numit brutar-şef şi i se dăduse o casă mai mare, unde mama lui era bine-venită. Menna făcuse drumul s-o vadă pe mama lui şi să-i spună că deşi nevestele lucrătorilor din vale făceau o mulţime de copii, nu era nicio moaşă pricepută acolo şi multe femei mureau. Meryt avea să fie o cetăţeană de onoare dacă ar fi vrut să vină şi să locuiască acolo.

Prietena mea era tentată de idee. De la călătoria dezastruoasă la On, începuseră să circule zvonuri despre moaşa străină şi tovarăşa ei. Preotul pe care îl blestemasem îşi pierduse glasul după aceea şi apoi rămăsese şchiop. Erau tot mai puţine solicitări de a asista la naşteri în casele nobililor, deşi nevestele servitorilor şi ale negustorilor încă ne chemau.

Ştiam că pe prietena mea o încânta ideea de a începe o viaţă nouă şi de a fi respectată, dar se temea de ce ar fi însemnat viaţa alături de o noră şi o neliniştea renunţarea la confortul din Teba. îi spusese fiului ei că avea să cântărească invitaţia până în sezonul următor, când începea anul nou. La urma urmei, aspectul Constelaţiei Câinelui părea favorabil schimbărilor.

Prietena mea şi cu mine ne cântăream opţiunile, dar rămâneam deseori fără cuvinte, ţinându-ne doar pentru noi cele mai mari frici. De fapt, eu nu aveam unde să mă duc. Herya nu-mi oferise un loc alături de ea. Puteam să stau pur şi simplu unde eram şi să sper că avea să iasă bine. Dacă Meryt se ducea să locuiască cu fiul ei, pe mine m-ar fi

înghiţit singurătatea, dar nu spuneam asta şi o ascultam cum îmi descria viaţa în vale.

Meryt nici nu-şi imagina că ar putea să plece fără mine, dar nu ştia cum să-i ceară nurorii ei să primească două femei în casa ei. Prietena mea îi prezentase această dilemă şi bunei ei stăpâne, iar Ruddedit o implorase să rămână şi-i trimisese vorbă că şi eu îmi puteam oricând găsi un loc sub acoperişul ei.

Dar soţul doamnei nu era deloc ca Nakhtre. Era un tiran îngust la minte şi nervos, care câteodată se răcorea pe spinarea servitorilor, şi chiar şi Ruddedit se ţinea departe de el. Viaţa mea ar fi fost strânsă ca-ntr-un cleşte şi ascunsă dacă m-aş fi dus în acea casă.

Mi-aş fi pierdut cumpătul dacă nu mi-aş fi găsit consolare în vise, acolo unde înfloreau grădini cu sute de lotuşi, râdeau copii şi braţe puternice mă ţineau în siguranţă. Meryt îşi punea mari speranţe în aceste vise şi s-a dus la un oracol local care a văzut în măruntaiele fierte ale unui ţap că mă aşteptau iubire şi bogăţii.

A venit anul nou şi Menna s-a întors la mama lui. Nevasta lui, Shifre, l-a însoţit de data asta şi a spus:

— Mamă, vino cu noi. Fiii mei muncesc cu tatăl lor la brutărie toată ziua şi eu stau singură acasă de cele mai multe ori. Sunt destule camere şi pentru tine şi poţi să stai la soare şi să te odihneşti. Dacă vrei să continui munca de moaşă, eu o să-ţi car trusa şi o să mă fac asistenta ta. O să fii respectată în casa fiului tău şi după moarte noi îţi vom cinsti memoria cu o stelă frumoasă care o să aibă numele tău scris la apus.

Meryt a fost impresionată de discursul nurorii ei. Shifre era cu câţiva ani mai tânără ca mine, o femeie obişnuită, cu excepţia ochilor, care erau mari şi înconjuraţi de gene lungi şi dese şi iradiau compasiune.

— Menna e norocos că te are, a spus Meryt, luând

mâinile femeii într-ale ei. Dar nu pot s-o las aici pe Den-ne. Ea e acum fiica mea şi fără mine e singură pe lume. De fapt, ea e moaşa maestră, iar eu sunt asistenta ei. Ea e cea pe care o cheamă femeile de viţă regală din Teba când le vine ceasul. Nu pot să-ţi cer să o iei şi pe ea. Şi totuşi, dacă ai vrea să-i oferi şi ei găzduire, cred că vei fi răsplătită în această viaţă. Poartă semnul banilor şi al norocului. Visează cu mare forţă şi vede dincolo de minciuni. Toate astea mie mi-au purtat noroc şi casa ta va avea de asemenea de câştigat.

Shifre s-a dus la bărbatul ei cu vorbele lui Meryt. Menna n-a fost încântat de ideea de a mai avea încă o femeie în pragul bătrâneţii în casa lui, dar promisiunea de noroc i-a atins o coardă sensibilă. A venit cu mama şi cu nevasta lui la cabana mea ca să mă invite, iar eu am acceptat cu bucurie sinceră. Am luat un scarabeu de turcoaz din cutie şi i l-am dat lui Menna:

— Ospitalitatea e comoara zeilor, am spus, punându-mă cu fruntea la pământ în faţa brutarului, care era stânjenit că i se arată atâta respect.

— Poate fratele meu îţi va da grădina lui să fie a ta, a zis el, ajutându-mă să mă ridic. Nevasta lui nu se pricepe la plantat, iar mama spune că ai norocul lui Osiris însuşi într-ale pământului.

Atunci a fost rândul meu să mă simt stânjenită de amabilitatea lui. Cum de s-a întâmplat să întâlnesc atâţia oameni drăguţi în viaţa mea? Care era sensul unui asemenea noroc?

Munca îl chema pe Menna înapoi acasă, aşa că a trebuit să fim gata în câteva zile. Mai întâi, m-am dus în piaţă şi am angajat un scrib care scria în numele oamenilor care nu ştiau să scrie şi prin el i-am trimis vorbă lui Remose, asistentul scribului Kar, cu reşedinţa în Kuş. I-am spus că mama lui, Den-ne, s-a mutat în Valea Regilor, în

casa brutarului pe nume Menna. I-am trimis binecuvântări în numele lui Isis şi al fiului ei Horus. Şi l-am plătit pe scrib dublu, ca să mă asigur că mesajul va ajunge la fiul meu.

Am adunat plante din grădina mea, bucăţi de rădăcini şi plante uscate. În timp ce făceam asta, mi-am amintit cum strângeau mamele mele tot din grădinile lor atunci când plecau să trăiască în alt loc. M-am aventurat în piaţă de una singură şi am schimbat majoritatea fleacurilor mele pe ulei de măsline şi ulei de castor, pe ulei de ienupăr şi pe diverse boabe, pentru că auzisem că în vale nu erau prea mulţi pomi. Am scotocit prăvăliile după cel mai bun cuţit şi, cu o zi înainte de plecare, Meryt şi cu mine ne-am dus la râu şi am adunat paie de trestie cât să aducem pe lume o mie de copii.

Am împachetat ce aveam în cutia de la Benia, care se făcuse şi mai frumoasă cu cât lemnul se decolorase cu timpul. Când am închis capacul, am răsuflat uşurată că scăpăm de un viitor nefericit.

În noaptea dinaintea plecării din casa lui Nakhtre, am stat în grădină, m-am plimbat în jurul bazinului, mi-am trecut mâna peste flecare copac sau tufiş, am tras adânc în piept mirosul lotusului în floare şi al trifoiului înflorit. Când luna a început să apună, m-am strecurat în casă, am trecut pe lângă trupurile adormite şi am ajuns pe acoperiş. Pisicile se ţineau după mine şi am zâmbit, amintindu-mi cum m-am speriat când am văzut prima dată „şerpii cu blană”.

Toate zilele mele egiptene fuseseră petrecute în acea casă şi, uitându-mă înapoi la acele zile acolo, în aerul nopţii, mi-am amintit puţine lucruri, dar bune: mirosul fiului meu când era bebeluş, faţa lui Nakhtre, castraveţi şi peşte cu miere, râsul lui Meryt şi zâmbetele mamelor cărora le adusesem pe lume fii şi fiice sănătoase. Lucrurile dureroase – povestea lui Werenro, hotărârea lui Re-nefer,

propria mea singurătate – erau ca nodurile unui frumos colier, necesare ca să ţină pietrele preţioase împreună. Ochii mi s-au umezit când mi-am luat adio de la acele zile, dar n-am simţit niciun regret.

Eram deja la poarta grădinii, cu legătura mea de lucruri şi cu cutia alături, când au venit şi ceilalţi, dimineaţa. Ruddedit a venit cu noi şi m-a îmbrăţişat înainte să ne urcăm pe vas. A plâns în braţele lui Meryt mult timp, dar a rămas singura care plângea când am început să ne îndepărtăm de ţărm. Eu i-am făcut cu mâna o dată, apoi mi-am îndreptat ochii către vest.

Drumul de la casa scribului la casa brutarului a durat doar o zi, dar trecerea a fost cea dintre două lumi. Vasul era plin cu locuitori ai văii care se întorceau de la oraş cu un aer de sărbătoare. Mulţi dintre bărbaţi plătiseră pentru serviciile bărbieritor în aer liber, aşa că obrajii le străluceau şi aveau părul pomădat. Mamele vorbeau despre copiii din jurul lor, mângâindu-i şi certându-i pe rând. Oameni străini legau conversaţii între ei, comparau preţuri şi încercau să găsească legături între nume de familie, ocupaţii, adrese. Păreau să găsească mereu câte un prieten comun sau vreun strămoş şi apoi se băteau pe spate unul pe altul, ca nişte fraţi care se regăseau după mult timp.

Se simţeau bine în pielea lor şi unii cu alţii, aşa cum nu mai văzusem prin alte locuri şi mă întrebam ce-i făcea să fie aşa. Poate pentru că pe acel vas nu erau stăpâni sau supraveghetori şi nici măcar scribi. Doar meşteşugari şi familiile lor, în drum spre casă.

După ce am coborât de pe vas, am urcat un drum pieptiş, nu foarte lung, până la oraş, care se desfăcea la intrarea în vale ca pieptul unei viespi gigantice. Mi-a stat inima. Era cel mai urât loc pe care îl văzusem. În soarele fierbinte de după-amiază, copacii înşiruiţi de-a lungul

străzilor pustii păreau strâmbi şi murdari. Casele se îngrămădeau una în alta, lipite, cu sutele, toate la fel de banale şi de cenuşii. Uşile lăsau să se vadă coridoare înguste şi întunecate şi m-am întrebat dacă o să încap pe cea mai mare dintre ele. Străzile nu păreau să aibă grădini, culori şi nici alte lucruri care fac viaţa mai bună.

Cumva, Menna a recunoscut o stradă de alta şi ne-a dus la uşa casei fratelui său, unde un băieţel stătea şi pândea. Când ne-a văzut, l-a strigat pe taică-su, şi cel de-al doilea fiul al lui Meryt, flori, s-a repezit în stradă, cu amândouă mâinile încărcate cu pâine caldă. A alergat înspre Meryt, a ridicat-o în braţe şi a învârtit-o iar şi iar, zâmbind de zâmbetul ei. Familia lui s-a adunat şi a început să bată din palme în timp ce bunica râdea la fiul ei şi-l săruta pe nas. flori avea o casă plină de copii, cinci cu toţii, care se înşirau de la fata gata de măritiş până la ţâncul în pielea goală care stătea la pândă.

Familia s-a revărsat în stradă, scoţând vecinii pe la porţi, de unde zâmbeau văzând agitaţia. Apoi Meryt a fost condusă prin vestibul în camera mare, o cameră modestă cu ferestre înalte care lăsau să intre lumina după-amiezii, cu rogojini deschise la culoare pe jos şi pereţi pictaţi cu un peisaj de grădină luxuriantă. Prietena mea a fost aşezată pe cel mai bun scaun al casei şi i s-a prezentat oficial fiecare nepot.

Eu m-am aşezat pe podea lângă un perete şi am urmărit-o pe Meryt înflorind de mândria copiilor ei. Femeile au adus mâncare din camerele din spate, dincolo de care am zărit o bucătărie cu grădină. Meryt a lăudat mâncarea, care era bine condimentată şi bogată şi a declarat că berea era mai bună decât orice bere pe care o mai gustase în casele boierilor de la oraş. Nora ei a înflorit la auzul acestor vorbe, iar fiul a dat din cap cu mândrie.

Copiii se holbau la mine, pentru că nu mai văzuseră

niciodată o femeie aşa de înaltă sau o faţă aşa de evident străină. Se ţineau departe, cu excepţia micuţului paznic, care se urcase la mine în braţe şi rămăsese acolo, cu degetul în gură. Greutatea unui copil la pieptul meu mi-a amintit de dulceaţa zilelor când îl ţineam aşa pe Re-mose. Uitând de mine, am oftat aşa de adânc, încât toţi s-au întors spre mine.

— Prietena mea, a strigat Meryt şi s-a repezit înspre mine. Iartă-mă că am uitat de tine.

Mama copilului a venit şi l-a luat de la mine, iar Meryt m-a ridicat în picioare.

— Ea e Den-ne, a anunţat ea şi m-a învârtit ca pe un copil, aşa încât toată lumea să-mi vadă faţa. Menna o să vă povestească că e o moaşă lipsită de prieteni şi că am luat-o din compasiune. Dar eu vă spun că sunt prietena şi sora ei şi că sunt eleva ei, pentru că n-aţi mai văzut şi nici n-aţi mai auzit de o moaşă la fel de priceputa ca ea. Are mâinile lui Isis şi iubeşte copiii la fel ca zeiţa, are o milă cerească faţă de mame şi de copiii lor.

Meryt, cu obrajii îmbujoraţi de căldura familiei ei, vorbea despre mine ca o negustorească la târg care-şi vinde marfa.

— Şi este de asemenea oracol, dragii mei. Visele ei sunt puternice, iar de mânia ei trebuie să te temi, căci am văzut-o spulberând un bărbat în floarea vârstei pentru că îi făcuse rău unei tinere mame. Vede limpede în inima bărbaţilor şi nimeni n-o poate păcăli cu vorbe frumoase, dacă ele ascund o inimă mincinoasă. Vine din est, a spus Meryt, acum deja vrăjită de sunetul propriei voci şi de atenţia de care se bucura din partea copiilor ei. Acolo, femeile sunt deseori la fel de înalte ca bărbaţii egipteni. Iar Den-ne a noastră e pe cât de înaltă, pe atât de deşteaptă, pentru că vorbeşte deopotrivă limba din est şi limba noastră. Şi ea l-a născut pe Re-mose, scrib,

moştenitorul lui Nakhtre, care va fi la un moment dat un om foarte puternic. Suntem norocoşi s-o avem printre noi pe mama lui, iar casa lui Menna va fi atinsă de noroc pentru că ea o să doarmă în ea.

Eram copleşită cu atâţia ochi pe mine.

— Mulţumesc, a fost tot ce-am putut să spun. Vă mulţumesc, am spus, înclinându-mă înspre Menna şi Shifre şi apoi către flori şi nevasta lui, Takharu. Vă mulţumesc pentru generozitatea voastră. Sunt servitoarea voastră, drept recunoştinţă.

M-am întors în colţul meu de lângă perete, mulţumită să mă uit la această familie în timp ce mâncau şi se bucurau unii de alţii. Când lumina a început să scadă, am închis ochii pentru o clipă şi am văzut-o pe Rahela ţinându-l în poală pe Iosif, cu obrazul lipit de al lui.

Nu mă mai gândisem la fratele meu Iosif de ani de zile şi nu-mi aminteam bine unde se petrecea acea scenă. Dar era o scenă la fel de vie ca amintirea atingerii Leei, la fel de clară în mintea mea ca imaginea corturilor de la Membre. Încă de când eram copil, am ştiut că Iosif va fi cel care va duce povestea familiei noastre în generaţiile următoare. El avea să devină mult mai interesant şi mai complicat decât pur şi simplu un bărbat frumos născut dintr-o femeie frumoasă.

Familia lui Meryt credea probabil că moţăi cum stăteam acolo lângă perete, dar eu eram pierdută în amintiri cu Rahela şi Iosif, Lea şi Iacob, mătuşile mele şi Inna şi zilele de dinainte de Salem. Am oftat din nou şi era oftatul unei orfane, iar asta a umplut camera de o melancolie de moment care a anunţat sfârşitul unei petreceri de bun-venit.

Se lăsa deja noaptea când Menna ne-a condus pe Meryt şi pe mine pe străduţele luminate de lună înspre casa lui, care era aproape. Deşi era mai mare şi mai bine

aranjată decât a lui flori, înăuntru era cald şi neaerisit, aşa că am urcat cu aşternuturile pe o scară pe acoperiş, unde stelele păreau aproape să le atingi cu mâna.

M-am trezit chiar înainte de răsărit şi m-am ridicat în picioare ca să văd întregul oraş visând. Dormeau singuri, în perechi sau în grămezi, cu copii şi câini. O pisică cobora pe strada de sub noi, cu ceva în gură. A pus acel ceva jos şi mi-am dat seama că era un pisoi, pe care a început să-l lingă. În timp ce priveam, soarele a făcut stâncile roz şi apoi aurii. Femeile s-au trezit, s-au întins şi au început să coboare scările. Curând, mirosul de mâncare s-a răspândit în aer şi a început o nouă zi.

La început, Shifre nu ne-a lăsat pe mine şi pe Meryt să facem nimic în bucatana sau în grădina ei, aşa ca amândouă stăteam degeaba şi ne uitam cum muncea ea. Meryt avea oroare să devină o soacră băgăcioasă, dar mâinile îi tânjeau după o ocupaţie.

— Măcar lasă-mă să storc eu berea, zicea ea.

— Eu aş putea să mătur acoperişul, mă ofeream eu.

Dar Shifre părea jignită de propunerile noastre. După o săptămână de stat, n-am mai putut. Am luat un urcior mare, gol şi am anunţat:

— Mă duc la fântână, şi am ieşit pe uşă înainte ca gazda mea să poată zice ceva, surprinzându-mă pe mine însămi la fel de mult ca şi pe Meryt.

După ce ani de zile mă temusem de străzile din Teba, m-am repezit pe această stradă nouă, nefiind sigură încotro merg. Dar cum pe drum erau multe femei care se duceau sau se întorceau de la fmtână, am descoperit repede care mi-era drumul.

În timp ce mergeam, trăgeam cu ochiul prin uşile caselor şi zâmbeam la copiii în pielea goală care se jucau în ţărână.

Am început să observ diferenţe între o casă şi alta;

flori plantate ici şi colo, praguri vopsite în roşu sau verde, bănci puse lângă porţi. M-am simţit ca o fetiţă din nou, cu ochii deschişi către scene noi, fără nicio treabă de făcut.

Lângă fântână, am ajuns din urmă o femeie însărcinată care mergea clătinându-se în faţa mea:

— Nu e primul, nu-i aşa? am întrebat-o veselă când am ajuns în dreptul ei.

Când şi-a întors faţa către mine, am văzut chipul Rahelei aşa cum trebuie să fi fost în anii lungi de dinainte de venirea pe lume a lui Iosif. Faţa femei s-a schimonosit de durere şi disperare.

— O, draga mea, am zis, ruşinată. Am vorbit înainte să ştiu ce înseamnă asta pentru tine. Nu te teme, micuţă mamă. Acest băiat va fi bine.

Ochii i s-au mărit de frică şi speranţă, iar gura i s-a deschis larg.

— Cum îndrăzneşti să-mi vorbeşti astfel? Va muri şi acesta la fel ca şi ceilalţi. Zeii mă urăsc.

Amărăciunea şi frica îi alterau vorbele.

— Sunt o femeie fără noroc.

Răspunsul a ieşit din mine cu siguranţa marii mame înseşi, era o voce care venea prin mine, dar nu de la mine.

— Se va naşte întreg şi curând. Dacă nu în seara asta, atunci mâine. Cheamă-mă, o să te ajut să stai pe cărămizi şi o să tai cordonul.

O chema Ahouri şi după ce ne-am umplut urcioarele, m-a condus înapoi la casa brutarului. Locuia la câteva case mai la est de Menna şi când i-a venit timpul în seara următoare, bărbatul ei a venit s-o caute pe moaşa străină.

Cu Meryt alături, am asistat la cea mai uşoară şi normală naştere pe care am văzut-o vreodată. Ahouri a suspinat uşurată cu al treilea copil al pântecului ei în braţe, singurul dintre ei care se născuse respirând. Era un

băiat voinic pe care l-a botezat Den-ouri, primul copil botezat în cinstea mea. Bărbatul ei, olar de meserie, mi-a dat un urcior frumos drept mulţumire, mi-a sărutat mâinile şi m-ar fi dus acasă pe braţe dacă l-aş fi lăsat.

Meryt a răspândit vorba că aş fi făcut nu ştiu ce minune pentru Ahouri şi în curând am devenit mult mai ocupate decât fuseserăm vreodată la Teba. Majoritatea bărbaţilor care munceau în vale erau tineri şi aveau neveste la vârsta procreării, aşa că ne duceam cam la zece naşteri într-o lună. Shifre nu mai avea nişte musafire leneşe de hrănit şi curând s-a trezit cu mai multe fleacuri drăguţe şi bucăţi de in decât ar fi ştiut ce să facă cu ele. Menna era mândru să aibă femei aşa de respectate în casa lui şi mă trata ca pe propria lui mătuşă.

Săptămânile şi lunile treceau repede, iar viaţa în vale şi-a reluat cursul ei obişnuit. Dimineţile erau cele mai ocupate, înainte să se lase căldura cea mare, bărbaţii plecau devreme, iar copiii se jucau pe străzi, în timp ce femeile măturau casele, făceau mâncare şi aduceau apă de la fântâni, acolo unde se schimbau veşti şi se făceau planuri pentru următoarea sărbătoare.

Deşi marele fluviu nu se vedea din oraş, tot el conducea fluxul şi refluxul vieţii în valea aridă. Sezoanele lui erau >

sărbătorite cu mare veselie de meşteşugari, care crescuseră şi se deprinseseră cu ritmurile agriculturii pe malurile Nilului. După atâţia ani pe pământul marelui fluviu, am învăţat şi eu frumoasele nume ale sezoanelor sale. *Akhit* – inundarea; *perit* – ieşirea; *shemou* – recolta. Fiecare sezon avea vacanţa lui şi ritualul lunar, mâncărurile specifice şi cântecele.

Chiar înainte de prima mea sărbătoare a recoltei în vale, un scrib a venit la poarta lui Menna cu o scrisoare de la fiul meu. Re-mose scria ca să-mi spună că locuieşte din

nou la Teba, desemnat fiind scrib la un vizir pe nume Zafenat Paneh-ah, alesul regelui. Trimitea urări în numele lui Amun-Ra şi a lui Isis şi o rugăciune pentru sănătatea mea. Era o scrisoare formală, dar eu am fost fericită că se gândise la mine suficient cât s-o trimită. Bucăţica aceea de calcar, scrisă de mâna lui, a devenit cea mai mare comoară a mea şi, în ciuda protestelor mele, dovada statutului meu de persoană importantă.

Nu mult după scrisoarea fiului meu, un alt bărbat a apărut la poartă căutând o femeie pe nume Den-ne. Shifre l-a întrebat dacă soţia sau fiica lui aveau nevoie de cărămizile unei moaşe, dar el a răspuns că „Niciuna”. Apoi l-a întrebat dacă era scrib şi avea vreo altă scrisoare de la Teba, dar el a zis nu.

— Sunt tâmplar.

Shifre a venit în grădină cu veşti ciudate despre un tâmplar neînsurat care căuta o moaşă. Meryt a ridicat repede ochii de la fusul cu care torcea şi prefăcându-se indiferentă, a zis:

— Du-te, Den-ne, vezi ce vrea străinul.

M-am dus fără să stau pe gânduri.

Ochii îi erau mai trişti, dar în rest era neschimbat. Am stat un moment în faţa lui, până când Benia şi-a întins mâna dreaptă spre mine. Fără nicio ezitare, mi-am pus mâna stângă în a lui. Mi-am întins mâna dreaptă şi el mi-a luat-o cu mâna lui stângă. Am stat aşa, mână în mână şi zâmbind ca nişte proşti fără să vorbim, până când Meryt n-a mai putut să suporte suspansul:

— O, Den-ne, m-a strigat ea cu îngrijorare prefăcută. Mai eşti acolo sau era un pirat la uşă?

L-am condus în casă, unde Meryt ţopăia de pe un picior pe altul ca o turturea, cu rânjetul sălbatic al zeiţei Bes pe faţă. Shifre zâmbea şi ea, pentru că tocmai aflase cum Meryt îşi petrecuse ultimele luni căutându-l pe

artistul care îmi oferise inima lui împreună cu o cutie preţioasă ce mă însoţise de la Teba.

L-au invitat să se aşeze, i-au oferit pâine şi bere. Dar Benia se uita numai la mine. Şi eu la el.

— Du-te, de-acum, a zis Meryt, îmbrăţişându-mă şi apoi făcându-mi vânt. Menna îţi va aduce cutia mâine dimineaţă, iar eu o să vin după el cu pâine şi sare. Du-te, în numele zeiţei Isis şi al consortului ei Osiris. Du-te şi bucură-te.

Să părăsesc casa prietenei mele şi să mă duc după un străin era o surpriză chiar şi pentru mine, dar n-am ezitat o clipă.

Am mers pe străzi, unul lângă altul, o veşnicie parcă şi n-am scos o vorbă. Casa lui era la marginea aşezării, aproape de drumul care ducea la morminte, la multe străzi distanţă de Meryt. În timp ce mergeam, mi-am amintit poveştile mamelor mele cu mâini date cu henna şi cântece pentru mire şi mireasă pe drumul lor spre cortul nupţial. Am zâmbit la gândul că eu însămi eram ca într-o procesiune în acel moment şi mă îndreptam spre propriul meu pat de nuntă. Am zâmbit şi la gândul că Meryt avea să alerge a doua zi de la o fântână la alta să spună povestea de dragoste dintre Benia, maestrul tâmplar şi Den-ne, moaşa magică. Aproape am izbucnit în râs. Benia a auzit sunetul care a ieşit din gura mea şi a crezut că sunt neliniştită. Şi-a pus braţele în jurul meu, şi-a lipit buzele de urechea mea şi a şoptit:

— Nu te teme.

Cuvinte magice. Mi-am pus capul pe umărul lui şi am mers restul drumului ţinându-ne de mină, ca doi copii.

Când am ajuns la el acasă, o casă aproape la fel de mare ca a lui Menna, m-a dus prin toate camerele şi mi-a arătat cu mare mândrie mobila pe care o făcuse – două scaune ca nişte tronuri, un pat cu încrustaţii, cutii de toate

mărimile. Am râs când am văzut scaunul de closet, pentru că era prea frumos pentru scopul lui ruşinos.

— M-am gândit la tine când am făcut toate astea, a zis el, ridicând din umeri cu stânjeneală. M-am gândit la tine stând aici, dormind aici, punând lucrurile la locul lor după cum îţi place. După ce m-a găsit Meryt, am făcut asta pentru tine.

A luat o cutiuţă de lux dintr-o firidă. Era fără ornamente, dar perfectă. Făcută din abanos – un lemn care se folosea aproape exclusiv pentru mormintele regilor – şi fusese lustruit până ajunsese să lucească ca o lună neagră.

— Pentru trusa ta de moaşă, a zis şi mi-a dat-o.

Am rămas cu ochii la ea o clipă, copleşită de generozitatea şi delicateţea lui.

— Eu n-am nimic să-ţi dau ca zălog, am zis.

El a ridicat dintr-un singur umăr, cu un gest pe care în curând aveam să-l ştiu la fel de bine ca pe propriile mâini.

— Nu trebuie să-mi dai nimic. Dacă primeşti asta din mâinile mele de bunăvoie, acceptarea ta va fi zălogul.

Aşa am devenit femeie măritată în Egipt.

Benia a pus masa, aducând pâine, ceapă şi fructe pentru noi şi am stat în bucătărie, am mâncat şi am băut, într-o tăcere emoţionantă. Eram o fetiţă ultima dată când mă culcasem cu un bărbat. Benia se gândise la mine din ziua aceea, de la piaţă, cu doi ani în urmă. Eram timizi ca doi virgini aduşi împreună de părinţii lor.

După ce am mâncat, m-a luat de mână şi m-a dus în camera cea mare, acolo unde era patul cel frumos, acoperit cu aşternuturi de in din cel mai fin. îmi amintea de patul lui Re-nefer din casa lui Nakhtre. îmi amintea de patul lui Şalem, în casa tatălui său. Dar când Benia s-a întors spre mine şi m-a atins cu mâinile lui pe faţă, am uitat toate paturile pe care le mai văzusem înainte de acea

clipă.

Să ne culcăm împreună a fost o surpriză plină de tandreţe. Din prima noastră noapte, Benia a fost foarte preocupat de plăcerea mea şi şi-o descoperea pe a lui în mine. În cursul acelei nopţi mi s-a risipit toată timiditatea şi, în câteva săptămâni, am descoperit în mine fântâni de plăcere şi pasiune pe care n-aş fi crezut niciodată că le am. Când Benia se culca cu mine, trecutul dispărea şi eu eram un suflet nou, renăscut în gustul gurii lui, în atingerea degetelor lui. Mâinile lui imense îmi luau corpul ca pe un potir şi desfăceau noduri secrete create de anii de singurătate şi de tăcere. Picioarele lui dezgolite, groase şi sculptate cu fibre mă stârneau atât de mult încât Benia ajunsese să mă tachineze dimineaţa, când pleca şi îşi ridica haina arătându-mi partea de sus a coapselor. Eu mă înroşeam şi râdeam.

Bărbatul meu se ducea la atelierul lui în fiecare dimineaţă, dar, spre deosebire de tăietorii în piatră sau de pictori, el nu trebuia să lucreze în morminte, aşa că se întorcea la mine seara şi atunci ne regăseam unul pe altul cu o plăcere încă şi mai mare – şi ne regăseam şi în faţa tristei evidenţe că eu nu ştiam să gătesc.

În timpul anilor petrecuţi în casa lui Nakhtre stătusem arareori în bucătărie şi cu atât mai puţin pregătisem mâncare. N-am învăţat niciodată cum se face pâine în cuptor egiptean, nici cum se scot măruntaiele la peşte şi nici cum se gâtuie o pasăre. Mâncam fructe necoapte din grădina cam neîngrijită a lui Benia şi ne rugam de pâine la Menna. Ruşinată, am rugat-o pe Shifre să-mi dea o lecţie de gătit, iar Meryt a vrut să stea şi ea ca să mă tachineze.

Am încercat să recreez reţetele mamei mele, dar îmi lipseau ingredientele şi uitasem proporţiile. Mă simţeam prostuţă şi-mi era ruşine. Benia doar râdea.

— N-o să murim de foame, zicea el. M-am descurcat singur ani de zile cu pâine împrumutată şi fructe şi cu sărbătorile de prin casele prietenilor. Nu te-am luat de nevastă ca să-mi fii bucătăreasă.

Dar dacă nu prea mă descurcam în bucătărie, mi-era în schimb foarte drag să am grijă de casa mea. Era aşa o dulceaţă în a hotărî unde să pui un scaun sau în a alege ce să sădeşti în grădină. îmi făcea o imensă plăcere să-mi fac o ordine a mea şi cântam încetişor ori de câte ori dădeam cu mătura sau când făceam patul. Am stat ore întregi să aranjez vasele în bucătărie, mai întâi în ordinea mărimii, apoi după culoare.

Casa era o lume la dispoziţia mea, o ţară în care eram şef şi cetăţean, unde eu hotărâm şi tot eu executam. Într-o noapte, când m-am întors acasă foarte târziu, obosită după ce asistasem la naşterea a doi gemeni sănătoşi, am crezut că m-am pierdut. Singură, în mijlocul străzii, la miezul nopţii, mi-am recunoscut casa după miros – un amestec de coriandru, trifoi şi mirosul de cedru al lui Benia.

La câteva luni după ce m-am mutat la casa mea, Menna a pregătit o petrecere pentru mine şi Benia. Lucrătorii bărbatului meu au cântat cântece din atelierul lor. Meryt a cântat despre pâine. Şi apoi toţi bărbaţii, împreună cu nevestele şi cu copiii lor, şi-au unit vocile în cântece de dragoste, care păreau să nu mai aibă număr. Eram intimidată de atâta atenţie câtă ni se dădea, cupele se ridicau, erau zâmbete largi şi sărutări. Chiar dacă eu şi Benia eram totuşi prea bătrâni pentru astfel de prostioare, eram încântaţi ca nişte copii şi ne mâncam din ochi. Când Meryt s-a aplecat şi mi-a spus să nu le mai iau oamenilor şansa de a se încălzi în lumina fericirii noastre comune, am lăsat la o parte orice timiditate, plină de recunoştinţă, şi le-am zâmbit prietenilor.

Am avut dreptate să cred în Benia, pentru că era bunătatea însăşi. Într-o noapte stăteam amândoi pe spate, cu ochii la cer. Era doar o muchie de lună şi stelele dansau deasupra, când a început să-mi spună povestea vieţii lui. Cuvintele veneau încet, pentru că amintirile erau mai mult triste.

— Am doar o amintire legată de tata, a zis Benia. Imaginea spatelui său, pe care am văzut-o când pleca de lângă mine pe un câmp, iar eu stăteam în spatele plugului şi spărgeam glodurile de pământ. Aveam şase ani când a murit, lăsând-o pe Ma cu patru copii. Eu eram al treilea fiu. Ea nu avea fraţi, iar familia tatălui meu nu era una generoasă. Trebuia să ne facă un rost, aşa că pe mine mama m-a dus la oraş şi i-a arătat mâinile mele unui tăietor în piatră. M-au luat ucenic, m-au învăţat şi m-au pus la muncă până când mi s-a întărit spatele, iar mâinile mi s-au bătătorit. Dar devenisem ţinta batjocurii în atelier. Marmura crăpa numai dacă intram eu în cameră, iar granitul plângea dacă ridicam dalta asupra lui. Cum mă plimbam într-o zi prin târg, am văzut un tâmplar care repara un scăunel pentru o femeie sărmană. Mi-a văzut centura şi s-a aplecat adânc, pentru că tăietorii care lucrează cu materiale eterne sunt consideraţi cu mult superiori lucrătorilor în lemn, ale căror opere, chiar şi cele mai însemnate, îmbătrânesc la fel ca trupul omului. I-am spus tâmplarului că respectul lui e prost plasat şi că însăşi piatra mă respinge. I-am spus sincer că eram în pericol să rămân pe drumuri. Atunci tâmplarul mi-a luat mâinile între-ale lui, le-a întors pe o parte şi pe alta. Apoi mi-a dat un cuţit şi o bucată de lemn şi mi-a zis să cioplesc un căluţ pentru nepotul lui. Lemnul mi s-a părut cald şi viu, iar jucăria a luat formă în mâinile mele fără efort. Inima pinului părea să-mi zâmbească. Tâmplarul a dat din cap uitându-se la ce făcusem şi m-a dus la atelierul maestrului

său, prezentându-mă ca pe un posibil ucenic. Şi aşa am descoperit ce aveam să fac în viaţă.

Ajuns aici cu povestea, bărbatul meu a oftat.

— Tot acolo mi-am întâlnit şi soţia, care era servitoare în casa maestrului. Eram aşa de tineri, a zis el încet şi în tăcerea care a urmat am înţeles că o iubise din toată inima pe femeia tinereţii lui.

După o pauză lungă, a continuat:

— Am avut doi fii.

S-a oprit din nou şi în acea linişte am auzit vocile a doi băieţei, l-am auzit pe Benia râzând fericit şi o femeie care îngâna un cântec de leagăn.

— Au murit de febra apei, a zis Benia. I-am luat din oraş şi i-am dus în vizită la fratele meu, care se însurase într-o familie de ţărani. Dar când am ajuns la casa lor, l-am găsit pe fratele meu pe moarte şi pe toţi ceilalţi din familie bolnavi. Soţia mea a avut grijă de ei, a şoptit el. Ar fi trebuit să plecăm, a spus, şi în vocea lui se auzea reproşul dureros, încă viu după atâţia ani. După asta, am trăit doar în munca mea şi am iubit doar munca. Am fost o dată la prostituate, s-a confesat el ruşinat. Dar erau prea triste. Până în ziua în care te-am văzut în piaţă, nu m-am străduit să sper la nimic. Când te-am recunoscut prima dată ca fiind iubita mea, inima mi s-a trezit la viaţă. Dar apoi ai dispărut şi mi s-a părut că mă dispreţuieşti. M-am umplut de furie. Pentru prima dată în viaţă, m-am dezlănţuit împotriva cerului, pentru că-mi furase familia şi apoi pentru că mi te fluturase prin faţa ochilor, doar ca să te ia înapoi. Eram furios şi speriat de propria mea singurătate. Aşa că mi-am luat o nevastă.

Fusesem perfect liniştită până în acel moment, dar declaraţia lui m-a făcut să mă ridic.

— Da, da, a zis el ruşinat. Sora mea mi-a găsit o fată de măritat, servitoare în casa unui pictor şi am adus-o aici

cu mine. A fost un dezastru. Eu eram prea bătrân pentru ea; ea era prea prostuţă pentru mine. Oh, Den-ne, a zis, plin de căinţă. Eram atât de nepotriviţi că ar fi putut fi distractiv. Nu vorbeam niciodată. Am încercat să împărţim patul, de două ori şi chiar şi asta a fost ceva groaznic. Până la urmă, ea a fost mai curajoasă, săraca. După două săptămâni, a plecat. A ieşit din casă când eram la muncă, s-a urcat pe vas şi s-a întors la casa pictorului. A rămas acolo. Eu m-am consolat cu nişte băuturi tari care mi-au devenit prieteni statornici până când m-a găsit Meryt. M-a vizitat de trei ori până când am fost de acord să te văd. Norocul meu că prietena ta nu înţelege ce înseamnă „nu”.

M-am întors spre bărbatul meu şi am spus:

— Iar norocul meu se măsoară după bunătatea ta, care e nesfârşită.

Am făcut dragoste foarte încet în noaptea aceea, de parcă ar fi fost pentru ultima oară şi am plâns. Una dintre lacrimile lui a căzut în gura mea şi acolo s-a prefăcut într-un safir albastru, izvor de putere şi speranţă nemuritoare.

Benia n-a cerut în schimb povestea mea. Ochii i s-au umplut de întrebări când am pomenit despre cum făcea mama bere sau despre priceperea mătuşii mele ca moaşă, dar şi-a înfrânat dorinţa de a şti mai mult. Cred că se temea că o să mă evapor doar dacă mă întreabă ce înseamnă numele meu sau cum se zice la „apă” în limba mea.

Într-o altă noapte fără lună, i-am spus atât cât puteam din adevărul meu: că tatăl lui Re-mose fusese fiul lui Re-nefer, sora lui Nakhtre şi că venisem la Teba după asasinarea soţului meu, în patul nostru. Când a auzit asta, Benia s-a cutremurat, m-a luat în braţe ca pe un copil, m-a mângâiat pe păr şi a zis doar:

— Biata de tine.

Asta era tot ce îmi dorisem să aud.

Niciunul dintre noi n-a spus numele celor morţi pe care îi iubise şi pentru că le arătasem asemenea respect, ei ne-au lăsat să trăim în pace, fiecare cu o altă pereche şi nu ne-au bântuit niciodată gândurile, ziua şi nici visele, noaptea.

Viaţa curgea dulce în Valea Regilor, pe malul de vest al fluviului. Benia şi cu mine găseam tot ce aveam nevoie unul în altul. Cu adevărat eram bogaţi în toate, cu o singură excepţie. Nu aveam copii.

Eram stearpă sau poate doar prea bătrână. Deşi trăisem deja o viaţă – aproape patruzeci de ani – spatele îmi era puternic, iar trupul încă mi se supunea chemării lunii. Eram sigură că pântecul îmi era rece, dar chiar şi aşa n-am renunţat la speranţa din inima mea şi am suferit la fiecare flux al noii luni.

Totuşi, nu eram complet lipsiţi de copii, pentru că Meryt stătea deseori în uşa noastră, cărându-i după ea pe nepoţii ei, care ne tratau ca pe un unchi şi o mătuşă – mai ales micuţa Kiya, căreia îi plăcea atât de mult să doarmă în casa noastră că mama ei o trimitea câteodată să stea cu noi, să mă ajute în grădină şi să-mi lumineze zilele.

Eu şi Benia schimbam poveşti seara. Eu îi povesteam despre copiii pe care îi aduceam pe lume sau despre mamele care mureau, deşi acestea erau puţine, din fericire. El îmi povestea despre angajamentele lui – fiecare o nouă provocare, nu atât din cauza cererilor comanditarului sau ale constructorului, cât mai ales datorită dorinţelor pe care le avea lemnul din mâna lui.

Zilele treceau în linişte şi faptul că nu prea se deosebeau una de alta mi se părea cea mai mare ofrandă. Aveam mâinile lui Benia. Prietenia lui Meryt, bucuria trupuşoarelor abia născute, zâmbetele proaspetelor mame, o fetiţă care râdea în bucătărie, o casă numai a mea.

Era mai mult decât suficient.

Capitolul patru

A

m ştiut de mesajul lui Re-mose înainte ca mesagerul să ajungă la casa noastră. Kiya a alergat la uşă cu vestea că a venit un scrib la casa lui Menna care o căuta pe Denne moaşa şi că acum era pe drum spre casa lui Benia.

Eram încântată că urma să primesc încă o scrisoare de la fiul meu. Trecuse mai bine de un an de la ultima şi-mi închipuiam cum o să-i arăt lui Benia scrisul fiului meu pe tăbliţă când o să vină seara acasă.

Stăteam în prag, plină de nerăbdare să aflu ce era în scrisoare. Dar când bărbatul a ajuns la colţ, înconjurat de o droaie de copii gălăgioşi, mi-am dat seama că mesagerul îşi aducea propriul mesaj.

Re-mose şi eu ne holbam unul la altul. Am văzut un bărbat pe care nu-l cunoşteam – chipul lui Nakhtre mai puţin ochii, care erau aşezaţi că ai tatălui său. N-am văzut nimic din mine în acest prinţ al Egiptului care stătea în faţa mea, îmbrăcat în de cea mai bună calitate, cu o vestă de aur strălucindu-i pe piept şi cu sandale noi în picioarele cu unghii făcute.

Nu ştiam ce vedea când se uita la mine. Mi se părea că citesc dispreţ în ochii lui, dar poate că era doar propria mea frică. Mă întrebam dacă vede că sunt mai înaltă, acum că nu mai purtam toată acea amărăciune în spate, în fine, orice ar fi văzut sau ar fi gândit, eram doi străini.

— Iartă-mă pentru impoliteţe, am zis. Intră în casa lui Benia şi lasă-mă să-ţi ofer fructe proaspete şi bere rece. Ştiu că drumul de la Teba încoace e plin de praf.

Re-mose şi-a revenit şi el şi a zis:

— Iartă-mă, Mamă. A trecut atâta timp de când nu ţi-am mai văzut chipul drag.

Vorbele îi erau reci, iar îmbrăţişarea, o strângere rapidă, stângace.

— Aş bea ceva cu plăcere, a zis şi m-a urmat în casă.

Am văzut atunci fiecare cameră prin ochii lui, care erau obişnuiţi cu spaţiile mari şi frumoase ale palatelor şi ale templelor. Camera din faţă, camera mea, pe care o îndrăgeam nespus pentru culorile vesele de pe pereţi, dintr-odată mi s-a părut mică şi pustie şi am fost bucuroasă că a trecut repede prin ea. Camera lui Benia era mai mare şi avea mobilă aşa cum vezi doar în marile case sau în morminte. Calitatea scaunelor şi a patului a stârnit aprobarea fiului meu şi acolo l-am lăsat ca să aduc bere şi fructe. Kiya ne-a urmat şi se holba la bărbatul cel frumos îmbrăcat care era în casă.

— Ea e sora mea? a întrebat Re-mose arătând înspre copilul care stătea tăcut.

— Nu, am răspuns. E nepoata unei prietene şi mi-e ca o nepoată şi mie.

Răspunsul a părut să-l uşureze.

— Se pare că zeii au hotărât ca tu să fii singurul meu copil, am adăugat eu. Mă bucur să te văd sănătos şi cu succes. Spune-mi, te-ai căsătorit? Sunt deja bunică?

— Nu, a zis Re-mose. Munca mă ţine prea ocupat ca să-mi fac o familie, a zis el, cu un mic gest de lehamite.

Poate că într-o zi se va îmbunătăţi situaţia şi o să-ţi dăruiesc nişte micuţi pe care să-i legeni pe genunchi.

Dar asta nu era altceva decât conversaţie politicoasă, care plutea în aer şi mirosea a fals. Prăpastia dintre noi era prea mare pentru asemenea familiarităţi. Dacă şi când aş fi devenit bunică, mi-aş fi cunoscut nepoţii doar prin intermediul mesajelor scrise pe plăcuţe de cretă care se aruncă după ce sunt citite.

— Ma, a zis el, după ce a băut din cupă. Sunt aici nu doar de plăcere. Stăpânul meu m-a trimis să-i aduc cea mai bună moaşă din Egipt ca s-o ajute la naştere pe soţia lui. Nu, nu, ăsta e adevărul, a zis el înspre mine, care dădusem

din umeri cu neîncredere. Nu spune nimic din modestie, pentru că nicio altă moaşă n-a reuşit să-ţi ia locul la Teba. Doamna stăpânului meu a pierdut sarcina de două ori şi a fost pe moarte din cauza unui copil născut mort. Medicii şi vracii nu i-au putut face nimic, iar acum moaşele se tem să vină la o prinţesă care a avut atâta ghinion la naşteri. Mama ei a murit şi ei îi e foarte frică. Stăpânul meu o iubeşte mult pe soţia lui şi nu-şi doreşte nimic mai mult decât să aibă fii cu ea. As-naat a auzit de ţine de la servitorii ei şi i-a cerut soţului ei s-o caute pe femeia străină cu mâini de aur care a lucrat mai de mult pentru femeile din Teba. Stăpânul meu depinde de mine în toate, aşa că m-a rugat să rezolv şi asta, a zis Re-mose, şi gura i se făcea tot mai mică şi mai amară cu fiecare menţiune a numelui stăpânului său. Imaginează-ţi cât am fost de surprins când mi-am dat seama că cea pe care o căuta era mama mea. A fost dintr-odată foarte impresionat de ascendenţa mea când a aflat astfel că tu erai din ţara lui, a adăugat Re-mose ironic. Vizirul mi-a cerut să las la o parte treburile statului, să mă duc în Valea Regilor şi să te aduc la casa lui. Mi-a ordonat să nu mă întorc iară tine.

— Nu-ţi place de omul ăsta, am zis eu blând.

— Zafenat Paneh-al este vizir în Teba la dorinţa regelui, a zis fiul meu, pe un ton oficial, dar acuzator. Se spune că e un mare clarvăzător, că vede viitorul şi tălmăceşte visele la fel de uşor cum citeşte un maestru scrib hieroglifele unui şcolar. Dar el e analfabet, a zis Re-mose cu amărăciune. Nu ştie să socotească, să scrie sau să citească şi de aceea regele m-a trimis pe mine, cel mai bun dintre elevii lui Kar, să fiu mâna lui dreaptă. Şi iată-mă pe mine, fără soţie, fără copii, servitorul unui barbar.

M-am încordat la auzul cuvântului. Re-mose mi-a văzut reacţia şi s-a înroşit de ruşine.

— O, Ma, tu nu, a zis repede. Tu nu eşti cum sunt

ceilalţi, pentru că altfel tata şi bunica nu te-ar fi ales niciodată. Tu eşti rafinată, a zis. Nu există mamă mai bună decât tine în Egipt.

Vorbele lui frumoase m-au făcut să zâmbesc, deşi n-aş fi vrut. M-a luat în braţe şi pentru o clipă mi s-a părut că l-am recâştigat pe băieţelul iubitor care fusese fiul meu.

Ne-am băut berea în tăcere şi apoi am zis:

— Sigur că o să merg cu tine la Teba. Dacă vizirul regelui îţi cere să mă aduci, o să vin. Dar mai întâi trebuie să vorbesc cu prietena mea, Meryt, care e mâna mea dreaptă la naşteri şi trebuie să vină şi ea cu mine. De asemenea, trebuie să vorbesc cu soţul meu, Benia, maestrul tâmplar, pentru că trebuie să ştie că plec şi când mă întorc.

Re-mose şi-a strâns din nou buzele.

— N-avem timp de asta, Ma. Trebuie să plecăm chiar acum, pentru că doamna e în travaliu şi stăpânul mă aşteaptă dintr-un moment în altul. Trimite fata să le spună. Nu pot să mai întârzii.

— Mă tem că va trebui, am spus şi am ieşit din cameră.

Re-mose a venit după mine în bucătărie şi m-a luat de cot, ca un stăpân gata să-şi lovească servitorul neascultător.

M-am tras şi m-am uitat în ochii lui.

— Nakhtre mai degrabă ar fi murit decât să se poarte aşa cu o rudă – cu atât mai puţin cu o mamă. Aşa respecţi tu memoria singurului tată pe care l-ai cunoscut? Mi-l amintesc că pe un bărbat nobil căruia tu îi datorezi totul şi al cărui nume îl dezonorezi acum.

Re-mose s-a oprit şi a lăsat capul în jos. Ambiţia şi numai se luptau între ele, iar pe faţă se vedea ruptura din suflet. A căzut în genunchi, s-a aplecat mult, cu fruntea la picioarele mele.

— Te iert, am spus. Sunt gata imediat şi o să-i găsim pe prietena mea şi pe soţul meu în drum spre Teba.

Re-mose s-a ridicat de la pământ şi a aşteptat afară până când am fost gata pentru călătoria pe care urma s-o fac. Cât mi-am adunat trusa şi ierburile, m-am bucurat de curajul de care dădusem dovadă, ruşinându-l pe fiul meu cel puternic, arătându-i propria nepoliteţe şi insistând să-mi iau la revedere. Unde era femeia supusă care trăise în casa lui Nakhtre atâţia ani?

Meryt mă aştepta în uşa casei fiului ei, nerăbdătoare să afle veştile. Ochii i s-au mărit când i-am prezentat-o lui Re-mose, pe care nu-l mai văzuse de când era copil. Şi-a dus mâna la gură cu respect şi uimire când a auzit că trebuia să mergem să asistăm soţia unui vizir, dar ea nu putea să vină cu mine. Trei femei din oraş stăteau să nască în orice clipă, una dintre ele era o rudă, fiica fratelui lui Shifre. Ne-am îmbrăţişat şi mi-a urat să am parte de atingerea lui Isis şi de norocul lui Bes. A rămas în uşă şi ne-a făcut cu mâna plină de veselie.

— Să-mi aduci înapoi nişte poveşti pe cinste, a strigat şi râsul ei m-a urmărit în jos pe stradă.

Benia nu m-a petrecut cu râsete. El şi fiul meu s-au uitat unul la altul cu răceală; Benia şi-a lăsat capul în jos în faţa scribului, iar Re-mose a dat din cap în faţa autorităţii unui maestru tâmplar care conducea un atelier aşa de important. Nu aveam cum să ne luăm la revedere aşa cum ar fi trebuit, eu şi soţul meu. Ne-am spus vorbele de despărţire din ochi. Aveam să mă întorc. El nu avea să fie liniştit până atunci.

Re-mose şi cu mine am plecat, schimbând puţine cuvinte între noi. Înainte să începem să coborâm înspre malul fluviului, mi-am pus mâna pe umărul lui, făcându-i semn să se oprească. M-am întors cu faţa spre casă şi am

aruncat o floare de rutişor din grădina mea şi o bucată de pâine făcută în cuptorul meu, ca să-mi fie întoarcerea grabnică.

Era deja întuneric când am ajuns la fluviu, dar nu era nevoie să aşteptăm cursa de dimineaţă. Vasul regelui, luminat cu o mie de lămpi, ne aştepta. Erau o mulţime de vâslaşi care trăgeau şi nici nu ştiu când deja alergam pe străzile adormite ale oraşului şi în palatul imens, unde Remose m-a lăsat la uşa apartamentelor femeilor. Am fost dusă într-o cameră unde o femeie tânără şi palidă zăcea într-un pat somptuos, singură.

— Tu eşti Den-ne? a întrebat.

— Da, As-naat, am răspuns amabilă, punându-mi cărămizile pe jos. Hai să vedem ce ne-au pregătit zeii.

— Mă tem că şi acesta e tot mort, a şoptit ea. Şi dacă e aşa, să mă laşi să mor şi eu cu el.

Mi-am pus urechea pe pântecul ei şi i-am atins vulva.

— Acest copil e viu, am zis. Nu te teme. Se odihneşte pentru călătoria pe care o are de făcut.

La revărsatul zorilor, au început durerile acute. As-naat a încercat să rămână tăcută, aşa cum se cuvenea să facă o doamnă de viţă regală, dar natura o făcuse zgomotoasă şi curând a umplut văzduhul de ţipete la fiecare crampă.

Am cerut apă rece ca să răcorim faţa mamei, paie curate şi conuri de lotus ca să împrospătăm atmosfera şi cinci servitoare care să se aşeze în jurul stăpânei lor şi s-o încurajeze. Câteodată e mai uşor pentru cei săraci, m-am gândit. Chiar şi cele fără familie locuiesc în cartiere aşa de înghesuite, încât ţipetele unei mame în durerile facerii adună alte femei care vin ca gâştele chemate de o conducătoare în zbor. Dar cele bogate sunt înconjurate de servitoare prea temătoare faţă de stăpâna lor ca să se poarte ca nişte surori.

As-naat n-a avut o naştere uşoară, dar nici n-a fost cel mai greu travaliu pe care l-am văzut. A împins ore în şir, ajutată de femeile care deveniseră surorile ei, cel puţin în acea zi. Imediat după apus, a produs un băieţel slab, dar sănătos, care a început să plângă după sân imediat ce l-am ţinut drept.

As-naat mi-a pupat mâinile, acoperindu-le cu lacrimi de bucurie şi a trimis una dintre servitoare să-i spună lui Zafenat Paneh-ah că e tatăl unui băiat frumos. Eu am fost dusă într-o cameră liniştită şi m-am cufundat într-un somn întunecat, fără vise.

M-am trezit a doua zi dimineaţa plină de transpiraţie, cu capul pulsând, cu gâtul în flăcări. Întinsă pe saltea, am întrezărit lumina care curgea prin ferestrele înalte şi am încercat să-mi amintesc ultima dată când fusesem bolnavă. Mă durea capul şi am închis ochii din nou. Când i-am deschis, lumina se micşorase.

O fată care stătea lângă perete a văzut că m-am trezit, mi-a adus ceva de băut şi mi-a pus un prosop rece pe frunte. Au trecut două zile sau poate trei într-o pâclă de somnolenţă febrilă şi comprese. Când mi s-a răcit în sfârşit capul şi durerile s-au calmat, mi-am dat seama că eram prea slăbită ca să stau în picioare.

O femeie pe nume Shery fusese trimisă să aibă grijă de mine. Am rămas cu gura căscată când s-a prezentat, pentru că numele ei însemna „micuţă” şi era aplicat straniu celei mai grase femei pe care o văzusem vreodată.

Shery a şters mirosul acru de pe corpul meu, mi-a dat supă şi fructe şi s-a oferit să-mi aducă ori pe altceva aş mai fi vrut. Nu mai fusesem servită niciodată în acel fel şi, chiar dacă nu-mi plăcea că bântuia aşa în jurul meu, îi eram recunoscătoare pentru că mă ajuta.

În câteva zile m-am mai înzdrăvenit şi am întrebat-o pe Shery despre copilul pe care îl ajutasem să se nască. Ea

s-a bucurat că am întrebat-o şi şi-a aşezat greutatea pe un scăunel, pentru că lui Shery îi plăcea să aibă ascultători.

Copilul era bine, a spus ea.

— E un mâncău şi a epuizat-o pe mama lui sugând întruna, a zis Shery cu un zâmbet parşiv.

Îi părea rău că stăpâna ei avusese aşa probleme cu copiii, dar o găsea pe As-naat arogantă şi capricioasă.

— Maternitatea îi va da o lecţie, mi-a împărtăşit prietena mea părerea ei. Tatăl şi-a botezat copilul Menaşe, un nume oribil, care probabil că înseamnă ceva în limba lui. Menaşe. Sună ca un mestecat, nu ţi se pare? Dar stai, şi tu eşti din Canaan, nu-i aşa?

Am dat din umeri:

— Asta a fost demult, am zis. Te rog, continuă povestea, Shery. E ceva aproape magic, cuvintele tale mă fac să mai uit durerile şi junghiurile.

Mi-a aruncat o privire scurtă din care trebuia să înţeleg că amabilitate nu reuşea să-mi ascundă rezerva. Dar a continuat oricum.

— Zafenat Paneh-al e un ticălos plin de el, a zis ea, dovedind astfel câtă încredere avea în mine vorbindu-mi-l de rău pe stăpânul ei. îi place să facă mare caz de originile lui modeste pentru ca poziţia înaltă la care a ajuns acum să pară şi mai strălucitoare. Dar asta nu e ceva deosebit aici în Egipt. Mulţi oameni mari – oameni de stat sau meşteşugari, luptători sau artizani – sunt de origini modeste. Aşa s-a întâmplat şi cu soţul tău, nu-i aşa, Denne, m-a întrebat ea, ca eu să văd că povestea mea nu-i era total necunoscută. Dar eu m-am mulţumit să zâmbesc.

— Canaanitul e arătos, fără îndoială. Femeile leşină când îl văd – sau aşa făceau când era mai tânăr. Şi bărbaţii sunt atraşi de el şi nu doar cei cărora le plac băieţii. E adevărat, frumuseţea nu i-a folosit când era mai tânăr. Fraţii lui îl urau aşa de mult că l-au vândut unor negustori

de sclavi – îţi poţi imagina un egiptean care să facă aşa ceva? în fiecare zi mulţumesc cerului că m-am născut în valea marelui fluviu.

— Fără îndoială, am spus, uitându-mă la centura ei, pentru că niciun alt pământ n-ar fi putut suporta aşa un exces.

Shery a înţeles ce voiam să spun şi şi-a pus mâinile în şolduri.

— Ha, ha, sunt o creatură de proporţii uimitoare, nu-i aşa? Regele m-a ciupit o dată şi mi-a spus că doar compania piticilor îi face o mai mare plăcere decât a cuiva aşa de mare şi de rotund ca mine. Nu ţi-ar veni să crezi câţi bărbaţi găsesc asta atrăgător, a zis Shery. În tinereţe, a început ea pe un ton conspirativ, i-am oferit plăcere regelui de dinainte, până când nevasta lui a devenit geloasă şi m-a trimis pachet la Teba. Dar asta, a făcut ea cu ochiul, e o altă poveste dintr-o altă vreme. Tu vrei să ştii povestea acestei case, care e destul de suculentă, mi-a dezvăluit ea. Prin urmare, Zafenat Paneh-ah a fost vândut ca sclav, aşa cum am spus, şi noii stăpâni erau nişte porci, cei mai canaaniţi dintre canaaniţi. Nu mă îndoiesc că a fost bătut, violat şi forţat să facă cele mai scârboase munci. Sigur, Majestatea Sa nu vorbeşte despre asta. Zafenat Paneh-ah nu a purtat acest nume pompos până de curând. „Zeii vorbesc şi el trăieşte”, într-adevăr! I se spunea Băţul, pentru că atunci când a venit în Egipt era la fel de slab ca fiul lui nou-născut. Când stăpânii lui au ajuns la Teba, i l-au vândut lui Poti-far, un om de la palat cu degete subţiri care trăia într-o casă mare la marginea oraşului. Pentru că Băţul era cu mult mai deştept decât stăpânul lui, a fost pus să se ocupe de grădină şi apoi să supravegheze facerea vinului. Apoi, a fost pus deasupra tuturor servitorilor din casă, pentru că Poti-far îl iubea pe băiatul canaanit şi-l folosea pentru propria plăcere. Dar nevasta lui Poti-far, o

frumuseţe de femeie pe nume Nebepter, pusese şi ea ochii pe el şi cei doi au devenit amanţi chiar sub nasul stăpânului. Sunt zvonuri despre cine ar fi tatăl ultimei fiice. Oricum, Poti-far i-a prins până la urmă în pat şi n-a mai putut să se prefacă că nu ştie. Aşa că, într-un spectacol de furie şi răzbunare, l-a trimis pe Băţ la închisoare.

În acel punct, mi-am pierdut interesul pentru povestea lui Shery, care părea că nu se mai termină. Voiam să dorm, dar femeia nu putea fi oprită, nu înţelegea aluzia când căscam şi nici chiar când închideam ochii.

— Închisoarea din Teba nu e ceva de care să râzi, a continuat ea cu un aer sumbru. O groapă hidoasă unde bărbaţii mor ucişi, dar şi de disperare sau febră. O groapă plină de nebuni şi de cuţitari. Însă temnicerului i-a fost milă de clientul lui cel frumos, care nu era nici furios, nici nebun. Curând a ajuns să ia masa cu canaanitul, care deja pe atunci vorbea egipteană destul de bine. Temnicerul era holtei şi n-avea copii şi îl trata pe Băţ ca pe fiul său. Cu trecerea anilor, i-a dat lui Băţ tot mai multe puteri asupra colegilor lui închişi, până când a ajuns să hotărască el cine doarme la fereastră şi care bărbat trebuia înlănţuit lângă veceu, aşa că puşcăriaşii făceau tot ce puteau ca să-i intre în voie şi să-l mituiască. îţi spun, Den-ne, zicea Shery, dând din cap cu admiraţie, oriunde se duce omul ăsta, puterea ajunge în mâinile lui. Între timp, regele bătrân a murit, iar cel nou avea un obicei: pentru cele mai mici greşeli, trimitea oamenii la închisoare. Dacă nu-i plăcea compoziţia pâinii la masă, se putea întâmpla să-l trimită pe brutar la – închisoare pentru o săptămână sau mai mult. Cei care turnau berea, cei care aduceau vinul, meşteşugarii de sandale, chiar şi căpitanii din gardă au fost trimişi să tânjească în închisoare şi acolo dădeau peste Băţ. Toată lumea era impresionată de purtarea lui princiară şi de

abilitatea lui de a vedea viitorul şi de a tălmăci visele. I-a spus unui biet beţiv că nu va mai apuca săptămână şi când a fost găsit mort – nu omorât, stai liniştită, pur şi simplu mort din cauza anilor îndelungaţi de beţie puternică – prizonierii l-au proclamat oracol. Un paharnic s-a întors de la închisoare cu o poveste despre un puşcăriaş care vede viitorul şi atunci regele a trimis după Băţ şi l-a pus să-i tălmăcească un vis care îl bântuia de luni de zile. Nu era un vis greu de înţeles, dacă mă întrebi pe mine, a zis Shery. Peşti graşi devoraţi de un peşte schilod, vaci grase călcate în picioare de vaci slabe şi apoi şapte paie de grâu care erau scuturate până rămâneau doar şapte paie goale. Orice fals magician care scoate păsări de sub coşuri pe la piaţă ar fi putut să-l tălmăcească, chicotea Shery. Dar visele îl bântuiau şi îl speriau pe idiotul de rege, iar el l-a calmat spunându-i că avea şapte ani la dispoziţie ca să se pregătească pentru o mare foamete care avea să vină. Şi aşa a fost ridicat puşcăriaşul, un intrigant străin şi analfabet, şi a devenit mâna dreaptă a regelui. îmi închipui că fiul tău ţi-a spus deja că Zafenat Paneh-ah e total dependent de Re-mose. Şi acum că Zafenat nu e doar vizir, ci şi tată, nimic nu va mai sta în calea măreţiei lui, a izbucnit Shery, mişcându-se prin cameră, pregătindu-mi patul, pentru că stătuse de vorbă toată după-amiaza. Şi ieri, bodogănea ea, vorbind deja de una singură, nebunul ăsta a cerut ca fiul lui să fie circumcis. Nu când e la poarta bărbăţiei şi e în stare să suporte aşa ceva. Nu ca oamenii civilizaţi, ci acum. Imediat! îţi poţi închipui, să faci aşa ceva unui copil atât de mititel? Asta dovedeşte încă o dată că un barbar nu se schimbă niciodată. As-naat a ţipat şi s-a zvârcolit ca o pisică înjunghiată când a auzit asta. Şi n-o condamn.

— Iosif, am şoptit, oripilată şi încă nevenindu-mi să cred.

Shery a ridicat ochii la mine.

— Ce? Ce-ai zis, Den-ne?

Dar eu am închis ochii, pentru că brusc nu mai puteam să respir. Dintr-odată am înţeles de ce fusesem chemată la Teba şi de ce Shery îmi spusese povestea nesfârşită cu vizirul. Dar nu putea fi adevărat. Era de vină febra care îmi slăbise judecata. Ameţită şi cu capul greu, m-am întins la loc în pat, gâfâind.

Shery şi-a dat seama că ceva era în neregulă cu mine.

— Den-ne, m-a strigat, te simţi bine? Să-ţi aduc ceva? Poate că eşti gata să mănânci mâncare solidă de-acum. Dar uite ceva care o să te înveselească, zise ea, uitându-se în sus după sunetul paşilor. Vine fiul tău să te salute. Iată-l pe Re-mose. O să vă aduc ceva să vă răcoriţi, a bolborosit ea şi m-a lăsat cu fiul meu.

— Mamă, a zis el oficial şi s-a înclinat după etichetă.

Dar când mi-a văzut faţa, a tresărit:

— Ma, ce s-a întâmplat? îmi spuseseră că eşti mult mai bine şi că pot să vin să te văd azi, a zis el plin de îndoială. Dar poate că nu e momentul potrivit.

M-am întors cu faţa spre perete şi i-am făcut semn să iasă din cameră. Am auzit-o pe Shery ieşind cu el şi murmurând o explicaţie. Paşii lui grăbiţi, depărtându-se, au fost ultimul lucru pe care l-am auzit înainte să adorm.

Shery îi spusese lui Re-mose despre conversaţia noastră şi îi repetase ultimul cuvânt pe care îl spusesem înainte să recad în acea febră întunecată a minţii. Aşa că fiul meu a luat cuvântul „Iosif” în gură şi, pe neaşteptate, s-a dus în marea cameră, unde vizirul Egiptului stătea singur, şoptindu-i vorbe de liniştire primului său fiu, care fusese circumcis cu o zi înainte.

— Iosif, a zis Re-mose, aruncându-i numele în faţă ca pe o provocare.

Şi cel care era strigat Zafenat Paneh-ah s-a cutremurat.

— Cunoşti o femeie pe nume Den-ne? a întrebat el imperativ.

O clipă Zafenat Paneh-ah n-a zis nimic, apoi a întrebat:

— Dina?

Stăpânul s-a uitat în ochii scribului.

— Am avut o soră pe nume Dina, dar a murit cu mult timp în urmă. Cum ai dat peste numele ei? Ce ştii tu despre Iosif? a întrebat el imperativ de data asta.

— O să-ţi spun ce e de spus după ce îmi descrii cum a murit, a zis Re-mose. Doar atunci.

Ameninţarea din vocea lui l-a supărat pe Iosif. Deşi stătea pe un tron cu un fiu sănătos în braţe şi cu gărzi gata să i se supună, se simţea obligat să răspundă. Trecuse o viaţă de când se auzise ultima dată strigat pe nume şi douăzeci de ani de când nu-i mai rostise numele surorii lui.

Aşa că a început. Cu o voce joasă care l-a adus pe Re-mose aproape de tron, i-a spus că Dina plecase la palatul din Salem împreună cu Rahela moaşa, mama lui, să ajute la o naştere.

— Un prinţ al oraşului a cerut-o de nevastă, a spus Iosif, iar Re-mose a auzit cum Iacob a refuzat preţul generos pe mireasă şi până la urmă a acceptat, dar cu cele mai crude condiţii.

Re-mose s-a înfiorat auzind numele tatălui său de pe buzele lui Iosif, dar imediat după aceea a aflat cum fraţii mei, propriii lui unchi, îl măcelăriseră pe Şalem în patul lui. Re-mose şi-a muşcat limba ca să nu ţipe.

Iosif şi-a declarat propria oroare faţă de crimă şi şi-a susţinut nevinovăţia.

— Doi dintre fraţii mei şi-au pătat mâinile cu sânge, a spus el, dar a recunoscut că poate patru au fost implicaţi

în omor. Toţi am fost însă pedepsiţi. Ea ne-a blestemat pe toţi. Unii dintre fraţi s-au îmbolnăvit, alţii şi-au văzut copiii murind. Tata a pierdut orice speranţă, iar eu am fost vândut sclav.

Iosif a mai zis:

— O învinovăţeam pe sora mea pentru nenorocul meu, dar acum n-o mai fac. Dacă aş şti unde e înmormântată, m-aş duce şi aş face libaţii, aş ridica o stelă în amintirea ei. Cel puţin eu am supravieţuit ticăloşiei fraţilor mei şi odată cu naşterea acestui fiu, zeul tatălui meu îmi arată că nu voi muri uitat. Dar numele surorii mele a fost şters, ca şi cum n-ar fi făcut niciodată umbră pământului. Ea a fost sora mea de lapte, a mai zis Iosif, dând din cap. E ciudat că vorbesc tocmai acum despre ea, când sunt şi eu tată. Poate că pe următorul am să-l botez în amintirea ei, şi a tăcut.

— Şi cine e Iosif?

— Iosif e numele pe care mi l-a dat mama, a zis Zafenat Paneh-ah încet.

Re-mose s-a întors să iasă, dar vizirul l-a chemat înapoi.

— Aşteaptă. Aveam o înţelegere. Spune-mi cum ai ajuns să ştii numele meu şi al surorii mele.

Re-mose s-a oprit şi fără să întoarcă faţa spre el, i-a spus:

— Nu e moartă.

Cuvintele au plutit în aer.

— E aici, în palatul tău. Într-adevăr, tu ai cerut să fie adusă aici. Den-ne, moaşa, cea care ţi-a adus copilul pe lume, sora ta, Dina. Mama mea.

Ochii lui Iosif s-au mărit de uimire şi a zâmbit ca un copil fericit. Dar Re-mose a scuipat la picioarele lui.

— Ai vrea cumva să-ţi spun unchiule? a şuierat el. Te-am urât de la bun început. Mi-ai luat un post care mi se

cuvenea mie şi ai crescut în ochii regelui datorită priceperii mele. Acum văd că mi-ai stricat viaţa încă de la naştere! Mi-ai măcelărit tatăl când era în plină tinereţe. Tu şi fraţii tăi barbari l-aţi omorât şi pe bunicul, care, deşi canaanit, s-a purtat onorabil. Ai rupt inima bunicii. Ai trădat-o pe sora ta, ai lăsat-o văduvă pe mama şi din mine ai făcut un orfan şi un proscris. Când eram copil, servitorul bunicii mi-a spus că atunci când o să aflu numele ucigaşilor tatălui meu o să mi se frângă inima. A avut dreptate. Tu eşti unchiul meu. O, zei, ce coşmar, a ţipat Re-mose. Un ucigaş şi un mincinos. Cum îndrăzneşti să te dai nevinovat în ticăloşia asta? Poate că n-ai ridicat tu sabia, dar nici n-ai făcut nimic ca să-i opreşti. Trebuie să fi ştiut ceva despre complot, tu şi tatăl tău şi restul clanului. Văd sângele tatălui meu pe mâinile tale. Vinovăţia e încă în ochii tăi.

Iosif şi-a ferit privirea.

— Pentru mine n-a mai rămas altceva de făcut decât să te ucid sau să mor ca un laş. Dacă nu răzbun moartea tatălui meu, o să fiu nedemn de viaţa asta, cu atât mai puţin de cea viitoare.

Vocea lui Re-mose, care se ridicase de ură, a alertat gărzile care au venit, l-au îngenuncheat şi l-au dus de acolo în timp de Menaşe plângea în braţele tatălui său.

Când m-am trezit în sfârşit, Shery stătea lângă mine, cu faţa descompusă.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat.

— O, doamnă, a zis ea în mare grabă să-mi spună ce ştia, am veşti proaste. Fiul tău şi vizirul s-au certat şi Re-mose e sub pază în camerele lui. Stăpânul se zice că e furios, iar tânărul scrib se pare că e în pericol de moarte. Nu ştiu de ce s-au certat, cel puţin deocamdată. Dar cum aflu, vin şi-ţi spun.

M-am ridicat în picioare, clătinându-mă, dar foarte

hotărâtă.

— Shery, am strigat, ascultă-mă acum, pentru că n-o să mă cert şi nici n-o să repet. Trebuie să vorbesc cu stăpânul casei. Du-te şi anunţă-mă.

Servitoarea a făcut o plecăciune adâncă, dar a spus, cu voce înceată:

— Nu poţi să te duci la Zafenat Paneh-ah aşa cum arăţi acum. Lasă-mă să-ţi fac o baie şi să-ţi aranjez părul. Şi cu o haină cum se cuvine, ca să-ţi pledezi cauza ca o doamnă şi nu ca o cerşetoare.

Am aprobat din cap, înfricoşată brusc de scena care avea să urmeze. Ce vorbe ar fi trebuit să folosesc cu un frate pe care nu-l văzusem de o viaţă? M-am ghemuit în baie în timp ce Shery turna apă rece pe mine şi m-am întins pe spate când a început să-mi perie şi să-mi aranjeze părul. Mă simţeam ca o sclavă care urmează să fie prezentată la parada cumpărătorilor.

Când am fost gata, Shery m-a dus la uşa lui Zafenat Paneh-ah, iar el stătea cu capul în mâini.

— Den-ne, moaşa, cere o audienţă, a zis ea.

Vizirul s-a ridicat în picioare şi mi-a făcut semn să intru.

— Lasă-ne, a lătrat el.

Shery şi toţi care mai erau acolo au ieşit. Eram singuri. Niciunul dintre noi nu se mişca. Stăteam fiecare în colţuri opuse ale camerei şi ne holbam unul la altul.

Deşi anii îl costaseră delicateţea obrajilor şi câţiva dinţi, Iosif era încă frumos la faţă şi puternic, acelaşi demn fiu al Rahelei.

— Dina, a zis el, Ahatti – surioară, a zis el, în limba copilăriei noastre. Ai fost eliberată din mormânt.

— Da, Iosif, am zis. Sunt vie şi surprinsă să fiu lângă tine. Dar singurul motiv pentru care sunt aici e să ştiu ce s-a întâmplat cu fiul meu.

— Fiul tău ştie povestea morţii tatălui său şi-mi ameninţă viaţa. Mă consideră pe mine vinovat pentru păcatele fraţilor mei. Doar faptul că m-a ameninţat l-ar putea costa viaţa, dar pentru că e fiul tău, o să-l trimit departe de aici şi atât. N-o să i se întâmple nimic rău, îţi promit, a zis Iosif cald. Am trimis o recomandare ca regele să-l însărcineze cu o prefectură în nord, unde nu va mai fi secundul nimănui. Cu timpul, se va îndrăgosti de mare – toţi o fac – şi-şi va construi o viaţă colorată cu aer sărat şi apă sărată şi nu-şi va mai dori nimic altceva. Trebuie să-l convingi să facă cum spun eu şi să uite gândul răzbunării, a mai zis Iosif. Trebuie să faci asta acum, în seara asta. Dacă ridică mâna asupra mea, dacă mă ameninţă în prezenţa vreunei gărzi, va trebui să moară.

— Mă îndoiesc că fiul meu va asculta vorbele mele, am spus cu tristeţe. Mă urăşte, pentru că eu sunt cauza nefericirilor lui.

— Asta e o prostie, a zis Iosif, cu acea supremă siguranţă de sine care trezea invidia fraţilor noştri. Bărbaţii egipteni îşi cinstesc mamele ca nimeni alţii pe lume.

— Tu nu ştii, am spus. El îi spunea bunicii lui Ma. Eu n-am fost mai mult decât o doică care l-a alăptat.

— Nu, Dina, a zis Iosif. Suferă prea mult ca să fie aşa. Te va asculta, iar tu trebuie să te duci să-i spui.

Mă uitam la fratele meu şi vedeam un bărbat pe care nu-l cunoşteam.

— O să fac aşa cum spui, stăpâne, am spus, cu vocea unei servitoare supuse. Dar să nu-mi mai ceri nimic altceva. Lasă-mă să plec din acest loc, pentru că e ca un mormânt pentru mine. Să te văd înseamnă să cobor în trecut, acolo unde zace toată tristeţea mea. Şi acum, din cauza ta, îmi pierd şi speranţele legate de fiul meu.

Iosif a dat din cap:

— Înţeleg, Ahatti, şi o să fie aşa cum spui tu, cu o singură excepţie. Când nevasta mea se va aşeza din nou pe cărămizi – şi deja visez un al doilea fiu – va trebui să vii şi s-o ajuţi. Poţi să vii iară să mă vezi pe mine dacă aşa vrei şi o să fii bine plătită. Cu adevărat, o să fii plătită în pământ, dacă vrei, tu şi tâmplarul.

Am protestat auzind aluzia că aş fi săracă şi am declarat:

— Soţul meu, Benia, este maestru artizan în Valea Regilor.

— Benia? a întrebat el şi faţa lui Iosif s-a descompus de tristeţe.

Aşa i se spunea când era bebeluş fratelui nostru Beniamin, ultimul născut al mamei mele, care a murit dându-i viaţă, îl uram pe Benia pentru că o omorâse, dar acum aş da jumătate din tot ce am doar să-l pot ţine de mână.

— Eu nu vreau să-l văd, am spus, surprinzându-l şi pe el, şi pe mine cu furia din vocea mea. Eu nu mai aparţin acelei lumi. Dacă mamele noastre sunt moarte, atunci eu sunt o orfană. Fraţii mei nu sunt pentru mine mai mult decât erau turmele în tinereţea noastră. Tu şi cu mine am fost apropiaţi când eram copii şi ne ştiam inimile pe dinafară. Dar asta a fost într-o altă viaţă.

Marea cameră rămăsese tăcută, iar noi doi ne adânciserăm în amintiri.

— Mă duc la fiul meu, am spus până la urmă. Şi apoi o să plec.

— Mergi cu bine, a zis Iosif.

Re-mose zăcea cu faţa în jos în pat în frumosul lui apartament. Fiul meu nu se mişca, nu vorbea şi n-a dat niciun semn că m-a auzit intrând. Am vorbit cu ochii la spatele lui.

Ferestrele dădeau spre fluviu, care lucea în lumina

lunii.

— Tatăl tău a iubit mult fluviul, am zis, luptându-mă cu lacrimile. Şi tu o să iubeşti marea. N-o să ne mai vedem, Re-mose, şi nu va mai fi o altă ocazie să-ţi spun vorbele astea. Ascult-o pe mama ta care vine să-şi ia rămas-bun. Nu-ţi cer să-i ierţi pe fraţii mei. Nici eu n-am făcut-o. Şi n-o s-o fac niciodată. îţi cer doar să mă ierţi pe mine pentru ghinionul de-a fi fost sora lor. Iartă-mă pentru că nu ţi-am vorbit niciodată despre tatăl tău. Aşa a hotărât bunica ta, pentru că ea a crezut că doar păstrarea secretului te poate scuti de agonia care te sfâşie acum. Ea ştia că trecutul îţi poate ameninţa viitorul şi trebuie să continuăm să te protejăm de accidentele naşterii tale chiar şi acum. Povestea adevărată a părinţilor tăi nu e cunoscută decât de tine, de mine şi de Zafenat Paneh-ah. Nu e nevoie să mai ştie nimeni altcineva. Dar acum că împărţim acest secret, o să-ţi mai spun şi altceva. Re-mose, tatăl tău se numea Şalem şi era frumos ca apusul soarelui după care a fost botezat. Ne-am ales unul pe altul din iubire. Numele pe care eu ţi l-am dat când te-am ţinut prima dată la piept a fost Bar-şalem, fiul apusului. Tatăl tău a trăit atunci în tine. Bunica ta ţi-a spus Re-mose, făcându-te astfel copil al Egiptului şi al zeului soare. În oricare limbă şi în oricare ţară, tu eşti binecuvântat de puterile cele mai mari ale cerului. Viitorul ţi-e scris pe chip şi mă rog să ai parte de zilele de care tatăl tău n-a avut. Fie să-ţi găseşti liniştea. O să-mi amintesc de tine dimineaţa şi seara, în fiecare zi până când o să închid ochii pentru totdeauna. Te iert pentru orice gând rău ai avut împotriva mea şi pentru blestemele pe care poate mi le-ai aruncat. Şi când mă vei ierta şi tu în sfârşit, îţi interzic să suferi chiar şi o singură clipă de vinovăţie faţă de mine. îţi cer să-ţi aminteşti doar binecuvântarea mea asupra ta, Bar-şalem Re-mose.

Fiul meu n-a făcut nicio mişcare acolo în pat şi nici n-

a scos o vorbă, iar eu am plecat, cu inima frântă, dar liberă.

Capitolul cinci

C

Înd m-am întors acasă, parcă am renăscut. Mi-am îngropat faţa în aşternuturile de in şi mi-am trecut mâna peste fiecare mobilă, peste fiecare plantă din grădină, fericită să le găsesc pe toate la locul lor. Kiya a venit şi m-a găsit îmbrăţişând un urcior de apă. Am trimis-o să-i spună lui Meryt că mă întorsesem acasă şi apoi am plecat cât de repede am putut înspre atelierul lui Benia.

Bărbatul meu m-a văzut apropiindu-mă şi a ieşit să mă întâmpine. Parcă fuseserăm despărţiţi ani, nu zile.

— Eşti aşa de slabă, soţioară, a şoptit el şi m-a luat în braţe.

— Am fost bolnavă în oraş, am explicat eu. Dar acum m-am făcut sănătoasă.

Ne-am studiat feţele.

— S-a mai întâmplat şi altceva, a zis Benia, desenându-mi cu degetele fruntea şi citind acolo semnele şocurilor din ultimele zile. Te-ai întors de tot, iubita mea? a întrebat el şi eu am înţeles cauza umbrelor de sub ochii lui.

L-am asigurat cu o îmbrăţişare care i-a făcut pe bărbaţii din atelier să fluiere încurajator.

— Vin acasă cât de repede pot, a zis, sărutându-mi mâinile. Am dat din cap, prea fericită ca să mai zic ceva.

Meryt mă aştepta cu pâine caldă şi bere la mine acasă. Dar când m-a văzut, a ţipat:

— Ce ţi-au făcut, surioară? Eşti numai piele şi os iar ochii îţi arată de parcă ai plâns un râu de lacrimi.

I-am povestit prietenei mele despre febră şi despre cearta lui Re-mose cu stăpânul lui. Când a auzit că fusese trimis în nord, ochii i s-au umezit alături de mine.

După ce am mâncat ce adusese Meryt, m-a obligat să

mă aşez în pat şi mi-a masat picioarele. Toată durerea ultimelor zile s-a topit în timp ce-mi frământa degetele şi-mi legăna călcâiele. După ce m-am liniştit, am rugat-o să stea lângă mine şi i-am luat mâna caldă şi moale de la ulei şi i-am povestit restul, ce se mai întâmplase la Teba, chiar şi cum Zafenat Paneh-ah, mâna dreaptă a regelui, era fratele meu Iosif.

Meryt a ascultat în tăcere, uitându-se la faţa mea în timp ce spuneam povestea mamelor mele şi povestea de la Salem despre uciderea lui Şalem. Prietena mea nu s-a mişcat şi nici n-a scos vreun sunet, dar faţa îi arăta zbuciumul inimii, oroare, furie, simpatie şi compasiune. Când am terminat, a dat din cap:

— Acum înţeleg de ce nu mi-ai povestit mai demult, a spus ea cu tristeţe. Aş fi vrut să te ajut să duci povara asta de la bun început. Dar acum că mi-ai încredinţat trecutul tău, să ştii că aici va rămâne închis. Ştiu că n-ai nevoie de nicio promisiune, pentru că altfel nu mi-ai mai fi povestit. Draga mea, a mai zis ea, punându-şi mâna pe obrazul meu, sunt aşa de onorată să fiu vasul în care ai turnat povestea durerii şi a forţei tale. În toţi aceşti ani, nicio fiică nu m-ar fi putut face la fel de fericită sau de mândră cum m-ai făcut tu. Acum că ştiu cine eşti şi ce ţi-a făcut viaţa, sunt recunoscătoare că te numeri printre oamenii pe care îi iubesc.

După o tăcere liniştitoare, Meryt şi-a adunat lucrurile şi s-a pregătit de plecare.

— Plec ca să te las să te pregăteşti de venirea lui Benia, a zis, luându-mi mâinile într-ale ei. Să ai binecuvântarea lui Isis. Binecuvântarea lui Hathor. Binecuvântarea mamelor din casa ta.

Înainte de a ieşi pe uşă, faţa prietenei mele şi-a recăpătat zâmbetul ştrengăresc şi cu o privire complice, a zis:

— O să trec pe la tine mâine. Să verific dacă te-ai dat jos din pat cât să-mi faci ceva de mâncare, ca o noutate, eh?

Benia a venit şi el în fugă nu mult timp după aceea şi ne-am aruncat unul în braţele celuilalt în patul nefăcut ca nişte amanţi tineri, grăbiţi, abia trăgându-ne sufletul. După aceea, încurcaţi unul în hainele celuilalt, am dormit somnul flămând al iubiţilor reuniţi. M-am trezit la un moment dat noaptea, speriată şi zâmbind, închizând cu părere de rău ochii peste fericirea de a fi acasă.

După ce m-am întors, nu mi-am mai pierdut niciodată recunoştinţa faţă de micile plăceri. Mă trezeam înaintea lui Benia, îi urmăream faţa şi mă rugam în tăcere, plină de gratitudine. În drum spre fântână sau plivind buruienile în grădină, eram copleşită de faptul că petrecusem o zi întreagă fără ca povara trecutului să mă apese. Cântecele păsărilor mă făceau să plâng şi fiecare răsărit mi se părea un cadou desenat doar pentru ochii mei.

Când mesagerul vizirului a venit la uşa noastră, aşa cum ştiam că avea să vină într-o zi, am îngheţat de frică la gândul că va trebui să plec pentru mai mult de o zi, dar, spre uşurarea mea, scrisoarea nu mă chema la palatul de pe malul de răsărit. Lui Iosif i se împlinise visul şi i se născuse un al doilea fiu. Acesta venise atât de repede, că As-naat nu avusese timp să trimită după mine înainte ca fiul ei, pe nume Efraim, să-şi găsească singur drumul în această lume.

Deşi nu-i făcusem niciun serviciu, Zafenat Paneh-ah îmi trimisese un dar făcut din trei lungimi de in alb ca zăpada. Când Benia m-a întrebat de ce era darul aşa de extravagant, i-am spus toată povestea.

Era a treia oară când o spuneam; prima dată lui Werenro, apoi lui Meryt. Dar de data asta inima nu mi-a mai bătut tare şi nici ochii nu mi s-au mai umplut de

lacrimi. Era doar o poveste din trecutul îndepărtat. După ce a ascultat tot, m-a luat în braţe să mă mângâie, iar eu m-am ghemuit acolo, în cuibul de linişte dintre mâinile şi inima lui Benia.

* * *

Benia a fost piatra pe care viaţa mea s-a aşezat cu fermitate, iar Meryt a fost izvorul meu de fericire. Însă prietena mea era mai mare decât mine cu o generaţie şi viaţa îşi cerea vama.

Când i-a căzut şi ultimul dinte din gură, s-a arătat recunoscătoare:

— Gata cu durerile, a chicotit ea. Gata cu carnea, de asemenea, a mai zis, cu un gest de jelanie.

Dar nora ei, Shifre, îi tăia mărunt şi îi tasa fiecare fel de mâncare, aşa că prietena mea a rămas veselă şi s-a putut bucura de bere şi de glumele ei în continuare. A mai asistat la multe naşteri cu mine, s-a bucurat de zâmbetele nou-născuţilor şi am plâns împreună morţile pe care le-am întâlnit în cale. Am împărţit nenumărate mese şi de fiecare dată am plecat de la masa ei râzând. Ştiam că zilele îi erau numărate şi ne sărutam de rămas-bun după fiecare întâlnire. Între noi nu rămăsese nimic nespus.

Într-o dimineaţă Kiya a venit la uşa noastră şi ne-a spus că Meryt nu se mai putea ridica din pat.

— Sunt aici, draga mea, sora mea, am spus când am ajuns lângă ea.

Bătrâna mea prietenă nu-mi mai putea răspunde. Nu se mai putea mişca. Jumătatea dreaptă a feţei îi căzuse şi respira cu greutate. M-a strâns uşor cu degetele de la mâna stângă şi a clipit.

— O, surioară, am zis, încercând să nu plâng.

S-a neliniştit şi am înţeles că deşi era în pragul morţii, prietena mea încerca să mă facă încă o dată să mă simt bine. Dar nu asta trebuia să se întâmple. M-am uitat

în ochii ei şi am reuşit să-mi compun un zâmbet demn de o moaşă. Ştiam ce am de făcut.

Nu te teme, am şoptit, a venit vremea
Nu te teme, oasele tale sunt puternice
Nu te teme, vei fi ajutată
Nu te teme, Gula te aşteaptă
Nu te teme, copilul e la poartă
Nu te teme, va trăi şi te va preamări
Nu te teme, mâinile moaşei ştiu ce fac
Nu te teme, pământul e sub tine
Nu te teme, avem apă şi sare
Nu te teme, mamă micuţă
Nu te teme, mamă a noastră a tuturor.

Meryt s-a relaxat şi a închis ochii, înconjurată de fii şi fiice, nepoţi şi nepoate. A oftat lung, o adiere printre trestii, şi ne-a părăsit.

M-am alăturat şi eu femeilor care au început să cânte bocetul cu voci subţiratice şi pătrunzătoare, bocetul care anunţa vecinii că ne-a părăsit moaşa iubită, mama, prietena. Copiii au izbucnit în lacrimi auzindu-ne, iar bărbaţii şi-au frecat ochii cu pumnii umezi. Aveam inima frântă, dar eram mângâiată de unul dintre ultimele daruri pe care mi le făcea Meryt acolo, pe patul de moarte: devenisem parte a familiei ei îndoliate.

Într-adevăr, am fost tratată ca femeia cea mai în vârstă rămasă în familie şi mi s-a dat cinstea de a-i spăla braţele şi picioarele ofilite. Am înfăşurat-o în inul cel mai fin care se găsea în Egipt, adus de mine. Am aşezat-o în poziţia de copil care vine pe lume şi am stat cu ea toată noaptea.

La revărsatul zorilor, am dus-o să se odihnească într-o peşteră pe un deal care privea înspre mormintele regilor şi ale reginelor. Fiii ei au înmormântat-o cu colierele şi inelele ei. Fiicele ei au pus acolo fusul, vasul ei de

alabastru şi alte lucruri care îi plăceau. Dar trusa de moaşă nu avea ce căuta în cealaltă viaţă, aşa că a rămas la Shifre, care avea să păstreze cu sfinţenie toate lucrurile ei, ca şi cum ar fi fost de aur.

Am îngropat-o pe Meryt cu cântece şi lacrimi, şi pe drumul spre casă am râs în amintirea ei, gândindu-ne cum se bucura ea de surprize, de glume, de mâncare şi de toate plăcerile cărnii. Am sperat că se va bucura de plăcerile astea şi în cealaltă viaţă, despre care ea credea că e destul de asemănătoare cu asta, doar că lipsită de moarte şi eternă.

În acea noapte, am visat-o pe Meryt şi m-am trezit râzând de ceva ce spusese. În noaptea următoare, am visat-o pe Bilha şi m-am trezit cu obrajii scăldaţi în lacrimi care miroseau ca mirodeniile pe care le punea mătuşa mea în mâncare. Într-o altă noapte, Zilpa m-a întâmpinat şi am zburat împreună prin cerul nopţii, două şoimăriţe.

Când soarele a apus din nou, am ştiut că o să mă întâlnesc cu Rahela. Era la fel de frumoasă cum mi-o aminteam. Am alergat printr-o ploaie caldă care m-a curăţat până am rămas ca un bebeluş şi m-am trezit mirosind ca şi cum m-aş fi scăldat în apă de izvor.

Aşteptam cu nerăbdare visul cu Lea, dar n-a apărut în acea noapte şi nici în cealaltă. De-abia în noaptea întunecată fără lună am fost vizitată de mama mea de sânge. A fost prima dată când trupul meu nu s-a mai supus datoriei lunii. Eram dincolo de vârsta copiilor şi mama mea, care născuse atâţia copii, venise să mă aline.

— Tu eşti cea bătrână acum, a zis ea cu delicateţe. Tu eşti acum bunica, vocea înţelepciunii. Cinste ţie, a zis ea şi s-a aplecat în faţa mea până a atins pământul cu fruntea, cerându-mi iertare.

Am ridicat-o şi s-a transformat într-un copil înfăşat. Legănând-o în braţe, am implorat-o să mă ierte că mă

îndoisem de dragostea ei şi i-am simţit iertarea cu toată inima mea. M-am dus la mormântul lui Meryt a doua zi după visul cu Lea şi am turnat vin şi i-am mulţumit că o trimisese pe mama la mine.

Acum că Meryt se dusese, eu eram femeia înţeleaptă, mama, bunica şi chiar străbunica celor din jurul meu. Shifre, din nou bunică şi Kiya, aproape de măritiş, veneau cu mine ori de câte ori mă duceam la o naştere. Ele au învăţat ce era de făcut şi în curând au început să se ducă singure, să le scape pe femei de frica şi de singurătatea naşterii. Ucenicele mele mi-au devenit fiică şi nepoată. Cu ajutorul lor, am găsit din nou apă în fântâna care crezusem că avea să sece după moartea lui Meryt.

Au trecut luni şi ani. Zilele mele erau pline, iar nopţile, liniştite. Dar nu există linişte care să dureze înainte de mormânt şi într-o seară, după ce eu şi Benia ne aşezaserăm în pat, la uşă a apărut Iosif.

Să-l văd acolo, îmbrăcat într-o pelerină neagră care-l transforma într-o umbră, era aşa de ciudat încât am crezut că e un vis. Dar vocea bărbatului meu, dintr-odată întunecată şi ameninţătoare, m-a trezit la realitate.

— Cine intră în casa mea fără să bată? a mârâit el, ca un câine care simte pericolul, pentru că se vedea bine că nu era vorba de un tată disperat în căutarea unei moaşe.

— E Iosif, am şoptit.

Am aprins o lampă şi Benia i-a oferit fratelui meu cel mai bun scaun. Dar Iosif a insistat să vină cu mine în bucătărie, unde i-am turnat o cupă de bere care a rămas neatinsă.

Tăcerea era grea şi apăsătoare. Benia stătea cu mâinile strânse, speriat că aveam să fiu luată de lângă el; avea gura încleştată, pentru că nu ştia exact cum trebuie să vorbească cu acel nobil prăvălit pe scaun în bucătărie. Iosif îmi trimitea priviri pline de grabă nespusă, pentru că

nu voia să vorbească de faţă cu Benia. Eu mă uitam când la unul, când la celălalt şi mă gândeam cât de mult am îmbătrânit.

Până la urmă i-am spus lui Iosif:

— Benia e acum fratele tău. Spune ce ai de spus.

— E vorba despre tătuca, a spus, folosind acest cuvânt de copil pe care nu-l mai auzisem din Canaan. E pe moarte şi trebuie să mergem la el.

Benia a mormăit cu dezgust.

— Cum îndrăzneşti? a zis Iosif, sărind în picioare şi punând mâna pe pumnalul pe care îl avea la şold.

— Cum îndrăzneşti tu? a răspuns Benia la fel de aprins, făcând un pas înspre el. De ce ar trebui să plângă nevasta mea la patul unui om care i-a distrus fericirea şi a dezonorat-o? Un tată care te-a trimis pe tine în cuţitele unor bărbaţi recunoscuţi pentru ticăloşia lor?

— Deci ştii povestea, a zis Iosif, dintr-odată potolit. S-a aşezat la loc, şi-a luat capul în mâini şi a început să se vaite.

— Mi-au trimis vorbă din nord unde fraţii mei şi fiii lor au grijă de turmele Egiptului. Iuda spune că tatăl nostru nu va rezista până la sfârşitul sezonului şi că Iacob ar vrea să le dea binecuvântarea sa fiilor mei. Eu nu vreau să mă duc, a zis Iosif, uitându-se la mine de parcă eu ar fi trebuit să-i spun ce să facă. Credeam că mi-am încheiat datoriile acolo. Credeam chiar că l-am iertat pe tatăl meu, deşi nu fără să pun un preţ. Când au apărut în casa mea înfometaţi şi căutând adăpost, am scos cuţitul. I-am acuzat de hoţie şi i-am obligat să se târască în genunchi în faţa lui Zafenat Paneh-ah. I-am văzut pe Levi şi pe Simon punând fruntea pe jos în faţa mea şi tremurând. M-am bucurat şi i-am trimis înapoi la Iacob şi le-am cerut să mi-l trimită pe Beniamin. L-am pedepsit pe tata pentru că şi-a ales favoriţi. I-am pedepsit pe fraţii mei de asemenea şi i-am

ţinut cu sabia deasupra capului. Acum bătrânul vrea să-şi pună mâna pe capetele băieţilor mei, să-i aleagă pe ei dintre ceilalţi nepoţi şi să le dea binecuvântarea. Nu fiii lui Ruben sau Iuda, care l-au suportat în toţi aceşti ani şi i-au făcut toate poftele. Nici măcar fiii lui Beniamin, ultimul lui născut. îl cunosc pe Iacob. Vrea să-şi ispăşească greşelile din trecut dându-le acum binecuvântarea fiilor mei. Dar mă tem pentru ei dacă primesc binecuvântarea. Vor moşteni amintiri cutremurătoare şi vise ciudate. Vor ajunge să-mi urască numele.

Iosif a ţinut-o mai departe cu blestemele, iar eu şi Benia ascultam. Rănile trecutului îl înconjurau, prinse în faldurile pelerinei lui lungi şi negre. Se zbătea ca un miel care se îneacă.

În timp ce vorbea despre anii buni şi despre cei răi, despre singurătate şi nopţi nedormite, despre cum viaţa l-a tratat cu cruzime, eu încercam să-l găsesc pe fratele din amintirile mele, tovarăşul de joacă care asculta plin de respect poveştile femeilor şi care odinioară se uita la mine ca la o prietenă. Dar n-am mai găsit nimic din acel băiat în bărbatul plin de el din faţa mea, ale cărui stări şi voce păreau că se schimbă de la o clipă la alta.

— Mă simt slăbit, a zis Iosif. Furia nu mi s-a micşorat şi nu simt niciun pic de milă în inima mea pentru Iacob, care a orbit, la fel ca tatăl lui. Şi totuşi nu pot să-i spun nu.

— Mesajele se pierd, am zis eu încet. Mesagerii greşesc câteodată drumul.

— Nu, a zis Iosif. Minciuna m-ar omorî în cele din urmă. Dacă nu mă duc, mă va bântui pentru totdeauna. O să mă duc şi tu o să vii cu mine, a zis Iosif, strident dintr-odată, ca un om obişnuit să comande.

N-am încercat să-mi ascund dezgustul în faţa tonului său şi când mi-a văzut dispreţul, şi-a lăsat capul în jos de ruşine. Şi apoi fratele meu s-a aplecat şi s-a lipit cu fruntea

de podeaua murdară a bucătăriei unui tâmplar şi mi-a cerut iertare mie şi lui Benia, de asemenea.

— Iartă-mă, surioară. Iartă-mă, frate. Nu vreau să-mi văd tatăl pe moarte. Nu vreau să-l văd deloc. Şi totuşi, nu pot să nu mă supun. E adevărat că pot să vă forţez să veniţi cu mine şi nu pentru altceva decât ca să mă ţineţi de mână. Dar s-ar putea să aveţi şi voi de câştigat din asta.

Zafenat Paneh-ah s-a ridicat, continuându-şi pledoaria.

— Aţi fi oaspeţii mei, a zis el încet. Maestrul tâmplar ar face afaceri pentru rege. Mă voi duce să cumpăr lemn din nord şi aş avea nevoie de serviciile unui artist care ştie cum să aleagă cel mai bun lemn. O să mergi la pieţele din Memfis să vezi lemn de măslin, de stejar şi de pin la discreţie şi o să alegi doar ce crezi că se potriveşe în casa şi în mormântul regelui. O să faci cinste meseriei şi numelui tău.

Cuvintele lui erau seducătoare, dar Benia se uita doar la mine.

Apoi Iosif şi-a apropiat faţa de a mea şi a zis cu tandreţe:

— Ahatti, asta e ultima şansă să-i vezi pe urmaşii mamelor tale, pe nepoţii şi strănepoţii lor. Pentru că ei nu sunt doar copiii lui Iacob, ci şi ai Leei, ai Rahelei, ai Zilpei şi ai Bilhei. Tu eşti singura mătuşă din sângele mamelor lor şi mamele noastre ar fi vrut ca tu să le vezi nepoatele. La urma urmelor, tu ai fost singura lor fiică, singura pe care au iubit-o.

Fratele meu putea vorbi la nesfârşit şi a vorbit până a răsărit soarele, iar eu şi Benia eram epuizaţi. Deşi nu zisesem da, lui Zafenat Paneh-ah, vizirul regelui, nu i se putea spune nu. La fel cum nu i se putea spune nu lui Iosif, fiul Rahelei, nepotul Rebecăi.

Am plecat cu el dimineaţa. La fluviu, am găsit o

corabie de un lux orbitor, plină cu scaune şi paturi, cu farfurii şi cupe pictate, vin îndulcit şi bere. Erau flori şi fructe peste tot. Benia era uimit de atâta bogăţie şi niciunul din noi nu se putea uita în ochii sclavilor goi care ne serveau cu aceeaşi supunere ca pe Zafenat şi pe cei doi fii ai lui şi restul suitei.

Tinerii erau destul de mari ca să le fie lăsat părul lung şi erau băieţi buni, curioşi faţă de oaspeţii tatălui său, dar suficient de politicoşi încât să nu pună întrebări. Benia i-a încântat cioplindu-le mici figurine de lemn şi punându-le nume la fiecare. M-a surprins cum mă uitam la el şi zâmbetul său trist mi-a spus că făcuse la fel şi pentru fiii lui, de mult morţi.

As-naat nu era cu noi şi Iosif n-a spus niciun cuvânt despre soţia lui. Fratele meu era însoţit de o escortă de tineri, toţi la fel de frumoşi pe cât fusese el în tinereţe şi de câteva ori l-am surprins uitându-se la companionii săi arătoşi cu melancolie. Abia dacă am vorbit unul cu altul în timpul călătoriei. Mâncam separat şi nimeni nu se aştepta ca nevasta tâmplarului să aibă ceva să-i spună puternicului vizir. Când totuşi schimbam cuvinte – bună dimineaţa sau comentarii despre copii –, nu vorbeam niciodată în limba noastră maternă. Asta ar fi atras atenţia asupra originii lui străine, ceea ce era un lucru dureros pentru mulţi dintre cei aflaţi în serviciul regelui.

Iosif stătea de unul singur la prova, sub un cort strălucitor, îmbrăcat în pelerina lui neagră. Dacă aş fi fost singură, poate că aş fi stat şi eu ca el, amintindu-mi călătoria care mă dusese la casa lui Nakhtre, unde devenisem mamă, amintindu-mi, de asemenea, pierderea fiului meu. Dacă n-ar fi fost Benia, m-aş fi gândit la iminenta întâlnire cu fraţii mei şi aş fi deschis vechile răni din inima mea.

Dar Benia era mereu prin preajmă, captivat de

priveliştile călătoriei, care era, pentru el, un fel de dar al unei alte vieţi. îmi arăta pânzele care fluturau în vânt sau, când nu bătea vântul, cum vâslele se mişcau în armonie. Nu-i scăpa nimic, arăta înspre orizont şi înspre copaci, înspre păsări în zbor, înspre oamenii care arau pământul, flori sălbatice, o bucată de papirus care arăta ca un câmp de cupru în soarele la asfinţit. Când am văzut o turmă de hipopotami, bucuria lui a fost egalată doar de cea a copiilor lui Iosif, care s-au bulucit lângă el ca să vadă împreună cum copiii zeiţei Taweret se stropeau mugind printre trestii.

În a treia zi de călătorie, am pus fusul la o parte, m-am aşezat liniştită şi am privit cum apa mângâie ţărmul, cu mintea la fel de calmă şi de fără cuvinte ca suprafaţa fluviului. Am tras adânc în piept mirosul argilos şi am ascultat sunetul apei care se lovea de burta vasului, ca într-un murmur continuu. Mi-am ţinut degetele în apă şi am văzut cum mi se încreţesc şi se albesc.

— Zâmbeşti, a zis Benia când m-a văzut.

— Când eram copil, mi s-a spus că o să-mi găsesc fericirea lângă o apă, i-am spus. Dar a fost o profeţie falsă. Apa îmi uşurează inima şi îmi linişteşte gândurile şi e adevărat că mă simt acasă lângă apă, dar mi-am găsit bucuria în dealuri uscate, unde fântâna e departe şi praful e gros.

Benia mi-a strâns mâna şi am văzut Egiptul trecând pe dinaintea noastră, verde de smarald, în timp ce soarele scânteia în apă în nenumărate puncte de lumină.

Dimineaţa şi la apus, când barca acosta pentru noapte, Menaşe şi Efraim săreau în apă. Servitorii păzeau să nu vină crocodili sau şerpi, iar bărbatul meu n-a putut rezista invitaţiei de a li se alătura. Şi-a dat haina jos şi a sărit în apă cu un strigăt la care copiii au răspuns cu fluierături. Am râs când l-am văzut pe bărbatul meu

scufundându-se şi ieşind iar la suprafaţă, ca un bâtlan, ca un băieţel. Când i-am spus despre visul meu în care eram peşte, a zâmbit şi mi-a promis c-o să facă să se izbândească.

Aşa că într-o noapte cu lună plină, Benia mi-a făcut semn cu degetul la buze şi m-a dus la malul apei. În tăcere, mi-a arătat cum să mă las pe spate în braţele lui şi m-a ţinut aşa fără niciun efort, de parcă aş fi fost uşoară ca un copil şi el, puternic cât zece bărbaţi. M-a ţinut în braţe până m-a convins şi m-a făcut să mă simt în siguranţă, apoi mi-am lăsat capul pe spate, mi-am descleştat mâinile şi m-am întins ca într-un pat. Când m-am relaxat, bărbatul meu mi-a dat drumul încetişor, până când i-am mai simţit doar vârfurile degetelor pe spate, în timp ce fluviul mă ţinea la suprafaţă, iar luna făcea apa argintie.

Cu fiecare seară mă făceam tot mai curajoasă. Am învăţat să plutesc fără ajutorul mâinilor lui şi apoi să mă mişc pe spate, cu faţa la luna în descreştere. Mi-a arătat cum să stau la suprafaţă şi să înot ca un câine, lovind şi frământând apa cu disperare. Râdeam şi înghiţeam apă. Nu mă mai distrasem aşa ca un copil de pe vremea când fiul meu era bebeluş.

La sfârşitul călătoriei spre nord, deja puteam să-mi ţin capul la fund şi chiar să înot cot la cot cu Benia. Când stăteam apoi de vorbă amândoi în pat, i-am povestit cum a fost prima dată când am văzut un om înotând în drum spre Haran.

— Erau egipteni, am zis, pentru că îmi aminteam vocile lor. Mă întreb dacă ei comparau apa acelui râu cu asta de aici, aşa cum am făcut eu în seara asta.

Ne-am întors unul spre altul şi am făcut dragoste tăcuţi ca peştii şi apoi am dormit ca doi copii legănaţi la sânul marelui fluviu, izvor de împlinire.

La Tanis, am părăsit fluviul şi am început călătoria

printre dealurile unde locuiau fiii lui Iacob. În Egipt, agricultorii şi chiar tăbăcarii erau consideraţi superiori ciobanilor, a căror muncă era socotită una dintre cele mai de jos şi mai dezgustătoare. Scopul oficial al călătoriei lui Zafenat Paneh-ah era de a face un recensământ al turmelor şi de a alege cele mai bune animale pentru masa regelui. De fapt, asta ar fi fost o misiune sub demnitatea lui, ceva ce făceau de obicei scribii de nivel mediu. Dar era o scuză pentru ca fratele meu să-şi viziteze rudele pe care nu le văzuse de zece ani, de când le oferise adăpost împotriva foametei din Canaan.

Călătoria cu Zafenat Paneh-ah nu semăna deloc cu cea făcută în copilăria mea. Fratele meu era purtat într-o lectică de către militarii din garda lui, iar fiii lui erau călare pe măgari. Eu şi Benia, care mergeam pe jos, eram înconjuraţi de servitori care ne ofereau bere şi fructe proaspete fie şi numai dacă ne ridicam mâna la frunte să ne ferim de soare. Noaptea, ne odihneam pe saltele groase în corturi de un alb imaculat.

Diferenţa nu ţinea doar de lux. Călătoria se făcea în linişte, aproape în şoaptă. Iosif stătea singur, cu sprâncenele încruntate, cu falangele albe pe braţele scaunului. Nici mie nu-mi era uşor, pentru că era imposibil să vorbesc cu Benia fără să fim auziţi.

Doar fiii lui Iosif erau în largul lor. Menaşe şi Efrairn îşi potriveau măgarii la pas, Huppim şi Muppim, şi inventau poveşti despre ei. Aruncau o minge de la unul la altul şi râdeau şi se plângeau că au fundurile albastre şi negre de la atâta călărit. Dacă n-ar fi fost ei, aş fi uitat să zâmbesc.

După patru zile, am ajuns la câmpul pe care locuiau fiii lui Iacob. Am fost uimită de mărimea lui. îmi închipuisem o aşezare ca aceea de la Salem, cu o duzină de corturi şi câteva focuri pentru gătit. Dar aici era un sat

întreg; zeci de femei cu capul acoperit se mişcau încolo şi încoace, cărând urcioare cu apă şi lemne pentru foc. Ţipetele copiilor acopereau murmurul de voci vorbind în limba mea, răstită şi cântată în accente care îmi erau şi nu-mi erau familiare. Dar mirosul a fost cel care mi-a umplut ochii de lacrimi: ceapă prăjită în ulei de măsline, praful moscat al turmelor amestecat cu parfumul pâinii coapte. Doar mâna lui Benia m-a împiedicat să nu mă clatin.

O delegaţie a conducătorilor tribului ne-a întâmpinat ca să-l primească pe vizir, ruda lor. Iosif le-a ieşit înainte cu fiii lui de-o parte şi de alta, flancat de gărzile cele arătoase. În spatele lor stăteau servitorii, cărăuşii şi sclavele fetiţe şi, într-o parte, un tâmplar şi nevasta lui. Iosif avea faţa aproape albă de nelinişte, dar îşi arăta dinţii într-un zâmbet larg, prefăcut.

Fiii lui Iacob au venit în faţa noastră, dar nu l-am recunoscut pe niciunul în acei moşnegi. Cel mai bătrân dintre ei, cu faţa adânc brăzdată şi ascunsă sub un păr alb şi murdar, a vorbit încet şi stângaci în limba Egiptului. I-a făcut urări oficiale lui Zafenat Paneh-ah, protectorul şi salvatorul lor, cel care îi adusese pe acel pământ în pace şi le dăduse să mănânce.

Doar când a început să vorbească în limba lui, am recunoscut vorbitorul.

— În numele tatălui nostru, Iacob, bine ai venit, frate, la corturile noastre umile, a zis Iuda, cel care fusese aşa de frumos în tinereţe. Tata e aproape de sfârşit, a zis. Nu e întotdeauna în toate minţile, se zvârcoleşte în pat şi strigă după Rahela şi după Lea. Se trezeşte dintr-un vis şi blestemă un fiu, iar în ora următoare îl binecuvântează pe acelaşi, cu laude şi promisiuni nesfârşite. Dar te aştepta pe tine, Iosif. Pe tine şi pe fiii tăi.

În timp ce Iuda vorbea, am început să-i recunosc pe câte unii din spatele lui. Unul era Dan, cu părul negru şi

spumos ca al mamei lui, cu faţa încă neridată şi cu ochii liniştiţi că ai Bilhei. Pe Naftali şi pe Issachar nu mai era greu să-i separi, pentru că Tali era şchiop, iar Issachar, cocoşat. Zabulon încă semăna cu Iuda, deşi arăta mult mai puţin uzat de viaţă. Câţiva dintre bărbaţii mai tineri, probabil nepoţii mei, îmi aminteau de Iacob, aşa cum fusese în tinereţe. Dar nu mi-am putut da seama ai cui fii sunt şi nici care era Beniamin.

Iosif l-a ascultat pe Iuda fără să se uite măcar o dată în ochii lui, deşi Iuda se uita fix la el. Nici când a terminat de vorbit, nu i-a răspuns şi n-a ridicat capul.

Până la urmă, Iuda a vorbit din nou:

— Aceştia trebuie să fie fiii tăi. Ce nume le-ai pus?

— Menaşe e cel mai mare, iar acesta e Efraim, a răspuns Iosif, punându-şi pe rând mâna pe capul fiecăruia.

Auzindu-şi numele, băieţii s-au uitat la tatăl lor, cu feţele strălucind de curiozitate, dornici să ştie ce se spunea despre ei în limba aceea care suna ciudat şi pe care n-o mai auziseră niciodată din gura tatălui lor.

— Ei de-abia înţeleg de ce suntem aici, a zis Iosif. Nici eu însumi nu prea ştiu.

Pe faţa lui Iuda a trecut o umbră de furie, dar şi-a revenit repede:

— Nu putem schimba greşelile din trecut, a zis. Totuşi, e bine pentru tine să-i oferi bătrânului ocazia să moară împăcat. A trăit în chinuri din momentul în care i-am spus că ai murit şi nu şi-a revenit niciodată, nici după ce a aflat că trăieşti.

— Vino, a zis Iuda. Hai să vedem dacă tatăl nostru e treaz. Sau vrei să mănânci şi să bei mai întâi?

— Nu. Mai bine s-o facem acum.

Şi-a luat fiii de mână şi l-a urmat pe Iuda în cortul unde Iacob trăgea să moară. Eu am rămas cu restul servitorilor lui Zafenat Paneh-ah şi i-am urmărit cum

dispar în satul prăfuit.

Eram înşurubată în pământ, tremuram, furioasă că niciunul nu mă recunoscuse. Dar eram şi uşurată în acelaşi timp. Benia m-a condus spre locul unde servitorii ridicau corturile pentru noapte şi am aşteptat acolo.

Nici n-am avut timp să-mi dau seama ce simt, că Iosif s-a şi întors, cu Menaşe şi Efraim, cu ochii în jos de frică. Fratele meu a trecut pe lângă mine şi a intrat în cort fără să spună o vorbă.

Benia n-a putut să mă convingă să mănânc în acea noapte şi, deşi m-am întins lângă el, n-am închis ochii. Am stat cu ei aţintiţi în întuneric şi am lăsat trecutul să mă cuprindă la întâmplare.

Mi-am amintit bunătatea lui Ruben şi frumuseţea lui Iuda. Mi-am amintit vocea lui Dan atunci când cânta şi felul în care Gad şi Aşez îl imitau pe bunicul nostru până când mă prăbuşeam de râs. Mi-am amintit cum plângeau Issa şi Tali când Levi şi Simon îşi băteau joc de ei şi le ziceau că mama lor i-ar putea înlocui unul cu altul. Mi-am amintit cum m-a gâdilat Iuda o dată până am făcut pipi pe mine, dar n-a spus nimănui. Mi-am amintit cum mă purta Ruben pe umeri şi cum de acolo atingeam norii.

Până la urmă, n-am mai putut să mint şi am ieşit afară în noapte unde mă aştepta Iosif, plimbându-se pe lângă cortul meu. Ne-am îndepărtat de tabără încet, pentru că era o noapte fără lună şi întunericul se lăsase peste tot. După un timp, Iosif s-a aşezat pe jos şi mi-a povestit ce se întâmplase.

— La început, nu m-a recunoscut, a zis fratele meu. Tătuca scâncea ca un copil şi striga: „Iosif, unde e Iosif?”. Eu am zis: „Aici sunt”. Dar el o ţinea întruna: „Unde e fiul meu Iosif? De ce nu vine?”. Mi-am pus gura la urechea lui şi am zis: „Iosif e aici cu fiii lui, aşa cum ai vrut tu”. După multe asemenea replici, dintr-odată a înţeles şi s-a repezit

la faţa mea, la mâini, la haine. Plângând, îmi repeta numele iar şi iar şi cerşea iertare, mie şi mamei mele. Blestema memoria lui Levi şi a lui Simon şi a lui Ruben.

Apoi se văita că nu-l iertase pe primul lui născut. I-a numit pe fiecare dintre fraţii mei pe rând, binecuvântându-i şi blestemându-i, făcându-i animale, suspinând la amintirea şţrengăriilor pe care le făceau în copilărie, chemându-le pe mamele lor să-i bată la fund. Ce oribil e să îmbătrâneşti în felul ăsta, a zis Iosif, cu milă şi dezgust în voce. Mă rog să mor înainte de a veni ziua în care n-o să mai ştiu dacă fiii mei sunt bunici sau bebeluşi. Apoi Iacob a părut să adoarmă, dar dintr-odată a strigat din nou „Unde e Iosif?”, de parcă nu tocmai mă sărutase. „Aici sunt”, am zis. „Lasă-mă să binecuvântez băieţii. Vreau să-i văd şi eu acum”. Fiii meu tremurau lângă mine. Cortul puţea de la boală şi răcnetele lui îi speriaseră, dar le-am spus că bunicul lor vrea să-i binecuvânteze şi i-am împins înspre el, câte unul de fiecare parte. Şi-a pus mâna dreaptă pe Efraim şi mâna stângă pe Menaşe şi i-a binecuvântat în numele lui Avraam şi Isaac şi apoi s-a sculat şi a urlat: „Să nu mă uitaţi!”. Ei s-au tras înapoi şi s-au ascuns în spatele meu. I-am spus lui Iacob numele nepoţilor săi, dar nu m-a auzit. Stătea cu ochii holbaţi, fără privire, înspre acoperişul cortului şi vorbea cu Rahela cerându-i iertare că-i abandonase oasele la marginea drumului. Plângea pentru iubita lui şi o implora să-l lase să moară în pace. Nici n-a simţit când am plecat cu fiii mei.

Cu cât Iosif vorbea, cu atât simţeam o greutate veche cum mi se întoarce în inimă şi am recunoscut povara pe care o purtasem în timpul anilor petrecuţi în casa lui Nakhtre. Povara nu era făcută din tristeţe, aşa cum crezusem eu. Era furia care striga în mine şi-şi regăsea vocea pierdută.

— Dar de mine, am zis, de mine a pomenit ceva?

Pentru ce mi-a făcut mie se căieşte? A zis ceva de crima de la

Salem? Pentru sângele nevinovat al lui Şalem şi Hamor nu plânge? Se căieşte că şi-a măcelărit propria onoare?

Dinspre locul unde stătea Iosif nu se auzea nimic.

— N-a zis nimic despre tine. Dina e uitată în casa lui Iacob.

Vorbele lui ar fi trebuit să mă întristeze, dar n-au făcut-o. L-am lăsat pe Iosif acolo şi m-am târât înapoi de una singură. Dintr-odată mă simţeam epuizată şi fiecare pas era un efort, dar ochii îmi erau uscaţi.

* * *

După venirea lui Iosif, Iacob n-a mai băut şi n-a mai mâncat. Moartea avea să vină în câteva ore, cel mult zile. Aşa că am rămas să aşteptăm.

Mi-am petrecut timpul stând la intrarea cortului meu, torcând m şi studiindu-i pe copiii Leei, Rahelei, Zilpei şi Bilhei. Am văzut zâmbetele şi gesturile mamelor mele, le-am auzit râsetele. Unele filiaţii erau limpezi ca lumina zilei. Am văzut o copie fidelă a Bilhei în cea care trebuie să fi fost fiica lui Dan; o altă nepoţică avea părul Rahelei. Nasul ascuţit al Leei se vedea peste tot.

În a doua zi de aşteptare a morţii lui Iacob, s-a apropiat de mine o fată, cu un coş cu pâine proaspătă în mâini. S-a prezentat în limba Egiptului ca Gera, fiica lui Beniamin cu nevasta lui egipteancă, Neset. Gera era curioasă să afle de ce o femeie ca mine stătea şi torcea în timp ce celelalte care îl serveau pe Zafenat Paneh-ah găteau, cărau şi făceau curăţenie ziua întreagă.

— Le-am spus surorilor mele că tu trebuie să fii doica celor doi fii ai vizirului, unchiul meu, a zis ea. Aşa e? Am ghicit bine?

Am zâmbit şi am zis:

— Ai ghicit bine, şi am invitat-o să stea jos şi să-mi povestească despre fraţii şi surorile ei.

Gera a acceptat invitaţia mea cu un zâmbet plin de satisfacţie şi a început să-mi spună câte în lună şi-n stele despre familia ei.

— Surorile mele sunt încă nişte copile, a zis fata, deşi era şi ea la câţiva ani buni distanţă de vârsta femeilor. Avem două gemene, Meuza şi Naamah, care sunt prea mici chiar şi ca să toarcă. Tata, Beniamin, are nişte fii şi în Canaan, de la o altă soţie care a murit. Pe fraţii mei îi cheamă Bela, Becher, Ehi şi Ard şi sunt băieţi de treabă, deşi nu-i ştiu mai bine decât pe fiii unchilor mei care sunt la fel de numeroşi ca turmele noastre şi la fel de gălăgioşi, a zis ea şi mi-a făcut cu ochiul de parcă eram vechi prietene.

— Ai mulţi unchi, am zis.

— Unsprezece, a zis Gera. Dar cei trei mai mari au murit.

— Ah, am dat din cap şi i-am spus adio în inima mea lui Ruben.

Nepoata mea s-a aşezat lângă mine, a scos fusul din şorţ şi s-a pus pe lucrat în timp ce depăna povestea familiei.

— Cel mai mare a fost Ruben, fiul Leei, prima nevastă a bunicului. Scandalul a izbucnit când Ruben a fost găsit culcându-se cu Bilha, cea mai tânără dintre soţiile lui Iacob. Iacob nu l-a iertat niciodată pe primul lui născut, nici chiar după moartea Bilhei, chiar dacă Ruben i-a dat nepoţi şi mai multă avere decât toţi ceilalţi fraţi la un loc. Se spune să unchiul meu a plâns după iertarea tatălui său chiar înainte să moară, dar Iacob n-a venit la el. Simon şi Levi, de asemenea născuţi de Lea, au fost omorâţi în Tanis, când eu eram copil mic. Nimeni nu ştie ce s-a întâmplat exact acolo, dar printre femei se spune că cei doi au

încercat să scoată mai mult de la un negustor într-o oarecare trebuşoară. Victima lor s-a nimerit să fie cel mai sângeros cuţitar din Egipt, care i-a ucis pentru lăcomia lor.

Gera a ridicat privirea şi l-a văzut pe Iuda intrând în cortul lui Iacob.

— Unchiul Iuda, fiul Leei, e şeful clanului de mulţi ani. E un om cinstit şi duce greul familiei, deşi unii dintre verii mei cred că a devenit prea temător în ultimii ani.

Gera a continuat, spunându-mi povestea fraţilor mei şi a nevestelor lor, arătându-mi copiii, recitind numele nepoatelor şi ale nepoţilor, carne din carnea mea, cu care nu aveam să schimb niciun cuvânt.

Ruben avea trei fii cu o nevastă pe care o chema Zilla. A doua nevastă, Attar, îi dăruise două fete, Bina şi Efrat.

Simon avusese cinci fii de la îngrozitoarea Ialutu, pe care Gera şi-o amintea ca pe o femeie certăreaţă cu respiraţia urât mirositoare. Mai avusese un fiu cu o femeie din Salem, dar acela nimerise într-o viitură şi murise înecat.

— Mama zice că s-a sinucis de fapt, a zis Gera în şoaptă. Bărbatul de acolo e Merari, a mai zis. Minunea cu el e că e un om de treabă, deşi s-a născut din Levi şi Imbu. Fraţii lui sunt la fel de răi pe cât a fost tatăl lor.

Un om căruia îi atârna falca s-a târât înspre Gera, care i-a dat o bucăţică de pâine şi l-a îndepărtat.

— Ăsta e Şela, mi-a explicat ea, fiul lui Iuda cu Şua. E slab de minte, dar drăguţ. Unchiul meu a mai avut o nevastă, Tamara, care i-a făcut pe Pereţ şi pe Zerach şi pe prietena mea cea mai bună, Dafna. Ea e frumuseţea familiei în această generaţie. Acolo e Hesia, a zis, arătându-mi o femeie cam de vârsta mea. Nevasta lui Issachar, fiul Leei. Hesia e mama a trei fii şi a Tolei, care s-a făcut moaşă. Dacă Dafna a moştenit frumuseţea Rahelei,

Tola are mâinile ei de aur.

— Cine e Rahela? am întrebat, sperând să aflu mai multe despre mătuşa mea.

— E mama stăpânului tău, a zis, surprinsă că nu ştiam. Deşi probabil că n-ai de unde să-i ştii numele. Rahela a fost a doua soţie, dragostea lui Iacob, o frumuseţe. A murit când l-a născut pe Beniamin, tatăl meu.

Am dat din cap şi am mângâiat-o pe mână, văzând acolo forma degetelor Rahelei.

— Continuă, draga mea, mai spune-mi. îmi place cum sună numele din familia ta.

— Dan a fost singurul fiu al Bilhei, a zis Gera. Ea a fost a treia nevastă a lui Iacob, roaba Rahelei şi cea care s-a culcat cu Ruben. Dan are trei fiice de la Timma, pe nume Edna, Târza şi Berit. Toate trei sunt femei de treabă; ele au grijă acum de Iacob. Zilpa a fost a patra soţie, roaba Leei şi a avut gemeni. Primul a fost Gad, care şi-a iubit foarte mult soţia, Serah Imnah. Dar a murit la naşterea celui de-al patrulea copil, prima ei fiică, Serah, care are darul cântecului. Aşez, fratele geamăn, s-a însurat cu Oreet, a continuat ea. Primul lui copil a fost o fiică, Areli, care a născut o fată săptămâna trecută, cel mai tânăr suflet din familie, pe nume Nina. Naftali, fiul Leei, are şase copii de la Yedida, ale cărei fiice sunt Clişeba şi Vania. Şi desigur, fiii lui Iosif pe care îi ştii tu mai bine, a zis Gera. Fiice nu are? a întrebat ea.

— Nu încă, am răspuns.

Gera a văzut două femei tinere şi-a arătat cu capul înspre ele cu simpatie:

— Acelea sunt două dintre fiicele lui Zabulon, fiul Leei. Mama lor, Ahava, a făcut şase fete, care formează ele singure un mic trib. îmi place când mă primesc în cercul lor. Sunt un grup vesel. Liora, Mahalat, Gia, Yara, Nadia şi Yael, a zis ea, numărându-le pe degete. Au cele mai bune

bârfe. Ele mi-au spus povestea fiului femeii din Salem care s-a sinucis. Înnebunise, a zis, cu vocea mai înceată, când a aflat condiţiile groaznice în care se născuse.

— Dar ce l-ar fi putut înnebuni în halul ăsta?

— E o poveste urâtă, a zis ea cu sfială, încercând să-mi trezească şi mai mult interesul.

— Astea sunt de obicei cele mai bune poveşti, am răspuns eu.

— Bine atunci, a zis Gera, punându-şi deoparte fusul şi uitându-se drept în ochii mei. Mătuşa Ahava povesteşte că Lea a avut şi o fiică care a trăit. Trebuie să fi fost o mare frumuseţe, pentru că a fost luată de soţie de un nobil din Salem, un prinţ, de fapt. Fiul regelui Hamor! Regele i-a oferit lui Iacob un preţ foarte bun pentru mireasă, dar asta nu a fost de-ajuns pentru Simon şi Levi. Ei au pretins că sora lor fusese răpită şi violată şi că onoarea familiei fusese călcată în picioare. Au făcut aşa un scandal, că regele, înclinându-se în faţa marii pasiuni a fiului său pentru fiica Leei, a dublat preţul miresei. Dar unchii mei nu au fost mulţumiţi nici aşa. Ei au zis că era o conspiraţie a canaaniţilor să ia ce era al lui Iacob în favoarea lui Hamor. Aşa că Levi şi Simon au încercat să desfacă căsătoria pretinzându-le celor din Salem să scape de piele şi să devină iacobiţi. Acum vine partea care mă face pe mine să cred că e doar o poveste pe care o spun fetele între ele. Prinţul s-a lăsat sub cuţit! El, tatăl lui şi toţi bărbaţii din oraş! Verişoarele mele zic că aşa ceva e imposibil pentru că un bărbat nu poate să iubească atât de mult. În poveste totuşi prinţul a fost de acord. El şi bărbaţii din oraş au fost tăiaţi împrejur.

Gera şi-a coborât vocea, pe un ton lugubru, ca să se potrivească cu sfârşitul poveştii.

— La două nopţi după tăiere, când bărbaţii oraşului gemeau de durere, Levi şi Simon au pătruns în oraş şi i-au

măcelărit pe prinţ, pe rege şi pe toţi bărbaţii pe care i-au găsit în oraş. Au luat animalele şi femeile oraşului şi aşa a ajuns Simon să aibă o nevastă din Salem. Când fiul lor a aflat ce ticălos fusese taică-su, s-a înecat.

Stăteam cu ochii pironiţi pe fus în timp ce povestea.

— Dar sora? am întrebat. Cea pe care o iubea prinţul?

— Asta e un mister, a zis Gera. Probabil că a murit de durere. Serah a făcut un cântec despre ea, cum a luat-o Regina Cerului şi a transformat-o într-o stea căzătoare.

— Numele ei se mai ştie? am întrebat încet.

— Dina, a zis ea. îmi place cum sună, ţie nu? într-o zi, poate dacă o să am o fată, o să-i pun numele Dina.

Gera n-a mai zis nimic altceva despre fiica Leei, a continuat să trăncănească despre certurile şi amorurile dintre verii ei. A tot povestit până după-amiaza târziu, până şi-a adus aminte să mă întrebe despre mine, dar atunci eu am putut să mă scuz, pentru că era ora mesei.

Iacob a murit în acea noapte. Am auzit o femeie plângând şi m-am întrebat care din nurorile lui îl plângea pe bătrân. Benia m-a strâns în braţe, dar eu nu simţeam nici durere, nici mânie.

Gera mă liniştise. Povestea Dinei fusese prea teribilă şi nimeni n-o uitase. Atâta timp cât va trăi amintirea lui Iacob, numele meu nu va fi uitat. Trecutul îmi făcuse cel mai mare rău, dar nu aveam de ce să mă tem de viitor. Am plecat din casa lui Iacob simţindu-mă mult mai bine decât Iosif.

Dimineaţa, Iuda a început pregătirile pentru ca trupul lui Iacob să fie înmormântat alături de părinţii lui în

Canaan. Iosif a urmărit cum i-au pus trupul în lectica aurită, pe care el o adusese pentru călătoria de înmormântare.

Înainte ca Iuda să plece cu trupul tatălui său, el şi

Iosif s-au îmbrăţişat pentru ultima oară. Mi-am întors privirea de la acea scenă, dar, înainte de a ajunge la cortul meu, am simţit o mână pe umăr şi m-am întors spre Iuda, a cărui expresie era icoana nesiguranţei şi a ruşinii.

A întins pumnul strâns spre mine:

— A fost al mamei noastre, a zis el, luptându-se cu vorbele. Când a murit, m-a chemat şi mi-a spus să-i dau asta fiicei ei. Am crezut că şi-a pierdut minţile, a zis Iuda. Dar ea a prevăzut întâlnirea noastră. Mama noastră nu te-a uitat niciodată şi, în ciuda interdicţiei lui Iacob, a vorbit despre tine în fiecare zi până când a murit. Ia asta de la mama noastră, Lea. Şi mergi în pace, a zis el, lăsându-mi ceva în mână înainte să se îndepărteze, cu capul plecat.

M-am uitat şi am văzut inelul Rahelei cu lapislazuli. Primul dar pe care i-l făcuse Iacob. În primul moment m-am gândit să-l chem pe Iuda înapoi şi să-l întreb de ce mama noastră îmi trimisese semnul dragostei lui Iacob pentru sora ei. Dar, evident, el n-ar fi avut de unde să ştie.

A fost atât de bine să văd din nou fluviul. După căldura dealurilor, îmbrăţişarea Nilului era dulce şi răcoroasă. Noaptea, în braţele lui Benia, i-am povestit ce auzisem de la Gera şi i-am arătat inelul.

Mă întrebam ce înseamnă şi m-am rugat să am un vis care să-mi explice, dar cel care mi-a dat răspunsul a fost Benia. Ţinându-mi mâna în lumină şi uitându-se la el cu ochii lui obişnuiţi să discearnă frumuseţea, a zis:

— Poate că mama ta a vrut să-ţi trimită astfel un semn că şi-a iertat sora. Poate e un semn că a murit cu inima împăcată şi şi-a dorit acelaşi lucru pentru tine.

Vorbele bărbatului meu aveau sens şi mi-am amintit ceva ce îmi spusese Zilpa când eram copil, în cortul roşu, ceva ce atunci eram prea mică să înţeleg:

— Suntem toate fiice ale aceleiaşi mame, zisese ea.

După o viaţă, am înţeles că era adevărat.

Deşi călătoria a fost lipsită de peripeţii, iar mâinile mele au stat degeaba, întoarcerea acasă m-a epuizat. Ardeam să mă întorc în casa mea, să-i văd pe Shifre şi pe copilul Kiyei, care se născuse în absenţa mea.

Am fost teribil de neliniştită în timpul celor trei zile în care am stat la Memfis, dar mi-am ţinut nerăbdarea în frâu de dragul lui Benia. Se întorcea din târg în fiecare seară, copleşit de frumuseţile pe care le văzuse. Se minuna de catifelarea lemnului de măslin, de negrul pur al abanosului, de cedrul aromat. Aducea bucăţi de pin şi le dădea fiilor lui Iosif să le cioplească. Mi-a adus şi mie un dar, un urcior cu forma zeiţei Taweret cea zâmbitoare care mă făcea să râd de câte ori mă uitam la el.

Corabia vizirului trăgea după ea un şlep încărcat cu lemn de calitate când am părăsit Memfisul ca să ne îndreptăm spre Teba, ultima parte a călătoriei. Iosif şi cu mine ne-am spus la revedere în întunericul ultimei nopţi. Nu era nevoie de nicio tristeţe la despărţire, a zis el încet.

— Ne spunem doar la revedere. Dacă As-naat naşte iar, o să trimit după tine.

Dar eu ştiam că nu aveam să ne mai vedem.

— Iosif, am zis, nu stă în puterea noastră. Dar totuşi, am şoptit, atingându-i obrazul cu mâna pe care aveam inelul mamei lui, o să mă gândesc la tine.

— Şi eu o să mă gândesc la tine, a zis el încet.

Dimineaţa, eu şi Benia ne-am îndreptat plini de nerăbdare spre apus. Odată ajunşi acasă, am trecut în revistă schimbările. Proaspătul fiu al Kiyei era bine făcut şi a învăţat repede să gângurească fericit când mama lui mi-l mai lăsa în nopţile în care se ducea să asiste la vreo naştere. Eu mergeam rareori cu ea după lăsarea întunericului, pentru că îmbătrânisem.

Dimineaţa mă dureau picioarele, iar mâinile îmi erau înţepenite, dar mă consideram norocoasă, pentru că nu

eram nici neputincioasă, nici cu minţile duse. Aveam destulă putere să mă ocup de casă şi de Benia. El rămăsese la fel de puternic şi de sigur, cu ochii la fel de limpezi, cu aceeaşi dragoste neclintită şi neschimbată ca soarele pentru munca lui şi pentru mine.

Ultimii mei ani au fost buni. Kiya a mai avut doi copii, încă un băiat şi o fată, care i-au umplut inima şi casa soţului meu. Am primit sute de sărutări dulci în fiecare zi.

— Sunteţi elixirul tinereţii, spuneam eu, în timp ce-i gâdilam şi râdeam cu ei. Sunteţi reazemul acestor oase bătrâne. Mă ţineţi în viaţă.

Dar nici măcar devotamentul copilaşilor nu poate ţine moartea la distanţă pentru totdeauna. îmi venise vremea. N-am suferit mult. M-a trezit în noapte o greutate care îmi zdrobea pieptul, dar după primul şoc n-am mai simţit durere.

Benia mi-a ţinut faţa între palmele lui mari şi calde. Kiya mi-a mângâiat picioarele cu degetele ei lungi. Au plâns, iar eu nu puteam să rostesc cuvinte să-i alin. Apoi s-au preschimbat înaintea mea şi nu am cuvinte să descriu ce am văzut.

Iubitul meu s-a transformat într-o lumină la fel de strălucitoare ca soarele şi lumina lui m-a încălzit la nesfârşit. Kiya a strălucit ca luna şi a cântat cu vocea verde şi solemnă a Reginei Nopţii.

În întunericul care-mi cuprindea lumina vieţii, am început să întrezăresc chipurile mamelor mele, fiecare arzând cu focul ei. Lea, Rahela, Zilpa şi Bilha. Re-nefer şi Meryt. Chiar şi sărmana Ruti şi aroganta Rebeca au dat buzna să mă întâlnească. Deşi nu le văzusem niciodată, le-am recunoscut şi pe Ada, şi pe Sara. Puternice, curajoase, cuprinse de admiraţie, bune, înfrânte, loiale, nebune, talentate, slabe: fiecare urându-mi bun-venit în felul ei.

— O, am plâns eu, cuprinsă de mirare.

Benia m-a strâns mai tare în braţe şi a suspinat. Credea că sufăr, dar eu nu simţeam decât bucurie în faţa lecţiei pe care mi-o oferea moartea. În momentul dinainte de a trece dincolo, am ştiut că preoţii şi magii Egiptului sunt nişte neghiobi şi nişte şarlatani, pentru că promit să prelungească frumuseţile vieţii dincolo de lumea care ne este dată. Moartea nu e un duşman, ci temelia recunoştinţei, a compasiunii şi a artei. Dintre toate plăcerile vieţii, doar dragostea nu plăteşte tribut morţii.

— Mulţumesc, preaiubite, i-am spus eu lui Benia, dar el nu m-a auzit.

— Mulţumesc, fiică, i-am spus lui Kiya, care şi-a pus urechea pe pieptul meu şi, neauzind nimic, a început să bocească.

Am murit, dar nu i-am părăsit. Benia s-a aşezat lângă mine şi eu am rămas în ochii şi în inima lui. Pentru săptămâni şi luni şi ani, chipul meu a trăit în grădină, mirosul meu a zăbovit în aşternuturi. Atât cât a mai trăit, am păşit alături de el ziua şi am dormit alături de el noaptea.

Când şi-a închis ochii pentru totdeauna, am crezut că probabil voi părăsi şi eu această lume. Dar chiar şi atunci am mai zăbovit. Shifre a cântat cântecul învăţat de la mine şi Kiya a dansat cu mişcările mele. Iosif s-a gândit la mine când i s-a născut fiica. Gera şi-a botezat copilul Dina. Remose s-a însurat şi i-a povestit soţiei despre mama lui care l-a izgonit nu ca să moară, ci ca să trăiască. Copiii lui Remose au avut copii până la a o sută generaţie. Unii dintre ei au trăit în ţinutul unde m-am născut eu şi alţii

— *T* în locurile reci şi bătute de vânturi pe care Werenro le-a descris în lumina focului făcut cândva de mama.

Nu există vrajă în nemurire.

În Egipt, am iubit parfumul lotusului. O floare care

înflorea în apă dimineaţa, umplând întreaga grădină cu o aromă albastră atât de puternică, că până şi peştii şi raţele ar fi putut leşina. La vremea nopţii, floarea se ofilea, dar parfumul continua să dureze. Din ce în ce mai slab, dar niciodată dispărut de tot. Chiar şi după mai multe zile, lotusul rămânea în grădină. Treceau luni şi o albină se aşeza pe locul unde înflorise lotusul, parfumul lui era din nou eliberat, efemer, dar de netăgăduit.

Egiptul iubeşte lotusul pentru că nu moare niciodată. La fel se întâmplă cu oamenii care sunt iubiţi. Astfel, un lucru atât de insignifiant precum un nume – două silabe, prima înaltă şi clară, ultima, dulce şi delicată – însumează nenumăratele zâmbete şi lacrimi, suspine şi vise ale unei vieţi de om.

Dacă stai pe malul unui râu, nu vezi decât o mică parte din suprafaţa lui. Şi totuşi, apa din faţa ta e dovada unor adâncimi nebănuite. Inima mea dă pe dinafară de mulţumire pentru bunătatea pe care mi-aţi arătat-o stând pe malul acestui râu, ascultând ecourile numelui meu.

Binecuvântaţi fie ochii şi copiii voştri. Binecuvântat fie pământul de sub tălpile voastre. Oriunde v-aţi duce, voi fi cu voi.

Selah.

Un roman al figurilor biblice feminine

Povestea Dinei, singura fiică a patriarhului Iacob-Israel, nu este nici pe departe cea mai cunoscută din *Vechiul Testament*. Nu se compară în niciun caz cu celebra *Cântarea Cântărilor*, nici măcar cu *Povestea lui Ruth* sau cu istoria lui Iona în pântecele chitului. Anita Diamant a avut intuiţia să aleagă din multitudinea de personaje care populează Geneza, o femeie cu o apariţie mai degrabă episodică, a cărei viaţă este, aşa cum spune ea însăşi în *Prolog*, „*o* mică paranteză între faimoasa poveste a tatălui meu, Iacob, şi glorioasa cronică a fratelui meu, Iosif”, cei

doi bărbaţi având fiecare un rol primordial în Cartea Sfântă: întemeietorul, pe de-o parte, patriarhul primordial, Iacob-Israel, şi pe de altă parte fiul preaiubit, Iosif, cel care „duce povestea mai departe”, răspândind credinţa în unicul şi temutul zeu al strămoşilor săi Isaac şi Avraam. Între aceste două imense nume masculine se pierde numele feminin şi povestea unei femei din antichitatea îndepărtată, o femeie care îşi regăseşte azi glasul, printr-o ingenioasă şi plină de culoare reconstrucţie literar-istorică. Sărăcia detaliilor biblice despre Dina, fata Leei şi a lui Iacob, nepoata frumoasei Rahela, lasă câmp deschis imaginaţiei Anitei Diamant. Iată ce puţine ne spune povestea originală: „Într-o zi, Dina, fata Leei, pe care aceasta o născuse lui Iacob, a ieşit să vadă fetele ţării aceleia. Şi văzând-o Şalem, feciorul lui

Hemor Heveul, stăpânitorul pământului aceluia, a luat-o şi, culcându-se cu ea, a necinstit-o. Apoi s-a lipit sufletul lui de Dina, fata lui Iacob, şi i-a căzut dragă fata şi a vorbit pe placul fetei. Şi a zis Şalem către tatăl său Hemor: «Ia-mi pe fata aceasta de femeie!»”. Urmează apoi răzbunarea sângeroasă a fraţilor Dinei şi măcelărirea bărbaţilor din cetate, dar numele ei nu mai este pomenit. Ce se întâmplă mai departe cu Dina, Cartea Simtă nu ne mai spune… Romanul Anitei Diamant umple Acţionai aceste goluri, creând aproape din nimic povestea unei femei puternice şi interesante, un fel de strămoaşă a modelului feminin independent de azi (Dina e moaşă, ceea ce înseamnă că îşi câştigă singură existenţa, lucru extrem de rar în epocă), o femeie tradiţională şi modernă în acelaşi timp, supusă ciclurilor naturii şi facerii copiilor, dar totodată deschisă către o înţelepciune feminină cât se poate de opusă modelului masculin, războinic şi brutal, reprezentat de Laban şi chiar de Iacob însuşi. Ar fi o întreagă discuţie în jurul cantităţii de feminism pe care o

conţine romanul Anitei Diamant, dar dacă acest feminism există, nu covârşeşte în niciun caz povestea în sine, a cărei greutate e totuşi în altă parte.

Pentru că dincolo de mesajul eventual al acestei cărţi, ceea ce îşi propune în primul rând scriitoarea este să recreeze o lume, iar această lume biblică este, surprinzător, una a femeilor. În jurul Dinei se ţes poveştile mamelor ei, faimoasele Lea şi Rahela, dar şi Bilha şi Zilpa, flecare reprezentând de fapt câte un tip de feminitate, de la viguroasa, chibzuita şi profund senzuala Lea la frumoasă, zăpăcita şi plină de farmec Rahela, cu nuanţările pe care le reprezintă mistica Zilpa şi introvertita Bilha. Ce e interesant e faptul că personajele nu sunt previzibile, având fiecare dedesubturi psihologice care le scot din schematismul biblic şi le fac să trăiască şi să intereseze ca personaje de sine stătătoare şi perfect adaptabile complicaţiilor specifice feminităţii de mileniul trei. Zăpăcita Rahela nu e doar frumoasa răsfăţată, ci e şi aceea care, stearpă fiind, alege să devină moaşă, să ajute, dar şi să-şi câştige un fel de independenţă, să vadă lumea de dincolo de dealuri şi să aducă în tribul lui Iacob obiceiuri şi dorinţe noi. Aşa cum Lea, din „bolnava de ochi” pe care ne-o prezintă textul biblic, devine frumuseţea ciudată cu un ochi albastru ca lapislazuli şi unul verde ca iarba Egiptului, căreia, ca un făcut, poalele fustei nu-i ajungeau niciodată până la pământ, pentru că, deşi era cea mai înţeleaptă, era şi „cea mai neruşinată” dintre surori… Tabloul n-ar fi complet fără celebra Rebeca, oracolul de la Membre, urmaşa la fel de celebrei Sara, cea care a născut la o vârstă venerabilă printr-o minune dumnezeiască. Rebeca, intimidantă şi distantă, frumoasă chiar şi la bătrâneţe şi imposibilă în rolul de Bunică, este totodată, în cea mai comică manieră cu putinţă, soacra plină de capricii, mama mezinului preferat Iacob pentru care nicio

nevastă nu e suficient de bună. Când vorbeşte Oracolul, nimeni nu-l poate contrazice, deşi Oracolul însuşi e o femeie ca oricare alta, al cărei bărbat, Isaac, orb şi bătrân, şi-a găsit alinarea în compania unei sclave învăluite în alb, Debora. Dar Debore sunt toate sclavele Rebecăi, numite aşa în amintirea doicii ei din copilărie. Aceste femei, îmbrăcate toate în alb, care ştiu să fie discrete, să facă cea mai bună pâine şi s-o servească pe preoteasă ca nimeni altele, au ceva frisonant, robotizat. Vidul existenţei lor aservite Oracolului e compensat de plinătatea vieţii altor două personaje, moaşele Inna şi Meryt, care scapă într-un fel de orice constrângeri şi-şi trăiesc viaţa, atât cât se putea în epocă, după propriul plac şi după principiul călăuzitor al prieteniei. Nevestele lui Iacob sunt undeva la mijloc între aceste variante de existenţă feminină, îmbinând, spectaculos, semeţia şi supunerea, independenţa şi frustrările inerente unei căsnicii poligame.

Tensiunile care se creează între aceste femei, poveştile lor, gesturile grăitoare, felul în care se reunesc în cortul roşu, toate compun o poveste de un exotism cu totul special, captivant mai ales pentru cititoarele din zilele noastre. În cortul roşu, cortul menstrual, se reunesc aceste femei atunci când luna dispare şi-şi petrec acolo, într-o sincronizare feminină plină de înţelesuri, cele trei zile de odihnă şi de petrecere. Nu ating pământul şi nu servesc bărbaţii. E un loc şi un timp numai al lor. Când se pierde acest obicei, se pierde într-un fel armonia lumii…

Personajul Dina, cea care îşi spune povestea, a ei şi a mamelor-mătuşi, structurează romanul după vocea care se aude, de la început şi până după moartea ei. Aici e stropul de fantastic al romanului, care ar putea fi exploatat într-un eventual scenariu de film SF: Dina nu moare, ci se perpetuează într-un fel de postexistenţă nesfârşită, exact ca principiul feminin abstract pe care îl întruchipează,

până la urmă. Numai că această intruziune fantastică se face cu totul suav în roman, anunţată subtil de un fragment anticipator: „Erau sute de femei acolo care asistau la naşterea ta, unele îmbrăcate ciudat, în culori nemaivăzute, unele cu părul tuns. Toate râdeam. M-am trezit din vis râzând”. Cine erau femeile îmbrăcate în culori nemaivăzute şi cu părul tuns? Femeile de azi, cele cărora li se adresează Dina în *Prolog*, numindu-le „femei cu mâinile şi picioarele catifelate ca ale unor regine, femei cu mult mai multe oale şi străchini decât aţi avea nevoie, femei atât de protejate pe patul de lăuză şi aşa de slobode la gură”... între Dina, strămoaşa biblică, şi femeile de azi se ţese firul nevăzut al poveştii care nu se pierde, al poveştii lăsate moştenire de la una la alta, al poveştii primordiale care este, la fel ca în Cartea Sfântă, dar, cu alte cuvinte, povestea vieţii şi a creaţiei.

*

Reconstituirea istorică pe care se bazează acest roman vine din partea unei autoare care mai scrisese până la data apariţiei romanului câteva cărţi cu tematică biblică, dar erau în special cărţi nonficţionale: *Living a Jewish Life* (1991) – un fel de ghid al tradiţiei iudaice în contemporaneitate, *Bible by Names* (1996) – o cercetare asupra celor peste 3.000 de nume din *Vechiul* şi *Noul Testament*, *Saying Kaddish* (1998) – o istorie a doliului în tradiţia biblică, *The New Jewish Wedding* (1985) – un ghid amuzant şi erudit al ceremoniei nupţiale evreieşti. Pentru *Cortul roşu* a făcut o cercetare amănunţită, nu doar în tradiţiile vechilor evrei, ci şi în cultura popoarelor antice în general. Obiceiul adunării femeilor în cortul roşu nu apare niciodată ca atare în Biblie şi nici în tradiţia evreiască, dar autoarea a îmbinat în acest sens informaţii descoperite în alte culturi din perioada precreştină. O serie întreagă de amănunte, cum ar fi cărămizile de moaşă (nişte cărămizi

care se pare că nu semănau cu cărămizile pentru construcţii de azi şi pe care moaşele de atunci le foloseau ca suport pentru picioarele femeii aflate în travaliu, care năştea astfel în poziţie verticală), tuburile de trestie cu care se aspirau nările nou-născutului, obiceiul dezvirginării ritualice, pictarea cu henna sau ofrandele care se aduceau Reginei Cerului, toate acestea fac obiectul unor dezbateri aprinse pe site-ul care însoţeşte romanul. Lumea veche de mii de ani a Genezei se limpezeşte dintr-odată cu ajutorul acestui roman îndrăzneţ, inedit şi prietenos, care ştie să pună într-o lumină blândă, feminin-maternă, povestea cea mai veche dintre toate.

Luminiţa Marcu

Cuprins

Nota traducătoarei *5*
Mulţumiri 9
Prolog 13
Partea întâi
Povestea mamelor mele 17
Partea a doua
Povestea mea 95
Partea a treia
Egiptul 263
Un roman al figurilor biblice feminine (Luminiţa Marcu) 397

ISBN 978-973-46-0610-8
9789734 606108
POLIROM